

(Διορθωμένο)

Σ Κ Ε Μ Ε Ο

1970 - 1971

Στις άδειες ώρες της φυλακής , ύστερα από
το κλείσιμο της πόρτας του κελιού μου....

Σκέψεις και αναμνήσεις από το παρελθόν -
για το μέλλον. Μερικές ευχαρίστες, άλλες ^{ακόμα άγνωστες} ~~π~~α-σφαρές.
_{από την εξέλιξη}

Σύντροφοι στη σημερινή δοκιμασία ^{των} με τις
πίκρες ^{των} αλλά και την πίστη για τὸ αὐριο,

"..... για την καινούργια γέννα,
π'όλο ^{και} περιμένουμε, κι 'όλο κινάει για νάρθει
κι όλα συντρίμι γίνεται στο γύρισμα ^{των} κύκλων!.."

Κορυθαλός Απρίλης 1970

ΕΡΓΥΝΗΤ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗ ΠΛΕΥΡΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΕΚΛΟΓΕΣ

Απάντου (Κορίσιου)
Χιλιαστάς...
Καλλιθιές 1952
Σύμη (Γόντικας)
Ζαννής σελ.
Ζαννής *
Τούρκος φήσοφ.
Όλυμπος - Σταυροί
Μαμνή Ευτυχία Κ
Αδελφοί Χ'ων|ντή
Αντιπρόσωποι κόμματος

ΡΟΥΦΕΤΟΛΟΓΙΑ

ΜΠΟΥΚΟΥΓΙΑΝΝΗΣ
Τ3 Αρ.Πλοίαρχος
Τ4
Πριονακορδέλλα
Βροντής
Μαριέττα
Ελλάδα, όση η Ελλάδα
Ασχολίες μου γενικά.
Θέμ.
Βαφτίσια - Γάμοι
Βλακεία - Δάσκαλοι
Ναυτολογία
Εργ.Κηφισιάς
ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

* Έν λευκώ* στον Αρχιμ.
Το κόμμα θα διαλυθώ
Η πίστη των πολιτευομένων
Ζώνη σφίξιμο
Σκουριασμένες δόξες
ΑΠΟΛΕΙΠΕΙΝ..Αντυμον.
Ζήτω ο Ελ. Βεν.
Μπεχλιβάνης
Σταυροί-Αλιεύς Ψή.
Ιδιαίτεροι-Μάτσης
Θράγκος
Χυροφυλακή Τριάντα

Αποζ.Β.
Άθροισμα περιβάλλοντος
Α.Ν. 18 Π

ΑΛΑΖΟΝΙΑ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Το χιωτάκι
Αστυπάλ.
Νταβέλης
Σπάστε τα (Σύμη)
Κομμουνιστομαχ(α)Πάτμος)
Αντίπαλος η χυροφυλακή

ΑΠΟΤΗ ΒΟΥΛΗ

Αλουμίνα - Τσαλδάρη
Ελαιόλαδο - Κανελλοί
Είμαι υπέροχος-Μαρκ.
Δεν γελά-Κανελ.
Κ.Παπαδ.-Ουχί μόνο ταις γυν.
Ροδόπουλος
Πακασόρου-λεβαν.
Πακανόρ.Βενιζ(Να σας δολοφον.)
Παρθεν.λόγος
Αεραστρόβιλος
ΠΕΡΙ ΟΡΑΣ
Σ.Ζαλώτας - Τέταρτο
ΒΑΚΡΑΤΕΙΑΣ
Βαυλευτής (Δενδρινός)
Καγκελλάριος

ΔΙΑΦΟΡΑ

Πιάτο εκλ. λαού

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Σοφούλης
Πλαστήρας - Διύληστηρία
Ράμη-Πέλλα
Ντε Γκάσπαρι
Σακελλαρίου
Σχέδια αποστ.Ρώ μης 1952
Ειρήνη
Σεισμός Ρόδου
Λαπ.Μάρκ.

ΕΚΟΡΡΙΑ ΦΥΛΛΑ

Αμερ. Κένταυρος

Στάβενσον - Οπαδοί

Τραούμαν : Tell the Greeks

Χαλοράδα

Αγ.Φρ.Αγγλος Πρέσβυς

Ηρόδ. Βρυξέλλες

Δημοκρατία

ΘΥΛΑΕΥΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Γαΐδαρος - Παράδοση

Κήπος

Μαγιόρκα

Τρίστομο

Φως δημοκρατίας (Λίνδος)

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΘΥΜΗ ΠΛΕΥΡΑ

Μέσα στις αναμνήσεις και τους άλλους στοχασμούς, τους σοβαρούς και τους θλιμμένους, που γεμίζουν τις ώρες της μοναξιάς του κελιού μου, δεν λείπουν φυσικά και οι ευχαριστιές. Μούρχονται ιδιαίτερα στη μέση αρκετά εύθυμα ανέκδοτα - που δεν είναι πάντα ίσως και τόσο εύθυμα στην ουσία τους. Μερικά απ' αυτά με σπρώχνει θ'πειρασμός να τα καταγράψω... χωρίς φόβο και χωρίς πάθος:... γιατί έχουν θαρρώ την αξία τους, *πικράτων και κινήσεων*

ΕΚΛΟΓΕΣ

Από τις αρχές του 1950

Μεταπολεμική

Στις 5 Μαρτίου 1950 η *Στασίν* *την* *απόφαση* για πρώτη φορά *δουλεμπνική* με *βελτιωτικές* εκλογές. Με το *πρωτογενικό* σύστημα, *που επι-* κρατούσε, *είχαμε* *και*, αν θυμάμαι καλά, όχι λιγότερο από 16 συνδυασμούς:.... Οι περισσότεροι ήταν παρδαλοί στη σύνθεσή τους *και*, *υστερα* από την πρώτη ευλαβική έκκληση για την ελευθερία του λόγου, *που για πρώτη φορά γεύονταν*, *τα* *χωριά* άρχισαν να απολαμβάνουν πολύ το θέαμα, τις οδηγίες των υποψηφίων, *ε* *κάθε* συνδυασμός είχε 4f, *που* *κάθε* βράδυ τους επισκέπτονταν, για να τους αναπτύξουν το πρόγραμμά τους :.... *Θυμάμαι* οι συνδυασμοί των μεγαλύτερων κομμάτων *ήσαν* *διαφορετικοί*, *είχαν* μία αυξημένη αντίληψη της αποστολής τους, πράγμα που επέβαλε γενικά το σεβασμό στις *δηλώσεις* εμφανίσεις τους....

Οπωδήποτε, όμως ο προσημασμένος κίνος ημφουσίωσε μελετημένες χρωματώσεις!...

Όχι φυσικά, από χωρίς εξαιρέσεις, αλλά τούτο είναι από άλλη ιστορία που δεν θα μας απασχολήσει τώρα αμέσως.

Μέσα σε εκείνο το κλίμα, θυμούμαι μία/τερράστια συγκέντρωση ^(στη συζήτηση μου) στο μεγαλύτερο χωριό της Ρόδου, στ' Αφάντου. Ήταν δεύτερη ομιλία μου εκεί, προσπαθούσα να εξηγήσω πώς οι πολλοί συνδυασμοί δεν ~~σημαίνουν~~ και πολλά πράγματα, γιατί, αντιπροσώπευαν οι περισσότεροι ανύπαρκτα κόμματα. Δύο τους είπα, είναι πραγματικά κόμματα που λογαριάζονται. Το κόμμα των φιλελευθέρων και το "Λαϊκό". Τους εξήγησα τί αντιπροσώπευε το καθένα και ύστερα πρόσθεσα. "Γιὰ να είμαι ακριβολόγος δεν είναι δύο, είναι διόμισι τα κόμματα. Γιατί υπάρχει και ένα τρίτο, που χωρίς να μπορεί να σφαγυνισθεί σε μέγεθος τα άλλα δύο, έχει και αυτό υπόσταση. Είναι ^{στη Ρόδο} μισό επώνυμο κόμμα. Το κόμμα αυτό λέγεται " Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα". Αλλά και ο τίτλος του ακόμα είναι ένα φέμα. ^{και} γιατί δεν είναι δημοκρατικό, θα μου παίρνε πολύ χρόνο να σας εξηγήσω. Είναι όμως εύκολο να σας πω, γιατί δεν είναι " Σοσιαλιστικό". Όλα τα σοσιαλιστικά κόμματα της Ευρώπης ανήκουν σε μία ένωση-την ΚΟΜΙΣΚΟ. Το κόμμα, όμως, αυτό δεν έγινε δεκτό από την ΚΟΜΙΣΚΟ. Άρα δεν είναι σοσιαλιστικό. Αν αμφιβάλλετε γι' αυτό, παν-σας-κεν είναι εύκολο να το ελέγξετε. Αύριο - μεθαύριο θάρθουν ~~οι υποψήφιοι~~ οι υποψήφιοι του κόμματος αυτού. Ρωτήστε τους πριν αρχίσουν να σας φωτίζουν με το προγράμματά τους ^{αν} αν ανήκουν ή όχι στην "ΚΟΜΙΣΚΟ".

Αν πουν ναι, θα πουν φέμματα. Αυτό δεν πιστεύω να το κάνουν, γιατί είναι τίμιοι άνθρωποι. Αν απαντήσουν όχι, τότε το κόμμα τους έχει φεούτικο τίτλο, και δεν μπορεί να περιμένει κανένας από ένα κόμμα που είναι φεούτικο στην ονομασία του. Είπα αλλά και έφυγα, από το χωριό με πολλές εκδηλώσεις για το κόμμα των φιλελευθέρων και αντιπροσώπευα. Είχα φουαίκα ξεχάσει σε λίγο και την ομιλία, και τα περί ΚΟΜΙΣΚΟ ιδιαίτερα.

Μετά δύο τρεις ^{ήμερες} μέρες πήγε στο χωριό να μιλήσει ο αντιπρόσωπος του "Δημοκρατικού Σοσιαλιστικού Κόμματος" ο ^{Μημέ} Ζαννής. Ανέβηκε σ' ένα τραπέζι και άρχισε την ομιλία του. Μόλις είπε ότι ^{ήταν} σοσιαλιστής, ακούστηκε από το βάθος της αίθουσας: "Τζιαννή, είσαι φεούτης; Είσαι γραμμένος στην ΚΟΜΙΣΚΟ;" Ο άτυχος υποψήφιος δεν περίμενε μία τέτοια ^{απάντηση}. Τάχασε και ύστερα από μερικές στιγμές αμηχανίας, ύψωσε τα δυό του χέρια με τη γνωστή έκταση των δακτύλων, ^{σε σφύριζε} σφύριζε προς αυτόν, που ρώτησε και είπε "Να και σε σένα;" ύστερα ^{απ' αυτόν} κατευθύνει προς την πόρτα "να και αυτόν, που σε δασκάλεψε", ^{απ' αυτόν} και συγχισμένος κατέβηκε από το τραπέζι και άφησε το χωριό. Είναι περιττό βέβαια να περιγράψω τι επακολούθησε!

- Στην ίδια εκλογή ο ίδιος υποψήφιος είχε μία άλλη νόστιμη περιπέτεια. Στο μικρό χωριό της Δαματριάς ήταν ^ο μακαρίτης Πακαμανωλάς, από τη Λίνδο, γνήσιος πατριώτης, καλός χριστιανός, όχι όμως και πολύ εγγράμματος.

Όταν πρωτόκουσε τη λέξη 'σοσιαλιστής' ή 'σοσιαλιστικό κόμμα', νόμισε πως πρόκειται για 'χιλιαστές' και το κόμμα των χιλιαστών : Αποφάσισε λοιπόν, με κανένα τρόπο να μη επιτρέψει την είσοδο στο χωριό του των αιρετικών αυτών, ^{δίνω} και να διαφυλάξει το ποίμνιό του από τα ψυχοφθόρα κηρύγματα τους: Έτσι την ώρα που είχε καθοριστεί για την άφιξη των συν-υποψηφίων δησπάρων των "Δημοκρατικών Σοσιαλιστικών Κομμάτων", ο αγαθός παπάς πήγε στην είσοδο του χωριού φορώντας το πετραχέλι του, ^{στα} κρατώντας το Σταυρό και το θυμιατό. Δεξιά και αριστερά του ^{ήταν} δύο παιδιάκια ^{για υπηρεσίες} με ταξιαφέτεργα : Και περίμενε:

Την ώρα, που είχε προκαθοριστεί, έφθασε προάγγελος ^{64 σημεία} η κοινοβία των αυτοκινήτων των υποψηφίων. Βλέποντας τον παπά ^{στα} κάμπουσας χωρικούς κοντά του, ο ατυχής Ε.Ζαννής νόμισε ότι του επιφυλασσόταν ... επίσημη υποδοχή! Πήδησε από το αυτοκίνητό του και προχώρησε προς τον παπά με πολλή εμπιστοσύνη και ενθουσιασμό. Εκείνος τον ρώτησε σε τί κόμμα ανήκε. Ο υποψήφιος απάντησε στο "Σοσιαλιστικό" και ο παπάς τότε χωρίς να χάσει ούτε λεπτό, κουνώντας το θυμιατό του είπε "Έξω από το χωριό μου ξορκισμένες αιρετικές!... Έφθασον είναι παπάς εδώ ο Παπαμανώλας δεν θα σας αφήσει, τους Γιεχοφάδες, να του χαλάσετε το ποίμνιο. Έξω σου λέγω; ... και κούνησε απειλητικά θυμιατό: ... Τί να κάμει ο δυστυχισμένος υποψήφιος; Πήρε τους οπαδούς του και έστρεψε πρόμνη απλά απλά!...

παπᾶ καὶ κἄμποσους χωρικούς κοντά του ὁ ἄτυχῆς ~~ΣΣ~~. Β.Σ. νό-
 μισε ὅτι τοῦ ἐπεφυλασσόταν ἰ.ἰ. ἐπίσημη ὑποδοχή. Πήδησε ἀπό
 τὸ αὐτοκίνητό του καὶ ~~π~~προχώρησε πρὸς τὸν παπᾶ με πολλή ἐμ-
 πιστοσύνη καὶ ἐνθουσιασμό. Ἐκεῖνος τὸν ρώτησε σὲ τὴ κόμμα
 ἀνῆκε. Ὁ ὑποθήσιος ἀπάντησε, ~~ἔ~~τὸ "Σοσιαλιστικό". Καὶ ὁ
 παπᾶς τότε, χωρὶς να χῶσῃ οὔτε λεπτὸ, κουνῶντας τὸ θυμιατό
 τοῦ ^{φινάξι:} "Ἐξω ἀπὸ τὸ χωριό μου ξεορκισμένε, αἰρετικέ!.. ~~ἔ~~^ἔ
 εἶναι παπᾶς ἐδῶ ὁ Παταμανῶλης δὲν θά ρᾶς ἀφήση, τὰς Γεω-
 βάδες νά τοῦ χαλάσετε τὸ ποίμνιο: "Ἐξω σοῦ λέγω!"... καὶ
 κούνησε ἀπειλητικά τὸ θυμιατό!... Ἴφ νά κἀμῃ ὁ δυστυχισμέ-
 νος ὑποθήσιος; Ἦρε τοὺς ὀπαδοὺς του καὶ ἔστρέψε πρὸς τὴν ἀ-
 δοξα!...

Ἐπὶ ὕστερα θέλησε ν' ἀποδώσῃ τὴν πρωτοβουλία τοῦ παπᾶ
 σὲ δική μου ἔμπνευση, ἐπειδὴ ἦταν ἀπὸ τὴν Αἴνδο, ^ἔτὸ χωριό τῆς
 μητέρας μου. Ὁμολογῶ ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὅτι ἰδέα
 δὲν εἶχα. Διασκεδάσα ὅμως καὶ ἐγὼ ὄχι λίγος, ὅταν ἔμαθα τὴν
 ἱστορία:

- Ἐπὶ ἐκλογὰς τοῦ 1952 ὑπῆρχε ἓνα πολὺ ἰσχυρὸ ρεύμα ὑπὲρ
 τοῦ μακαρίτη Παπάγου στὸ χωριὸ Καλλιθέες. Πήγαν γιὰ μιὰ πρῶ-
 τη ἐπίσκεψη ^{ἰ. ἰ. Ζαγγινῶν καὶ ἄλλων} ἀπὸ τοὺς συνυποθησίους. Δὲν μπόρεσαν νά μι-
 λήσουν, γιὰτὶ οἱ ἀντίπαλοι ἦσαν καλὰ ὀργανωμένοι, ἐνισχυόν-
 ταν ἀπὸ τὴ Χωροφυλακὴ καὶ οἱ δικοὶ μας ὀπαδοὶ ἦσαν τρομο-
 κρατημένοι. Μοῦ μῆνυσαν τὴ νύκτῃ στὴ Αἴνδο, ὅπου περνοῦσα με-
 ρικὲς μέρες νταρεύοντας, γιὰ νά ξεκουρασθῶ λίγο. ~~ἔ~~^ἔ
 ἤμουνα Ἰγκουργός στὴν κυβέρνηση Πλαστήρα πρὶν μὲν στὸν προε-
 κλογικὸ ἀγῶνα. Διέκοπα τὸ νῆμα καὶ ἤρθα στὴ Ρόδο γιὰ νά
 συνεννοηθῶ με τοὺς συνυποθησίους μου. Καὶ οἱ δύο συμβου-
 λευαν νά ἀποφύγουμε δεύτερη ἐμφάνιση στὸ χωριό. Ἐπέμεινα
 νά ξαναπᾶμε γιὰτὶ ἄλλοιῶς οἱ ὀπαδοὶ μας θά ἔχαναν τὸ ἥθικο
 τους ~~ἔ~~^ἔ. Καὶ τὸ χωριὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλειότερα
 τῆς Ρόδου. Τελικῶς πήγαμε. Μπήκαμε σ' ἓνα καφενεῖο ποῦ ~~ἔ~~^ἔ

χναζαν οι αντιφρονούντες. Ήδς υπεδέχθησαν με μερικά θηξίματα καθήσαμε και αρχίσα να μιλω ξφ' ὅσον οι ἄλλοι ὄσο θεωροῦσαν περιττὸ νά εἰσπράξουν γιά δεύτερη φορά τίς "ἐκδηλώσεις" τῆς προηγουμένης τοῦ ἐμφάνισης:...

Ἀπαρρίθμησα στό λόγο μου τὰ ἔργα ἕνα πρὸς ἕνα πού εἶχαμε κάμει στό χωριό, στούς 11 μῆνες τῆς κυβερνήσεώς μας. Τούς μίλησα γιά τὰ γενικώτερα μέτρα ^{οὐκ ἔχοντες} γιά τούς ἀγρότες. Τούς μίλησα γιά τήν ἐλευθερία πού εἶχαν δοκιμάσει στήν περίοδό μας, γιά τό κυνηγητό πού κάναμε στή γραφειοκρατία καί ^{ἐκείνη} αὐθαι-
ρεσία τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, πού εἶχαν μεταφέρει ^{ἀπό} ἀπό τή λοιπή Ἑλλάδα ^{ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐδαφῶν} οἱ συνθήκες... Τούς μίλησα καί γιά τό γενικώτερο πολιτικό πρόβλημα, τῆ διαφορά μεταξύ τοῦ Κέντρου καί τοῦ Συναγερμοῦ. Καί τελείωσα ὡς ἐξῆς: "Στίς ἐκλογές, ἀγαπητοί φίλοι, κρέτει νά τό καταλάβετε: Δέν κρίνονται μόνον οἱ ὑποψήσιοι. Κρίνονται πολὺ περισσότερο οἱ ψηφοφόροι. Γιατί ἀπό τόν τρόπο πού χρησιμοποιοῦν τήν ψήφους, ἀποδεικνύουν τί εἶδους ἄνθρωποι καί πόσο ὑπεύθυνοι πολῖτες εἶναι. ^{ὄσο} ὄσοι σᾶς εἶπα γιά τό ἔργο μας τὰ ξέρετε γιατί τὰ ζήσατε κι ὅμως φερθήκατε τόσο ἀνάγωνα στούς παριστάμενους ἐδῶ συνυπονηφίους μου. Ἐλπίσκόν ἐγώ σᾶς λέγω ἕνα πράγμα. Ἐγώ θέλω ψηφοφόρους ὑπεύθυνους. Πού ^{κατανοοῦν} ἔχουν τί ἱεροτελεστία εἶναι τῆς ἡμέρας πού ἀνοίγουν οἱ κάλπες. Δέν με πείσθε ὅτι εἶστε τέτοιοι ἄνθρωποι. Σᾶς ζητῶ λοιπόν νά μή με νηφίσετε. Δέν θέλω οὐδ' ἕνα ψήφο ἀπ' αὐτούς πού δέν καταλαβαίνουν τίς ὑποχρεώσεις των. Σᾶς εὐχαριστῶ καί ὁ θεός μαζί σας". Σηκώθηκα μέ τούς δύο ἄλλους καί βγήκαμε ἀπό τό καρενέιο. Ὅταν μιλοῦσα κανένας δέν με διέκοψε, ἀλλά καί καμμία ἐπιδοκιμασία δέν ^{ἔδωκε} ἔδωκε ἐκπλήρωσεν. Ἀντί γιά ἀποδοκιμασίες πού περιμέναμε ἀκούσθησαν καί ἀραιὰ χειροκροτήματα. Φθάσαμε μέ ἀνάμικτα συναισθήματα. Στή κάλλη ὅμως βρεθῆκαν πάνω ἀπό 40% νομίζω ὑπὲρ τοῦ Κέντρου.

Δέν ἀπεχθάνεται τήν ἀλήθεια ὁ Ἑλληνικός λαός, ὅπως συνήθως

1. Πῶς νὰ εἶπω
 2. ὅτι νὰ εἶπω
 3. ὅτι νὰ εἶπω
 4. ὅτι νὰ εἶπω
 5. ὅτι νὰ εἶπω
 6. ὅτι νὰ εἶπω
 7. ὅτι νὰ εἶπω
 8. ὅτι νὰ εἶπω
 9. ὅτι νὰ εἶπω
 10. ὅτι νὰ εἶπω
 11. ὅτι νὰ εἶπω
 12. ὅτι νὰ εἶπω
 13. ὅτι νὰ εἶπω
 14. ὅτι νὰ εἶπω
 15. ὅτι νὰ εἶπω
 16. ὅτι νὰ εἶπω
 17. ὅτι νὰ εἶπω
 18. ὅτι νὰ εἶπω
 19. ὅτι νὰ εἶπω
 20. ὅτι νὰ εἶπω
 21. ὅτι νὰ εἶπω
 22. ὅτι νὰ εἶπω
 23. ὅτι νὰ εἶπω
 24. ὅτι νὰ εἶπω
 25. ὅτι νὰ εἶπω
 26. ὅτι νὰ εἶπω
 27. ὅτι νὰ εἶπω
 28. ὅτι νὰ εἶπω
 29. ὅτι νὰ εἶπω
 30. ὅτι νὰ εἶπω
 31. ὅτι νὰ εἶπω
 32. ὅτι νὰ εἶπω
 33. ὅτι νὰ εἶπω
 34. ὅτι νὰ εἶπω
 35. ὅτι νὰ εἶπω
 36. ὅτι νὰ εἶπω
 37. ὅτι νὰ εἶπω
 38. ὅτι νὰ εἶπω
 39. ὅτι νὰ εἶπω
 40. ὅτι νὰ εἶπω
 41. ὅτι νὰ εἶπω
 42. ὅτι νὰ εἶπω
 43. ὅτι νὰ εἶπω
 44. ὅτι νὰ εἶπω
 45. ὅτι νὰ εἶπω
 46. ὅτι νὰ εἶπω
 47. ὅτι νὰ εἶπω
 48. ὅτι νὰ εἶπω
 49. ὅτι νὰ εἶπω
 50. ὅτι νὰ εἶπω
 51. ὅτι νὰ εἶπω
 52. ὅτι νὰ εἶπω
 53. ὅτι νὰ εἶπω
 54. ὅτι νὰ εἶπω
 55. ὅτι νὰ εἶπω
 56. ὅτι νὰ εἶπω
 57. ὅτι νὰ εἶπω
 58. ὅτι νὰ εἶπω
 59. ὅτι νὰ εἶπω
 60. ὅτι νὰ εἶπω
 61. ὅτι νὰ εἶπω
 62. ὅτι νὰ εἶπω
 63. ὅτι νὰ εἶπω
 64. ὅτι νὰ εἶπω
 65. ὅτι νὰ εἶπω
 66. ὅτι νὰ εἶπω
 67. ὅτι νὰ εἶπω
 68. ὅτι νὰ εἶπω
 69. ὅτι νὰ εἶπω
 70. ὅτι νὰ εἶπω
 71. ὅτι νὰ εἶπω
 72. ὅτι νὰ εἶπω
 73. ὅτι νὰ εἶπω
 74. ὅτι νὰ εἶπω
 75. ὅτι νὰ εἶπω
 76. ὅτι νὰ εἶπω
 77. ὅτι νὰ εἶπω
 78. ὅτι νὰ εἶπω
 79. ὅτι νὰ εἶπω
 80. ὅτι νὰ εἶπω
 81. ὅτι νὰ εἶπω
 82. ὅτι νὰ εἶπω
 83. ὅτι νὰ εἶπω
 84. ὅτι νὰ εἶπω
 85. ὅτι νὰ εἶπω
 86. ὅτι νὰ εἶπω
 87. ὅτι νὰ εἶπω
 88. ὅτι νὰ εἶπω
 89. ὅτι νὰ εἶπω
 90. ὅτι νὰ εἶπω
 91. ὅτι νὰ εἶπω
 92. ὅτι νὰ εἶπω
 93. ὅτι νὰ εἶπω
 94. ὅτι νὰ εἶπω
 95. ὅτι νὰ εἶπω
 96. ὅτι νὰ εἶπω
 97. ὅτι νὰ εἶπω
 98. ὅτι νὰ εἶπω
 99. ὅτι νὰ εἶπω
 100. ὅτι νὰ εἶπω

νομίζεται....

21 — Τό Μάϊο τοῦ 1952 εἶχαμε πάλι ἕνα κλιμάκιο τῆς κυβερνήσεως, ^{καί} διάφορα στελέχη τοῦ κόμματος καί πλῆθος κόσμου στή Σέμη ^{συνεδρίαση 1951} γιά ν' ἀποκαλύψουμε τό μνημεῖο στό μέρος ὅπου ὁ Γερμανός Στρατηγός WAGENER παραδόθη στούς συμμάχους. Ἦταν ἡ τελευταία πράξις ^{ἐν τῷ κόμματι} ~~κατακρίσεως~~ τῶν Γερμανῶν στήν Εὐρώπη καί ἡ ἀπαρχή τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς δωδεκανήσου.

Σέ μιὰ συγκέντρωση γιά τοπικά θέματα μίλησα στούς κλοιάρχους καί τάς πληρώματα τῆς ἀπογαλιεῖς. ^{ἐν τῷ κόμματι} Τούς ἀνέπτυξα τίς θυσίες τῆς κυβερνήσεως γιά τήν ἔγκαιρο καί γενναῖα ^{ἐν τῷ κόμματι} ~~πρωτοβουλία~~ ^{πρωτοβουλία} καί γιά ὅλα τά ἄλλα μέτρα πού λάβαμε γιά νά σωθῆ ἀπό τήν κατάρρευση, * ^{ἐν τῷ κόμματι} μέχρι τότε βασικός γιά τήν οἰκονομία τοῦ νησιοῦ παραγωγικός κλάδος. ^{ἐν τῷ κόμματι} ~~ἔπαινον~~ ^{ἔπαινον} τούς κλοιάρχους γιατί εἶχαν ἐπιδειξτε μέχρι τότε ἀδικοιολόγητη ὀλιγωρία καί τά κλοῦτα δέν ἦσαν ἔτοιμα γιά τό ξεκίνημα. Τούς μίλησα πράγματα πολὺ αὐστηρά.

* ^{ἐν τῷ κόμματι} Ὄταν τελείωσα, με ~~χληροῦσε~~ ^{χληροῦσε} ὁ μακαροῦτης Δημήτριος Γόντικας, τότε Πρόεδρος τῆς Βουλῆς καί με ^{ἐν τῷ κόμματι} ~~ῥώρησε~~ ^{ῥώρησε}: "πῶσαι τό ^{ἐν τῷ κόμματι} ~~ῥῶμα~~ ^{ῥῶμα} στήν ἐκλογική σου περιφέρεια καί ὕστερα ἀπ' αὐτά πού τούς εἶπες περιμένεις νά ξαναῶθῃς πῆφο ^{ἐν τῷ κόμματι} ~~ἀπό δῶ πέρα~~ ^{ἀπό δῶ πέρα}" Τοῦ ἀπάντησα ὅτι ὄχι μόνο δέν φοβόμουνα τίς συνέπειες, ἀλλ' ὅτι ἀντίθετα, ἡ εἰλικρίνεια ἦτο τό καλύτερο ἐκλογικό ὄπλο μου. Κούνησε ὀσπίστα τό κεφάλι. Οἱ ἐκλογές τοῦ Νοεμβρίου 1952 με ^{ἐν τῷ κόμματι} ~~ῥωμάσαν~~ ^{ῥωμάσαν} πλήρως, στήν ἐκτίμησή μου τῆς τυχοσυγίας τοῦ ^{ἐν τῷ κόμματι} ~~ῥωμάσαν~~ ^{ῥωμάσαν} νηφοφόρου. Στή δωδεκανήσο καί ἰδιαίτερα στή Λόμη ἡ κλεισηφία μας ἦτα ^{ἐν τῷ κόμματι} ~~ῥωμάσαν~~ ^{ῥωμάσαν} συντριπτική.

— εἰς ἐκλογές τοῦ 1961, ὁ συνυποψήφιος ^{ἐν τῷ κόμματι} ~~ῥωμάσαν~~ ^{ῥωμάσαν} πῆγε με τήν οἰκογένειά του νά ἐγκατασταθῇ στό ἐκλογικό κέντρο τοῦ κόμματος ἀπό τά βαθειά χαράματα. Ἐγώ συνήθιζα τήν ἡμέρα τῶν

Ομιλία προσημειωμένη 10/1/63
 νεντέ κάθε σχεδόν έκλογή, Έλληνη/νηφοδέλιτων δικών μου στο κέντρο του κόμματος, πήρε μερικά πακέττα και τὰ ἄφησε ἀπό βραδύς ἐπάνω στο μεγάλο τραπέζι. Τὴν ἐπομένη τὸ πρωὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ συνυποψηφίου κ. Ζ. ἀνυκοιᾶστρον γιὰ τὴν ἀπυνήθειστη πρόνοια τῶν δικῶν μου καὶ νομίζοντας ὅτι, ὅσα νηφοδέλτια ἦσαν ^{στα κέντρα} στο κέντρο, ἦσαν δικὰ τους, ἄρπαξάν αὐτὰ τὰ πακέττα καὶ τὰ ἔδωκαν ^{στοὺς δικούς τους} στοὺς ~~δικούς~~ ^{συνεργούς}. Ἔτσι ἐπὶ 2-3 ὥρες ἡ οἰκογένεια καὶ οἱ φίλοι τους μοιραζαν στοὺς ἐκλογεῖς τῶν νηφοδέλιτια μὲ σταυρὸ στ' ὄνομά μου!... Κάποτε φυσικὰ ἀνακαλύφθηκε τὸ λάθος καὶ ἐπακολοθήσε ἡ παραπάνω ἀξέχαστη σκηνή: Ἀμφιβάλλω ὅμως ἐάν ὁ φίλος κ. Ζ. ^{ἐπεισθῆκε} ἐπεισθῆκε ποτέ στο βάθος τῆς νυχθὸς του γιὰ τίς πραγματικὲς συνθήκες τῆς γκάρας!...

- Ἀξέχαστη τέλος, ἦταν ἡ χειρονομία, μὲ τὴν ὁποία ὑποδέχτηκε τὰ νέα τῆς ἀποτυχίας του στὲς ἐκλογές τοῦ 1963 -ὅταν εἶχε μεταπηδήσει -στὴν ΕΡΣ. Ἀκόμα καὶ στο χωριό του εἶχε χάσει τὴν καμπηφία, ποῦπερνε συνήθως. Ἐκείνη τὴ φορὰ μόλις μᾶς ξεπέρασε γιὰ μερικὸς νήφους. Ὅταν ξυθαε τὰ ἀποτελέσματα καὶ μὲ καταφανῆ τὴ θλίψη σήκωσε τὰ χέρια του σὲ μιὰ χαρακτηριστικὴ κίνηση καὶ εἶπε: "Νά καὶ σε μένα; Νά καὶ σέ σὰς;"

και ^{και} ^{την} ^{εὐγνωμοσύνη} τους, ^{με} ^{εὐχαρίστησε} και ὁ κ. ^{Ναν} ^{Διγεν} ^{Βουκευτής} και ^{πῶσαν} ^{ὄλοι} ^{ἀλλά} ^{πολύ} ^{ξερὰ}...

Γιὰ μιὰ στιγμή διερωτηθῆκα μήπως χωρὶς νὰ τὸ θέλω ἔκαμα κά-
ποιο λάθος. Ἀλλὰ οἱ ὑποθέσεις των ἄλλων βουλευτῶν ^{παραμένει} ποῦ εἶχα
μ' ἔκαμαν νὰ ξεχάσω τὴν ὑπόθεση. Ὅχι ὅμως γιὰ πολὺ. Εἰ λίγο
μετὰ ἀπὸ 15-20 λεπτὰ ξαναμῆκα στὸ γραφεῖο ὁ μακαρίτης ~~κ.~~ Μπ.
"σπευσα νὰ τὸν ρωτήσω. "δὲν μοῦ λὲς ^{ἀπὸ} ^{καὶ} ^{κ.} συνάδελφε μήπως
δὲν ἤθελες νὰ τακτοποιήσω τὴν ὑπόθεσή σου; δὲν σε εἶδα νὰ
φεύγεις πολὺ εὐχαριστημένος". "και βέβαια," μοῦ ἀπάντησε, "ἀλλ'
ὄχι βρ' ἀδερφε και με τὴν πρώτη!..". Ὑπως μοῦ ἐξήγησε με
τὴν καλή καρδιά ποῦ τὸν ~~β~~ ^β ^{χαρακτηρίζει}, ἔπρεκε νάδινα τὴν υπό-
σχεση νὰ ἐνδιαφεροῦ και νὰ δώσω τὴ λύση, ἀφοῦ τοὺς ἔφερε στὸ
ἴκιορ γετὸ ἄλλες 3-4 φορές. Ἔτσι εἶχα πῆστευαν και οἱ ἴδιοι
ὅτι ἡ ὑπόθεσή τους ἦταν σοβαρή, ~~καὶ~~ ^{και} ^ἡ ^{ἐνεργητικότητα} του
ἀκαταμάχητη, ^{και} ^{ἔτσι} ^{θα} ^{τοὺς} ^{"ἔδενε"}, ^{ἀνὴ} ^{τώρα} ^{με} ^{τὴν} ^{πρώτη}.
.. τὸν εἶχα καταστρένει!... Ἦταν ἡ πρώτη ἀλλ' ὄχι και ἡ τε-
λευταία φορὰ ποῦ βρέθηκα μπροστά στη νοσοκομεία αὐτὴ νηροφό-
ρου και βουλευτου. Ἀν ἔδειχνα κάποια μεγαλύτερη κατανόηση,
ἴσως πολλὲς "ἀποφασιστικὲς" ἐνεργειὲς ^{ἔσ} ^{πῶ} νὰ εἶχαν ἄλλη τύχη:

--- Ἐτὰ 1952 ἡ ΔΑΔ μόλις ἄρχισε νὰ ἀναπτύσση τὸ πρόγραμμά της
γιὰ τὸν ἐξηλεκτρισμὸ τῆς χώρας. Οἱ ἀνάγκες ὅμως ἦταν πολλὲς
και ἐπιτακτικὲς. Γι' αὐτὸ ὄλοι οἱ ὑπεθθυνοὶ πρόβλεπαν μιὰ με-
γάλη κρίση γιὰ τὸ χειμῶνα 1952-53. Ἀτυχῶς ἡ Ἀμερικανική
ἀποστολή-ποῦ βρῆκε ἔτσι ἐνα ἄλλο τρόπο νὰ ἐκδηλώσει τὴς δια-
θέσεις της ἀπέναντι στὴν κυβέρνησή μας- δὲν ἐπέτρεπε στη ΔΕΗ
νὰ παραγγεῖλη ^{τὸν} ^{4/1/52} ^{ἐνα} ^{κλεισμένο} ^{ἀριθμὸ} ^{ἤλεκτρογεννήτριες} (τουρ-
κίνες) ^{τὴν} ^{3/1/52} ^{γιὰ} ^{νὰ} ^{ξεπεράσουμε} τὴν κρίση. Ἰπσοτήριζε ^ἡ ^{ὅτι} ^{βρίκαμε}
μεγάλη σκατάλη ρεβματος, ^{ὅτι} ^{ὅταν} ^{ἐξακουραζομαίκαμε} ^{ἐφεδρετες}
ποῦ ὑπῆρχαν στη χώρα ^ἡ ^{ΔΕΗ}. Γιὰ νὰ ἀφαιρέσω ὀλ' αὐτὰ τὰ προσή-
ματα, ἔπεισα τοὺς ἐργοστασιάρχους νὰ χρησιμοποιήσουν ὄλες τὴς
ἐφεδρετες ^{τῶν}, ^{νὰ} ^{πάρουν} ^ἡ ^{ἤλεκτρογεννήτριες} εἶχε τὸ ^ἔ

ΟΔΙΣΣΕΥ,
 καί να μετατρένουν, όπου ήτο δυνατόν, τις εγκαταστάσεις
 για τή μεγαλύτερη δυνατή χρησιμοποίησιν λιγυίτη κ.λ.π.
 Παράλληλα ἔδωσα καί διαταγή νά διακοπῆ ^{νῦν} ~~καί~~ νά παροχέγῃ, Τ3
 για τές ὅποιες ἰδιαίτερα μᾶς ἐπέκριναν οἱ Ἀμερικανοί.
 Τελικά δέ ^{οὐκ ἔφησα} ~~ἐφημουν~~ τό σύστημα νά βάναμε τά ρολόγια μιά ὥρα
 μπροστά για ἐξοικονόμηση ρεύματος. Ἦτο/ή περίφημη ἑώρα
 ἀγῶνη, πού ἔγινε αἰτία για πολλή σάτιρα ἀκόμα καί σῆς ἐπι-
 θεωρήσεις τοῦ θεάτρου...
 Ἄλλὰ ^{πᾶν τῶν αἰώνων} ~~καί~~ οἱ προβλέψεις για τό χειμῶνα ἦσαν ζοφερές:
 Τήν ἐπομένη πού ἔξέδωκα τή σχετική διαταγή, μέ παρακάλεσε
 ὁ ἴδιος ὁ μακαρίτης ὁ Πλαστήρας νά δώσω Τ3 σέ μιά φτωχιά
 συγγενή του. Τοῦ ἐξήγησα τή κατάσταση. "Ὅχι μόνον δέν ἐπέ-
 μαινε, ἀλλ' ἀντίθετα ἐπακρότησε πλήρως τήν ἀπόφασή μου. Τό
 ἴδιο ἔγινε καί μέ τόν ἀείμνηστο Σ. Βενιζέλο, πού μέ παρεκά-
 λωσε για τήν περίπτωση μιᾶς διάσημης πρωταγωνίστριας τοῦ
 θεάτρου. Δέν ἔκαμα καμμιά ἐξαίρεση. ~~Καί~~ περιμένα.
 Σέ λίγες μέρες ~~ἠδύχητα~~ τήν ἐπίσκεπτή ἑνός πλοιάρχου τοῦ
 Πολ. Ναυτικοῦ τῶν Η.Π.Α., πού εἶχε ^{ἡγεμονία} ~~ἡγεμονία~~ ἀνώτατη θέση στήν
 παντοχώρα τότε στρατιωτική ἀποστολή. ~~Καί~~ ^{ἡγεμονία} ~~ἡγεμονία~~ μιά εἰσαγωγή μέ
 πολλές φιλοφρονήσεις, ἔρχισε νά μου παραπονιέται για τές
 ὑπηρεσίες τῆς ΔΕΗ καί τοῦ Ἐπιχειρήσιου πού δέν τοῦ δίναν
 Τ3. Τοῦ ἐξήγησα ὅτι ^{ἡγεμονία} ~~ἡγεμονία~~ ἐγώ καί ὅτι δυστυχῶς
 δέν μπορούσα νά κάμω ἐξαίρεση οὔτε στόν ἴδιον, ἀφοῦ ἤμουνα
 ἀναγκασμένος νά στερῶ τό φθινό τιμολόγιο καί ἀπό τούς ἐρ-
 γάτες, πού τήν ἐποχή ἐκείνη ζοῦσαν μέ μεροκάματα πείνας...
 Ἄν ~~ἔβλεπα~~ ἡ Ἀμερικανική ἀποστολή ἔλλαζε τή σκέψη της καί
 μᾶς ἐπέτρεπε νά παραγγείλουμε τές ηλεκτρογεννήτριες, τότε
 φυσικά καί αὐτός καί ~~ἄλλοι~~ ^{ἡγεμονία} ~~ἡγεμονία~~ πολλοί Ἕλληνες, πούχαν μεγαλύ-
 τερη ἀνάγκη θάπαιρναν Τ3. Δέν ἐξετίμησε τήν εἰλικρινεία

+ μὴν
 ἐφῆκε
 ἀδυναμία

μου. Καί σε μία στιγμή μέ απέλησε ότι θ'άπευθυνθη στο Τε-
 ρουσιασκή του" γιά νά τοσ πή πώς μεταχειριζόμαστε στην Έλ-
 λάδα τούς 'Αμερικανούς άξιωματικούς. Τοσ άπάντησα ότι θά
 ήμουνα εγγνώμων άν τήκανε, γιά δυο λόγους. Πρώτα γιατί θά
 άποδεικνυε ότι στην Έλλάδα μεταχειριζόμαστε όλους Ισα -
 φτωχούς καί πλούσιους, δυνατούς καί αδύνατους. Καί δευτερο
 γιατί θά πρόσφερε μία άλλη άπόδειξη ότι τούς πόρους που
 διαθέτουμε δέν τούς σκαταλάμε. Γι'αυτό καί τό αίτημά μας
 γιά μεγαλύτερη βοήθεια ήγάμε από πραγματική άνάγκη καί
 όχι από διάθεση ~~συναισθημάτων~~. ^{να υποκαταστήσει τα ελλειψόμενα}
 φαίνεται πώς δέν πείσθηκε έντελώς. Καί σε λίγο πήρα τηλεφώ-
 νημα από τόν ίδιο τόν Πρέσβυ μακαρίτη ^{Σαν Πιερ} που μου
 παραπονιόταν γιατί δέν έξυκρήθησα τόν κ. Πλοίαρχο.
 Τοσ άπάντησα ότι ή άδίκαιολόγητη άρνηση τής Οίκου. 'Αποστο-
 λής νά συμφωνήση σε ό,τι έπικρατικό έπιβαλλόταν ήταν ή αί-
 τία νά πάρουμε πολύ σκληρές αποφάσεις, από τίς όποτες δέν
 μπορούσαμε βέβαια νά έξαιρέσουμε τούς 'Αμερικανούς, εάν δέν
 θέλαμε νά δώσουμε εύκολη τροφή στην ^{αμερικανική} τροπαγάν-
 δα... Κατάλαβε, καί τό άποτέλεσμα ήταν ότι ύστερα από μία
 νέα σύσκεψη στο 'Υπουργείο έγκρίθηκε ή άγορά των ήλεκτρο-
 γεννητριών. "Έτσι καί ή "ώρα Ζίγδη" ^{έξοματάσε}. Τό Τ3 άρ-
 χισαν νά ξαναδίνονται. 'Ατυχώς όμως από τήν 'Υπηρεσιακή Κυ-
 βέρνηση που μας διαδόχθηκε, γιά νά κάνη τές έκλογές, που
 προκηρύχθηκαν σε λίγο.

'Η γενική άρνησή μου νά δώσω Τ3, που βοήθησε τόσο πολύ νά
 άποφύγουμε τήν άπειλούμενη κατάρρευση τοσ ήλεκτρικού συστή-
 ματος τό χειμώνα 1952-3, δημιούργησε πολλές πικρίες. 'Αλλά
 έγινε καί ή αίτεια πολλών εσχάρσεων άνεκδότων καί πειραγμά-
 των κοββρισκα μπροστά μου ^{από} τή νέα κυβέρνηση τοσ Κέν-
 τρου τοσ 1963. "Έτσι ένα συγχαρητήριο τηλεγράφημα από τό
 πρώτα που πήρα όταν ξαναγύρισα στο 'Υπουργείο Βιομηχανίας
 ήταν από μία πολύ εθγενική φίλη κυρία ^{Α. Α.} που υπέγραψε αντί άλ-
 λου "Τ4". Κατάλαβα άμέσως τήν άποστολή γιατί σ'όλο τό ένόμι-
 μεσο διάστημα μου θύμιζε τήν άρνησί μου νά ικανοποιήσω τό
 αίτημά της γιά Τ3. Μου έξήγησε ότι τό Τ4 ήτο συμβολικό γιά
 τήν άφθονία, που μου εσχόταν νά προσφέρουμε στον τόπο κατά
 τή νέα μας άνοδο στην έξουσία....

Τό έπεισόδιο που άκολούθη, συνέβηκε άκριβώς τήν ώρα που στο
 γραφετό μου γινόταν ή μεγάλη σύσκεψη γιά νά πείσθη ή 'Αμε-

ρικανική 'Αποστολή να άρξη τις αντιρρήσεις της για την παραγωγή των ηλεκτρογεννητριών. Ήμασταν περίπου 20 άτομα - 'Αμερικανοί και Έλληνες, είχα αναπτύξει πώς είχε το θέμα, και διετύπωνα τα συγκεκριμένα αίτήματά μας...

Τήν ώρα εκείνη άκουσθηκε ένας φοβερός θόρυβος στην πόρτα του γραφείου, επαναλήφθηκε για δεύτερη φορά και κατόπιν βρήκα να μπαίνει μέσα έξαλλος ο βουλευτής 'Αθηνών Χ, άκολουθούμενος από την ιδιαιτέρα μου, που την είχαν πάρει τα κλάμματα... Με είδε ο κ. Βουλευτής αλλά δεν χστενοχωρήθηκε καθόλου. "Δέν είναι κατάσταση αυτή" φώναζε. Περιμένω τόσες ώρες. Δέν είμαστε έμετε υπηρέτες των 'Υπουργών και πρέπει να τό καταλάβετε. "Έχομε να κάνομε και μετε τις δουλειές μας."

Προσπάθησα να τον καταπραΰνω. Τού είπα πώς ή ώρα που ήρθε δέν ήταν ή καθορισμένη για τους βουλευτές. Δεύτερο ότι από την παρουσία τόσων ανθρώπων θά έπρεπε να καταλάβη ότι κάποιο σοβαρό θέμα συζητιόταν. Καί τού έζήγησα ποιό, συγκεκριμένα. Πάντως πρόσθεσα, αν νομίζει ότι τό δικό του ήταν πιο σπουδαίο και δέν μπορούσε να περιμένη ώπου να τελειώση ή σύσκεψη, ήμουν διατεθειμένος να την διακόψω και να φροντίσω άμέσως για τή λύση του. Μοσ απάντησε ότι δέν μπορούσε να περιμένη. Τόν ρώτησα τότε ποιό ήταν τό ζήτημά του. Καί μ' δόλη τή σοβαρότητα μοσ είπε "ή χορήγηση άδειας λειτουργίας μιας πριονοκορδέλλας, σε κάποια άθηναϊκή μάνδρα".

Γιά να αποφεύγομε περισσότερες ταλαιπωρίες και ρεζιλέματα, έκάλεσα τόν άρμόδιο Διευθυντή και άφου τακτοποιήσαμε τό αίτημα του άγαπητού συναδέλφου, επαναλάβαμε τή σύσκεψη για τόν έξηλεκτρισμό της χώρας...

Στά πρώτα χρόνια της βουλευτικής μου σταδιοδρομίας είχα τήν

σε τίποτα. ^{2/24} Άλλοίμονο ~~σε~~ στον πολιτικό που προσπαθ~~ει~~ να στηρίξει τη σταδιοδρομία του στο ρουσφέτι. Χτίζει άπάνω στην άμμο και γίνεται δοσολός ~~από~~ ^{από} ήγέτης. Οι πραγματικοί όπαδοί και τά τζμία στελέχη είναι πρόσωπα, που σπάνια άπευθύνονται για τίς δουλειές τους στους βουλευτές. Γι' αυτό ~~δέν~~ είναι και στη μεγάλη πλειοψηφία τους άγνωστοι....

Τό Κοσοκομετό, δυστυχώς, και γενικά ή Ιατρική περίθαλψη ήταν χάρις στην κακή οργάνωση των υπηρεσιών, από ~~της~~ κύριες κατηγορίες "ρουσφετιών" στην όποια έπιδοδόνταν ώρισμένοι βουλευτές. Βέβαια στις περιπτώσεις που νόμιζα ότι αξίζει να παρέμβ~~ω~~ τό γραφετό μου, δέν παρέλειπα να τό κάνω. Άλλά ~~της~~ περισσότερες άρκόμωνα να δώσω στον ενδιαφερόμενο μερικές χρήσιμες συμβουλές για να ένεργήση μόνος του...

Μέ τό θέμα αυτό συνδέεται ένα από τά πιο νόστιμα ανέκδοτα της έμπειρίας μου. Επισκόμωνα στο γραφετό μου της Γόδου. Ήταν καλοκαίρι - μεγάλη ή ζέστη. Παρά ταύτα είπα στον ιδιαίτερό μου να κλεισ~~η~~ τήν πόρτα και να μην άφήσ~~η~~ κανέναν να μπ~~η~~ μέσα γιατί βιαζόμωνα να τελειώσω ένα άρθρο κούγραφα για μιá Άθηναιική έφημερίδα. Ή έντολή μου ήταν κατηγορηματική. Έν τούτοις ύστερα από ~~καμ~~ ^{μικρο} λεπτά, βλέπω να άνοίγ~~η~~ τήν πόρτα και

^{Ανο} να προβάλλη ^{καταπλάσμα} ~~καταπλάσμα~~ ^{ασημένιο} ~~ασημένιο~~ και γεμάτη χαμόγελα ή μορφή μιás γυναικας, πολύ άγαπητής ^{γιατί} ~~γιατί~~ ήταν μεγάλος τύπος. Προφανώς τάχε καταφέρει να ξεγελάση τόν ιδιαίτερο -ώς συνήθως. Άλλά πάλι πώς να θυμώσει κανείς μαζί της: Είχε αυτό τό χάρισμα που λίγοι άνθρωποι έχουν σ' αυτόν τόν κόσμο. Πάντως δέν μέ άφησε να βασανίζομαι με άντιπατικές διαθέσεις. Μπήκε άμέσως στο φητό. Μέ ύφος πολύ σοβαρό, αλλά και με τά μάτια της πάντα γελαστά μου λέει: με τήν πολύ χαρακτηριστική προφορά της:

"Άχ Ζιγόραρέ μου! Και τί θα γ~~η~~νοσμε τώρα που δέν γκαστρώνεται ή Μαριάνθη;" "Εμεινα άναυδος για μιá στιγμή, αλλά χωρίς

νά χάσω και πολύ χρόνο της απάντησα " Καί τί ήρθες σέ μένα; Μπας και θαρρείς ότι είμαι κανένας ~~Μανας~~; (επιβήτορας, τράγος). 'Αλλά εκείνη χωρίς να χάσω την ψυχραιμία της, "Ασυμπάθιστος νασαι Ζίγδαρέ μου, εσύ ξέρεις γιατρούς στην 'Αθήνα. Νά μ'ε συμβουλέψης ποιόν να δούμε για να κάμη ή κόρη μου και δάκι και να φύγη ο καημός μας"....

Η ίδια ή κυρά-Ελένη, μιά άλλη φορά στη Λίνδο, απογοητευμένη που δεν μπορούσε να μου άναπτύξη ένα ζήτημά της, γιατί εγώ μιλούσα για τά γενικά προβλήματα της χώρας-δεν κρατήθηκα και με διέκοψε, "Ούλη την ώρα 'ή 'Ελλάδα, ή 'Ελλάδα... Καί μετε τί θα γενούμε Ζίγδαρέ μου αν δεν μ'ας κοιτάξες;..."Και είχε δίκιο γιατί στην περίπτωση εκείνη ήταν θέμα της γραφειοκρατικής άδιαφορίας, που είναι ή πιο γόνιμη μάνα περιπτώσεων ~~πώ~~ είναι-ή-πιο-γόνιμη πρέπει να παρέμβη ο Βουλευτής για τή λύση τους.

'Αλλ'είναι φοβερή ή υπόθεση του ρουφετιού. 'Αλλά μόνο αν μπλεχτεί στα γρανάζια της καταντικής δοούλος των πιο άπίθανων αξιώσεων - νομικών και μή. 'Αλλά τό ρουφετί είναι τό πιο συνηθισμένο όπλο με τό όκοφο θα πολεμήση τον Βουλευτή με γενικότερη αντίληψη της άποστολής του, ο άλλος ο κατά σύμπτωση ή μαροφιλοδοξία πολιτευόμενος. Γι'αυτό δεν με στενοχώρησε και πολύ όταν άκουσα σαν τό πιο άποφασιστικό σύνθημα έναντιόν μου "Καλός ο Ζίγδης, άλλ'αυτός άσχολεται μόνο με τά γενικά ζητήματα. Δεν κάνει ρουφετία. Δεν ενδιαφέρεται για τό ψηφοδούλο". Τό γεγονός άλλωστε, ήταν ότι βρισκόνταν πάντοτε αρκετοί ψηφοφόροι που τους ένδιέφερε ο βουλευτής τους να άσχολεται με τά γενικά θέματα και με εστε, ~~σαν~~ άνετα στη Βουλή.

Κομίζω πως κρατώ ένα από τά πιο κολύτιμα ρεκόρ των πολιτευομένων, άφ'ότου έχουμε αντιπροσωπευτικό σύστημα. "Έκαμα τους λιγώτερους γάμους και βαπτίσεια από όλους τους συναδέλφους-

καί πιστεύω νά μή κάνω λάθος- γιατί έχω ανταλλάξει σημειώσεις
 καί μέ σύγχρονους, αλλά καί παλαιότερους μου- ύστερα από θητεία
 στην πολιτική - (από τό 1950 μέχρι τό πραξικόπημα της 21ης
 'Απριλίου, δηλ. επί 17 χρόνια. ~~δέν-μοσ-φάνηκε-ποτέ-πολύ-άξιο-~~
~~προσέφε-έκπαιδύθησε.~~ θεωρούσα πάντα ότι ή υπόθεση ήταν μία ανε-
 κίτηρη θεομπαιξία. Νά παντρεύς καί νά βαπτίζης μέ τήν ύστε-
 ροβουλία καί μόνη νά εξασφάλις τίς ψήφους τῶν οικογενειῶν
 ποῦ... ἐξυπρέτησες, δέν μοσ φάνηκε ποτέ πολύ ἀξιοπροσέφε ἀπα-
 σχήλησθαι. "Ἔτσι ἀπέφευγα ὅσο μπορούσα τήν δραστηριότητα αὐτή.
 Οἱ περισσότερες ἀπό τίς λίγες ἐξαιρέσεις ἀπό τόν κανόνα αὐτό,
 ἀφορούσαν ἀγαπητά πρόσωπα, μέ τά ὅποια εἶχα στενοῦς δεσμούς.
 'Ελάχιστοι εἶναι οἱ κουμπάροι μου τοσ ἄλλου εἴδους. Καί πάλι
 οἱ συνολικοί ἀριθμοί δείχνουν καί μόναι τους πόσο περιωρισμένη
 ήταν ή δραστηριότητά μου. Γάμοι στό σύνολο περί τοῦς 12. Βα-
 φτίσια περί τά 20' επί 17 χρόνια.
 θυμάμαι ἀκόμη πῶς βάφτισα τό πρώτο παιδάκι. Βρισκόμουνα στην
 Κάρπαθο φιλοξενούμενος ἀπό ἀγαπητούς φίλους. Εἶχαν ἕνα μικρό
 ἀβάφτιστο, ποῦ ἤθελαν νά γίνω νονός του. "Εγώ πρόταξα τίς
 συνηθισμένες ἀντιρρήσεις μου. Δέν εἶπαν τίποτα. "Αλλά κάποτε,
 σ' ἀνόποτο χρόνο, μοσ συνέστησαν πρὶν φύγω νά ἐπισκεφθῶ τήν
 ἐκκλησιά της ἐνορίας ~~μου~~, ποῦ ἦταν πολύ σκουδαία. Συμφωνήσαμε
 τό χρόνο. Μισή ὥρα πρὶν ἔρθει τό καρᾶβι. "Όταν ὁμως πῆγα ἐκεῖ,
 βρήκα τόν παπᾶ, τήν κολυμβήθρα καί τό παιδί ἔτοιμα. Δέν μπο-
 ρούσα νά ξεφύγω πιά. "Ἔτσι ἀπέκτησα τόν πρώτο μου βαφτιστικό
 ποῦ σήμερα εἶναι ἕνας ὄριμος ζωηρός ἔφηβος. "Ἔτσι ὁμως ἔχασα
 καί τό ἐπιχείρημα ότι ~~ἐγώ~~ δέν βαπτίζω'..

ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

"Ἡ ἔλλειψη ὀργανωμένων πολιτικῶν κομμάτων ἦταν μία ἀπό τίς
 σοβαρώτερες ἐκδηλώσεις της ^{ὑπὸ τὸν Νεὺν} ~~πολιτικῆς~~ ἀρρώστειας τοσ πολιτικοῦ
 συστήματος. ~~Τά~~ ^Ἡ κόμματα ἦταν κατενανᾶτα- μέ τήν ἐξαίρεση της
 ΕΔΑ. "Ο ἀρχηγός περιστοιχιζόταν ^{ὑπὸ τὸν Νεὺν} ~~ἀπὸ~~ ἀπὸ τῶ πρωτοπαλλήκαρ ^{ὑπὸ τὸν Νεὺν} ~~του~~.

καί τους άτάκτους που αποτελούσαν τους οπαδούς του κόμματος. Αύτή ήταν ή εικόνα. "Η πειθαρχία καί τά ηθη μέσα στό κόμμα ήταν ^{ή ενταξία} ~~αποτελεσματικά~~. Γι' αυτό καί ή αθαιρεσία του άρχηγού ^{των άλλων} ή εύκολία των μεταστάσεων ^{ή διπλοπροσωπία}, τά μίση μεταξύ των στελεχών ^{των άρχηγών} - όλων προς όλους, που χαρακτήρισαν καί ταλαιπώρησαν μιά όλόκληρη εποχή. Καί όσο πιο κοντά βρίσκόνταν ιδεολογικά αυτά τά καπειανέτα, τόσο πιο έντονότερα ήσαν αυτά τά χαρακτηριστικά.

θυμομαι μιά σκηνή στους πρώτους μήνες της βουλευτικής μου σταδιοδρομίας. Πολλά άπό τά κρινοβουλευτικά στελέχη -οί ήγετικοί παράγοντες του κόμματος ^{των άλλων} είχαν ανταλλάξει τίς απόψεις των πάνω σ' ένα μεγάλο θέμα για νά είναι έτοιμα στή ^{βελτίωση} ~~αύξηση~~ της κρινοβουλευτικής ομάδος. Άτυχώς, όπως προβλεπόταν ό άρχηγός εισηγήθη καί επέμεινε σέ μιά "θέση" έντελώς αντίθετη μέ κείνη που είχαμε ^{νοητικό} ~~συμφωνήσει~~ προηγουμένα. Όταν ή συζήτηση φούντωσε καί διέπλισθή πλήρης διάσταση απόψεων, ένας άφροισμμένος στην ήγεσία βουλευτής εισηγήθηκε νά άρατεθθ ή αντιμετώπιση του προβλήματος "έν λευκά" στον άρχηγό. Στην πρόταση αύτη έσπευσαν νά συμφωνήσουν καί όλοι εκείνοι που είχάν συμφωνήσει τά αντίθετα. Κατάπληκτος βρώθησα, όταν φεύγαμε, έναν άπό τους πιο έξέχοντες συναδέλφους, πώς έγινε αυτό. Πως έξηγόταν ή λιποταξία τώσων έκλεκτών στελεχών, μπροστά στην καταστροφική για τό κόμμα έπιμονή του άρχηγού καί των πιστών φίλων του; Καί εκείνος μέ άγγελική ειλικρίνεια μου άπάντησε: "Η έν λευκά ανάθεσις στον 'Αρχηγό του χειρισμού ένός ζητήματος, σ' άλλολογες περιπτώσεις, είναι ό εύγενικός τρόπος που τό κόμμα του δίνει τό σχοινί για νά κρεμασθθ. Έύντομα θά άποκτήσης την άπαιτούμενη πέτρα καί θά καταλάβης." Όμολογώ ²⁰⁰ ~~200~~ ότι ²⁰⁰ ~~200~~ άποκτήσα πέτρα ²⁰⁰ ~~200~~ άναλόγως τακτικής ²⁰⁰ ~~200~~ κλουσιώτατη. Κοτέ όμως δέν μπόρεσα νά καταλάβω ούτε νά δικαιώσω τή λογική, για νά μήν πώ την "ήθική" αύτης της συμπεριφοράς. Γι' αυτό όταν ή διάσταση μέ τον 'Αρχηγό

έφθανε τήν ούσία τής πολιτικής μας ιδεολογίας ή τής αντίληψης
 για τά βασικά συμφέροντα τής χώρας καί δέν ύπήρχε δυνατότης
 συνεννοήσεως, προτίμησα νά διαχωρίσω τή θέση μου εἰσακτώσως.
 Νά φύγω ἀπό τό κόμμα (Φιλελευθέρων 1951, ΕΠΕΚ 1953)

ὡν Μετά τίς ἐκλογές τοῦ 1950, ὅταν ὁ Σ. Βενιζέλος, ἀφ' ἑτορπίλλισεν
 τήν κυβέρνηση τῶν τριῶν δημοκρατικῶν κομμάτων, σχημάτισε κυβέρ-
 νηση μέ τό λαϊκό βέν αισθανόμενονα ἱκανός νά δώσω φήφο ἐμπιστο-
 σύνης σέ μιά λύση πού ἦταν ἐντελῶς ἀντίθετη μέ τήν πρόσφατη λα-
 ἱκή ἐτυμηγορία. Στή σύσκεψη τῶν κοινοβουλευτικῶν μελῶν τοῦ κόμ-
 ματος τῶν φιλελευθέρων, πρίν ἀποφασισθῇ συνεργασία, πῆρα σαφῶς
 ἀντίθετη θέση καί εἶπα "ὑποστήριζα ὅτι ἀντιμετωπίζουμε τό
 δίλημμα ἢ μιά συνεργασία μέ τοὺς λαϊκοὺς καί τοὺς ἀντιπάλους
 μας ἢ μιάς νέας προσφυγῆς στό λαό, πού ἀπό κάθε ἀποψη εἶναι
 πολύ ἐπιζήμια. Φοβῶμαι ὅτι μέ τήν λύση τής κυβερνήσεως λαϊκῶν
 φιλελευθέρων καί τήν κατασχύνη τής προδοσίας τής λαϊκῆς ἐντο-
 λῆς θά εἰσπράξουμε καί τίς ἐκλογές δέν θά ἀποφύγουμε".

Δέν εἰσακουσθήκαν οἱ ἀπόψεις μου. "Ὅλοι οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ κόμμα-
 τος πού ὑποστήριζαν τά ἴδια πρίν ἀπό τή σύσκεψη, ὑποχώρησαν
 ἐπὶ τήν ἐπιμονή τοῦ Ἀρχηγοῦ. Ἔδον ὁ μακαρίτης Κ. Ρέντης ἐδήλωσε
 ὅτι καί αὐτός θά ἀποχωρήσῃ ἀπό τό κόμμα.

Πρίν ὅμως γίνεῖ ἡ ἐπίσημη δήλωσις τῆς ἀποχωρήσεώς μου ἀπό
 τοὺς φιλελευθέρους, συναντήθηκα για τελευταία φορά μέ τόν μακ.
 Σ. Βενιζέλο. "ἀποχωριστήκαμε μέ αὐτή μου τήν παρατήρηση" "εὐγώ
 κ. Ἄρδεορε, γιατί μ' αὐτή τή τακτική καί τό κόμμα θά διαλύσεται
 καί τόν Παπάγο θά φέρετε ἐπὶ τήν ἐξουσία". "Ἄς ἔλθῃ ἐπὶ τήν ἀνάγκη
 καί αὐτός" μου ἀντιπαρήτησε, "ἀφ' ἑμεῖς, δέν μπορούμε νά συνε-
 νοηθοῦμε μεταξύ μας".

Χωρίσαμε για νά ξαναβρεθοῦμε ὅστερα ἀπό τίς ἐκλογές τοῦ 1951
 ἐπὶ τήν ἴδια κυβέρνηση. Εἶχα ἐν τῷ μεταξύ προσχωρήσει ἐπὶ τήν ΕΠΕΚ
 τοῦ Πλαστήρα. Παρ' ὅλο ὅτι ἡ συνεργασία μας ἦτο στενή, ποτέ δέν

ξέλασε τὰ πικρα, άτυχώς όμως ^{υπό} προφητικά ^{και} λόγια ^{και} ^{από} ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.}

Ἡ μόνη φορά πού τόν εἶδα νά ἐκδηλώνεται ^{μέ} ἕνα έντονο ^{και} συναίσθημα ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.}, τό Φεβρουάριο ²⁰¹ /1964, τήν ὥρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} μας ^{από} ^{αυτό} ^{το} ^{Ρόδο}, μετά τή μεγάλη προεκλογική συγκέντρωση πού εἶχα ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} με μέ τήν εὐκαιρία ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} τῆς ἐπισκέψης ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} σου ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} στήν πόλη ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} μας, πρίν πάει ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} στήν Κρήτη. Ἦταν καί ἡ τελευταία φορά πού τόν ἔβλεπα, γιατί ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} μετά δυό-τρεις μέρες ἡ γη τῆς Κρήτης τόν πῆρε στήν ἀγκαλιά της ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} γιά πάντα...

Χαρακτηριστική τῆς νοστορπίας τῶν πολιτευομένων καί τῆς εὐκολίας ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} μέ τήν ὁποῖαν πηδοῦσαν ἀπό τόν ἕνα συνδυασμό στόν ἄλλον ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} τήν παραμονή τῶν ἐκλογῶν εἶναι καί ἡ ἀκόλουθη περίπτωση πού ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} εἶχαμε στή Ρόδο. Ἐπῆρχε μιά κενή θέση στό συνδυασμό μας πού ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} τή διεκδικήσανε ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} ἕνας νεαρός δικηγόρος - στέλεχος ἀπό τά κί ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} δραστήρια τοῦ κόμματος, ἀλλά ὄχι ἀκόμη καί ἀρκετά ὤριμος ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} γιά ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} ὑποψηφιότητα. Προτιμήθηκε γιά τούς λόγους αὐτούς ἄλλος, πού ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} συνδυάζει καί πείρα καί μεγαλύτερη μαχητικότητα καί ἰδεολογική ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} ὀρθοδοξία. Ὁ πῶτος δυσκαρεστήθηκε καί τήν μεθεπομένη βρέθηκε ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} σ' ἕνα συνδυασμό ἀντιπάλων. Κατάπληκτοι ὄλοι μας καί ἰδιαίτερα ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} οἱ κί στενοί του φίλοι. Πολλοί ἀπό τούς τελευταίους πῆγαν νά ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} τόν μεταπεισοῦν, λέγοντάς του ὅτι ποτέ ὄέν θά τοῦ συγχωρεθῆ ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} ὁ πολιτικός αὐτός σαλπαστισμός. Κι' ἐκεῖνος χωρίς νά διστάση ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} καθόλου: "Ἡ προσήλωση σ' ἕνα Κόμμα καί στήν ἰδεολογία του εἶ- ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} ναι καθήκον τοῦ νηροφόρου, ὁ πολιτευόμενος θά πῆ ἐκεῖ πού ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} θά ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} βολέψῃ". ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} Ὁμῆ, κυνική ἀλλά πάντως ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} ἀπαικῆ τῆς νοσ- ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} τρπίας ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.}, ἀ' αὐτούς πού φιλοδοξοῦν νά παίξουν τό ρόλο ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} τοῦ "Σθενκατέρα": μέ τά γνωστά ἐπακόλουθα.

Ἦμουν ἀπό τούς πολιτικούς ἄνδρες πού δημιουργοῦσα ἔντονα ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} συναίσθηματα φιλίας καί ἀντικαθείας μέσα στίς τάξεις τῶν ἐκλο- ^{αυτού} ^{του} ^{Ε.Τ.} γῶν μου (καί γενικώτερα εἶν' ἡ ἀλήθεια...). Γιατί πίστευα πός

πρέπει να λές την αλήθεια, ωμή πολλές φορές, και να μη κολακεύεις τις αδυναμίες του πλήθους. Πίστευα και ακόμη πιστεύω πως ο Έλληνικός λαός, στη μεγάλη του πλειοψηφία θα ακολουθήση την πολιτική ήγηση του, όταν κεισθή πως αυτή του λείπει τα σωστά, παρουσιάζει την κατάσταση όπως είναι πραγματικά, είναι γενναία και δίκαιη... Γι' αυτό και όταν η Ρόδος με υποδεχόταν σε παράληρημα την πρώτη φορά που έγινα υπουργός στα 1951 και περιέμενε να της αναγγείλω ότι θαρχιζε χρυσή εποχή, δεν δίστασα από τον έξωστη της Γεν. Διοικήσεως να προτρέπω τούς συμπολίτες μου να σφίξουν δυο τρύπες ακόμα τις ζώνες τους. Γιατί τέτοια ήταν η κατάσταση των δημόσιων οικονομικών και ήτο επιτακτικό να κάμουμε μια μεγάλη προσπάθεια περισυλλογής πριν δοῦμε καλύτερες μέρες... "Μά μεϊς κεινῶμε" φώναζαν αρκετοί. "Μαί, τό ξέρω, άλλ' ὅ,τι σῶς εἶπα εἶναι ἡ ἀλήθεια". Βέβαια πολλοί δέν μου ἐσυγχώρησαν τήν εἰλικρίνεια αὐτή. Ὑπῆρξε ὅμως τό βῆδρο, πάνω στό ὁποῖο ἐθεμελιώθηκαν οἱ δεσμοί μου μέ τήν μεγάλη πλειοψηφία τῶν συμπατριωτῶν μου, ἡ ὁποία μου ἐξησφάλισε τόσες ἐκλογικῆς νίκες.

Δέν σημαίνει ὅτι πάντα σε καταλαβαίνουν οἱ ψηφοφόροι. Πολλές φορές ὑπῆρξαν περιπτώσεις κωμικοτραγικῶν παρεξηγήσεων. Μερικῆς τίς θυμῶμαι ἀκόμα. Στά 1951, ὕστερα ἀπό τήν ἀποχώρησή μου ἀπό τό κόμμα φιλελευθέρων, ἐπί κεφαλῆς συνδύασμου τῆς ΣΠΕΚ, ἐπεδόθηκα σ' ἕνα πολύ σκληρό ἀγῶνα διαφωτίσεως καί ἀνασκευῆς μιῆς συκοφαντικῆς ἐκστρατείας ἐναντίον μου - πολύ ἔντονης γιά τή διαφωνία μου μέ τό Κόμμα Φιλελευθέρων. Σ' ἕνα λόγο μου θέλοντας νά ἐξηγήσω τήν ἀνάγκη τῆς ἀλλαγῆς, εἶπα: "Γιά νά προχωρήσῃ ἡ Ἑλλάδα πρέπει νά σκάψουμε βαθειά καί νά φέρουμε στήν ἐπιφάνεια καινοβργιο χῶμα. Αὐτό που βρίσκεται τώρα ἀπό πάνω ἔχει ἐξαντληθῆ. καί συνέχισα τήν ἴδια σκέπη προσθέτοντας: "Θέλουμε καινοβργιους ἀνθρώπους...Μέ σκουριασμένες δόξες ἡ Ἑλλάδα δέν μπορεῖ νά πάη μπροστά." Αὐτό τό "σκουριασμένες δόξες" τό πῆρε πολύ ἄσχημα ἡ κοινωμία τῶν καλαιῶν τσακιῶν τῆς Ρόδου. τό θεώρησε ὑβριγ. *Πα ἡν ὁ φρενῶν -*

καί, όταν κάποτε ένας φίλος ήλθε νά μου ἀναφέρει τί συνέβαινε καί θά ἔπρεπε νά δώσω κάποια ἐξήγηση, ἔδωσα τήν ἀπάντησιν, ποῦ κολάκευτε ἄκόμα λιγώτερο τή φιλαυτία τους "Γιά νά σκουριάσῃ μιά δόξα πρέπει κάποτε νά ἦταν δόξα. Αὐτοί ποτε ^{ἔσαν} ~~ἠδὲν~~ δόξες ^{ἦσαν νά βυθισθῶν ἐν ἑαυτῷ} τίλος πάντων γιά νά πάρουν τό λόγο μου προσωπικά;" "Ἔτσι οἱ "σκουριασμένες δόξες" ἔμεινε στό λεξιλόγιό τῆς πόδου. Ὅπως ἔμεινε καί ὁ ἄλλος ὅρος "οἱ λιμουζινάριοι", οἱ διαθέτοντες, ^{ὅτι ἔλαττον ὅτι καὶ ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς ἐν 1951} ὅλ. λιμουζίνα, ~~ὅτι ἀντίπαλοί μας~~ ^{στὶς δημοτικὲς ἐκλογὰς τοῦ 1951 (;} εἶχαν πράγματι συνωστισθῆ ἔναντίον τοῦ συνδυασμοῦ μας, ^{ὅτι} ἀπαρτιζοταν ἀπὸ ἀνθρώπους τῶν χαμηλοτέρων εἰσοδημάτων, ^{ὅτι} ὅλοι σχεδόν οἱ μεγαλέμποροι, τὰ τέλεια ^{ἔλαττον} ποῦ εἶχαν τότε τό μονοπώλιο τῆς λιμουζίνας:...

Ἄλλὰ ὑπῆρξαν καί ἄλλες παρανοήσεις καὶ διασκεδαστικὲς. Ἐτόν προεκλογικὸ ἀγῶνα τοῦ 1958, βρισκόμουνα στή κάλυμνο. Ἐφ' ὄλογο μου ἀναφέρθηκα στή κρίσιν ποῦ εἶχεν ἐκόηλωθῆ στὶς τάξεις τῆς ΚΡΕ -μὲ τὴν ἀποστασία των 13 (; ἡγετικῶν στελεχῶν τῆς, καί ἀναφερόμενος στόν κ. Καραμανλῆ ποῦ ἦτο τό ἀγαπημένο παιδί τῆς τύχης, ποῦ ὅλα τούρθαν ὅπως τάθελε μέχρι τότε, θυμήθηκα τόν καθάρην καί ἀνέφερα τόν στίχο "ἀπολείπειν ὁ θεὸς Ἀντώνιον". μετὰ τὸ λόγο ἄκουσθαι σέ μιά συντροφιά ενα φανατικὸ ὀπαδὸ νά ἐξέστη μὲ θαυμασμὸ στοὺς ἀκροατῆς του "εἶδες πῶς τὴν ἔφερε τοῦ Δημάρχου;". Ἐτὴν ἀρχὴ δέν κατάλαβα. Κατόειν ἀντιλήφθηκα καί μὲ πῆρε ἕνα νευρικό γέλιο. Ὁ τότε δήμαρχος τοῦ νησιοῦ - πάλῃς πολιτικὸς μας φίλος- μᾶς ἔκαμνε νερά. καί ἐθεωρήθη ὅτι ἡ ἀναφορά μου στόν καθάρην εἶχε στόχο τόν μόνον Ἀντώνην, ποῦ στεκόταν πόν καιρὸ ἐκεῖνο στό στομάχι των φίλων μας; καί ὁ φίλος μας τὸ βθεάρησε μεγάλη μαεστρία ἐκ μέρους μου:..

Τὸ ὄνομα τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου εἶναι ἱκανὸ νά προκαλέσῃ θύελλα χειροκροτημάτων, σέ ὅποιαδῆποτε πολιτικὴ συγκέντρωσιν

τοῦ Κέντρου στὴ Δωδεκάνησο. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ρήτορες, ὅταν βρε-
θοῦν σὲ δυσκολίες, καταφεύγουν στὴν ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος τοῦ
'Εθνάρχου - ἄλλοτε περισσότερο καὶ ἄλλοτε λιγώτερο πετυχημέ-
νη. Τὰ χειροκροτήματα θὰ ἀντηχήσουν ὅπωςδήποτε, ἢ ἀτμόσφαιρα
θὰ ζαναζεσταθῆ. "Ένας συνυποψήφιος στὴ Κάρπαθο στίς ἐκλογές
τοῦ 1961 εἶχε δυσκολίες στὴν ὁμιλία του καὶ γι' αὐτὸ τῶρριξε
πολὺ στὸν "Ἐλευθέριου Βενιζέλου" χειροκροτήθηκε μιά-δυο-τρεις.
Στὸ τέλος ἀκούσθηκε ἀπὸ τὴν ἄκρη τῆς αἴθουσας "Ζήτω ὁ 'Ελευ-
θέριος Βενιζέλος". Κε' κίτταζε κάπως σατισμένος, κι' ἐγὼ γιὰ
νὰ μὴ τὸν ἀποπαρρῶνω: "Βλέπεις ὁ λόγος σου καὶ νεκρούς ἀνα-
σταίνει!..."

Στοὺς προεκλογικούς λόγους, ἀλλὰ καὶ στίς ἄλλες πολιτικές ὀ-
μιλίες ὁ πολὺς κόσμος ἔρχεται κυρίως γιὰ νὰ ἐνθουσιασθῆ. Ἡ
ἐμφάνισις, ὁ τόνος τῆς φωνῆς τοῦ ὁμιλητοῦ, ἢ εὐφράδειά του
ἔχουν μεγάλη ἐπιρροή στὸ ἀκροατήριον. Πολλές φορές φέιν ἔχουν
καὶ μεγάλη σημασία αὐτὰ πού λέει. εἶναι, ὄχι σπανίως, καὶ
ἀκατανόητα στοὺς πολλούς. εἶχα πολλές φορές αὐτὸ τὸ συναίσθη-
μα. καὶ στὴν ἀρχὴ μὲ ψιγέμιζε μ' ἕνα κάποιο αἶσθημα ἀπογοητεύ-
σεως, ὅτι τόσο λίγο ἀφομοίωνε τὸ λόγο μου τὸ ἀκροατήριον, ὅταν
μιλοῦσα γιὰ γενικώτερα καὶ σοβαρώτερα θέματα.

Γι' αὐτὸ πολλές φορές ^{ὅχι γιὰ νὰ μὴ ἀκούω τοὺς ἀκούοντες} ἀπαρρῶνω τὸν λόγο μου, γιὰ νὰ ἐπιβάλω
σιωπὴ στίς ἄσχετες μὲ ὅσα ἔλεγα ἐπευφημίες ἐνθουσιάντων ὁπα-
δῶν. μιά φορά μάλιστα στὰ 1964 ἀναγκάσθηκα νὰ ἀπευθύνω σὲ μιὰ
ὁμάδα νεαρῶν, πού μὲ διέκοπτε σὲ κάθε φράση μὲ ὑπερβολικὰς
καὶ ἄσχετες ἐπευφημίες, γελῶντας, φυσικὰς ^{τῶν ἀκούοντων} "Ἐκασμός, ἐπὶ τέ-
λους, ἀνόητοι! "Ἄστε τουλάχιστον νὰ μ' ἀκούσουν ὅσοι δὲν εἶναι
δικοί μας". Ἡ κατόρθω ἐπίασε. "εἰμὶναι φρόνιμοι καὶ μπόρρα
νὰ συνεχίσω τὴν ὁμιλία μου!..."

Αὐτὰ καὶ πολλά ἀνάλογα μ' ἔκαμναν πολλές φορές νὰ διερωτώμαι,
'ἀραγε, ἄλλος αὐτός ὁ κόσμος μὲ ἀκολουθεῖ γιὰτὶ πιστεύει σ'
αὐτὰ πού λέω ἢ γιὰτὶ μὲ θαυμάζει σαν ἕνα "καλὸ μεχλιβάνη".

γεγονός είναι όμως ότι είχα πάντα μία αξιολογητέα έκλογική δύναμη, που με άκολουθούσε με πολλή αφοσίωση σ' όλους τούς αγώνες μου. Μετά όμως δεν πήρα - και τοι πολλές φορές έρχόμουν πρώτος από όλους τούς υποψήφιους όλων τών κομμάτων - τόσους σταυρούς όσους πρόβλεπαν οί ειδικοί. και ή ειλικρίνεια τής γλώσσας και ή παραμέληση του ρουσετιού και ιδίως ή άποφυγή τής κολακείας του ψηφοφόρου, είχαν τίς συνέπειές τους. Γι' αυτό δεν με στενοχώρησε και πολύ ή στιχομυθία πουχαμε κάποτε με τόν άεζμνηστο Γεώργιο Μακανδρέου - πριν βρεθούμε στο ίδιο κόμμα,

μιλούσα από τό βήμα τής Βουλής για ζητήματα αλιείας. είπα, λοιπόν, σε μία φάση τής ομιλίας μου, ότι "τό ενδιαφέρον μου όφείλεται από γεγονός ότι είμαι έρασιτέχνης ταραξ". "Ανακριβέστατα, έπαγγελματίας αλιεύς τήφων", ήκούσθη ή βαθειά φωνή του σπινθηροβόλου πολιτικού, διακρίτοντάς με, από τό πρώτο όδρανο τής αντιπολιτεύσεως: "Ολοι γελάσαμε, ή έγώ περισσότερο από τούς άλλους..." "και μοντέρνες μεθόδους, όμως..." πρόσθεσα.

ή έλαστικότητα τής έξουσίας. Ο Έλληνας, σάν πολίτης, παραπονείται πάντα για τίς αυθαιρεσίες και τήν περιφρονητική άδιαφορία που δείχνουν άπέναντί του συνήθως οί άρχες. Μόλις όμως του δώσης και τήν παραμικρότερη έξουσία, γίνεται άμέσως τόραννος χειρότερος άπ' αυτός που κατάγγελε ο ίδιος μέχρι τότε. Συμμαι ένα έπεισόδιο από τή ζωή μου σάν στρατιώτης στη μέση Ανατολή. ή μονάδα στην όποία ύπηρετούσα έστάθμευε στην μαλαιστίνη. και έποχή μής ήρθαν καμιά 50ριά νεαρά παιδιά από τή 16-20 χρόνων ή έλευνά από τήν πείνα και τήν κακοπέραση. τους ντύσαν στρατιώτες, για να τούς δυναμώσω με τό πλουσιο συσσώτιο, αλλά και να σηκώσουν τό ήθικό τους. Συνέστησα στο διοικητή του τάγματος να στείλη τά κίβ έξυπνα άπ' αυτά τά παιδιά σόν σβλαμό ύπαξιωματικών - ιδίως για τήν έξέθωση του ήθικού, έπειδή έβλεπα ότι οί παλhoύ ύπαξιωματικοί δεν έδει-

χναν ~~ἀπέναντί~~ τους πολλές φορές τῆ δέουσα κατανόηση. Ἰδιαίτε-
ρα συνέστησα νά σταλῆ στὸν οὐλαμό ένας νεαρός χιώτης, πού μοῦ
φαινότανε πιά ξύπνιος, ἀλλά καί πιά φοβισμένος καί κεινασμέ-
νος. ^{ὅπως ἦταν 17 ἔτη μόνον} Ἔτσι κι ἔγινε...

Ἄλλὰ κάποτε γύρισε τὸ μικρὸ χιωτάκι, μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ
δεκανέα. ~~καὶ~~ ^{ἔγινε} ὡς ὑποδεκανεὺς βρέθηκα ὑπὸ τῆς διαταγῆς του.
Γρήγορα διεπίστωσα τί ἀλλαγὴ ἐγινε μέσα σ' αὐτὸ τὸ παιδάκι,
ἀφ' ὅτου πῆρε τὴ σαρδέλλα: μετατράπηκε σὲ σατράπη. Καί ἀπέναντί
μου ἀκόμα. Γι' αὐτὸ μὲ κείραζε ὁ Διοικητής, λέγοντάς μου: "Κά
ὁ προστατευόμενός σου. Περὶφημὴ ἐκλογή ἔκανες!". Γελῶσαμε,
ἀλλὰ κάποτε ξεχείλισε τὸ ποτήρι. Βρῆκα μιὰ πρόφαση καί τὸν
παρέσυρα σὲ μιὰ μεγάλη οκηνή πού εἶχαμε σάν ἀποθήκη ^{ἰσχυρῶς} τοῦ τά-
γματός, γιὰ νά μᾶς βλέπει κανεὶς, λέγοντάς του ὅτι θά μπο-
ροῦσε νά δοκιμάσῃ καί νά πάρῃ ~~μὲ~~ ^{αὐτὸ τὸν βορῆ} ἔλα καινούργιο πηλίκιο καί
ἀμπέχωνο τὸν ἔπεισα νά ἀφαιρέσῃ τὸ ~~δουλό~~ ^{αὐτὸ τὸν βορῆ} του. Καί τότε, ~~χωρὶς~~ ^{χωρὶς}
~~νά εἶναι ντυμένος~~ ^{εἶπε} ~~μὲ τὴ στολή του~~, τὸν περιάδραξα. Τοῦδωσα
τρεῖς γερῆς σφαλιάρες, λέγοντάς του ~~ἵσχυρῶς~~ ^{αὐτὸ} ἦταν ὅ,τι τοῦ ἄξιζε,
ἀφοῦ εἶχε μεθύσει τόσο πολὺ: μὲ τὴ "σαρδέλλα" του καί .ἔγινε
τύραννος ~~αὐτός~~ πού μέχρι νά πάῃ στὸν οὐλαμό ὑπέφερε καί παρα-
πονιόταν τόσο πολὺ γιὰ τὴ σκληρότητα καί τὴν ἀδικία τῶν προϋ-
σταμένων του. Μάρτυρες δὲν ὑπῆρχαν γιὰ τὸν ξυλοδαρμό, ὥστε νά
μὲ μηνύσῃ, ~~νά ἀνταποδώσῃ~~ ^{ἔπειτα} δὲν μπορούσε γιὰτί ἦταν πιά ἀδύνα-
τος, κι ἔτσι ~~ἔδωκε~~ ^{ἔδωκε} μὲ φιλοσοφικὴ ἐγκαρτέρηση τὴ δοκιμασία,
ἢ ~~ἀποία~~ ^ἦ ~~για~~ νά ποῦμε τὴν ἀλήθεια, τοῦκαμε πολὺ καλὸ, ~~γιατί~~
ἀπὸ τότε ἔγινε ἄλλος ἄνθρωπος καί ἀπόκτησε πάλι τὴν ἀγάπη
τῶν συναδέλφων του....

Τὴν ἱστορία αὐτὴ θυμῆθηκα πολλές φορές στὰ χρόνια τῆς
πολιτικῆς μου σταδιοδρομίας. Πολλές ἀπὸ τίς ἀθέμιτες καί
τίς κακόητες τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καί τῆς χωροφυλακῆς ὀ-
φείλονταν σὲ τίποτε ἄλλο, παρά σ' αὐτὴν τὴν ἀλαζονεῖα τῆς ἐ-
ξουσίας" πού χαρακτηρίζει πολλοὺς Ἕλληνες. Σὲ κάθε τέτοια ἐκ-
δήλωση δὲν τὴν ἄφηνα χωρὶς νά τὴν πολεμήσω. Βέβαια ἡ δραστι-

κή θεραπεία τοῦ χιῶτη δεκανέα δέν ἦτο δυνατό νά ἐπαναληφθῇ.
 Ἄλλά ὑπῆρχαν μέσα διαφορετικά καὶ πολλές φορές ἦσαν ἀκόμα πιό
 ἀποτελεσματικά. Τοῦτο μοῦ βροτοίχισε τήν μῆνιν πολλῶν ἀνέξιων
 ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον - δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ χωροφυλάκων. Ἄλλε
 καὶ τήν ἀγάπην καὶ τὸ σεβασμὸ τῶν ἀδικουμένων, τῶν θυμάτων τῶν
 ὀργάνων τῆς ἐξουσίας.

"Ἔτσι ὅταν στήν πρώτη μου ὀμιλία σ' ἕνα χωριὸ τῆς Ρόδου
 διακήρυξα ὅτι οἱ δημοῖοι ὑπάλληλοι καὶ οἱ χωροφύλακες δέν ἦ-
 σαν ἀφέντες, ἀλλὰ ὑπάλληλοι τοῦ λαοῦ, ποῦπρεπε νά κατοχυρώνουν
 κι' ὄχι νά καθ'νίγουν μέ ἀύθαιρσιές τῆ χαρὰ τῆς ἐλευθερίας του,
 ὁ κόσμος ξέσπασε σ' ἕνα πρωτοφανῆ ἐνθουσιασμὸ καὶ φώναζε "Χρι-
 στός Ἀνέστη". Γιατὶ πρέπει νά τὸ ὁμολογήσουμε. "Ἐγιναν ἀπὸ
 τίς πρώτες μέρες τῆς ἀπελευθερώσεως ἀσυγχώρητα λάθη στὸν τομέα
 αὐτό, καὶ δηλητηρίασαν τήν πόλη χαρὰ τῶν δωδεκανησιῶν γιὰ τήν
 ἐλευθερία τους...".

Μιά ἀπὸ τίς μεγαλύτερές μου ἱκανοποιήσεις ἦταν ἡ ἀκλόουθη
 σκηνή, καὶ συνέβη ^{ἐν ἀπὸ τὸ γράμμι τῆς ἐπιπέμησης τῶν ἐπιστολῶν} στὴν Ἀστυπάλαια. Στὸ ἀπομακρυσμένο αὐτὸ νη-
 σάκι, πρέπει νά πῶ, δέν εἶχα πάει μέχρι τότε παρά μιὰ ἢ δύο φο-
 ρές. Ἐνας δυστυχισμένος ναρῆς εἶχε μιὰ ὑπόθεση κι' ἔταλαιπωρεῖ-
 το ἀπὸ τὸ λιμεναρχεῖο καὶ ἄλλες "ἀρμόδιες" ἀρχές καὶ στὸ τέλος
 ὅταν ὕψως κάπως περισσότερο τῆ φωνῆ του, τίς ἔφαγε μέσα στὸ
 καφενεῖο ἀπὸ ἕνα χωροφύλακα. Στὴ δοκιμασία του, στὴ ντροπὴ καὶ,
 αἰσθάνθηκε γιὰ τῆ δημόσια διαπόμπευσή του, δέν βρῆκε τίποτ' ἄλλο
 νά πῆ παρά "Καλὰ. θά τὸ γράω τοῦ Ζίγδη, κι' ἐκεῖνος θά σᾶς κανο-
 νίσῃ". Δέν ἤξερα τὸν ἄνθρωπο. Ἄλλ' ὅταν πληροφορήθηκα τὸ ἐπει-
 σόδιο γέμισαν τὰ μάτια μου... Εἶχα γίνει γιὰ τοὺς ταπεινοὺς καὶ
 τοὺς περιφρονημένους τὸ ἔσχατο κατασβῆγιο, τὸ θάρρος καὶ ἡ ἐλπί-
 σα τους....

Δυὸ ἐπεισόδια ἀπὸ τῆ Σύμη εἶναι χαρακτηριστικά τῆς ψυχο-
 λογίας, ποῦ δημιούργησε ἡ Χωροφυλακὴ εὐθύς μετὰ τήν ἀπελευθέρω-
 ση.

Μετά τ^ς εκλογές τοῦ 1950 πήγα στη Σύμη νά ἐπικοινωνήσω μέ τό λαό της καί νά συζητήσω τά προβλήματά του. Ἡ Σύμη εἶχε ψηφίσει στη μεγάλη της κλειοτηφία "φιλελευθέρους" ~~ἀλλά~~ ἕνας σημαντικός ἀρθρῶς ψηφοφόρος εἶχε ψηφίσει ~~ἐδῶ πατριώτη τῆς~~ γενναῖο ταγματάρχη ~~Μακ~~ ^{ἰσ} ~~Καλαβῶκη, τῆς οὐνόματης μεγάλης οἰκογενείας,~~ ^{ἰσ} καὶ κατέβηκε μέ ἕνα ἀριστερίζοντα συνδυασμό. Ὅλοι αὐτοὶ ~~ἔ~~ χαρακτηρίσθηκαν κομμουνιστές καί τό νησί μετά τίς εκλογές πέρασε ἀπό μιὰ περίοδο μεγάλης καταπίεσης. μέ χίλιους κόπους κατωρθώσαμε νά κείσουμε νᾶρθουν καμμιά εκατοστή ἄνθρωποι στό "Ἀναγνωστήριον" καὶ διέθετε μιὰ μεγαλοῦτσικη σάλα γιά νά μέ ἀκούσουν. παρατήρησα ὅμως ὅτι οἱ πολλοὶ δέν μῆλκα στήν αἴθουσα. "ἔμειναν στόν προθάλαμο. Ἐτήν αἴθουσα ἦσαν οἱ ἀρχές, ὁ δήμαρχος καί στήν πρωτοκαθεδρῶν ~~ἦ~~ ὁ ἀνθυπασπιστής τῆς λιθοφυλακῆς, Διοικητής τοῦ σταθμοῦ ~~ἔ~~.

Μίλησα ὅσο χρειαζόταν καί ὕστερα παρεκάλεσα τοὺς παρισταμένους νά μοῦ ποῦν τή γνώμη τους ἀπ'αὐτά καὶ νά μοῦ ἀπευθύνουν ἐρωτήσεις γιά νά ἐνημερωθῶ πλήρως γιά τά προβλήματα τοῦ νησιοῦ. παρὰ τίς παρακλήσεις μου ὅμως κανεὶς δέν ἄνοιγε τό στόμα του. καὶ φάνηκε παράξενο. πῆμεινα καί τοὺς ρώτησα μήπως φοβόντουσαν καί ἀπέφευγαν νά ἐκτεθοῦν μιλιώντας δημοσίαι. "ἔγινε μιὰ ἀνήσυχη σιωπή γιά μερικὰ λεπτά, ὅποτε βλέπω ἕναν ηλικιωμένο, κλασικό τύπο ναυτικοῦ, μέ μακριὰ μουστάκια, ἀφελειες στό μέτωπο καί μέ τό κασκέτο στό χέρι, νά προχωρῆ ἀπό τόν προθάλαμο νά μπαίνη στη μεγάλη αἴθουσα καί νά κατευθύνεται πρὸς τό τραπέζι καὶ καθόμουναι. Ὑταν ἔφθασε ὅμως στη μέση τῆς αἴθουσας, ἔστρινε δεξιά καί στάθηκε μπροστά στόν κ. Ἀνθυπασπιστή, τόν ὁποῖον μέ πολύ σεβασμό ἐρώτησε: "κοῦ ἐκπντρέπετε νά μιλήσω στόν κ. Βουλευτή;" Ὁ κ. Ἀνθυπασπιστής ἔγινε κατακόκκινος καί προσπάθησε νά ἐκφράσῃ τήν ἀπορία του, πῶς ὁ καπετάν πταβέλης -ἔτσι ἦταν γνωστός • ηρωῶς μας- διανοήθηκε νά ζητήσῃ ἄδεια γιά νά ἀπευθυνθῆ στό βουλευτή του σέ δημοσία συγκέντρωση... Ἄλλ'ἦταν

τόσο φυσική και έκροσποίητη η συμπεριφορά του καπετάν + Νταβέλη, ώστε να μη χρειάζεται καμμιά άλλη απόδειξη για το είδος της ελευθερίας που απολάβαινε το δυστυχισμένο νησί, εούθως μετά την τήν απέλευθέρωση. Είχε το κωμικό στοιχείο ή ολη σκηνή. 'Αλλά στην πραγματικότητα ήταν αφάνταστα τραγική... Δεν τήν άφησα, φυσικά, άνεμεττάλλευτη.

Ακόμα ένα άλλο επεισόδιο στο ίδιο νησί. προεκλογική περίοδος το 1951. Επισκόμευνα στη Σύμη για να μιλήσω και ήξερα ότι η συντριπτική πλειοψηφία του νησιού ήταν μαζί μας (ΔΙΣΕΚ). 'Εν τούτοις στη μικρή πλατεία όπου το έκλογικό μας κέντρο, τήν ώρα της δμιλίας πολύ λίγος κόσμος. παρές-παρές στις γωνίες και τούς δρόμους που ώδηγοῦσαν σ'αυτή. 'Από τό άπέναντι καφενείο είχαν βγάλει στην πλατεία ένα μεγάλο τραπέζι, γύρω από τό όποιο κάθονταν 15-20 άτομα κίνοντας ούζο. Εγίκα στο μπαλκόνι του έκλογικού μας κέντρου να μιλήσω. Είδα ότι ο κόσμος έσειγγετό. Προσπαθοῦσε να δείχνη όσο τό δυνατό πιδ συγκρατημένος, άδιάφορος άκόμα, και παρακολουθοῦσε με τήν άκρη του ματιού τή δύναμη της χωροφυλακής πουρθε να διασφαλίση τήν τάξη...

'Αφοῦ είπα μερικά λόγια για τά πολιτικά θέματα, άλλαξα τόνο φωνής και σε ύφος φιλικό και επίπληκτικό μαζί, τούς είπα "Βρέ, παληοσαμιακοί τί πάθατε; τά τελευταία αυτά χρόνια; 'Όταν ήμουνα παιδί σός ήξερα για γλετζέδες, καυατζήδες, ζωντανούς ανθρώπους. Τώρα γιατί είσαοτε πεθαμένοι; Πότε τέλος πάντων θ'άκούσω ένα τραγούδι στους δρόμους της Σύμης; Πότε θ'άκούσω να σπῆτε ένα ποτήρι στο καφενείο γιατί ήρθατε στο κέφι;..." Δεν πρόφθασα να συνεχίσω κι'άπ'τό μεγάλο τραπέζι του καφενείου άκούσθηκε ή φωνή του μακαρίτη Σκιαθίτη, που ήταν τότε έπιστάτης στο πανορμίτη. "Νά συχωρεθ ή ευχή της μάνας σου παιδί μου! Και με μιά κίνηση άναποδογυρίζει τό τραπέζι. Κι'ό,τι υπήρχε άπάνω έγινε κομμάτια στο πεζοδρόμιο!...

1 Μηνή 95

καθηγητής της ματιμάδος ως κομμουνιστής, γιατί είχαν τό θάρρος
 να καταγγείλουν τις διαχειριστικές του άτασθαλίες /στη διαχει-
 ριση των χρημάτων της. *και ο' Δολφ και ο' Ρολφ και ο' Γουόλφ και ο' Βέρνερ και ο' Βέρνερ*
 "Αλλά δέν θέλω να συνεχίσω στο ~~επιπέδο~~ ^{αυτό} γιατί πήμε σε πολύ
 σοβαρά θέματα, που δέν είναι πρόθεσή μου να θέλω έδω. ~~Σε αυτές~~
~~αυτές~~ θα περιορισθώ κατά τό μάλλον και ήτιον σε εδωμενες
 έμπειρίες.

← "Αλλά πριν κλείσω τό κεφάλαιο αυτό θα ήθελα να προστεθώ
 δυό τρεις παρατηρήσεις ακόμα:

κάτω από τις συνθήκες αυτές βασική προσπάθειά μου ήτο
 να δώσω ^{στον ένοχο} ~~τη~~ δυνατότητα να άκολουθούν τη χαρά της άπελευθερώσε-
 ως των οί συμπατριωτών μου. και για τό σκοπό αυτό δέν διστάζω
 να καυτηριάσω και να ζητήσω την τιμωρία κάθε παρεκτροπομένου
 κάθε δημόσιου υπαλλήλου ή όργάνου της τάξεως - που συμπεριφερό-
 ταν σάν τόν άγύριστο καιρό της ζενικής κατοχής. Σ' αυτή την
 προσπάθεια ~~φέριζε~~ ^{φέριζε} κατά ένα μεγάλο ποσοστό η δόναμή μου ~~στο~~
 λαό. Ατυχώς όμως και η αντίπάθεια της χωροφυλακής ~~και ο' Ρολφ και ο' Βέρνερ~~
~~έπεναντί~~ ^{έπεναντί} μου. δέν μπορούσαν να καταλάβουν ούτε πόσο
 διαφορετική ήταν η άποστολή ~~της~~ ^{της} στα νησιά μας, ούτε τη γλώσσα
 μου σάν τους τό υπενθύμιζα.

"Έτσι βασικό αντίπαλο στις εκλογές δέν είχα τάλλα κόμμα-
 τα ούτε τους ύποψηφους των. Είχα τη χωροφυλακή. Μερικοί άξι-
 ωματικοί της μάλιστα δέν ~~ήδισταζαν~~ ^{ήδισταζαν} να μου τό πουν -σε ^{διαβε-}
 ρές μας συνομιλίες, σάν και τόν περιφθμο διοικητή χωροφυλακής
 γιατί βοήθησα τό 1960 τους χωρικούς στο α" έτημά τους να μή
 πουλήσουν τη νιομάτα τους 35 λεπτά, όπως ζητούσαν οί βιομήχανο
^{στην και νιομηχανία}
 αλλά γύρω στα 80, όπως είχε καθορίσει η κυβέρνηση λόγω υπερ-
 παραγωγής. "Η συγκέντρωση διαμαρτυρίας των χωρικών ήτο κομμου-
 νιστική εκδήλωση και η ύποστήριξη μου σ' αυτούς ανεπίτρεκτη
 ύπόθαλεις άνatreπτικων εκδηλώσεων!... Μούχε μάλιστα φτιάσει
 "φάκελλο", ό ύποδειγματικός εκείνος άξιωματικός, τάν όποτο

γλέντια διαβάζοντας όταν σαν Υπουργός της Κυβερνήσεως του Κέντρου έπισκέφθηκα την Κω στα 1963.

Κάτω από τες συνθήκες αυτές δεν είναι δύσκολο να φαντασθώ κανεις την έκκλησή μου, όταν σε μία προεκλογική συγκέντρωση στα 1963 αντίληφθηκα ένα χωροφύλακα να με... χειροκροτή!.. Πάει, είπα, χάλασε ο κόσμος!.. Και πράγματι ήταν ένα από τα προμηνύματα της δημοκρατικής νίκης, που κέρδισθη ύστερα από τόσους εγώνες και θυσίες και έδωσε σ' όλους τους Έλληνες για λιγότερο ^{Με την τω} δύο χρόνια το αίσθημα της ελευθερίας, για να καταλήξουμε, δυστυχώς, στο έγκλημα της 15 'Ιουλίου 1965 και τα επακόλουθά του!..

ΑΠΟ ΤΗ ΒΟΥΛΗ. Σκόρπιες αναμνήσεις από τα παραλειπόμενα της βουλευτικής δραστηριότητος.

Στα 1960 είχαμε τη μεγάλη συζήτηση ^{ήδη} τη σύμβαση του 'Αλουμινίου. Σε μία συνεδρίαση έκαμα τη μεγάλη μου άγρευση ^{πώς να γίνει} και κράτησα 4 1/2 ώρες. Είναι γνωστή η έντοπωση και οι απηχσεις της, ώστε δεν χρειάζεται να πω εδώ τίποτα. Μερικές μέρες άργότερα συναντήθηκα τυχαία με την κ. Αίνα Τσαλδάρη, στους διαδρόμους της Βουλής "Συγχαρητήρια για τον προχθεσινό σας λόγο", μου είπα ^{ήδη} λίγο ειρωνικά, "Πότε θα ζαμακάνετε ένα έξέταση μεγάλο;". "Λυπούμαι ότι δεν μπορώ να σας δώσω μία κατηγορηματική απάντηση" της απάντησα. "Αμφιβάλλω αν η κυβέρνησή σας είναι ικανή να επαναλάβη και άλλη μία φορά ένα τόσο μεγάλο σκάνδαλο"!..

Στην αίθουσα της Βουλής συνεχιζόταν η έπερώτηση για το έλαιόλαδο. 'Η επίθεση στρεφόταν κατά του κ. Χρυσανθοπούλου, ύπουργου Έμπορίου τότε, και της κυβερνήσεως Καραμανλή. 'Εγώ δεν είχα πάρει μέρος. Παρακολουθούσα όμως άνελεειπώς τη συζήτηση. 'Η επίθεση της αντιπολιτεύσεως και των δικών μας ιδιαίτερα ήταν πολύ έντονη.

Σε μία διακοπή βρέθηκα στο διάδρομο αντιμετώπος με τον κ. Π. Κανελλόπουλο. "Δεν σας βλέπω να παίρνετε μέρος" μου λέει. "Τί συμβαίνει; δεν σας ενδιαφέρει ή υπόθεση;". Και εγώ "Λυπούμαι

κ. Πρόεδρε, άλλα σκάνδαλα μερικῶν ἑκατομμυρίων δραχμῶν, πράγμα
τι, δὲν μ' ἐνδιαφέρουν, εἰδικεύομαι σὲ σκάνδαλα ποὺ κερνοῦν τὰ
10 ἑκατομμύρια δολλάρια, τοῦλάχιστοψ:...

1953. * Συναιγεργός στὸ ἀπόγειό του. Καί ὁ κ. Μαρκεζίνης στὸν
κολοφῶνα τῆς ὁδοῦ του. Στὴ Βουλὴ συζητήσαμε τὴν ὑπόθεση τῆς
συγχώνευσης τῶν Τραπεζῶν Ἐθνικῆς καὶ Ἀθηνῶν. Μίλησα διὰ μα-
κρῶν καὶ ἐμπεριστατωμένα ἐναντίον τῶν μέτρων. Καὶ ἐπέκρινα ἰδι-
αίτερα τὸν Ἰπουργὸ τοῦ Συντονισμοῦ - ποὺ ὁ ἴδιος ἐμφανιζόταν
ὡς ἐμπνευστὴς τῆς συγχωνεύσεως - ἐνῶ ὅπως μάθαμε πολὺ ἀργότερα
τὴν πρῶτη βουλή ~~καὶ~~ τὴν ἀπόφαση ~~ἐξ~~ ὁ ἴδιος ὁ Στρατάρχης.
Ἄργα τὸ βράδυ βγήκα ἀπὸ τὴν αἴθουσα νὰ κομπιάσω ἕνα τοιγάρο.
Στὸ μικρὸ γῶλ, ἔξω ἀπὸ τὴν αἴθουσα των συνεδριάσεων βρέθηκα
ἀντιμέτωπος μὲ τὸν κ. Σπύρο Μαρκεζίνη, ποὺ μόλις κι' αὐτὸς εἶχε
ἐγκαταλείψει τὴν ὑπουργικὴν του ἐδῶλιν. Βρέθηκα σὲ κάποια ἀμη-
χανία γιατί ἡ ἐπίθεσή μου ἦτο, αὐστηρὴ καὶ ἐπερίμενα... διαμαρ-
τυρίες ἢ παράπονα. Χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ ὅμως μοῦ λέγει: "Κύριε
Ζίγδη, ἦσαστε ὁ καλύτερος ὁμιλητὴς σήμερα." Βεροκατάπια καὶ ἐ-
σκέφτηκα πῶς νὰ ἀνταποδώσω τὸ κομπλιμέντο. Ὁ ἴδιος ὅμως μὲ
ἐπέλαξε ἀπὸ τὸν κόπο. Στὸν πιὸ φυσικὸ τόνο μοῦ λέει " Ἀλλὰ
καὶ ἐγώ, φίλτατε δὲν ἤμουν ὑπέροχος;" " Ἐμείνα ἀναυδὸς γιὰ μιὰ
στιγμὴ ¹⁹⁰ καὶ τοῦτα "καί, ἦσαστε ὁ ἄσος τῆς ὑπεκφυγῆς. " Ἰπέρο-
χος ὑπέροχος," μοῦ λέγει κατευχαριστημένος. "Θά εἴσατε διατεθεὶ
μένος νὰ τὸ ἐπαναλάβετε στὴν αἴθουσα". Καὶ μείναμε μέχρι τὶς
2 π.μ. γιὰ νὰ ξανάρθῃ ἡ σειρὰ μου νὰ δευτερολογήσω καὶ νὰ ἀπευ-
θῶν ἐπισήμως πιά στὸν Ἰπουργὸ, τὸ κομπλιμέντο ὅτι "ἦταν ἄσ-
ος τῆς ὑπεκφυγῆς":..

Κατὰ τὸν πανηγυρικὸ ἑορτασμό τῆς πρώτης ἐπετείου τοῦ Συναιγερ-
μοῦ -1953- ἔγινε μιὰ ἐπίφειξη μεταξὺ τῶν τριῶν ἐπίδοξων δια-
δόχων ρητορικῆς τέχνης, μέσα σ' ἕνα ἀπίθανο γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖν
ντεκέρ διαφημῆσεως. Φωτογράφοι, ραδιόφωνο, ἀκόμα καὶ ζῆνες τη-

λεοράσεις επιστρατεύθηκαν για να αποθανατίσουν τις Ξνδοξες έ-
 κεινες ^{σημειωθήσεται} ~~φιλίες~~. Την πρώτη μέρα μίλησε ο κ. Μαρκεζίνης, περί-
 που δύο ώρες. Τη δεύτερη ο κ. Στεφανόπουλος περίπου τρεις.
 Την τρίτη ο κ. Κανελλόπουλος, είχε ξεπεράσει ήδη τις τρεις ώ-
 ρες μιλώντας συνεχώς, όταν έντελως παρενθετικά είπε την περί-
 φφημη φράση "Αρκούμαι στα όλγια αυτά επί του θέματος..." Ολη
 ή Βουλή γέλασε. Είναι άριστος όμιλητής, αλλά μετά τρεις όλό-
 κληρες ώρες όλοι μας είμασθε ^{αδελφοί} εξαντλημένοι και ~~κείνος~~ φαινόταν
 διατεθειμένος να μιλήσει άλλο τόσο... Γέλασα κι' εγώ, κι' ενώ
 καθόμουνε στα όρεινά' εδώλια, ^{απ' κ} σταμάτησε τό λόγο του και μου
 παρατηρεί "αύριε ελγδη, όταν σεΐς αγοράσετε εγώ ποτε δέν γελώ,
 γιατί δέν ακολουθεΐτε και σεΐς την ίδια τακτική όταν εγώ είμαι
 στο "ήμα;". Δέν θεώρησα ότι έπρεπε να άπαντήσω γιατί όλη ή
 Βουλή γέλουσε. Την έπομένη όμως όταν συναντηθήκαμε στο δια-
 δρομο της είσόδου της Βουλής είχα την εύκαιρία να του έξηγησω
 ότι με παρεξήγησε. "έν ήμουνα ο μόνος που γέλασε και δέν γελά-
 σκαμε εΐρωνικά, αλλά σαν έκδήλωση θαυμασμού μου για την άντοχή
 του. "ΐστερα από τρεις ώρες, να πη κανείς ότι άρκείται στα ό-
 λγια αυτά ήτα ένδειξη μιās σπάνιας πνευματικής και σωματικής
 ρώμης: "ένηκε πολύ ικανοποιημένος και μου είπε. "καί, πράγματι
 άδικα σας παρεξήγησα..."

«υνέβη στην άρχή της βουλευτικής μου σταδιοδρομίας. Άρισκό-
 μουνα στο "ήμα και μιλούσα για κάποιο οικονομικό θέμα. 4τη
 ρύμη του λόγου μου όμως αναφέρθηκα και στην κρίση που είχα έκ-
 δηλωθή τότε στις τάξεις του λαϊκού κόμματος, με την άποσπασία
 του μακαρίτη ~~Κάντζια~~ και ενός αριθμού φίλων του. "Ξαφνα σηκώ-
 θηκε από τη μέση της αίθουσας ένας μαυριδερός ^{επισημό} ~~τόπος~~, ^{αν} ~~όμοιο~~
 άρχισε να με περιλοή με τό πιο άπίθανο ύβρεολόγιο και με ένα
 τόνο έξ ίσου έκλεκτυσμένο. «ταμάτησα και περίμενα να τελειώση

ὄλεσε ἡ συνειδητοποίησις τὴν ἐπιθυμίαν

αὐτὸ κράτησε 3-4 λεπτά, ~~ὅπως~~ ὁ ἄνθρωπος εἶχε ἀγάπη νά ἀκούσῃ καὶ τὴν ~~δυσάρετον~~ ἀντίδρασην περιμένοντας προφανῶς νά τοῦ μιλήσῃ ^{ἐν τῇ} ἴδια γλῶσσοι, "Ἐγὼ ὅμως πολὺ ξερά καὶ κοιτάζοντάς τον λοξά εἶπα "Ὅχι μόνον ταῖς γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνδράσι..." Καὶ συνέχισα τὸ λόγῳ μου σάν νά μὴ συνέβηκε τίποτα. Ὁ ἄνθρωπος δὲν περίμενε μιά τέτοια ἀντίδραση. "Ἴσως καὶ ἡ ἀρχαιοπρεπὴ ἔκφραση νά τὸν ζάλισε. Ἐνῶ λοιπὸν στεκόταν ἀπειλητικῶς, ὅταν ἄκουσε τὰ λόγια μου ξεφούσκωσε σάν μπαλόνι καὶ κατέβρευσε στὴ θέση του. Γέλασε ὅλη ἡ Βουλὴ. Ἦταν ὁ περίσημος κ. Π. ἀπὸ τὴν Βόρειο Ἑλλάδα. Ἀπὸ τότε ὅμως ὁ ἄνθρωπος ὄχι μόνον δὲν μοῦ κράτησε κακία, ἀλλ' ἀντίθετα μεταβλήθηκε σὲ ἡρωστὰτῆ μου, στίς περιπτώσεις δράσεώς τῶν, ὁ θεράπων τῶν διακομιδῶν....

Μὲ τὸν μακαρίτη Κ. Ροδόπουλο, ἀφ' ὅτου ἔγινε Πρόεδρος δὲν τὰ πηγαίναμε καθόλου καλά. Πολλὲς φορές μάλιστα μοῦ ἔδινε τὴν ἐντύπωση ὅτι καταλαμβάνόταν ἀπὸ ἀλλεργία, ὅταν τὸ ζητοῦσα τὸ λόγῳ - γιατί περίμενε πὼς θά καταγγελα κάποια ἀυθαιρέσια του;.. Ἦ ὄχι αὐτὴ εὐχάριστη τροπὴ στές σχέσεις μας ξεκίνησε ἀπὸ τὸ ἀκόλουθο ἐπεισόδιο.

"Ὅταν παραιτήθηκε ὁ κ. Μαρκεζίνης ἀπὸ τὴν κυβέρνησις Παπάγου ἐγὼ ἔλειπα στὸ ἔξωτερικόν. Ὅταν μετὰ δυο-τρεις μέρες γύρισα, ἐπροκάλεσα μὴ σύσκεψη μὲ τὰ στελέχη τοῦ κόμματος, τὸν μακαρίτη στρατηγὸν Λοβίνη, τὸ Λουκά Κουτσοκίταλο κ.λ.π. γιὰ νά δοῦμε πὼς θά φέρναμε τὸ θέμα πρὸς συζήτηση - ἐφ' ὅσον ἦταν ἐξαιρετικῆς πολιτικῆς σημασίας. Συμφωνήσαν ὅλοι ὅτι ἡ συζήτηση ἦταν ἐπιβεβλημένη καὶ μοῦ ἀνέθεσαν νά συνεννοηθῶ σχετικὰ μὲ τὸν Πρόεδρο - τὸν Κ. Ροδόπουλο - γιὰ τὸν τρόπο ποῦ θά ἔπρεπε νά γίνῃ. Πῆγα πρᾶγματι στὸ γραφεῖο τοῦ Προέδρου, τοῦ ἀνέπτυξα τὸ ζήτημα καὶ τὸν ρώησα πὼς προτιμᾷ νά ἐνεργηθῶμε. Νά ζητήσουμε τὸ λόγῳ πρὸ τῆς ἡμερησίας διατάξεως, νά καταθέ-

Επιτομή του λόγου του Κωνσταντίνου

σομε έρώτηση, έπερώτηση ή τί άλλο έθεωρούσε καλύτερο. Μου άπάντησε ότι ^{σαν} συμφωνώ με τήν άποψη μας ^{Αν έχετε το θέλημα} ότι ~~διακατούμεθα~~ να φέρουμε πρós συζήτηση, αλλά ^{να είπα:} μου είπα "Περιμένετε όταν θάρθουν τά ~~διατάγματα~~ τής άποδοχής τής παραίτησεως και του διορισμού του νέου Έκουργού Συντονισμού. Τήν ώρα που θά τά διαβάσω να μου ζητήσετε τό λόγο και τότε να συμφωνήσουμε πώς να προχωρήσουμε".

"Έφυγα εύχαριστημένος. Είδοποίησα τους άλλους συναδέλφους και πήγα στο καφέ, για ένα καφέ πριν από τήν συνεδρία. Σε λίγο ήρθε ένας κλητήρας -σταλμένος από τόν μακαρίτη Χαβίνη να μου πη ^{πώς} ότι ο Πρόεδρος ανέβηκε στο βήμα και διαβάσει τά διατάγματα". Έσπευσα να τόν προλάβω πριν τελειώσει. Και πραγματικά σήκωσα τό χέρι και άφου μου έδόθη ο λόγος, άρχισα να διατυπώνω τήν έρώτησή μου για τόν τρόπο ~~πώς θά ήθελε ο κ. Πρόεδρος να ακολουθήσουμε για τή συζήτηση~~ του θέματος Μαρκεζίνη. Και τότε ο κ. Ροδόπουλος - χωρίς καμμία συστολή, με ύφος λίαν έπιτημητικό μου λέγει: "Κόριε Ζίγδη, ^{το καλό} δέν ~~ουδέποτε~~ ποτέ τόν κανονισμό; Διακόπτεται ποτέ ο Πρόεδρος όταν διαβάσει διατάγματα ~~για~~ θέματα σάν αυτό ^{πρωτείνετε;}". "Άπειρος από τά "ήθη και έθιμα" αυτού του είδους τής πολιτικής ζωής. Έμεινα για μία στιγμή άναυδος. "Άρχισα όμως οί άλλοι συνάδελφοι που ήξεραν τά προηγηθέντα, να έπιτίθενται στόν Πρόεδρο. Έγώ άρκέσθηκα να του πω "Νομίζω πως έγινε κάποια συμφωνία". Άλλά ο Πρόεδρος συνέχισε λαύρος να δίδη σ' άλλους τους διαμαρτυρούμενους μαθήματα καλής συμπεριφοράς. Τότε δέν έκρατήθη πιά ο μακαρίτης στρατηγός Χαβίνης. Σηκώθηκε, έπιβλητικός καθώς ήταν, ύψωσε τό δάχτυλο και είπαι: "Εάν συνεχίσετε έτσι θά με αναγκάσετε να σας άπευθύνω βαρυτάτην ύβριν. Και έξέρετε ποιάν..." Ηεκρική στιγμή έπληκροδόθησε. Ό πρόεδρος καταποντίσθηκε στην έδρα του και ύποσχέθηκε ότι θά μής είδοποιούσε σύντομα για τήν αίτουμένη συζήτηση:....

Ήταν οί παρεμονές τής 15ης 'Ιουλίου. Ή μεγάλη κρίση που συνεκλόνηζε τό κόμμα τής Ε.Κ. δέν εΐχε γίνει άκόμα δημόσια, αλλά εΐχε δημιουργήσει μιá κατάσταση άπονηκτική μέσα στο κόμμα. Κάθε μέρα διαπίστωνα τήν θβυσοσ που μέ χώριζε μέ πολλούς, άγαπητούς συναδέλφους, μέ τούς όποιους μΐς Ξωναν άγώνες 15 τούλάχιστον χρόνων. Δέν μπορούσα νά ύποθέρω τόν άποροτουρισμό, τόν άρριβισμό, καί τήν τύφλωση που εΐχε καταλάβει άλλους καί που όδηγοΐσε στήν άλληλοεξόντωση. Μέ αύτά τά αίσθήματα ένα βράδυ κουβεντιάζαμε μέ τόν φίλο μου Δημ. «απα-σύρου, που μου ήταν ιδιαίτερα άγαπητός. Στο τέλος δέν κρατήθηκα καί του εΐπα: «αταλαβαίνω ότι δέν μπορεί νά ύπάρξη συνεννόηση μεταξύ μας. Εΐσαι λεβαντίνο, καί εύτυχώς, εΐμαι κύρ-καίτος ύπουργός»:....

Μετά τς εκλογές του 1958 βρέσκασε μιá δεινή κρίση στούς κόλπους του κόμματος τών φιλελευθέρων. Ή ήττα που εΐχαμε ύποστή ήταν συντριπτική. Ή ΕΔΑ εΐχε γίνει ή άξιωματική αντιπάλαιεψη. Οί δύο συναρχηγοί μας -οί μακαρίτες σήμερα Σοφ Βενιζέλος καί Γ. «απανδρέου, ήρθαν πάλι στά μαχαίρια καί εΐχαν γύρω τους σχηματισθή οί άπαραίτητες ομάδες άπό πρωτοκαλλήναρα. Μιά μέρα πριν άπό μιá σύσκεψη τών κοινοβουλευτικών μελών καί πριν τήν «όριστική» άποχώρηση καί τών δύο άρχηγών άπό τό κόμμα, βρέθηκα στο μπαλκόνι τής Άέσχης τών φιλελευθέρων μαζί μέτ όν άείμνηστο Γ. Παπανδρέου. Μέ ρώτησε μέ ένδιαφέρον τή γνώμη μου, πώς θά μπορούσαμε νά ξεπεράσουμε τή κρίση. Χαμογελώντας του άπάντησα: «'Εφ' όσον ύπάρχετε οί δυο σας προκοπή δέν θά δοΐμε. θά πρέπει νά έκτελέσουμε ή Σΐς ή τόν Σοφοκλή καί τότε τό κόμμα θά πάη μπροστά:» «Καί άπό ποιόν θάρχιζες;» μου κάνει μέ κάποια πονηρία. «Κόριε Πρόεδρε» του απαντώ «πιστεώω στήν ίσοπολιτεία».....

ΠΕΡΙ ΩΡΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΙΝΩΝ. Μιά έκδήλωση από την άεβίωση των ανατολιτικων μεθόδων ζωής στον τόπο μας είναι και η άδιαφορία προς την ώρα. Δίνεις ένα ραντεβού για τις 7 και μπορεί να σου εμφανισθῆ ὁ φίλος ἢ ἡ φίλη στις 9. Τά θεατρα ἀναγγέλλουν ἔναρξη τῆς παραστάσεως στις 9.30 και φθάνει ἡ 10.30 και ἄκομα περιμένεις.... Τά βαπόρια ὀρίζουν ὦρα για ἀναχώρηση τῆν 1 και στις 5 ἄκομα βρίσκεσαι στον Πειραιᾶ. Ἄλλᾳ ¹⁹⁴⁶ ~~1947~~ νά συνεχίω.....

Εἶχα γυρίσει μόλις πρὶν ἀπὸ λίγους μῆνες ἀπὸ τῆν ἄγφ γλία ὅταν στὰ ¹⁹⁴⁶ 1954 ἤρχισα τῆν προσπάθεια για τῆν κατάρτιση τοῦ "Σχεδίου ἐξηλεκτρισεμοῦ και ἐκβιομηχανήσεως" πού ὑπῆρξε ἀργότερα μιὰ ἀπὸ τίς βᾶσεις και τῆ βοήθεια Μάρσαλλ για τῆν Ἑλλάδα και τίς γενικῆς κατευθύνσεις τῆς πολιτικῆς οἰκον. ἀναπτύξεως ¹⁹⁴⁶ ~~1947~~ μὲν δεκαετίας και πλέον. Εἶχα συγκεντρώσει περὶ τοῦς 150 ἐπίλεκτους Ἑλληνας - τεχνικούς, οἰκονομολόγους, νομικούς κ.λ.π. Πολλοί ἀπ' αὐτοῦς ὑπῆρξαν ἀργότερα μέλη κυβερνήσεων, διοικητῆς τραπεζῶν, δημοσίων ἐπιχειρήσεων, βιομηχανιῶν κ.λ.π. Ὅλη τῆν προσπάθεια τῆν ἐβάσισα πάνω στο σύστημα "τῶν ομάδων ἐργασίας", ὅχι δηλαδή τῆς ἀτομικῆς ἐργασίας, ἀλλᾳ τῆς συστηματικῆς συμμετήσεως ἀπὸ ~~ἀντικειμένων~~ εἰδικᾶ κατάρτισμένους ομάδες πάνω σέ μιὰ εἰσήγηση. Τά κείμενα ἐπομένως ἔνω υἱοθετοῦντο δέν ἦσαν ἀτομικῆς ἐργασίας τοῦ ὁποιοῦδήποτε - ὅσο σοφός και ν' ἔταν - ἀλλᾳ τῆς ομάδας. Σέ μιὰ ἀπ' αὐτῆς τίς ομάδες ἐργασίας συμμετείχε και ἕνας διακερπῆς καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ ὁποῖος στὰ χρόνια πού ἐπηκολούθησαν διηκριθῆν ¹⁹⁴⁶ ~~1947~~ ἰδίως σάν Διοικητῆς Τραπεζῆς. Λαμπρός ἐπιστήμων και εὐγενικός ἄνθρωπος εἶχε τό "κουσούρι" νά μοῦ ἔρχεται ἕνα τέταρτο, τοῦλάχιστο, ἀργότερα ἀπὸ τῆν ὦρα πού εἶχα ὀρίσει και ἔτσι καθυστεροῦσε ὅλους μας.

Μιά φορά πού τά πράγματα πίεζαν περισσότερο ~~ἀνάγκη~~ ἀπὸ συνήθως μοῦ ξανάφθασε μέ τῆ συνθησιμένη του καθυστέρηση. Δέν βᾶ-

σταξα και τοῦτοι: "Βέβαια ἀγαπητέ μου κ. Καθηγητά, εἶσθε ἕνας πολυάσχολος ἄνθρωπος καὶ ὁ χρόνος σας εἶναι πολύτιμος. Ὅσο ὅμως πολύτιμο κι' ἂν εἶναι τὸ δικό σας τέταρτο δὲν μπορεῖ νὰ ξεπερνᾷ σὲ σημασία τὸ ἄθροισμα τῶν τέταρτων τῶν ἄλλων 20 μελῶν ποὺ χάνονται ἐξ αἰτίας σας. Μὴ δεῖχνετε λοιπὸν τόσο ἐγωῖστικὴ, ἐφ' ὅσον, ὅπως ξέρω καλά, δὲν εἶσθε". Κοιμήθηκε ἐλαφρά, ἀλλὰ πολὺ εὐγενικός καὶ εὐσυνειδητός ὅπως ἦταν δὲν μᾶς ξανάγησε πιά ποτέ!...

Σὲν ἀνέλαβα τὸ Ἔγγραφο Βιομηχανίας στὰ 1951 βρῆκα μιὰ ἀπίθανη κατάσταση ἀπὸ ἀπανεως ὥρῶν ἐργασίας. Ὁ κάθε υπάλληλος ἐρχόταν ὅταν ἤθελε περίπου. Οἱ ὥρες γιὰ τοὺς βουλευτὲς καὶ τὸ κοινὸν ὑπῆρχαν μόνον γιὰ νὰ δημιουργοῦν ^{ἔπεισ-}δια, γιὰτὶ οἱ υπάλληλοι ἔλλειπαν σέ... "συμβούλια" κ.ο.κ. Ἔβγαλα μιὰ ἐγκύκλιο καὶ καθώρισα τὸ ὥρῳριο ὅλης τῆς ἡμέρας καταληπτικῶς. Ἀπρωτόρεσα νὰ γίνωνται "συμβούλια" τὲς ὥρες ποὺ δεχομαστε τοὺς βουλευτὲς καὶ τὸ κοινὸν ~~τὰ~~ ^{τὰ} παρῆρνα τὸ ἀπόγευμα. καθώρισα δὲ στὸ γραφεῖο μου κάθε μέρα στὶς 8 ὡσεὶ ^{ἡ 10' ἀνωτοῦ ἢ τοῦ βραδύου ἀπογεύου} ~~ἡ 10' ἀνωτοῦ ἢ τοῦ βραδύου ἀπογεύου~~ τῶν υπηρεσιῶν ἐκ κεντροπῆς. Ἐδῶθα δὲ αὐστηρὴ διαταγὴ στοὺς κλητῆρες νὰ κλείνουν τὲς πόρτες 8.15 καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέπουν στὸν υπάλληλο ποὺ ἀργοκόρησε τὴν εἰσοδὸ παρὰ μόνον, ~~ὅταν~~ ^{ὅταν} ὑπῆρχε βέσιμος λόγος γιὰ τὴν καθυστέρηση, πάντα δὲ κατόπιν ἀδείας τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ἰδιαιτέρου μου γραφείου. ^{ἡ ἀποκλειστικὴ ἢ ἡ 10' ἡμι ὅρου} Οἱ ~~ἄκουσαν τὰ περὶ τῆς~~ ^{ἡ ἀποκλειστικὴ ἢ ἡ 10' ἡμι ὅρου} ~~καὶ ὅποιον~~ ^{ἡ ἀποκλειστικὴ ἢ ἡ 10' ἡμι ὅρου} ἠθέλησε νὰ ἐφαρμόσω μὲ πολλὴ ἐξωτερικὴ ἱκανοποίηση, γιὰτὶ ἡ κατάστασις ἦταν πραγματικῶς ἀφόρητη. Ἀλλὰ καὶ ὅλοι πίστευαν ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ τῆς καινοτομίας ποὺ ἐπιχειρεῖ ὁ κάθε νέος ὑπουργός τὲς πρῶτες 15 ἡμέρες, γιὰ νὰ ξεχασθοῦν σὲ λίγες ἐβδομάδες.... Ἀτυχῶς γιὰ τοὺς πολυπειροὺς τῆς ματαιώτητος κάθε

προσπάθεια/νά αλλάξει το Ρωμθ, ο Ύπουργός πήγαινε στο γρα-
φείο του κάθε μέρα στις 7.50". Αρχίζει δε τή σύσκεπή του Βπ.μ.
άκριβως - μόλις χτυπούσε το ~~ὀρολόγιον τοῦ~~ ~~Λαΐου~~ ~~Σουκκιμίου~~:

Ἡ σκλαβιά ἦταν ἀφόρητη γιά πολλούς. Ἰδιαίτερα ὅμως
φαίνεται γιά τό μακαρίτη Ἄντ (†) Βακρῆτα, ἕνα ἀπό τοὺς Γεν.
Διευθυντές τοῦ Ύπουργείου -ἐξαίρετο κατὰ τὰ ἄλλα ὑπέλληλο
καί ἄνθρωπο. Μιά μέρα μούφθασε στήν κύλη τοῦ Ύπουργείου στίς
8.30 π.μ.. Ὁ κλητήρας δέν τοῦ ἄνοιξε σύμφωνα μέ τήν ἐντολή
τοῦ Ύπουργείου. Τοῦρθε "νταμπλάς". Τοῦ φαινόταν ἀπίστευτο
ὅτι ἡ ὑπουργική διαταγή θά ἐφαρμοζόταν καί σέ κεῖνον; Σκέ-
φθηκε νά πάρη τόν ἰδιαίτερο. Ἀλλά πάλι δέν τό θεωροῦσε ἄ-
ξιο μέ τήν ἐξιοπρέκειά του. Καί ἔμεινε ἔξω ἕως τές 10.30 π.μ.
ὅταν ἄνοιξαν οἱ ~~κύλες~~ ^{νά μίλη} ~~γιά τήν ὥρα~~ ~~τῆς~~ ~~εἰσόδου~~ ~~τῶν~~ Βουλευτῶν.

Στή σύσκεπή τῆς ἐπομένης ἦταν στίς 8 παρά 5 στή θέση
του. Ζήτησε νά κληρονομηθῶ γιά τήν ὑγεία του - γιατί αὐτή
θά ἦτο ἡ αἰτία τῆς χθεσινῆς του ἀπουσίας, χαμογελῶντας ἐλα-
φρά. Μοῦ ἀπάντησε ὅτι ἦταν πολὺ καλά καί ἔκτοτε ἐρχόταν τα-
κτικώτατα στήν ὥρα του. Καί φυσικά καί ὅλοι οἱ κάτω ἀπ'αὐτόν
γιατί ἦταν ἀπό τοὺς πρώτους στήν ἱεραρχία...

Στήν τήρηση τῆς ὥρας δέν μπόρεσα νά κείσω τοὺς συνα-
δελφούς μου βουλευτές. Ἦθελαν νά ἐργάζεσαι ὁ ὑπουργός καί
νά ἀποδίδῃ. Ἦθελαν νά ἀποδίδουν οἱ ὑπέλληλοι, Ἦθελαν ὅ-
μως καί αὐτοὶ νά ἔχουν τό δικαίωμα, ~~ὅ,τι ὥρα~~ ~~τοὺς~~ ~~ἤρχετο~~ ~~βο-~~
~~λῆσῃ~~, νά μπαίνουν στό Ύπουργεῖο καί νά ἀπασχολοῦν τῆς ὑπηρε-
σίες καί ἀκόμη περισσότερο νά ἀνοίγουν τήν πόρτα τοῦ ὑπουργοῦ
καί νά τόν διακόπτουν ~~πολλές φορές~~ ~~γιά~~ ~~ἀσημαντά~~ ~~ρουσοφάντια~~,
ὅποια ἐργασία καί ἂν εἶχε, *ὅτι ἀπὸ τὸν ὄχλον*

Διηγήθηκα προηγούμενα τήν ἱστορία τῆς συσκέσεως μέ
τοὺς Ἀμερικανούς γιά τόν ἐξηλεκτρισμό τῆς Χώρας καί τήν εἰ-
σβολή τοῦ βουλευτοῦ τῆς "πριονοκοροδέλλας". Τό ἴδιο συνέβη~~κ~~
καί μέ ἕνα ἄλλο Βουλευτῆ ἀπό τήν Κεφ. στά 1963 καί ἐνῶ εἶχα

μιά πολύ δύσκολη συνομιλία με τον Πρεσβευτή της Γαλλίας κ.
Ν/ι Σαρμανίς ^{φίλητος} για την περίφημη σύμβαση το 5 έλουμινίου.

Βέβαια έπεισόδια του είδους αυτού ήσαν σπάνια. 'Αλλά ή
 δυσπρόσκειμα μόνιμη, γιατί ήμουνα "ό μόνος" ύπουργός που δέν
 έδειχνα την ~~περιβαλλόμενη~~ ^{γυμνασία} ~~φειλικότητα~~ στους συναδέλφους. Μά-
 ταια στις ύπουργείες μου του 1963 και 1964 ίδρυσα ειδικό γρα-
 φείο για την έξυπνέτηση των βουλευτών. Μάταια φρόντισα με
 θρησκευτική ελπίδα να είμαι στο γραφείο μου τής ώρες που
 είχαν όρισθη για τους βουλευτές. Δέν ίκανοποιούσαν όλ'αυτά
 μιά άμετακίνητη νοοτροπία... νεοελληνικής άκαταστασίας!...
 Σωστοί οί νόμοι και ή τάξη. 'Αλλά για τους άλλους: "Όχι και
 για μās - τους φίλους μάλιστα και συναδέλφους!..."

Στό 1964 για να τηρούνται οί ώρες έργασίας και να παύση
 ή είσοδή "έπισκεπτιών" που γινόνταν από τό ύπουργείο "Εμπορί-
 ου - τό όδο ύπουργεία, ως γνωστό, στεγάζονται στο ίδιο κτήριο
 έκλεισε τις προσβάσεις με κάγκελλα. 'Απομονώθηκαν οί όρδοι
 όπου ήταν τό 'Υπουργείο και δέν μπορούσαν ούτε οί ^{υπάλληλοι} ~~ύπουργοί~~
 να τό σκάζουν τις ώρες της έργασίας ούτε ένδιαφερόμενοι για
 ύποθέσεις των να έρχονται σε άπαγορευμένες ώρες και να έμπο-
 δίζουν τους υπαλλήλους να κάμουν τη δουλειά τους. 'Η μήνες
 των θιγόμενων ήταν τόση ώστε ό άτυχος προσωπέρχης που έπρεπε
 να έκτελεϊ τις διαταγές μου, κινδύνευε να πάρη τό παρατσούκλι
 του "σιλόηρου καγκελλαρίου"!...

ΜΕΡΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ.

Τό Σεπτέμβριο (;) τοῦ 1945 ἐγύρισα στήν Ἑλλάδα σάν μέλος τῆς ἐπιστολῆς τῆς UNRRA. Πρὶν φύγω ἀπό τό Λονδίνο ὁ μακαρίτης Δ. Κακλαμάνος με παρακάλεσε νά συναντηθῶ μόλις θᾶψάνα στήν Ἀθήνα, μέ τούς δημοκρατικούς ἡγέτες καί ἰδιαιτέρω μέ τούς ἐλεμνηστῆς. Σοφοῦλη καί Γ. Καφαντάρη καί νά τούς διαβιβᾶσω μήνυμά του, σύμφωνα μέ τό ὅποιο δέν θᾶπρεπε νά δεχθοῦν νά μποῦν στήν κυβέρνηση μέ ὑπηρεσιακοῦς κρωθυπουργούς - πού κατεσκεύαζε τότε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός θᾶπρεπε νά διεκδικήσουν αὐτοί τήν ἐξουσία, πρᾶγμα πού θά ἐπιτύγγαναν γιατί πρὸς τήν κατεύθυνσιν αὐτήν εἶχε πλέον προσανατολισθῆ ἡ Βρεταννική κυβέρνηση.

*Ἐπισκεφθῆκα πρῶτα τόν μακαρίτη Γ. Καφαντάρη, μόλις ἔφθασα. Ἐτό γραφεῖο του ἦταν καί ὁ μακαρίτης Σταμ. Μερκούρης - φανατικός τότε δημοκρατικός: Ἀνάφερα λεπτομερῶς ὅσα μοῦ εἶχε ζητήσει νά τοῦ ἐξηγήσω ὁ Κακλαμάνος. "εἶμαι ἀπόλυτα σύμφωνος", μοῦ εἶπε ὁ Βύρυσάν^{ος} πολιτικός. "Ἀλλά τί τά λέεσέ μένα; Πρέπει νά τό πῆς στόν "καληόγερο" πού ἔχει συγκαλέσει γιά τό ἀπόγευμα τό κόμμα του, μέ ἀπόφαση νά συμμετάσχη στή νέα κυβέρνηση, ^{ὅπως τῆ θέλει ὁ Δαμασκηνός:}..."

*Ἀφοῦ τελείωσε ἡ συνομιλία μας πῆρα στό τηλέφωνο τό σπῆτι τοῦ θεμ. Σοφοῦλη γιά νά ζητήσω συνάντηση γιά τό ἀπόγευμα. Μέ παρακάλεσε νά πάω ἀμέσως. Ἦταν 2.45'. Ἄλλ' ἔπρεπε νά συναντηθῶμε καί νά ἐξερῆ τίς ἀπόψεις Κακλαμάνου πρὶν τήν ἀπογευματινή σύσκεψη τοῦ κόμματος. Ἐσπευσα νά συμμορφωθῶ πρὸς τήν ἐπιθυμία του καί ἀφοῦ τοῦ ἐνέφερα ὅλα ὅσα εἶχα ἐντολή νά τοῦ διαβιβᾶσω μοῦ εἶπε ὅτι συμφωνοῦσε καί αὐτός ἀπό λη τα στή γραμμῆ Κακλαμάνου" Σταμάτησε μιά στιγμή καί ὕστερω

συνέχισε με τήν ἀμίμητη φιλοσοφική του διάθεση. "Καί σωστά τά βλέπει ὁ Κακλαμένος, παρά ταῦτα ἐξακολουθεῖ νά νομίζω ὅτι οἱ Ἕγγλέζοι δέν μέ πολυσυμπαθεῖν) (καί ξέρεις γιατί; Γιατί μέ νομίζουν γέρο:". Γέλασα μέ τό χιούμορ του, ἀλλ' εὐθύς ἀμέσως ἄκουσα τήν ἐπόμενη φράση, πού κάθε φορά πού τή φέρνω στή μνήμη μου μέ πιάνει μιά ~~κακή~~ συγκίνηση: "Σάν νά ἐπρόκειτο ὁ πρωθυπουργός τῆς Ἑλλάδος νά ἀνέβη στά βουνά, γιά νά ἐκτελέσει τήν ἀποστολή του". Σέ δύο χρόνια ὁ Θ. Σοφούλης ἦταν Πρωθυπουργός. Εἶχε περάσει τά 85 χρόνια καί ἀνέβηκε στά βουνά νά σώσει τή χώρα του.

Στό 1952, τό καλοκαίρι, ἡ προσπάθεια νά ἐκμεταλλευθοῦν τήν ἀρρώστεια τοῦ μακαρίτη Ν. Πλαστήρα ἀπό ὠρισμένους κύκλους ὄχι μόνο πολιτικά ἀλλά καί οἰκονομικά, ἦταν προφανής καί ἐκδηλώθηκε ~~πρός~~ πολλές κατευθύνσεις. Ἦρθε καί στό Ἰπουργεῖο Βιομηχανίας μιά αἴτηση ἑνός ἀπίθανου ἀνθρώπου πού εἶχε γκαράζ στό Ρούφ, γραμμένη πάνω σέ μιά κόλλα χαρτί ριγωμένο, μέ κηλίδες ἀπό λάδι, μέ τήν ὁποία ζητοῦσε νά τοῦ χορηγηθῇ... ἄδεια ἰδρύσεως... διυλιστηρίου πετρελαίων κοντά στόν Ἰσθμό. Σ' αὐτό θά ἐγγάζονταν γύρω στές 6 χιλιάδες ἄτομα: "Ἄλλα στοιχεῖα δέν περιεῖχε ἡ "αἴτηση". Βέβαια δέν τῆς δώσαμε καμμιά σημασία, ^{Με τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀξιολόγησης ἐπιχειρήσεων} καί βροῦσαμε πῶς ἦταν μιά ἀπό τίς τόσες ἄλλες παρόμοιες πού ἔκαναν διάφοροι ἐξυπνάκηδες μεσάζοντες, ^{οἱ} ἤθελαν νά πάρουν μιά ὁποιαδήποτε ἄδεια γιά νά τήν ἐμπορευθοῦν - νά τήν κλασάρουν σέ μεγάλα οἰκονομικά συγκροτήματα καί νά ἐξασφαλίσουν μιά προμήθεια. ^{Με τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀξιολόγησης ἐπιχειρήσεων} Ὅλα αὐτά γιά τὰ ὁποῖα ὁ λόγος εἶχε γίνει καί κατὰ ἕνα τρόπο προκλητικὰ ἀδέξιο. Παρά ταῦτα ὁ μακαρίτης στρατηγός - Πρωθυπουργός τότε - μέ ρώτησε ἐπανειλημμένα γιά τή μεγάλη εὐκαιρία πού διδόταν νά γίνῃ μιά σοβαρή ἐπέμβαση καί τί ἔκανα γιά νά τήν προωθῶ.... Τοῦ ἐξήγησα τήν ἀπόθεσιν ^{Με τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀξιολόγησης ἐπιχειρήσεων} καί τοῦκα ὅτι δέν ἄξιζε τόν κόπο νά ἀσχολῆται ^{Με τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀξιολόγησης ἐπιχειρήσεων} γι' αὐτήν.

Τό τόσο του όμως ενδιαφέρον μου κίνησε την περιέργεια και πύω από τον "έμπάνη" του Ρούφ, όπως χλευαστικά αποκαλούσα εκείνον που υπέβαλε την αίτηση αντιλήφθηκα την ύπαρξη πολύ ισχυρών προσώπων που είχαν περιβάλλει το στρατηγό...

"Έτσι όταν μιά μέρα ~~ή~~ φώναξε στην Κηφισιά, στο σπίτι του ^{μου} ~~Εν~~ ^{Εν} Αρβανιτάκη όπου περνούσα το καλοκαίρι και μου μίλησε κάπως έντονα για το ενδιαφέρον του, ενώ ταυτόχρονα έφαινε να μην αποκρίπτη τη δυσπρόσπεκιά του για την έλλειψη του δικού μου. Τού είπα: "Στρατηγέ, στον τόπο αυτό έχετε ένα όνομα. Πολλοί σας αποδίδουν πολλά προσόντα και έξ' ύσου πολλοί σας καταλογίζουν πολλές αδυναμίες. Όλοι όμως, φίλοι και έχθροι είναι σύμφωνοι σ'ένα: "Ότι ο Πλαστήρας είναι η ένσπρωση της πεμιάτητος. 'Εφ' όσον είμαι ύπουργός σας -πρέπει να τό ξέρω- δεν θα επιτρένω να χάσετε τό φήμη αυτή. Μή επιμένετε λοιπόν σε μιά ύπόθεση στην όποία σας σπρώχνουν ανάξιοι φίλοι σας".

Οόόεποτε ~~πραγματικά~~ ^{ένσπρωχίμω} ο στρατηγός με ~~ένσπρωχίμω~~ ^{ένσπρωχίμω} για την ύπόθεση αυτή ή για άλλη του ίδιου είδους:

Στά 1952 βρισκόμουνα στη Ρώμη. Είχα πάει για να ρυθμίσω τό θέμα των 'Ιταλικών επαναρθώσεων και να κάμω προκαταρκτικές διαπραγματεύσεις για τίς πολεμικές αποζημιώσεις των 'Ελλήνων ύπηκόων. Πιο ύστερα ήλθε και ο κ. Σ. Ίενιζέλος, αντιπρόσωπος τής κυβερνήσεως με τον Καρτάλη κ.λ.π. από τή Λισσαβώνα, όπου πήγαν για τήν είσοδή της 'Ελλάδος στο ΝΑΤΟ. Τίς διαπραγματεύσεις για τίς αποζημιώσεις διεξήγαγα κατά τό μεγαλύτερο μέρος με τον τότε ύπουργό των Οίκονομικών και βραδύτερο Πρωθυπουργό ΠΕΛΙΑ. Στο επίσημο τραπέζι που έδωκε ή 'Ιταλική κυβέρνηση στο ^{Μαρίανω} ~~παλάτιο~~ ^{μαρίανω}, σε μιά στιγμήέγγινε νόξη για τίς άπάλειες πής 'Ιταλίας στον πόλεμο ^{ιδίως} λόγω τής άδικου επιθέσεως τής 'Ιταλίας κατά τής 'Ελλάδος. Και

τότε ο BELLO~~Α~~ γελώντας έδειξε προς την κατεύθυνσή μου και είπε
 στο Ντέ Γκασπερι "Ίδού ^{η μεγάλη} ~~η~~ απώλειά μας, έξ αιτίας της
 φασιστικής άφροσύνης". "Ήμouνα φυσικά δωδεκανήσιος και κάποτε
 'Ιταλός υπήκοος. Ήταν ένα αναπάντεχο κομπλιμέντο, πού δεν
 περιμένα ύστερα από σκληρές διαπραγματεύσεις, ιδίως στά θέ-
 ματα των άποζημιώσεων. Είχε πράγματι επιτύχει ^{των δι' εμού} να ~~αυξήσω~~ την
 Ιταλική/προσφορά/ από 1.800δής λιρ. σε 3 δές και ^{των δι' εμού} να ~~παραλάβω~~
 στους δικαιούχους και ~~70%~~ ^{70%} δωδεκανήσιους, πού έτυχαν έχθρική
 μεταχείριση, 'Η τελική συμφωνία υπεγράφη από την κυβέρνηση
 Παπάγου, πού μ'ς διαδέχτηκε.

Έξ μιá έλλη εύκαιρία κατά τις επίσημες δεξιώσεις της 'Ιταλι-
 κής κυβερνήσεως, καθόμουσ δικλα στο Ντέ Γκασπερι και τόν ρέ-
 τησ πού ήταν κατά τη γνώμη του η σπουδαιότερη άρετή ~~των~~
^{ΡΩΣΙΝΩΝ} ~~των~~. Με κοίταζε μέ τό γούλινα και τόσο χαρακτηρισικά
 μάτια του γιέ μιá στιγμή και μούκε: "JA RAZZINAZA" (ή όμοιον).
 Σημείωσά τήν απάντησή του πού ήταν φυσικά τό μυστικό της επι-
 τυχίας και ατόσ και τοσ ^{ΑΙΛΩΝΩΝ} ~~ΑΙΛΩΝΩΝ~~ ύστερα έκσ τή μακριά νύχτα
 τοσ φασιστοσ και τοσ Χιτλεριστοσ της πατρίδος τοσ.
 θυμήθηκα τήν απάντησ πολλέσ φορέσ έκσ τώρα. και πήρσ κουρά-
 γιο. Τή θυμάμαι ιδίως τώρα, πού κείσ άσπλογη νύχτα στή χέρα
 ησ....

Δέν πρέπει να κρύφω -αναπολθοντας τά παρασμένα- ότι η άποστολή
 ατή στή Ρώμη τήν "Άνοιξη τοσ 1952 και η επιτυχημένη, νομίζω,
 διεξαγωγή της ήθα από τίς μεγαλύτερες Ικανοποιήσεις της ζω-
 ης μου. Πρίν από λίγα χρόνια ήμουνα ο "δοσλος" τοσ 'Ιταλικού
 φασισμού, στέν όποτον άναγνωριζόνταν δικαιώματα άφρικανού
 Ιθαγενούσ - περίπου. 'Εξήσαμε διώξεις και ταπεινώσεις -όχι ά-
 διαμαρτύρητα ούτε παθητικά φυσικά, άφ'ότου ^{δυστυχώς} ~~δυστυχώς~~ ~~να καταλάβω~~
~~βαίνω~~ τόν κόσμο. και τώρα όπουργός της ελληνικής κυβερνήσεως
 διαπραγματεύουμα με τήν κυβέρνηση της δημοκρατικής 'Ιταλίας
 τήν εκανόρθωση των κακων πού είχε κάμει στήν ^{ιδιού} ~~πατρίδα~~ ^{αυτή} ~~ο~~ κατα-
 κτητής. Ήταν πράγματι ήμέρες της πιό εδγενικής Ικανοποίησης

νικότητες.

Γι' αυτό όταν ήρθε ή σειρά μου τούπαι: "ό ελληνικός λαός μās
 Ξστειλε για νά φέρουμε τόν χαιρετισμό του στον "Μπάρμπα Χάρ-
 ρυ" πού ποτέ δέν θά τήν ξεχάση, γιατί είναι πραγματική φίλη
 στην ώρα της δοκιμασίας του", Τά λόγια μου είχαν μία καταλυ-
 τική επίδραση έναντι του. Χαμογέλασε, μās ζήτησε νά καθήσου-
 με καί είχε ότι ή πιο δύσκολη καί πιο σοβαρή απόφαση της
 Προεδρίας του ήταν εκείνη πού άφορούσε τή βοήθεια στην 'Ελ-
 λάδα - ή εξαγγελία του δόγματος Τρούμαν. Μās ρώτησε για τά
 παιδιά πού είχαν άπαγάγει οι κομμουνιστές στις χώρες του
 παραπετάσματος καί ύστερα όταν ήρθε ή ώρα νά του ζητήσουμε
 τή συνδρομή του για τό κυπριακό μου έδωσε τήν έξης άπάντηση
 "Πρώτε στους Έλληνες ότι καί στην περίπτωση αυτή, όπως πάν-
 τα, είμαι μέ τό μέρος τους". Καί μέ έξουσιοδόθηκε νά χρησι-
 μοποιήσω τή δήλωσή του αυτή, στη συνομιλία μου μέ τους δημο-
 σιογράφους, πού περίμεναν έξω από τό γραφείο... Καί είχε
 συνέπειες ή δήλωση Τρούμαν, όχι μόνο για τό δημοκρατικό κόμ-
 μα, αλλά καί για τήν κυβέρνηση των Γερουσιαστών.

Στό Στέιτ-Ντιπάρτμεντ πού επισκεφθήκαμε εύθύς μόλις επιστρέ-
 ψαμε στην Ουάσιγκτων, μās εξηγήσαν ότι ή Αμερικανική κυ-
 βέρνησις δέν θά έπαιρνε θέση έναντιό της ελληνικής, προτάσε-
 ως, αλλά θά κρατήσθ' στάση ενόμενουδ ουδέτεροτήτος. ^{Αλλά}
 τά περαιτέρω δέν ανήκουν σ' αυτές τες σελίδες.

Στά 1966, μαζί μέ τήν κοινοβουλευτική του ΝΑΤΟ επισκεπτόμεθα
 στις ΗΠΑ τες έγκαταστάσεις 'Αμόνης της 'Αμερικης καί του
 ΝΑΤΟ. Κάποτε τό άεροπλάνο πετούσε πάνω από τό περίφημο Γκράν-
 Κάννον - τήν κοιλάδα πού σχηματίζει ή μύλη τό άτελειώτο καί
 βαθύτατο φαράγγι μέσα στο όποιο ρέει ό ποταμός Κολοράδο. Είναι
 από τά πιο έντυπωσιακά τοπία στον κόσμο. Δίπλα μου καθόταν
 ένας Βέλγος Γερουσιαστής καί μέ ρώτησε πώς έσχηματίσθη αυτό

-105/101/01
 10/1/66
 10/1/66
 10/1/66

10/1/66
 10/1/66
 10/1/66

τό γεωλογικό θαύμα. "Απλούστατα" τοῦ λέγω, "τὴν ἐποχὴ τῆς μεγάλης ἐξορμήσεως γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ Γουέστ - τῶν Δυτικῶν Ἑν. Πολιτειῶν - ἕνας -κωτσέζος ἔχασε ἐδῶ ἕνα δολλάριο. Καί τάχοντας νὰ τὸ βρῆ ἀνέσκατε ὅλη τὴν περιοχὴ καί τὴν ἔκανε ὅπως τὴ βλέπετε". Γέλασε μὲ τὴν καρδιά του ὁ φίλος μου...

Στόν Ἅγιον Φραγκίσκο στὴ 1954, ὅταν ἐπισκεφθήκαμε τὴν πόλι μὲ τόν Γ. Μελλῆ σάν κλιμάκιο τῆς Ἐπιτροπῆς Διαφωτίσεως, ἀργα-
νώθηκε ἀπὸ φίλους μας καί ἰδιαίτερος ἀπὸ τόν κατόπι πρέσβη κ.
Ι. Τζούνη - μιά συζήτηση ἀπὸ τὴν ^{το ρουκουνο} τηλεόραση μὲ τόν ἕνα ἀπό τοὺς
συμβούλους ^{οὐδὲ} τῆς Βρετ. Πρεσβείας στὴς Η.Π.Α. μὲ βαθμὸ Πρεσβευ-
ταῦ. Παρεχωρήθηκε μισὴ ὥρα γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ καί ^{μετάδοση} ~~ἡ~~ μετάδοση
θα γινόταν ἀπὸ ὅλα ^{εὐροοφωλημὰ εἰδήματ} ~~τὰ~~ τηλεοπτικὰ συστήματα τῶν Ἀμερικανῶν
Η.Π.. Πρόεδρος στὴ συζήτηση ὁ καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τοῦ
^{Πανεπιστημίου τῆς Νιου Υόρκης} ~~Νιου Υόρκης~~. Ρίξαμε κορώνες-γράμματα καί κέρδισε ὁ
"Ἄγγλος". Ἐκαμε τὸ λάθος ἀντὶ νὰ μιλήσῃ νὰ διαβάσῃ ἕνα γραπτὸ
κεῖμενο. Ἀπάντησα χωρὶς σημειώσεις. Σὲ μιά στιγμή ὁ "Ἄγγλος"
γιὰ νὰ ἀποδείξῃ τὸ ἀνεδαφικὸς τοῦ αἰτήματος τῆς ἐνώσεως,
εἶπε κατηγορηματικὰ ὅτι αὐτὴ θὰ ὀδηγοῦσε στὴν οἰκονομικὴ ἐξα-
θλίωση τῆς Κύπρου. Καί πολὺ θεῖτρικὰ μὲ ρώτησε. "Μήπως ἀμφι-
βάλλετε; Ἄν ναι, ρωτήσατε τοὺς Δωδεκανησίους καί θὰ μάθετε
πόσο ἔχουν μετανοιώσει πού ἀπεσπάθησαν ἀπὸ τὴν Ἱταλία καί
ἐνώθηκαν μὲ τὴν Ἑλλάδα". Χαμογέλασα καί τοῦ εἶπα "NOW YOU
HAVE PUT YOUR FOOT ON IT". (Τώρα τὴν πατήσατε). Συμβαίνει νὰ
εἶμαι Βουλευτὴς Δωδεκανήσου καί σὰς προσκαλῶ αὐτὴ τὴ στιγμή
νᾶρθετε μὲ ἔξοδά μας καί νὰ διαπιστώσετε τὰ θαύματα πού ἔγι-
ναν καί στόν οἰκονομικὸ ^{ἐν τῷ ἡμερῶν} ~~τομέα~~ ^{μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση}. Τὸ ἀ-
κροατήριον ἐνάγγασε ὅπως ἀντιλήφθηκα καί ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸ γυάλι-
νο κουβούκλιο, μέσα στὸ ὅποιο γινόταν ἡ συζήτηση...

Στά τέλη τοῦ 1953 ἔγινε στίς Βρυξέλλες μιὰ συνδιάσκεψη ὑπό τήν Προεδρία τοῦ HENRY SPAAK γιά τή βοήθεια στήν Ἑλλάδα. Τή συνδιάσκεψη εἶχε ὀργανώσει τό MOUVEMENT EUROPEEN καί πῆραν σ'αυτήν μέρος πολλές προσωπικότητες τῆς οικονομικῆς ἡγεσίας τῆς Δ. Εὐρώπης - νικητῶν καί ἠττημένων. θυμῶμαι ὅτι τή Γερμανία ἀντιπροσώπευε ὁ Πρόεδρος τῆς Κεντρικῆς Τράπεζας κ. ~~ABST~~. Ἀπό ἐλληνικῆς πλευρᾶς τῆς ὀργάνωση εἶχε ἀναλάβει ὁ μακαρίτης Λέων Μακρίδης. Ἡ ἐλληνική ἀντιπροσωπεία περιελάμβανε καί ~~καί~~ ^{καί} περί τά 10 μέλη, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ Γ. Πεσμαζόγλου, ὁ ~~ὁ~~ ^ὁ Εὐελπίδης ~~(?)~~ ὁ Κ. Σπηλιόπουλος (;) κ.ἄ.. Εἶχα ἀναλάβει νά παρουσιάσω τό αἴτημα τῆς ἐκβιομηχανίσεως τῆς Ἑλλάδος - ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιά τήν ἐπιβίωσή της στή μεταπολεμική Εὐρώπη καί τότε μάλιστα ἔμπαινε στή διαδικασία τῆς ἐνοποίησης. Οἱ λόγοι τῶν ξένων ἦσαν πολύ φιλικοί, θερμοί. Ἀκουσθήκαν τά συνηθισμένα γιά "τούς ἀθανάτους ἡμῶν προγόνους", γιά τό ἔπος τῆς Ἀλβανίας, γιά τή συμβολή τῆς Ἑλλάδος γενικά στόν τελευταῖο πόλεμο. Ἀλλά ὅλοι κατέληγαν στή συνηθισμένη ἐπιβίωση. Ἡ Ἑλλάδα, δυστυχῶς, εἶναι ἕνα φτωχό ἀπό τή φύση κράτος καί δέν μπορεῖ νά γίνει τίποτα γιά τόν οικονομικό ἐκσυγχρονισμό της. Νά τῆς δοθῇ ὅμως ὅλη ἡ δυνατή βοήθεια γιά νά ζήσει μέσα στά πλαίσια τῆς σκληρᾶς ζωῆς της.

Κάποτε ἤρθε καί ἡ σειρά μου νά μιλήσω. Κατάλαβα ὅτι τό κλίμα ἦταν πολύ ἀπορροφητικό γιά τήν διατύπωση τοῦ αἰτήματος τῆς ἐκβιομηχανίσεως. Ἔπρεπε λοιπόν νά κάμω κάτι χτυπητό γιά νά τό ἀλλάξω. Μέ τίς σκέψεις αὐτές ἄρχισα τήν ὁμιλία μου ὡς ἔξης:
To hell with our communist leaders!
 "TO HELL WITH HERO DROTS". Ἐβρέτω ὁ Ἡρόδοτος. Αὐτός ἀνεκάλυψε τό μεγάλο νεῦδος "κενιά τοῖς Ἕλλησιν ἀεί ^{ἰντροφορ}ς". Καί πάνω σ'αυτό ἐμεῖς μόνοι οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἀπαλλάξαμε τόν ἑαυτό μας ἀπό τήν προσπάθεια νά γνωρίσουμε τί πραγματικά εἶναι ἡ χώρα μας, ἐσεῖς δέ μέ ἡσυχία τῆ συνείδηση νομίζετε ὅτι ἐκτελεῖτε τό ^{καρῶν} ~~καρῶν~~ σας παίρνοντας πάντα προστατευτική

*seconda
 20/11/53
 20/11/53*

τή διέκρινε μοῦ παρατήρησε. "Βρέ παιδί μου δέν καταλαβαίνω τί κάνετε ἐκεῖ κάτω. "Όλο γιά δημοκρατία μοῦ μιλάτε καί δημοκρατία δέν βλέπω". "Νά ἀγαπημένη μου" τῆς λέγω. "Όλοι μας συμπεριφερόμαστε σάν τό ~~παιδί~~ ^{ἐραστή} πού ὅσο χαλαρώνεται τό αἰσθηματόσο περισσότερο μιλάει γιά ἀγάτη. Καί μεῖς ὅσο ἀπομακρυνώμαστε ἀπό τό δημοκρατικό δρόμο, τόσο περισσότερο μιλάμε γιά δημοκρατία....":

Τί μπορεί νά πάθη κανείς ἀπό τούς ἰδιαιτέρους. Στά 1952, Ἰπουργός Βιομηχανίας, εἶχα γραμματέα τό μακαρίτη Καθηγητή τοῦ Πολυτεχνεῖου Γ. Κακριδῆ. Εἶχαμε γυρίσει ἀπό μιὰ ἐπίσκεψη στά ἐργοστάσια ἐριουργίας Λαναρά στήν ~~Ἰθάκη~~ ^(Β) Νάουσα ^(Α). Τήν ἐπομένη ὁ μακαρίτης Κακριδῆς κάπως συνεσταλαμένα μοῦ λέει: "Κύριε Ἰπουργέ, ξέρετε ἀπό τοῦ Λαναρά μοῦστειλαν ἕνα κοστούμι ὕφασμα, γιά ἕνα κοστούμι σάν ὄχι γιά τήν ἐπίσκεψή μας ~~ἀλλ~~ γιά τό ἐπιστρέψω. Τί μέ συμβουλεύετε;". "Καί βέβαια" τοῦ ἀπαντῶ. "^{ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψή σου} ἔχει ἄλλη ἀνάγκη";, ^{ὅποτε ὁ} παριστάμενος ἰδιαιτέρός μου Β.Φ. παρένεβη λέγοντας: "Ὅχι δά Κύριε Ἰπουργέ, καί σέ σὰς ἔστειλαν γιά νάμνηση δύο κοστούμια. Νά μή τούς προσβάλλουμε". "Νά τούς προσβάλλουμε" τοῦ ἀπάντησα. "Πρέπει σ'αὐτό νάμαστε πολύ προσεκτικοί". Ἰπεχρεώθῃ ὁ καυμένος νά ἐπιστρέψῃ ὄχι μόνο τά οἰκά μου ἀλλά καί τό οἰκό του. Γιάτί καί σ'αὐτόν εἶχαν στείλει ^{τὸ φανηστικό ὄχι} ~~τό φανηστικό ὄχι~~ του". ^{καὶ φοβούμενος ἀκριβῶς} ~~καὶ φοβούμενος ἀκριβῶς~~ τί ἔμελλε νά συμβῇ ἂν τό μάθαινα δέν μοῦ ἀνέφερε τίποτε γιά τὴν ἀπόφασή ^{τοῦ ἀπὸ τὸ} ~~μέχρις~~ ὅτου τήν πληροφορήθηκα χάρις σὸν Κ.

ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ.

Τά πρῶτα χρόνια τῆς ἀκελευθερώσεως ἡ ἐσπευσμένη καί ἀμελέτητη ἐπέκτασις τῆς νομοθεσίας περὶ ἀγροφυλακῆς ἐδημιούργησε ἕνα σωρὸ ζητήματα. Στά χωριά ἦσαν συνεχῆ τά παράποθα γιατί ἐξ αἰτίας μιᾶς ἀσημαντῆς ἔστω ἀγροζημίας ἔπρεπε ὁ παθὼν, ὁ ἰδιοκτή-

της του ζωου που την προκάλεσε και μία κουστωδία μαρτύρων να μεταφερθούν στην πόλι της Ρόδου, για την εκδίκαση της υποθέσεως. Τα έξοδα ήταν συνήθως πολύ μεγαλύτερα από τη ζημία. Οι χωρικοί δέν μπορούσαν να καταλάβουν ένα τέτοιο σύστημα που αντικατέστησε το πατροπαράδοτο ^{ως μηχανισμό του κράτους} της εκτιμήσεως ~~της ζημίας~~ ^{των χωρικών} ~~από~~ ^{το} εμπειρογνώμονα ~~του χωριού~~ του ώριζε το κοινοτικό Συμβούλιο. Με τον τρόπο αυτό εξακτοποιούντο σύντομα, χωρίς ταλαιπωρίες και με τά λιγώτερα δυνατά έξοδα όλες αυτές οι υποθέσεις. Τα παράπονα των χωρικών όμως έπεσαν σε "ώτα μη ακουόντων". Συνέπεσε να ήρίσκωμαι στο χωριό Μάσσαρι -τό χωριό του πατέρα μου- και εκεί άκουσα για ένα γάιδαρο που έκοτε το καπίστρι του, μπηκε στη άμπέλι ενός τρίτου, έκαμε μερικές ζημιές, τις όποτες οι ενδιαφερομενοι ήταν πρόθυμοι να ρυθμίσουν κατά τά πατροπαράδοτα. "Όχι έλεγε ό άγροφύλακας. 'Υπάρχει καταστροφή δενδρωδών καλλιερχειών και θά σάς δοθη κλάση να δικασθήτε στη Ρόδο...."

Μου φάνηκε άπίστευτη ή ^{ιστορία}. Γι' αυτό όταν γύρισα στην πληη ζήτησα να δω έπειγόντως τον τότε Γεν. Δ/τή κ. Γ. Μαρρή, να του αναπτύξω τό θέμα και να βρη μία λύση. "Αρχισα ως έξης: "Ένας γάιδαρος από τό Μάσσαρι, που προφανώς δέν έμασε δικόμα την έλληνική νομοθεσία έσκασε τό καπίστρι του και μπηκε να ώσμηθη σε ξένο άμπέλι..... Καί τώρα τόσο ό ίδιοκτήτης του γαϊδάρου, όσο και του άμπελιού άπειλούνται μέ... καταστροφή μέ τις δίκες της άγροφυλακής. Τι θα γίνη;" Γελάσαμε. ^{ή κατέβη με τα μάτια μου να δει τον κ. Μαρρή} Ανεγνώρισε ότι τό θέμα ήταν γενικό, αλλά έπρεπε να... άποφασισθ τό κέντρο γιατί ό ίδιος δέν είχε άρμοδιότητα: "Θα ειπερίεμα και επί κυβερνήσεως Πλαστήρα του 1951, ό συνάδελφος ^{του} έπί της Δικαιοσύνης κ. Δ. Πακασύρου έθηκε κατά κάποιον τρόπο τό θέμα με την άπόφαση των "περιοδευόντων άγροδικών".

*δεν είναι
ω σπύρισμα;*

Γάλακτος ή ζουζουμύ, τό που φανόταν, και η φωνή με κατά, κυριακή 14/9/51.

'Από τ^{ρις} ἀναμνήσεις πιο εύχρηστες των πρώτων χρόνων της
 βουλευτικής μου σταδιοδρομίας είναι δύο φράσεις που μεταχει-
 ρίσθηκα στους λόγους μου στον προεκλογικό αγώνα τό 1950. "Ε-
 λεγα στους πατριώτες μου. Πρώτο μέλημά μας τό νερό. "Αν
 φροντίσουμε νά τό βρούμε καί νά τό αξιοποιήσουμε, ὅλη ἡ Ρό-
 δος ἀπό τό Κούμπουρο (εἶναι τό βορειότερο σημεῖο) ἕως τήν
 Κα^{καλαρία} ~~Καλαρία~~ (τό νοτιώτερο) θά γίνῃ ἕνας τεράστιος κήπος πού θά
 κατακλύθῃ μέ πρῶιμα τήν "Ελλάδα". Πράγματι σέ λίγα χρόνια
 ἡ Ρόδος εἶχε γίνῃ τό φυσικό θερμοκήπιο τῆς "Ελλάδος μέ τά
 πρῶιμα ἀγγουράκια, ντομάτες καί ἄλλα λαχανικά, πού ὑπῆρξαν
 οἱ καλλιέργειες - ὄσπλα στό σταφύλι - τῆς γεωργικῆς ἀναγεν-
 νήσεως τῶν περισσοτέρων χωριῶν της.

"Ἐλεγα ἐπίσης: " Ἐάν ἀφαιρέσουμε τή σωστή πολιτική προσελκύ-
 σεως τῶν Τουριστῶν, μέ τήν ὑπάρχουσα ὑπόδομή πού μᾶς ἄφησεν
 ὁ κατακτητής, ἡ Ρόδος σύντομα θά γίνῃ ἡ Μαγιόρκα τῆς "Ανατο-
 λικῆς Μεσογείου". Πολύ λίγοι στή Ρόδο εἶχαν ἀκοῦσει περί Μα-
 γιόρκας. Καί ἡ ἀπαισιοδοξία γιά τόν Τουρισμό ἦταν μεγάλη,
 γιατί ὅλες οἱ ἐπιχειρήσεις πού πῆγαν νά ἐκμεταλλευθοῦν τά
 ξενοδοχεῖα πού ἄφησαν οἱ "Ιταλοί (Ρόδοι, Θέρμας, Προφήτη "Η-
 λία κ.λ.π.) ^{ἀπὸ τὸν} ~~ἔπαιχεσαν~~ ἢ ὑποστήσαν μεγάλες ζημιές...

"Ὅταν βλέπω σήμερα τό τουριστικό θαῦμα τῆς Ρόδου, θαρῶ πῶς
 καί ἐγώ ὁ ἴδιος εἶχα ὑποτιμήσει τ^{ρις} δυνατότητες, πού τότε
 γιά τοὺς πολλοὺς ἦσαν ἀπλῶς ^{ὑπόστασις ὀνειδισμοῦ!} ~~ὑπόστασις ὀνειδισμοῦ~~ ^{ὀνειδισμοῦ} ~~ὀνειδισμοῦ~~
μονῆς.

Τό καλοκαίρι τοῦ 1966 ἔκαμα τή συνηθισμένη ἐπίσκεψη στό πιό
 γραφικό χωριό τῆς "Ελλάδος - στόν "Ὀλυμπο τῆς Καρπάθου. Κτι-
 σμέν^ο πάνω στήν κορυφή τοῦ βουνοῦ καί ἀγναντεύοντας τό πέλα-
 γος πού δέρνει ἀλύπητα τή ρίζα τοῦ κάθετου βράχου, μοιάζει
 μέ ἀετοφωλιά. Καί διατηρεῖ ζωντανή ἀκόμα τήν αἰωνόβια παρά-
 δοση τοῦ ἑλληνικοῦ βίου τῆς υπαίθρου -εἶναι τό τελευταῖο βυ-

Ζαντινό χωριό- όπως τόσο γραφικά περιγράφεται στο βιβλίο του
Philip Shergold "Byzantium" (εκδόσεις Time-LIFE).

θέλησα να έπισκεφθώ τό λιμάνι Τρίστομο πού είναι στή Δυτική
 πλευρά του νησιού - στή βορειότερη άκρη του- γιά να διαπιστώ
 σω αν μπορούσε να γίνει Ιχθυοτροφείο , ή όστρακοτροφείο όπως
 πρότειναν αρκετοί καλοπροαίρετοι φίλοι της Όλύμπου. Πήγαμε
 μέ ένα βαρκάκι. Θαυμάσια διαδρομή. Θαυμάσιο καί τό Τρίστομο,
 αλλά άκατάλληλο προφανώς γιά κάποια σοβαρή αξιοποίηση. Στο
 βάθος του κόλπου διατηρούνται μερικά σπιτάκια, ύπολεζιματα
 ενός συνωικισμού πού έχει τώρα πιά έγκαταλειφθή. Άποβιβα-
 σθήκαμε κοντά στή μισοσεικωμένη εκκλησούλα, όπου υπήρχαν με-
 ρικά δένδρα, αλλά πριν καθήσουμε φάνηκαν δυό συμπαθητικές
 γριούλες πού μ'ας προσεκάλεσαν σ'ε φτωχικό τους να ξεκουρα-
 στούμε λίγο. Πρόθυμα τ'ες ακολουθήσαμε. Τό σπιτάκο έδειχνε τή
 φτώχεια αλλά καί τή νοικοκυρωσύνη. Ρώτησα τό όνόματά τους
 καί μου είπαν ότι τήν μιά τήν έλεγαν Ευγένεια καί τήν άλλη
 'Ελεόδα. Σέ λίγο μ'ας έφεραν καί ένα όλοκο μέ άραιότατα σ'υκα.
 'Ηταν τό μόνο ^{πρωτό} φαΐ πού είχαν. ^{με το κουράδι} Οί καρέκλες μ'ας ήταν πιά γεμάτες
 καί κι 'έτοιμόρροπες άπό τίς γριές. Μέ δυσκολία βρέθηκε ένα
 "τραπεζάκι" γιά να στήριξη ο όλόκος μέ τά σ'υκα.
 Τότε ή Ευγένεια μου είπε: ^{Μου} ^{Πέντε, δεξιάς σου, το / κούρα} ^{από το} ^{κουράδι} ^{του, που με στήριξε, να μ'ας}
 Στο σπίτι μου σάν έρθεις να με β'ρης
 θα δ'ης καί θα θαμάξης...
 ούτε νερό δ'ά β'ρης να πι'ης
 ούτε σκαμνί να κάτσης..."
 Τ'ε λές κυρά μου; τ'ης άπάντησα: "Έδω μέσα β'ρηκα τήν Ευγένεια
 καί τήν 'Ελεόδα. Είναι τό πιά πλούσιο σπίτι πού έχω ποτέ έπι-
 σκεφθή..."
 Γέλασε τό ζαρωμένο άπό τ'ε πίκρες καί τ'ες δοκιμασίες τ'ης ζω'ης
 πρόσωπο των δυό κυράδων.

Radras line
 να έπαινε το καί
 λεπτό καί
 φαντασία καί
 έπαινε
 α

Τά σῦκα ἦσαν τὰ πιό γλυκά ποῦ ἔφαγα ποτέ.

Στά 1964 σάν Ἰπουργός Βιομηχανίας ἐγκαινίασα τό πρόγραμμα
 ἔξηλεκτροποίηση τῆς ἀπαίδρου. Μέσα σ' ἕνα χρόνο κήραμε φῶς σέ
 οἰκίασίο ἀριθμό ^{χωριῶν} ἀφ' οὔτου λειτούργησε ἡ ΔΕΗ.

Στό πρόγραμμα περιελήφθη φυσικά καί ἡ Ρόδος καί ~~τάλλα νησιά.~~
 Ἐκεῖνο τό βράδυ βρισκόμαστε στό χωριό "Φθίναις" καί μετά
 τούς σχετικούς λόγους ἦμουνα ἔτοιμος νά στρίψω τό διακόπτη
 καί νά ἀνθῶν τά φῶτα τοῦ χωριοῦ. Τήν τελευταία στιγμή ἕνας
 ἀπό τούς καλοῦς φίλους, ἀλλά καί ἀπό τά στελέχη τοῦ ἀγροτικοῦ
 συνεταιριστικοῦ κινήματος τῆς δωδεκανήσου, ἡ Ἄγαπητός Ἄγαπη
 τοῦ μέ παρεκάλεσε νά περιμένω μιὰ στιγμή.

Συμφωφώθηκα μέ τήν παράκλησή του καί σέ λίγο τόν βλέπω νά
 γυρίζει μέ μιὰ λάμπα τοῦ πετρελαίου ἀναμμένη.

"Φῶσα τήν νά σβῆση γιά πάντα, κ. Ἰπουργέ. Καί τώρα γύρισε
 τό διακόπτη νά ὀη τό χωριό τό φῶς τῆς Δημοκρατίας".

"Ἐσβησα πῆ λάμπα τοῦ πετρελαίου. Γύρισα τό διακόπτη καί τό χω-
 ριό πλημμύρισε στό ἠλεκτρικό φῶς.

"Ἄλλοι ὅπως διακόπηκε τήν ἴδια στιγμή ἐγκαθίστηνε ^{ἄλλο}
 καί αὐτοί σταν γύρισαν κόνταν τό ρεθμα, ἔσβησε τό φῶς τῆς δη-
 μοκρατίας ^{καί ὁ γῆ} ἀπό τῆ γῆ καί κατέβηκε ἡ νύχτα....

καί τώρα πρέπει νά ξαναάνθουμε τά φῶτα καί νά διώξουμε τή νύ-
 χτα.....

Έκλογές.

'Ο "Σταυρός προτιμήσεως" (της αναλογικής) ^{υπήρξε} ένας από τους σοβαρότερους παρβγόντες διαφθοράς του πολιτικού βλο και διαλύσεως των κομμάτων. Για τὸ σταυρὸ κρέκει ὁ βουλευτὴς ἢ αὐτὸς ποὺ φιλοφοξεύει, ^{να δώσει ἰσορροπία καὶ ἀνεξαρτησία ἀπὸ τὸν ἑαυτοῦ κόμμα} νὰ ἐπιδοθῇ μ' ὄλη του τὴν ἰσχύη στό ρουσφέτι, μεταξύ δύο ἐκλογῶν. Κατὰ τὸν προεκλογικὸ ἀγῶνα ἀπὸ τὴν ἐξασφάλιση ἀρκετοῦ ἀριθμοῦ σταυρῶν (καὶ ἡ ἀφαι- ^{από τὸν συνυποθητικό πολλὰς φορὰς} ρεση ἀπὸ τὸν συνυποθητικό πολλὰς φορὰς) ἐξαρτῆται ἡ ἐπιτυχία του, ^{καὶ ἡ ἀσφάλεια τῆς προτιμήσεως καὶ ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ.} ἢ ἄθε, ἐπομένως, ἄλλη σκέτη ὑποχωρεῖ. Ζεχνιούνται οἱ ἀντίπαλοι συνδυασμοί, οἱ ἀντίπαλοι ὑποθητικοὶ καὶ ὁ ἀγῶνας περιορίζεται μεταξύ τῶν ὑποθητικῶν τοῦ ἴδιου συνδυασμοῦ, ^{καὶ τὸν ἀγῶνα} ἢ τῶν ^{μέχρις ἐσχάτων, ἔχει οὐκ ἀντιπάλους} "ἔχει οὐκ ἀντιπάλους". Ἐτσι τελειώνονται οἱ ἐκλογές καὶ ὄχι μόνον οἱ ἐκεῖνοι τοῦ ἀπέτυχαν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι πέτυχαν γίνονταν ^{καὶ οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ, τὴς περισσότερες φορὰς.} οἱ χειρότεροι ἐχθροί, τὴς περισσότερες φορὰς. Γι' αὐτὸ τὸ σύστημα τῶν "σταυρῶν προτιμήσεως" θά κρέκει νὰ καταργηθῇ ἢ νὰ τροποποιηθῇ ριζικὰ, ἂν θέλουμε νὰχομε ὄργανωμένα κόμματα καὶ ^{πολιτικὸ βλο.} πολιτικὸ βλο.

Κανεὶ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ με κατηγορήσει ὅτι κατέβασα τὸ πολιτικὸ παιχνίδι, ^{καταβάλλω} ~~καταβάλλω~~ γὰρ τῶν σταυρῶν, γὰρ τῶν. Στὴς ἰδιαίτερες πατρίδες τῶν συνυποθητικῶν ^{καὶ πάντα} ~~καὶ πάντα~~ προέτρεπα τὸν τοὺς ψηφοφόρους νὰ "σταυρώσουν" τὸν ^{ἐχθρὸν} ~~ἐχθρὸν~~ πατριώτη τους. Ποτὲ δὲν ἐξηλικάρησα τὸ σταυρὸ τῶν ἐκλογῶν στοὺς λόγους μου. Ποτὲ δὲν χαμήλωσα τὸν τόνο τῆς κριτικῆς κατὰ τῶν ἀντιπάλων, ^{μὴπως} ~~μὴπως~~ καὶ στραφῶν σὲ μιά προσωπικὴ ἐκστρατεία ἐναντίον μου, ^{καὶ ἐ-} ~~καὶ ἐ-~~ πηρεάσουν ψηφοφόρους τοῦ κόμματός μου. θαρρῶ πὺς ἔπαξα τὸ παιχνίδι ἐντιμὰ πάντοτε. ^{ἔβλεπα} ~~ἔβλεπα~~ πολλὰς φορὰς πολὺ περισσότερους σταυρούς ἀπὸ ὅλους τοὺς ὑποθητικούς - καὶ τῶν ἀντιπάλων συνδυασμῶν ἀκόμη. Ποτὲ ὅμως ὅσους, ^{ἐπαινεῖται} ~~ἐπαινεῖται~~ ὅτι δικαιωματικὰ μοῦ ἀνήκαν!

'Αλλὰ ὁ "δαίμονας" τοῦ σταυροῦ εἶναι μεγάλος. "Ἐπαθα πολλὰς

φορές αρκετές και αναπάντεχες ζημιές από ξευκνα ή λιγώτερο ξε-
 ευκνα, ~~άλλ' αποτελεσματικά~~ "κόλλα" των αντιπάλων....

"Έτσι στις εκλογές του 1950 ~~σταίλαμε~~ από τό γραφεϊο μου
 στους αντιπροσώπους του κόμματός μας στην απομακρυσμένη "Ο-
 λυμπο" της Καρπάθου δέματα με ψηφοδέλτια, όπως βγήκα⁶ από τό
 τυπαγραφεϊο, χωρίς σταυρό. Κομιστής των δεμάτων ήταν ένας έ-
 θελοντής -στέλεχος του κόμματος- από χωριό της Ρόδου, του Ξευγι-
 γιά τήν Κάρπαθο. Φαινόταν έντιμος άνθρωπος και καμιά ύποπια
 παληοδουλειάς δέν πέρασε από τό μυαλό μου. "Όταν όμως ~~μαζί~~
 τά ψηφοδέλτια ^{βγήκα} ~~πράσανε~~ τά αποτελέσματα της "Ολύμπου, σταυροί
 προτιμήσεως για μένα ~~ήταν~~ ^{δεν υπήρχαν}. "Όλοι πήγαν στο συνάδελφο Κ.
 Καί ή "Ολυμπός ~~θεωρείτο~~ δική μου περιοχή. "Έμεινα κατάκλητος
 και ~~βρήκα~~ να μάθω τήν αίτια, από τούς αντιπροσώπους μου στο
 χωριό, "Μά αφού μ'ες έστειλες όλα τά ψηφοδέλτια σταυρωμένα στο
 όνομα το" Κ, τί διαμαρτύρεσαι τώρα; ^{Αντί να πεις τα ψαλάκια σου στο} ~~μαζί~~ ^{και} ~~έτσι~~
 τάχετε συμφωνημένα.". Τί είχε γίνει. "Ο κομιστής άλλαξε τά
 πακέττα, κού του δώσαμε μέ άλλα ~~τά~~ ^{και} ~~έτσι~~ είχε σημαδέψει ύπερ
 του φίλου του υποθήφιου και έτσι γέλασε και μένα και τούς αγα-
 θούς "Ολυμπίτες.."

→ "Η "έντιμότης" του όμως παρ'όλιγο να μου στοιχίση τήν εκλογή.
 "Ένας άλλος υποθήφιος, ^{είχε} ~~έστειλε~~ τηλεγραφήματα μέ τό όνομα του
 Αρχηγού, ^{του κόμματός} ~~αλλά~~ ^{από} ~~τα~~ ^{παρατελευταία} ~~εκλογές~~, μέ τά όποια ~~έφερε~~
~~ο τελευταίος~~ ^{από} ~~το~~ ^{να} ~~συνιστά~~ ^{την υποστήξη} ~~του~~ ^{στα} ~~στελέχη~~ ^{ώ-}
~~ρισμένων~~ ^{ως} ~~νησιών~~. ^{λέγεται} ~~ότι~~ ^{τηλεγραφήματα} ~~μέ~~ ^{το} ~~ίδιο~~ ^{περι-}
~~εχόμενο~~ ^{έστάλησαν} ~~υπογεγραμμένα~~ ^{και} ~~μέ~~ ^{τ'} ~~όνομά~~ ^{μου}.."

"Ένα από τά συνθήματα κού ανέφεραν συνθήτως ~~έπειτα~~ ^{έννοη} ~~ότι~~ ^ο ~~Ζίγδης~~
 4/ Έχει πολλούς σταυρούς ^{και} ~~κατάγεται~~ ^{από} ~~τή~~ ^{Ρόδο} ~~όπου~~ ^{οί} ~~περισσό-~~
~~τεροι~~ ^{ψηφοφόροι} ~~έκλογής~~ ^{του} ~~επισημάτω~~ ^{είναι} ~~σίγουρη~~. Βάνετε
 έπομένως, ένα σταυρό και στον υποθήφιο του νησιού σας, ή του
 χωριού σας για να μή τόν φάη ο υποθήφιος άλλων νησιών ή χωριών.

κατά περίπτωση. Ήταν ^{μια} μέθοδος που ξεγελούσε τους ευπαι-
 στους και δημιουργούσε πραγματικούς κινδύνους για την ύκο-
 νησιότητα μου, εκεί ακριβώς που δεν τό περίμενα.

Άλλά τό θέμα είναι ανεξάντλητο - χωρίς όλες οι πτυχές του
 νά είναι ευχάριστες. Τό άναφέρω γιατί είναι ένα από τά και-
 ρια, ^{για οργάνωση ρημάτων 2ος} που ~~αν~~ ^{αν} δέν αντιμετωπισθοῦν σωστά, θά υποσκάτουν καί κάλι
 τήν κοινοβουλευτική δημοκρατία στή χώρα μας.

Η τέχνη του ^{επιχειρήσεως} ηθοθήρα είναι από τίς πιο δύσκολες καί προῦπε-
 θέτει ειδικά προσόντα. Πολλοί είναι που καυχῶνται, ως ἔχουν
 στή διάθεσή τους δεκάδες, εκατοντάδες, καί πολλές φορές χι-
 λιάδες τήφων. Συνήθως πρόκειται για κοψία λόγια. Ὑπάρχουν
 όμως καί οἱ "μαέστροι" τῆς ὑποθέσεως - πραγματικές ιδιοφυΐες
 Μιά πέτοια ἦτα ἡ μαμμη ^{καί} ~~καί~~ ^{καί} που δροῦσε για ἕναν ἀντίπαλό
 μου μέσα στό κάστρο τῆς Ρόδου. Ὅσο ἄξιζε ἡ εὐτυχία δέν ἄ-
 ξιζε στρατιά ὀλόκληρη ὁμότεχνων τῆς. Μάθαινα τά κατώρθωμάτά
 της καί τήν καμάρινα! Πολλές φορές δικά μου στελέχη ἐρχόνταν
 ἔξαλλα νά τήν καταγγείλουν για τήν ὁραση της. Δούλευε σέ κά-
 ποια δημόσια ὑπηρεσία. Τούς ἔλεγα. "Ἀντί νά θυμώνετε, νά
 φροντίσετε νά τήν μιμηθῆτε. ~~Εἶπα~~ εἶσατε ἄξιοι". Ἡ κυρά-εὐτυχία
 τάξερε αὐτά καί για αὐτό εἶχαμε πάντα καλές σχέσεις καί πάντο
 μιλοῦσε καλά για μένα-καίρνοντας συνεχῶς τήφους ἀπό τήν
 παραταξή μας....

9/1
 Ἐτές ἐκλογές τοῦ 1951 εἶχα ἕνα προσωπικό θρίαμβο στή Αἴνδο-
 τήν ἰδιαίτερη μου πατρίδα ἀπό τό μέρος τῆς μητέρας μας.
 Ἐκεῖ που νῆφισαν ἡ ΒΠΕΚ κῆρε τήφους / καί ἐγώ σταυρούς.
 Ὅταν τελείωσε τό μέτρημα ὁ δικαστικός που ἀνήκε σέ ἀντίπαλο
 κόμμα, ^{για τὸ ἀποδοξίση} δήλωσε ὅτι προφανῶς ἔγινε λάθος στό μέτρημα, γιατί
 στήν κάλη δέν βρέθηκαν οὔτε οἱ τῆφοι των ἐκπροσώπων ^{των} ~~των~~
^{κομμάτων}. Καί τότε ἀκούσθηκε τό ἀμίμητο: "Δηλαδή δέν φτάνει
 που τούς κάμαμε τή χάρη νά μοῦμε ἀντιπρόσωποι τους ^{πρεπε} ~~πρεπε~~
 νά μήν ψηφίσουμε τό ζῆγόν μας; Δέν τά λές καλά κ. Δικαστικὴ"

Ναυτοί στην

στην ~~νή~~ παίρνουν πρέφα πολλοί "εύεργετούμενοι", ^{γιατί} ~~γιατί~~ ^{ορί} ~~ήξεραν~~ οί ίδιοι πώς ναυτελογήθησαν τά παιδιά των. Τελικά έφθασε στη γελαιοποίηση. Γιατί ~~ό άνακτορας~~ ^{ο άνακτορας} 'Υπουργός είδοποίησε και αντίκαλό του βουλευτή - ~~φνόμισε~~ ^{φνόμισε} πός έπρόκειτο για συνωνυμία - ~~ότι~~ ^{ότι} διώρισε τό γυιό του στο ~~8~~ ⁴ βακόρι. Είχε βέβαια διορισθή τό παιδί, αλλά τό καράβι ήταν συγγενικό του βουλευτή και ό πλοίαρχος θεϊός του παιδιοῦ ^{και άποφασίστηκε} ~~κατόφουτος~~ ^{κατόφουτος} Ναυτικής Σχολής. Γέλασε πολύ ό κόσμος μέ τό πάθημα του αγαθοῦ λευιτή ~~της~~ ^{της} ρουφετολογίας...

Πόσο έκίγνωση έχουν οί ψηφοφόροι τί ψηφίζουν πολλές φορές δείχνει τό ακόλουθο περιστατικό. Λόγω τής μακριάς μου άπουσίας από τή Δωδεκάνησο, κολύς κόσμος δέν μέ ήξερε, όταν για πρώτη φορά έξέθεσα ύπονηριότητα.

"Ένας καλός φίλος ^{με} προσπάθησε μά πείση μία μέρα στο μαγαζί του έναν τύπο, νά ~~υψηρίσω~~ ^{υψηρίσω} τόν ~~α~~ ^α ~~καλλίτερος~~ ^{καλλίτερος} ~~καί~~ ^{καί} ~~παρέλασε~~ ^{παρέλασε} βέβαια όλα τά δυνατά ~~προσάνα~~ ^{προσάνα} ~~καί~~ ^{καί} ~~έπιχειρήματα~~ ^{έπιχειρήματα} που μπορούσε νά ~~έπιστρατεύση~~ ^{έπιστρατεύση}. "Μήν κουράζεσαι" του λέγει ό άλλος. "Έγώ έχω αποφασίσει νά ~~υψηρίσω~~ ^{υψηρίσω} τόν ~~άδελφό~~ ^{άδελφό} τής κας Χ" ~~κων~~ ^{κων} ~~στανη~~ ^{στανη}. ~~Μά~~ ^{Μά} ~~κουράζεσαι~~ ^{κουράζεσαι} νά μέ κάμης ν' ~~αλλάξω~~ ^{αλλάξω} γνώμη". Φυσικά, γέλασαν μέ τήν καρδιά τους και οί δυό, ^{αποφασίσει} ~~κατάλασαν~~ ^{κατάλασαν} ότι μιλούσαν για τόν ίδιο ύπονηρίο. .

Τό γένος των ~~ιδιαιτέρων~~ ^{ιδιαιτέρων} μπορεί νά φτιάξη και νά καταστρέψη τόν πολιτευόμενο -βουλευτή ή ύπουργό. Είναι πολλοί οί ~~πειρασμοί~~ ^{πειρασμοί} ~~και~~ ^{και} ~~αντιμετωπίζονται~~ ^{αντιμετωπίζονται} ~~αλλά~~ ^{αλλά} ~~καί~~ ^{καί} ~~αναλήττες~~ ^{αναλήττες} ~~πρωτοβουλιών~~ ^{πρωτοβουλιών}, που κολακεύουν ~~τη~~ ^{τη} φιλαυτία τους, ~~κατά~~ ^{κατά}. Οί έντιμοι ~~ιδιαιτεροι~~ ^{ιδιαιτεροι} βλέπουν πρός τήν διανοητικήν ~~μεριότητα~~ ^{μεριότητα}. Οί έξυκνοι έχουν μέσα τους λίγο τό δαίμονα τής κέρσης φάσεως ~~κα~~ ^{κα} ~~βολιθς~~ ^{βολιθς}.

"Ένας καλός ~~ιδιαιτερος~~ ^{ιδιαιτερος} ~~δπκ~~ ^{δπκ} είναι δώρο θεοῦ, πραγματικός συνεργάτης ^{Και} ~~πολλές~~ ^{πολλές} φορές ~~θυσιάζεται~~ ^{θυσιάζεται} κυριολεκτικά, γιατί

καί οἱ μισθοί του εἶναι συνήθως κάτι περισσότερο ἀπό ἀνεπαρ-
κεῖς. Εἶχα τήν εὐτυχία νά ἔχω ἀρκετούς ἰδιαιτέρους τίμιους
καί εὐφυεῖς καί κράτησαν ἐπάξια τό βάρος τοῦ γραφείου. Ὑ-
πῆρξε ὅμως καί περίοδος καί δέν διάθετα ^{καί ἄλλο} γαίους γιά τή θέση
συνεργάτας. *καί ἡ μίση ἀπὸ σήμερ ἠρμάνισμα ἡμετέριον*

*ἴδωμεν τί
ἔσται ἀποτέλεσμα
ἐκ τούτου
ἀποφ.*

Οἱ δύο μικρές ἱστορίες καί ἀκολουθοῦν ἔχουν σκοπό νά δείξουν
ἀπό τήν εὐθύμη μεριά τους κινδύνους καί διατρέχει ἀπό τήν
κατεύθυνση αὐτή ὁ πολιτευόμενος.

Σέ μιᾶ προεκλογική περιοδεία μέ συνώδευε ἕνας πολύ εὐχάρι-
στος τύπος, ὁ Μ., ἀπό τήν Κρεμαστή τῆς Ρόδου. Καὶ ἔκανε μᾶλ-
λον χρέη κλητῆρα ἀπὸ γραφεῖο, ἀλλά τόν ἔπαιρνα μαζί μου καί
στά χωριᾶ γιάτί μέ τά ἄστεϊα του διασκεδάσαμε. Μιά μέρα σ'
ἕνα χωριῶ μιλοῦσα γιά τά σκάνδαλα καί ἀποδίδονταν στό λαϊκό
κόμμα (ΟΑΠ πετρέλαια κ.λ.π.) καί εἶπα πῶς δέν πρέπει ν' ἀφή-
σομε τήν Ἑλλάδα νά πέσῃ στά χέρια "Σταβίνσκιδου". "Ὅταν
τελειώσα τήν ὁμιλία μου σηκώθηκε ἕνας χωριώης ἀπό τό ἀκροα-
τήριον καί μοῦ εἶπε: "Τί μιλάτε γιά Σταβίνσκηδες ὅταν ἔχετε
μάλι ^{καί} ἕναν ἀπό τοὺς μεγαλύτερους", καί ἔδειξε πρὸς ὠρι-
σμένη κατεύθυνση. Γύρισα καί βλέπω ὅτι ὁ κατηγορούμενος ἦ-
ταν ὁ δυστυχῆς Μ. ~~Μ.~~ Φτωχοντυμένος, ἀδύνατος ὅπως ἦταν,
ἀποτελοῦσε τή ζωντανή εἰκόνα τοῦ "ἀντι-σταβίνσκου" τῆς ζωῆς.
Μέ διασκεδάσε ἡ κατηγορία, ^ἡ καί κύτταξα τόν Μ. μᾶλλον ἀγριω-
πά ^{γιατί τοῦ ἔβλεπα ἀπὸ τὴν ἰσχύ} αὐτός τότε μοῦ εἶπε: "Ἄσε με νά τόν σκοτώσω τόν πα-
ληάνθρωπο". "Ἐμπρός" τοῦ λέγω, "ὑπερασπίσου τήν τιμὴ σου".
καί ὁ Μ. χιῶς ἡ χιῶς ἡ χιῶς ἡ χιῶς ἡ χιῶς ἡ χιῶς ἡ χιῶς ἡ χιῶς
"Φασαρίες θά κάνουμε τώρα; Ἄλλωστε αὐτός εἶναι συνάδελφός
μου". "Ὅλοι γέλασαν μέ τόν τρόπο καί ^{καί τοῦ ἔβλεπα ἀπὸ τὴν ἰσχύ} συμπεριφέρθηκε ^{καί}

δέν ἄργησεν νά πάω τίς σχετικές ἐξηγήσεις. Στὴν περίοδο
τῆς Κατοχῆς ἔκαναν οἱ δύο τους "ἐμπόριο" σταφίδας, γιά νά
ἐξοικονομήσουν τό τιμὴ τους. Φαίνεται ὅτι ἔμειναν κάτι
ὑπόλοιπα λογαριασμῶν σέ "ἐκκρεμότητα". Κι' ἐκεῖνος καί θεω-

ροῦσε τόν ἑαυτό του ἀδικημένο νόμισε πῶς βρῆκε τήν κατάλληλη στιγμή νά ἐκδικηθῆ. Γιά μιᾶ στιγμή, βέβαια, τά πράγματα πῆρα μιᾶ ὀξυτήτα ἐπικίνδυνη, ἀλλά ἐπειδὴ καί οἱ δύο ἦσαν τύποι γνωστοί στό χωριό, τό ἐπεισόδιο τελείωσε σέ γενική ἰλαρότητα. ^{ὡς} ~~ὡς~~ ὅλοι θυμῆθηκαν τά "κόλπα" πού ἔπαιξαν στούς κατακτητές ^{ἀπὸ τὴν ἐκείνη τὴν} γιὰ νά ἐπιζήσουν...

εἶχαμε φυσικά καί στή Δωδεκανήσο περιπτώσεις δωροδοκίας πηροφόρων ἀπὸ διάφορους ὑποψήφιους ἢ μάλλον ἀπὸ τούς πράκτορες των- τούς ~~κομματάρχες~~. Μιᾶ ἀπὸ τίς νοστιμώτερες ἱστορίες αὐτῆς τῆς οὐσεως εἶναι καί ἡ ἀκόλουθη:

"Ἐνας ἀπὸ τούς μουσουλμάνους τῆς Ρόδου ^{ἢ ἀπὸ τὴν ἐκείνη τὴν} πῆγε νά πηφίση στό ἐκλογικό κέντρο πού ἦταν πιό κοντά στό σπίτι του. Δέν τόν βρῆκαν στούς καταλόγους. Τόν παράπεμναν σ' ἄλλο ἐκλογικό κέντρο καί ἀπ' ἐκεῖ σ' ἄλλο κ.ο.κ. Κάποτε βρισκόταν στό τελευταίο, πού ἐπῆφιζαν μουσουλμάνοι. Ἄλλά καί ἐκεῖ δέν βρισκόταν τ' ὄνομά του στούς καταλόγους. Μὲ ἀπίθανη εἰλικρίνεια, μὲ παράπονο σχεδόν γύρισε πρὸς τὸν ^{δικαστικὸν} ἐκπρόσωπο καί τοῦπε:

"Ἐγὼ κύριε ~~καθὲ~~ καθὲ, φτωχὸς ἄνθρωπος εἶμαι. Ἐγὼ πενηνταρικο βαλὴ ἔφαα, παντελόνι φέρσα. Ντέν μπορῶ νά ντύσω πῖσω. Τώρα τί θά (γ)ένω;". Ὁ Δικαστικὸς δέν κατάλαβε ἢ προσποιήθηκε πῶς δέν κατάλαβε. Ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ ὑποψήφιου τράβηξε τόν "πηροφόρο του" ἔξω ἀπὸ τὸ τμήμα καί τόν καθησύχασε καί τόν ἔστειλε σπίτι του. Ἄλλά τί εἶχε συμβῆ; φαίνεται κάποιος "κομματάρχης" τοῦ κ. Μ' πού εἶχε διατελέσει Γεν. Διοικητῆς Δωδεκανήσου, γιὰ νά ἐξασφαλίση τήν πῆφο τοῦ ἀτυχχοι συμπολίτη μας, τοῦδωσε ἕνα πενηντάρικο κι' ἕνα παντελόνι. Ἐκεῖνος πάλι ὅταν διαπίστωσε πῶς δέν μπορούσε νά καταβάλλῃ τήν ἀντιπαροχή τῆς ^{δὲν ἐλάμβανον} δικαιοσύνης - τὴν πῆφο του- φοβήθηκε μήπως τοῦ ζητηθῆ νά ἐπιστρέψῃ ὅ,τι ἔλαβε, πρᾶγμα πού τοῦ ἦταν ἀδύνατο.

Γι' αυτό μπροστά στον "καθ' ηθέλε νά γίνει ή διαπίστωση τής καλής του πίστεως καί νά απαλλαγῇ ἀπό τυχόν ἄλλες ταιλαιπωρίες τό ἐπεισόδιο βέβαια, ^{οἱ φίλοι} ~~ποῦ~~ ^{ἐγένετο} ~~ἐγένετο~~ γνωστό, διασκέδασε πολύν κόσμο.

Τήν ² Φεβρουάριον τοῦ 1952 ἐπρόκειτο νά μεταβῆ στή Λισσαβώνα ὑπό τήν ἡγεσία τοῦ μακ. Σοφ. Βενιζέλου κλιμάκιον τής ἑλληνικῆς κυβερνήσεως γιά τήν εἰσοδοχή τής Ἑλλάδος στό ΝΑΤΟ. Μεταξύ τῶν ὑπουργῶν ^{9ος ἡ δὲ} ~~περιλαμβανόμετο~~ καί ὁ ναύαρχος Ἄλ. Σακελλαρίου, ^{υπουργοῦ} ~~ἡ~~ Ἑθνικῆς Ἀμόνης ~~ἡ~~.

Μιά μέρα ἔβρε στοῦ γραφεῖο μου ^{ἀπὸ ἡμεῖς} ἡμεῖς Ἄλ. Σακελλαρίου ἄνευ χαρτοφυλακίου καί ~~στεγαζόμενα~~ ^{ἀπὸ ἡμεῖς} ~~στό~~ Ἐπιτελεῖο Συνταγματοδότη καί με παρεκάλεσε νά δεχθῶ νά τόν ἀντικαταστήσω κατά τήν ἀπουσία του στό Ἐπιτελεῖο, ^{ἀπὸ ἡμεῖς} ~~Παραξενεύθηκα~~ λίγο μέ τήν πρόταση τοῦ ναύαρχου γιατί οὔτε πολύ στενές προσωπικές σχέσεις εἶχαμε, οὔτε ποτέ ἀσχολήθηκα σοβαρά μέ θέματα ἑθνικῆς ἀμόνης. Τοῦ τάπα αὐτά εὐχαριστῶντας τον πάντα γιά τήν τιμὴν ποῦ μοῖκανε καί συνεπέραινα πῶς πρέπει νά ἀρνηθῶ τήν πρότασή του.

Τότε μοῦτε περίπου τό ἐξῆς: "ἤρθα νά σοῦ κάμω τήν πρόταση γιά δυὸ λόγους. Πρῶτα γιατί μέ σένη προσῶ νά εἶμαι ἀπόλυτα σίγουρος ὅτι κατά τήν ἀπουσία μου δέν θα μοῦ κάμεις ^{ἀνεμῶ} ~~ἀνεμῶ~~ γοαφτες (εἶπε μιά ἄλλη λέξη ὁ ναύαρχος) καί δεύτερο γιατί αἰσθάνομαι ὅτι ἔχω ἀπέναντί σου μιά ὑποχρέωση τιμῆς ποῦ πρέπει νά ἐπανορθώσω. Ὅταν πρωτῆρθε στή Βουλὴ πολλοὶ ἀσπονδοὶ σου φίλοι εἶπαν πῶς εἶσαι κομμουνιστής. Βοήθησε κι' ἐκεῖνος ὁ πατριάρχης σου ποῦ μίλησε γιά τήν ἀνάγκη ἑθνικῆς ἐνότητος. Ἀπὸ τότε ὁμως σέ παρακολουθῶ. Πάντα στίς ἀγορεύσεις σου στή Βουλὴ ^{ἀνεμῶ} ~~ἀνεμῶ~~ κυρίως σέ θέματα ἀνασυγκροτήσεως τής οἰκονομίας. Καί οἱ ἀγορεύσεις σου εἶναι ἐμπεριστατωμένες καί χωρὶς κενού ρητορισμοῦ. Τίς περισσότερες φορές ἐκθέτεις ἀπόψεις ποῦ θά

προσπεγράφω καί μέ τά δυό μου χέρια. 'Επειδή βέβαια είσαι ἔξυπνος ἄνθρωπος θά εἶχες ἀντιληφθῆ ἔνωρίς τή συκοφαντία καί θά ἤσσουνα γεμάτος πικρία ἀπέναντι σ' ὄλους καί σέ μένα ἐπίσης. Τώρα πού μέ λέν καί μένα κομμουνιστή καταλαβαίνω περισσότερο ἀκόμα πόσο ἐπληρώθη. Καί ἡ παραήλησή μου νά ἀναλάβης τό 'Υπουργεῖο εἶναι ἐκ μέρους μου "Ἐμπρακτική ἀπόδειξη τῆς ἐπιθυμίας μου νά ἐκανοθῶσω ὅ,τι τοῦλάχιστον μέ ἀφορᾷ". Μέ συγκίνησαν τά λόγια τοῦ ναυάρχου. Τόν εὐχαρίστησα ἀκόμα μιά φορά. Δέν μπορούσα ὅμως νά ἱκανοποιήσω τήν παράκλησή του, γιατί καί ἐγώ τήν ἴδια ἀκριβῶς ἐποχή θά ἀκουσίαιζα στή Ρώμη γιά νά διαπραγματευθῶ μέ τήν Ἰταλική κυβέρνηση τό θέμα τῶν ἐπανορθώσεων.

Ὁ παρθενικός μου λόγος στή Βουλή, γιά τόν ὅποιο ἔγινε ἀναφορά πάρα πάνω, εἶχε τά ἑξῆς σημεῖα:

"Τήν ἐπίσημη αὐτή στιγμή πού ἡ Δωδεκάνησος καταλαμβάνει τήν θέσιν της μεταξύ τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας, ἡ σκέψις μας στρέφεται εὐλαβῆς πρὸς τή γεννή των ἡρώων πού ἐκράτησαν μέ τήν θυσίαν των ζωντανή τή φλόγα τοῦ ἑλληνισμοῦ στά νησιά μας.....

θυμήθηκα τό στίχο τοῦ Παλαμᾶ:

Στοῦ ξένου κι' ἄν σοῦ γράφτηκε ζυγοῦ

Ρόδος, νά πέσης στήν καιάδα,

Σκλόβα ἢ κυρά, εἶσαι ἀθάνατη, γιατί κι' ἐσύ 'σαι Ἑλλάδα

μ' ὄλα τά Δωδεκάνησα.....

Καί κατέληξα: 'Αλλά ἡ Δωδεκάνησος μᾶς ἔστειλε γιά νά βροντοφωνήσουμε τήν ἀνάγκη τῆς συμφιλίωσης ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Αὐτή ἡ τελευταία φράση ἦταν ἐκεῖνη γιά τήν ὁποία ἐπέσυρα τήν μῆνιν τῶν "ἔθνοφρόνων". Καί δέν μοῦ τήν συγχώρεσαν ποτέ...

Ἀνέκαθεν ἤμουν ἐναντίον τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ βουλευτῶν. Δέν ἔχουμε 250, πολύ περισσότερο 300 ἱκανά πρόσωπα γιά ^{τὸ} λειτούργημα

"Άλλωστε με 300 και 4 κόμματα στές εκλογές πρέπει νά παρατάξη ή χώρα τουλάχιστο 1200 ύποψήφιους. Οί περισσότεροι θά'ναι τής "κακής ώρας" και θά χρωματίσουν τόν άγώνα αναλόγως. 'Αλλά και με 300 βουλευτάς τί θά γίνη; Σε κάθε περιφέρεια έκείνοι πού δέν μποροῦν νά προσφέρουν τίποτα γενικώτερο θά ἐπιδοθοῦν στή ρουσφετολογία. Καί ἡ θά ἐκδιώξουν ἀπό τόν πολιτικό στίβο τούς ἱκανούς ἢ θά τούς παρασύρουν και αὐτούς στή ρουσφετολογία. Γιά τή μείωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν ἔχω ἐπικαλεσθῆ τόν νόμο τοῦ Γκρέσαμ. "Ο κακός βουλευτής διώχνη τόν καλό". Ἄκρι βῶς ὅπως γίνεται στό νόμισμα.

Σές ἀπόψεις αὐτές ὑποστήριξα και στή Βουλῆ τοῦ 1952. Ἐντιτάχθησαν οί Β. Ζαννῆς και ¹Κανελλόπουλος. Ὁ πρῶτος λόγῳ... δημοκρατίας, ὁ δεῦτερος λόγῳ ἀνυπαρξίας ἐπαρκῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν.

"Ἐγίνε τόση ἐκμετάλλευση γιά τίς παχυλές ἀποζημιώσεις τῶν βουλευτῶν και τῶν Ὑπουργῶν -στό πρό τῆς 21 Ἀπριλίου διάστημα- πού ἀξίζει νά ἀναφέρω τό ἀκόλουθο περιστατικό.

Στά 1951 μόλις ἔγινε Ὑπουργός ἐζήτησα ἀπό τήν Νομισματική Ἐπιτροπή -στήν ὁποία εἶχαμε Ἀμερικανούς και Ἄγγλους ὡς μέλη, πού ἔπαιξαν ἐκ τῶν πραγμάτων και τόν ἀποφασιστικό ρόλο -νά μεταβῆ στή Ρόδο γιά νά ἐξετάσῃ ἐκτετακτα τήν κατάσταση τῆς Δωδεκανήσου και νά λάβῃ τά ἐνδεικνυόμενα εἰδικά μέτρα γιά τή διάσωση τῆς οἰκονομίας της πού κινδύνευε νά καταρρεῦσθαι. Πᾶγε πράγματι ἡ ἐπιτροπή στή Ρόδο. Ἀφοῦ τέλλῳσε τό ἔργο της σάν ὑπουργός τοῦ τόπου, θέλησα νά δώσω στά μέλη της και τήν ἀκολουθία ἕνα τραπέζι. Αὐτό ἔγινε στή Λίνδο και μεθ' ἑτοίχισε -εἰμεθα 14 ἄτομα- 2.500 δρχ. (2.500.000 τῆς ἐποχῆς). Μετά δύο μέρες ἤμουνα στήν Ἀθήνα. Περνεῦσαν 3 μέλη τοῦ Κογκρέσου και ἐθεώρησα ὅτι ἐπιβαλλόταν νά τούς φιλοξενήσω δίδοντας

Ένα πρόγευμα σ' ένα από τὰ κέντρα τοῦ Φαλήρου. Μεῦ στοίχισε ἡ ὑπόθεση 1.500 δραχ. "Εἶται μέσα σέ 48 ὥρες πλήρῶσα ἀπό τὴν κερὰ μου 4.000 δραχ. Ἡ βουλευτικὴ ἀποζημίωση τότε ἦταν 1.500 δραχ. Ἡ δὲ ἀποζημίωση τοῦ Ὑπουργοῦ 2.400. "Εξοδα παραστάσεως δὲν χορηγοῦνταν ποτέ σέ Ὑπουργούς. Μέσα σέ 48 ὥρες ἐπομένως, εἶχα ξεδεύσει περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι ἔπαιρνα σάν βουλευτὴς καὶ Ὑπουργός.

Ἡ βουλευτικὴ ἀποζημίωση αὐξήθηκε φυσικὰ μὲ τὰ χρόνια. Τὴν τελευταία περίοδο εἶχε προσδιορισθῆ σέ Φυσικὰ ἡ κατάστασις δὲν ἦταν πιά σάν ἐκείνη τοῦ 1951. Ἀλλὰ ἂν ὑπολογίσῃ κανεὶς τὰ δύο γραφεῖα καὶ τὰ δύο σπίτια ποῦ κρεπε νά κρατᾶ ὁ μέσος βουλευτὴς τῆς ἐπαρχίας καὶ ἡ ἀποζημίωσις αὐτὴ ἦταν ἐλάχιστα ἐπαρκῆς.

Ἀλλὰ ἐκεῖνο ποῦ ἦταν ἐντελῶς ἀπαράδεκτο ἦταν ἡ ἀποζημίωσις τοῦ Ὑπουργοῦ. "Εμενε μέχρι τὸ 1967 σὲ 2.400, μεῖον κρατήσεως 2.280. ~~Χωστὸς~~ πάντοτε ^{ῤῥῆσις} ἐξοδα παραστάσεως. Πολλοὶ Ὑπουργοὶ δὲν ἦσαν καὶ βουλευτὲς, ἰδίως αὐτοὶ ποῦ ἀνήκαν σέ ὑπηρεσιακὲς κυβερνήσεις. Ἀλλὰ καὶ σέ κοινοβουλευτικὲς ὁ Ὑπουργός δὲν ἦτο ἀνάγκη νά εἶναι βουλευτὴς. Ἡ ἀποζημίωσις πάντα 2.400 καὶ ἡ ἐκτός ἔδρα 280 δραχ. τὴν ἡμέρα.

"Ἦρθε τὸ καθεστῶς ποῦ θὰ ἐθεράπευε τὴ φαυλοκρατία. Καὶ ἀπὸ τὴν πρῶτες του πράξεις ἦταν νά αὐξήσῃ τὶς ἀποζημιώσεις τῶν Ὑπουργῶν ἀπὸ 2.400 σέ30 καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ ἀπὸ 6 σέ 45 χιλ τὰ ἐκτός ἔδρα ἀπὸ 280 σέ (καὶ φυσικὰ πάνω ἀπ' αὐτὰ ὑπῆρχαν οἱ στρατιωτικὲς καὶ ἄλλες συντάξεις, -οἱ ὅποτες ἐπίσης εὐθυγραμμίσθησαν δεδόντως.

Ἀλλὰ καὶ τὰ μέλη τῆς περιφημῆς Συμβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς καθωρίσθηκε νά παίρνουν δραχ. 20.000. Εἶναι ὅλ' αὐτὰ μιὰ διδασκτικὴ ἱστορία γιὰ τὰ "ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα" τῶν κυβερνητῶν ποθὺ ἀφοῦ καταργήσουν τὸν ἔλεγχο ἀὐτοδιορίζονται δάσκαλοι τῆς πολιτικῆς ἡλικίης καὶ κάποιων ἄλλων.

Πολύ χαρακτηριστικό για τις μεθόδους που μεταχειρίζονται οι έκλογεις, για να επιτύχουν τα ρουσφέτια ~~των~~ είναι και το ακόλουθο επεισόδιο.

Μεταξύ των μέτρων που πήρα σαν Υπουργός Βιομηχανίας τό 1963 ^{5, και} επρόκειτο να κατοχυρώσω και νομοθετικά, ήταν ή απαγόρευση να ιδρύονται νέα εργοστάσια στές μεγάλες λεωφόρους τού συνδέουν τήν Άθήνα με τά προάστεια. Πολλοί στενοί και ισχυροί φίλοι μου ζήτησαν να κάμω εξαιρέσεις πρὸς χάριν τους. Δέν τό Έκαμα με μεγάλη ^{προσπάθεια} σημαία ^{για} τόν ^{εαυτό} μου, γιατί μερικοί ήσαν στενώτατα συνδεδεμένοι με τόν ~~τύπο~~.

Τήν εποχή ~~ακριβώς~~ εκείνη παρουσιάσθηκε στό Υπουργείο Ένας κύριος, ^{ο οποίος} ~~ο οποίος~~ ισχυρίσθηκε ότι είχε ήδη κτίσει από τόν καιρό τής προηγουμένης κυβερνήσεως εργοστάσιο σέ μια άπ'αυτές τής λεωφόρους ^(και άλλων) και ζήτησε δικαιωματικά ~~αδεια~~ λειτουργίας, γιατί ~~αυτά~~ όταν ξφτιαχνε τό κτίριό του δέν Ισχυε ή "απαγόρευση μου". Ζήτησα να ενημερωθώ πάνω στην υπόθεση και να μου φέρουν τό σχετικό φάκελλο. Έξακρίβωσα έτσι: "Ότι δέν είχε πάρει ποτέ άδεια - ότι είχε κτίσει παρανόμω β) ότι ή ύπρεσία του άρνήθηκε κατηγορηματικά άδεια λειτουργίας και ~~τρίτω~~ ότι άποπειράθηκε να δωροδοκήση υπάλληλο με σεβαστό ποσό για να επιτύχη τήν άδεια τού ζητούσος. "Υστερα άπ'αυτά φυσικά τόν απέλευμα και μάλιστα Έδωσα διαταγή να διερευνηθῆ τό θέμα τής ~~δωροδοκίας~~ απόπειρας δωροδοκίας για ένδεχόμενη παρακοπή στόν Είσαγγελέα.

Παρά ταύτα ύστερα από μερικές μέρες δεχόμενα διάφορους βουλευτές τής Ε.Κ. που ήρχοντο να συνηγορήσουν υπέρ του... θύματος τής ΕΡΕ πιστού φίλου τής ΕΚ κ.λ.π.. Τούς έξηγούσα τήν υπόθεση και οι περισσότεροι έφρευαν κατάπληκτοι και άγανακτισμένοι έναντίον του. "Υστερα από λίγο άρχισα να δέχομαι βουλευτές τής ΕΡΕ. Ένας άπ'αυτούς μάλιστα Έκαμε έγκληση στό άνώτερα αίσθήματά μου, γιατί ο βιομήχανος ήταν γνωστό στέλε-

χος της ΕΡΕ[?] και ἡ ἄρνηση τῆς ἄδειας θά ἐφαίνετο σάν ἐκδήλωση κομματικῆς ἐμπόθειας ἐκ μέρους μου!.. ~~Τούτῳ~~ ~~ἔ~~ἔξηγησα καὶ ~~αὐτῷ~~ τὴν ὑπόθεση, τοὺς εἶπα γιὰ τίς ἐπισκέπτεται τῶν δικῶν μας βουλευτῶν καὶ ἔφυγαν ~~καὶ αὐτοὶ~~ με ἀνάλογα με ἐκεῖνους αἰσθήματα ἐναντίᾳ του.

Φαντασθῆτε τὴν ἐκπληξή μου ὅταν ὕστερα ἀπὸ λίγες βδομάδες ἐδέχθηκα τὴν ἐπίσκεψη ἑνὸς ἀπὸ τὰ ἡγετικά στελέχη τῆς ΕΔΑ γιὰ τὴν ἴδια ὑπόθεση. Τώρα ὁ "ἐργοστασιαρχὴς" εἶχε ὑπηρετήσῃ στο ἀντάρτικο τὴν κατοχή, ἦτο ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ αὐτοδημιουργοῦ καὶ τῶν ~~ἀδελφῶν~~ σκετικῶν δυνάμεων τῆς "ἐθνικοφροσύνης"!.. Ἐξηγησα καὶ σ' αὐτόν τὴν ὑπόθεση. Τοῦ ἀνέφερα καὶ γιὰ τὴν ἀπόπειρα δωροδοκίας. ~~ἔ~~ἔμεινε ^{φρόνιμο} ἀναυδος καὶ ἔφυγε εὐχαριστῶντας με, γιατί εἶχαν πάρει ἀπόφαση στό κόμμα νά φέρουν τό θέμα στή Βουλή: Ὑστερα ἀπ' αὐτό ἐνόμισα ὅτι γλύτωσα. Λάθος μέγα! ^{ἐπίσης} Ὑστερα ἀπὸ λίγες βδομάδες ὁ ἰδιαίτερός μου ^{μου} μὲ ἀνήγγειλε ὅτι στόν προθάλαμο εὐρίσκεται ὁ "ἐξαρχὸς τοῦ ^{ὀμιλοῦ} πατριαρχείου... πού ~~ἐ~~λιθουμοῦσε νά με δῇ, γιὰ μιὰ ἐπείγουσα ὑπόθεση. Παρά τίς ἀσχολίες μου ἔδωσα ἐντολή νά περάσῃ ἀμέσως. Μπήκε μέσα ἕνας μῆλλον νέος, ἄρατος ἱερωμένος με ἐγκόλιση, πού μὲ αὐτοσυστήθηκε. Τόν ρώτησα-σέ τί μπορούσα νά φανῶ χρησιμὸς στό πατριαρχεῖο του, ὁπότε μὲ εἶπε ὅτι δέν ἐπρόκειτο ἀκριβῶς γι' αὐτό. Ἦθελε νά μὲ μιλήσῃ γιὰ τὴν ὑπόθεση ἑνὸς εὐλαβοῦς χριστιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἀδικῶταν ἀπὸ τὸ Ἰπουργεῖο καὶ ἦταν βέβαιος ὅτι ἐγὼ σάν ἄνωτερος ἄνθρωπος δέν θά ἀνεχθῶμαι νά συνεχισθῇ. Καὶ μὲ ἀράδειασε καὶ αὐτός τό θέμα τῆς ἄδειας τοῦ περίφημου ἐργοστασιοῦ. Ἐμείνα κατάπληκτος. Ἐξηγησα στό "σεβασμιώτατο" τὴν ὑπόθεση καὶ τοῦ συνέστησα νά ἀποφεύγει νά δίνει πίστη σ' ὅλα πού τοῦ λέν οἱ "εὐλαβεῖς" χριστιανοί.

Ὅταν ἔφυγε ἔμεινα γιὰ λίγες στιγμὲς σκεπτικὸς καὶ παραγμένος.

Ἀντιλήφθη ^κ τὴν τυχικὴ μου κατάσταση ὁ ἐπόμενος ἐπισκέπτης.

~~έκλεκτός~~ και πολύ γνωστός δικηγόρος των Αθηνών, και του είπα με δυό λόγια την υπόθεση. Και η απάντηση ήταν έξ ύδου έκκλητική. Μούπε: "Εάν είναι έξαρχος του Πατριαρχείου δέν τό ξέρω. Αντιθέτως, γνωρίζω πολύ καλά ότι ό επίσημότης σου είναι από τούς προκλητικά "ώραλους" ιερωμένους:.. δέν έζήτησα περισσότερες έξηγήσεις...." Η υπόθεση έκαιρνε πιά άθλιαστικές διαστάσεις...

Και τώρα τό επίμύθιο. Μετά τήν πτώση τής κυβερνήσεώς μας, μετά από τίς πρώτες πράξεις τής διαδόχης κυβερνήσεως των άποστατών ήταν νά δώση τήν άδεια: Και τό έρωσθάσιο λειτουργεί έκτοτε μιά γαρά, παρ'όλα τά στοιχεΐα πού ήσαν μέσα στό σχετικό φάκελλο.!.....

Πολλές φορές άκούσαμε (τήν επίκριση) έμεΐς τού Κέντρου, ότι ποτέ δέν φροντίσαμε νά έξυγιάνουμε τήν Χοϊκήση και ότι είμαστε πάντοτε ύποχείριοι ύπαλλήλων πού είχαν όργιάσει σέ βάρος των όπαδών μας. Η παρακάτω ιστορία είναι διδακτική πάνω στό θέμα και δείχνει πόσες άντινομίες χαρακτηρίζουν τήν κοινή γνώμη. και πόσο προσεκτικός πρέπει νά είναι ό πολιτευόμενος, ~~έάν~~ θέλει νά ήγεΐται και νά μήν τόν τραβάν από τή μύτη οί όπαδοί του, ^{των όπών τού όργισμένου / του / του} ~~θέματα και αυτοί της συμπαθείας~~ και των παθών των.

§ Πριν από τές έκλογές τού 1963 συνεχώς μου παραπονιόνταν/τα στελέχη μας ότι ό άνθρακασιστής τού χωριού Τη ^{στα} ~~στη~~ Ρόδο ήταν άμελλίτος διώκτης των και ότι ^{- έπιδεινώνεται} ένα και μόνον αίτημά τού ^{σημειώθηκε} έπρεπε νά ικανοποιηθώ ^{είναι} σε περίπτωση έκλογικής νίκης. ^{είναι} Νά τόν "αλλάξω" ^{στην αντίστοιχη} από τό σωμα άφού ήταν τέτοιος κομματάρχης.

"Έγιναν οί έκλογές και κερδίσαμε. θυμήθηκα τά παράπονα και για νά αποφύγουμε σοβαρώτερες συνέπειες ^{των πολιτών} ζήτησα νά μεταταχθώ

78 άνθρακασιστής σ'άλλη περιφέρεια. Ότότε τί συνέβη; Μοΐρχεται μιά αναφορά μέ έκατό περίπου ύπογραφές, από έπιλεκτα

πρόσωπα του χωριού - φίλους μας - που πάνω κάτω υπεστήριζε ότι τόσο άκέραιος αξιωματικός της Χωροφυλακής δεν ξαναπέρασε από τό χωριό τους. "Ξερετε λοιπόν με κάθε τρόπο να μείνει στη θέση του. Ταυτόχρονα όμως ήρθε και άλλη αναφορά με τον ίδιο αριθμό υπογραφών περίπου που ζητούσε την κεφαλή του άνθρακακιστοῦ. Είναι περιττό να τονίσω ότι οι εκδηλώσεις αυτές των φίλων μας μ'έφεραν σε πολύ δύσκολη θέση. Τελικά έπρεμενα στην απομάκρυνσή του - όχι κιά για άλλους λόγους, αλλά για τό κύρος της υπηρεσίας και τό δικό του συμφέρο. Τόσο ή καταφορά όσο και οι συμπάθειες δεν είχαν αντικειμενικά κίνητρα.

Μετά τήν έθκομωσία της κυβερνήσεως Πλαστήρα - Βενιζέλου τό 1951 ὁ μακ. Βασιλεύς Παῦλος κάλεσε σε γκάρντιεν-πάρτυ στά "Ανάκτορα τούς Βουλευτές και τήν Κυβέρνηση. "Υπολογίσαμε να μείνουμε καμιά ὥρα γιατί είχαμε επείγουσες εργασίες στή "Υπουργεία. "Αλλά για να φύγουμε ξερετε να αποχωρήση πρώτῳ ὁ Βασιλεύς. Πέρασαν δύο και τρεῖς ὥρες και τό πάρτυ συνεχιζόταν. Προσκόμουνα δίπλα στόν Πρωθυπουργό ἀειμνηστο στρατηγό Πλαστήρα που και αὐτός ἀδημονεῖσε κιά για τή μεγάλη καθυστέρηση. "Στρατηγέ μου" τοῦ λέγω, "εἶναι προφανές ³²⁰ μῆς ἔκλεισαν σε στρατόκεδο συγκεντρώσεως με ἀρχιφύλακα τόν Βασιλέα". "Πάλι καλά. ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰ ¹⁰⁰¹ ¹⁰⁰² ¹⁰⁰³ ¹⁰⁰⁴ ¹⁰⁰⁵ ¹⁰⁰⁶ ¹⁰⁰⁷ ¹⁰⁰⁸ ¹⁰⁰⁹ ¹⁰¹⁰ ¹⁰¹¹ ¹⁰¹² ¹⁰¹³ ¹⁰¹⁴ ¹⁰¹⁵ ¹⁰¹⁶ ¹⁰¹⁷ ¹⁰¹⁸ ¹⁰¹⁹ ¹⁰²⁰ ¹⁰²¹ ¹⁰²² ¹⁰²³ ¹⁰²⁴ ¹⁰²⁵ ¹⁰²⁶ ¹⁰²⁷ ¹⁰²⁸ ¹⁰²⁹ ¹⁰³⁰ ¹⁰³¹ ¹⁰³² ¹⁰³³ ¹⁰³⁴ ¹⁰³⁵ ¹⁰³⁶ ¹⁰³⁷ ¹⁰³⁸ ¹⁰³⁹ ¹⁰⁴⁰ ¹⁰⁴¹ ¹⁰⁴² ¹⁰⁴³ ¹⁰⁴⁴ ¹⁰⁴⁵ ¹⁰⁴⁶ ¹⁰⁴⁷ ¹⁰⁴⁸ ¹⁰⁴⁹ ¹⁰⁵⁰ ¹⁰⁵¹ ¹⁰⁵² ¹⁰⁵³ ¹⁰⁵⁴ ¹⁰⁵⁵ ¹⁰⁵⁶ ¹⁰⁵⁷ ¹⁰⁵⁸ ¹⁰⁵⁹ ¹⁰⁶⁰ ¹⁰⁶¹ ¹⁰⁶² ¹⁰⁶³ ¹⁰⁶⁴ ¹⁰⁶⁵ ¹⁰⁶⁶ ¹⁰⁶⁷ ¹⁰⁶⁸ ¹⁰⁶⁹ ¹⁰⁷⁰ ¹⁰⁷¹ ¹⁰⁷² ¹⁰⁷³ ¹⁰⁷⁴ ¹⁰⁷⁵ ¹⁰⁷⁶ ¹⁰⁷⁷ ¹⁰⁷⁸ ¹⁰⁷⁹ ¹⁰⁸⁰ ¹⁰⁸¹ ¹⁰⁸² ¹⁰⁸³ ¹⁰⁸⁴ ¹⁰⁸⁵ ¹⁰⁸⁶ ¹⁰⁸⁷ ¹⁰⁸⁸ ¹⁰⁸⁹ ¹⁰⁹⁰ ¹⁰⁹¹ ¹⁰⁹² ¹⁰⁹³ ¹⁰⁹⁴ ¹⁰⁹⁵ ¹⁰⁹⁶ ¹⁰⁹⁷ ¹⁰⁹⁸ ¹⁰⁹⁹ ¹¹⁰⁰ ¹¹⁰¹ ¹¹⁰² ¹¹⁰³ ¹¹⁰⁴ ¹¹⁰⁵ ¹¹⁰⁶ ¹¹⁰⁷ ¹¹⁰⁸ ¹¹⁰⁹ ¹¹¹⁰ ¹¹¹¹ ¹¹¹² ¹¹¹³ ¹¹¹⁴ ¹¹¹⁵ ¹¹¹⁶ ¹¹¹⁷ ¹¹¹⁸ ¹¹¹⁹ ¹¹²⁰ ¹¹²¹ ¹¹²² ¹¹²³ ¹¹²⁴ ¹¹²⁵ ¹¹²⁶ ¹¹²⁷ ¹¹²⁸ ¹¹²⁹ ¹¹³⁰ ¹¹³¹ ¹¹³² ¹¹³³ ¹¹³⁴ ¹¹³⁵ ¹¹³⁶ ¹¹³⁷ ¹¹³⁸ ¹¹³⁹ ¹¹⁴⁰ ¹¹⁴¹ ¹¹⁴² ¹¹⁴³ ¹¹⁴⁴ ¹¹⁴⁵ ¹¹⁴⁶ ¹¹⁴⁷ ¹¹⁴⁸ ¹¹⁴⁹ ¹¹⁵⁰ ¹¹⁵¹ ¹¹⁵² ¹¹⁵³ ¹¹⁵⁴ ¹¹⁵⁵ ¹¹⁵⁶ ¹¹⁵⁷ ¹¹⁵⁸ ¹¹⁵⁹ ¹¹⁶⁰ ¹¹⁶¹ ¹¹⁶² ¹¹⁶³ ¹¹⁶⁴ ¹¹⁶⁵ ¹¹⁶⁶ ¹¹⁶⁷ ¹¹⁶⁸ ¹¹⁶⁹ ¹¹⁷⁰ ¹¹⁷¹ ¹¹⁷² ¹¹⁷³ ¹¹⁷⁴ ¹¹⁷⁵ ¹¹⁷⁶ ¹¹⁷⁷ ¹¹⁷⁸ ¹¹⁷⁹ ¹¹⁸⁰ ¹¹⁸¹ ¹¹⁸² ¹¹⁸³ ¹¹⁸⁴ ¹¹⁸⁵ ¹¹⁸⁶ ¹¹⁸⁷ ¹¹⁸⁸ ¹¹⁸⁹ ¹¹⁹⁰ ¹¹⁹¹ ¹¹⁹² ¹¹⁹³ ¹¹⁹⁴ ¹¹⁹⁵ ¹¹⁹⁶ ¹¹⁹⁷ ¹¹⁹⁸ ¹¹⁹⁹ ¹²⁰⁰ ¹²⁰¹ ¹²⁰² ¹²⁰³ ¹²⁰⁴ ¹²⁰⁵ ¹²⁰⁶ ¹²⁰⁷ ¹²⁰⁸ ¹²⁰⁹ ¹²¹⁰ ¹²¹¹ ¹²¹² ¹²¹³ ¹²¹⁴ ¹²¹⁵ ¹²¹⁶ ¹²¹⁷ ¹²¹⁸ ¹²¹⁹ ¹²²⁰ ¹²²¹ ¹²²² ¹²²³ ¹²²⁴ ¹²²⁵ ¹²²⁶ ¹²²⁷ ¹²²⁸ ¹²²⁹ ¹²³⁰ ¹²³¹ ¹²³² ¹²³³ ¹²³⁴ ¹²³⁵ ¹²³⁶ ¹²³⁷ ¹²³⁸ ¹²³⁹ ¹²⁴⁰ ¹²⁴¹ ¹²⁴² ¹²⁴³ ¹²⁴⁴ ¹²⁴⁵ ¹²⁴⁶ ¹²⁴⁷ ¹²⁴⁸ ¹²⁴⁹ ¹²⁵⁰ ¹²⁵¹ ¹²⁵² ¹²⁵³ ¹²⁵⁴ ¹²⁵⁵ ¹²⁵⁶ ¹²⁵⁷ ¹²⁵⁸ ¹²⁵⁹ ¹²⁶⁰ ¹²⁶¹ ¹²⁶² ¹²⁶³ ¹²⁶⁴ ¹²⁶⁵ ¹²⁶⁶ ¹²⁶⁷ ¹²⁶⁸ ¹²⁶⁹ ¹²⁷⁰ ¹²⁷¹ ¹²⁷² ¹²⁷³ ¹²⁷⁴ ¹²⁷⁵ ¹²⁷⁶ ¹²⁷⁷ ¹²⁷⁸ ¹²⁷⁹ ¹²⁸⁰ ¹²⁸¹ ¹²⁸² ¹²⁸³ ¹²⁸⁴ ¹²⁸⁵ ¹²⁸⁶ ¹²⁸⁷ <

στόν κάθε εργαζόμενο, στόν κάθε Έλληνα, Είμαι λοιπόν πολύ εὐ-
 τυχής καί θεωρῶ συμβολικό τό γεγονός, ὅτι ἡ πρώτη μου δημο-
 σία ἐμφάνισις συνδυάζεται μέ τά ἐγκαίνια ἑνός ἐργοστασίου τοῦ
 θά ἐξασφαλίσῃ ~~κατά~~ εὐθηνά καί ὠραία κιάτα. Τό ἔργο μας
 θά εἶναι νά τά γεμίσουμε μέ πλούσια καί ἐκλεκτή τροφή γιά ὅλο
 τόν ἑλληνικό λαό....."

Χαρακτηριστικό τῆς ἀφελείας τῶν πολιτευομένων εἶναι τό ἀκόλου-
 θο ἐπεισόδιο. Μόλις ἀνέλαβα τό Ἔργασιο Βιομηχανίας πῆρα
 δύο τηλεφωνήματα ἀπό δύο ἐκλεκτούς συναδέλφους καί φίλους
 τοῦς Π.Δ. καί Γ.Α.Ν., οἱ ὅποιοι μοῦ συνιστοῦσαν νά ~~πάρω~~ ^{συνεισβάλω} στό
 ἰδιαίτερό μου ^{γράμμα} δύο ὑπάλληλους, τῶν ὁποίων ἡ πολιτική ἀφοσίωσις
 καί τά ἄλλα προσόντα θά ἦσαν κολύτιμώτατα γιά μένα. Πολλοί
 ὑπάλληλοι "γνωσῶν δημοκρατικῶν φρονημάτων" ^{δέν} ὑπῆρχον στό
 Ἔργασιο. Καί χρειάζομενα φυσικά μερικούς, ὥστε νά εἶμαι
 σίγουρος γιά τό ἰδιαίτερο γράμμα μου τοῦλάχιστο. "Ἔτσι ἔ-
 σπευσα νά ὑπογράψω τή σχετική διαταγή τῆς ἀποσπασέως τῶν,
 ἀφοῦ προηγουμένως εὐχαρίστησα τοῦς συναδέλφους γιά τήν ἐξυνη-
 ρέτησιν τοῦ μοῦ πρόσφεραν.

Μόλις ὅμως οἱ δύο αὐτοί "ἐκλεκτοί" δημοκρατικοί ὑπάλληλοι ἐγ-
 κατασταθῆκαν στό ἰδιαίτερο, ἔγινε ὡσπύ ἐπανέστασις. Ἐπίλληλοι
 Βουλευτές καί φίλοι τοῦ Κόμματος, τοῦ γνώριζαν τά τοῦ Ἔργου-
 γείου ἔγιναν ἔξω φρονῶν καί διαμαρτύρονταν πῶς ἐγκατέστησα
 τοῦς δύο γνωστοῦς ^{προσωπικῶς} ~~προβουλευτές~~ τῆς ἀντίπαλῆς ^{κατατάξεως} ~~κατατάξεως~~ στό
 ἰδιαίτερό μου.

Ἐπινοχωρήθηκα γιά τή γενική αὐτή ἐξέγερσιν. Καί πῆρα τοῦς
 δύο καλοῦς συναδέλφους νά ζητήσω ἐξηγήσεις. Καί διεπίστῳσα
 ὅτι καί οἱ δύο δέν ἤξεραν προσωπικῶς ^{τῆς ἀντικειμένου} ~~τῆς ἀντικειμένου~~ αὐτά, ἀλλ' ^{ἀπὸ}
^{αἱ ἐπιτηδῶν} ~~ἐργασίαν~~ ^{ἐργασίαν} ~~μέ τῆς ἀντικειμένου~~ ^{ἐργασίαν} ~~ἀντικειμένου~~, γιὰτί οἱ λαμπροί αὐτοί ὑπάλληλοι εἶχαν
 πλησιάζει τοῦς δύο ὑπουργούς μέσω ^{ἐπιτηδῶν} ~~ἐπιτηδῶν~~ ^{ἐπιτηδῶν} ~~ἐπιτηδῶν~~ κομματαρχῶν τῶν
 "Ἐπιτοτε ἐφρόντιζα νά ἐλέγγω προηγουμένως τίς θερμές συστάσεις

συναδέλφων -όταν τουλάχιστο έπρόκειτο για έμπιστευτικές θέσεις ή υποθέσεις:...

Άλλά κάτι ανάλογο σιγά-σιγά έδημιουργήθη στην τυχή μου και για τις έπιδοκιμασίες και τις έπευφημίες που εισπράτχουμε στο δημόσιο βίο ιδίως στις δημόσιες έκδηλώσεις. Έτσι κάθε φορά που άκουα υπερβολικά χειροκροτήματα σε μιά όμιλία μου, γύριζα στίτι γεμάτος άνησυχία. Κάπου έσφαλλα, σκεπτόμouνα. Κάπου ή ίσορροκία συναισθήματος και λογικής που κρέπαι να είναι ο δημόσιος λόγος, είχε άνατραπή, ήθελα άσφαλώς, ύπέρ του πρώτου. Και είναι ήθλιο όταν προχωρήσει στην κατεύθυνση αυτή. Είναι ο δρόμος της άπαισιότητας που τελική συνέπεια είναι αντί όδηγόσ και ήγέτης ^{ορτή και} ~~άπαισιότητας~~ δουλοσ των παθών του πλήθους. Δέν άποκλείεται φυσικά ο υπερβολικός ένθουσιασμός να φείλεται και σε άλλους κερώτερουσ λόγουσ - όπως η παρανόησις των λόγων του όμιλητή - παράδειγμα τό "Άπολείπειν ο θεός 'Αντώνιον" για τό όποιο έγινε ήδη λόγος. Σ' άλλες περιπτώσεις είναι έντελώς τεχνητός. Προέρχεται από έκδηλώσεις ομάδων φανατικών όπαδών του κόμματος ή άκόμη άλλων, που έστειλαν στη συγκέντρωση αντίκαλοι. Τό πλήθος παρσύρεται εύκολα σε χειροκροτήματα και έκδηλώσεις, όταν ή "κλάκα" είναι καλά ώργανωμένη και όρε ξευκνα. Άλλοίμονο όμως στον όμιλητή που θά βασισθ ή τέτοια χειροκροτήματα. Θά βγη πολύ γελασμένος - ιδίως την έπομένη ^{στη συνέχεια} ~~και~~ εκλογών.....

Στην τελευταία έπίσημη ^{και} του Γ. Παπανδρέου μετά την 10 'Ιουλ. 1945 του επεφυλάχθη από τό λαό της Ρόδου μιά άποθεωτική πραγματικά ύποδοχή. Τό πρωί της ίδιας ήμέρας συνέβη να γίνει και μιά μικρή σεισμική δονησις. Έκκεντρωμένος της άνθρωποθάλασσας που είχε μαζευθει στην πλατεία Μανδράκι, είπα στην προσφώνησή μου. "... ~~Είπατε~~ ^{Είπατε} δέν είναι μόνον ο λαός της Ρόδου που συνεκλονίσθη σήμερα όλόκληρος. Και ή γη της Ρόδου

έσείσθη ~~αφ' ου~~ για να σ'ος υποδεχθῆ...". "Άρесе και στον Η. Παπανδρέου και στο λαό η φράση.

Τό βράδυ τῆς ἴδιας ἡμέρας μιλώντας στό δεξίπνο τοῦ παρήθεσε ἡ 'Επιτροπή Ε.Κ. στον Πρόεδρο και σε βουλευτές του, ἀνεφέρθηκα στό λόγια τοῦ Μπάυρον "Ἐύπνησα ἕνα πρωί και βρῆκα τόν ἑαυτό μου διάσπασμα". Καί πρόσθεσα: Μετά τίς ἐκλογές τοῦ 1963 θά μπορούσε και ὁ ἑλληνικός λαός να τῆ "Ἐύπνησα ἕνα πρωί και βρῆκα τόν ἑαυτό μου ἐλεύθερο". Καί ἐπειδή ἡ σκέπη εἶναι σωστή, ἐπειδή ἔτσι εἶναι ἡ πραγματικότητα, γι' αὐτό ὁ τόσος ἐνθουσιασμός και ἡ ἀφοσίωση τοῦ λαοῦ μας στήν σημαία τῆς Ε.Κ..." Ἐτήν ἀπάντησή του ὁ Γ.Π. για τήν ἴδια σκέπη ἐχρησιμοποίησε τό στίχο ποῦ Σολωμοῦ: "Ἄστρατε φῶς και γνώρισε ὁ νιός τόν ἑαυτό του"....

Μιλώντας στή Βουλή, κάποτε, εἶπα: "Δικαιοσύνη βέβαια. Ἄλλά δικαιοσύνη για ὄλους ὄχι για τούς λίγους μόνο". "Ἄρα φράση παρατήρησε, ὁ παρακολουθῶν *Κ. Κανελλόπουλος*. *Κ. Κανελλόπουλος* ἔπειτα "Πολύ ἄρα φράση...".

Μιά ἀπό τίς πλεό σημαντικές μου ἐμπειρίες τοῦ πολιτικοῦ και ἀνθρώπινου δράματος εἶναι ἡ ἀκλόνητη:

Μέ τό Ἐπιτελικό Παράγιο, ὅταν ἦταν ἀρχηγός *των* Ἐυναγεμερῶν και Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως βρισκόμουνα σε ὀξύτατη πολιτική ἀντίθεση. Ἄν ἔπαυσε ὅμως ὁ ἀμοιβαῖος σεβασμός ποτέ. Ἐπανειλημμένα δέ μοῦδειξε *καί* τήν ἐκτίμησι *των* κατά *των* τρόπο πολύ κολακευτικό. Ἦμουνα ὁ πρῶτος στον ὅποιο ἀπευθύνθηκε ὅταν ἀπεφάσισε να στείλη στές Η.Π.Α. τήν "Ἐπιτροπή Διαφωτίσεως", ὅπως ἀποκλήθηκε ὕστερα, για να προετοιμάση το ἔδαφος ἀπό ἀπόψεως κοινῆς γνώμης, για τήν πρώτη προσφυγή μας στον Ο.Η.Ε. για τήν Κύπρο, τό 1954. Μεῦ εἶπε, ὅτι ἀκριβῶς λόγω τῆς ἰδιότητος τοῦ ἀντιπολιτευομένου ἡ συμμετοχή μου στήν *Ἐπιτροπή* θά εἶχε μεγα-

λόγῳ τῶν σχέσεων πού εἶχα μέ τόν κ. Μαρκεζίνη μέχρι χθές θά ἦταν ἀκέρωτο πολὺ σκληρό νά τό κάμω ἀπ' εὐθείας ἢ μέ κάποιον ἀπό τοὺς συνεργάτες μου. Σεῖς ἀνήκετε στήν ἀντιπολίτευση καί στέκεσθε ἠθικά πολὺ ψηλά, ὥστε νά μή παρεξηγηθῆ ἡ ἐνέργειά σας σάν πράξη πολιτικῆς ἐμπάθειας.. Ἐάν ἀποφασίσετε νά με βοηθήσετε σὰς βεβαιῶνω ὅτι θά προσφέρετε μιὰ σημαντική ὑπηρεσία καί σέ μένα προσωπικά καί στόν τόπο."

Τόν ἄκουσα μέ προσοχή. Μέ συγκίνησε ἡ εἰλικρίνειά του. Καί ὕστερα ἀπό σύντομη σκέψη τοῦ εἶπα πῶς ὑπό τās συνθήκας αὐτῆς θά ἐδεχόμουν νά καταθέσω τήν πρόταση ὑπό τόν ὄρο ὅμως ὅτι ὁ ἴδιος καί τό κόμμα του θά ἦσαν παρόντες καί θά ἐτήφιζαν γιὰ τήν ἀποδοχή της.

Μοῦ τό ὑπεσχέθη χωρίς δισταγμό.

"Ἐτοί κατέθεσα τήν πρόταση, ἡ ὁποία ἐτηφίσθη "ἐκ' ἀναστάσεως". Πρῶτος σηκώθηκε ὁ Στρατάρχης, οἱ Ὑπουργοί καί οἱ Βουλευταί του, κατόπιν τά ἄλλα κόμματα. Σηκώθηκε φυσικά καί ὁ κ. Μαρκεζίνης. Ἐτοί ἡ πρόταση κέρασε πανηφί, πρῆγμα πού δέν νομίζω ὅτι ἔχει προηγουμένο στά κοινοβουλευτικά χρονικά μας.

Ἄλλῃ ἡ Ἐπιτροπή δέν πρόσθεσε νά τελειώσῃ τό ἔργο της ὁμαλά. Ἐμεσολάβησε ὁ θάνατος τοῦ Στρατάρχου. Ἄλλα πολιτικά ἐνδιαφέροντα ἐπεβλήθησαν καί τό κόμμα τῆς ἐπιτροπῆς οὔτε ἐνιαῖο ^{ἦταν} -κάθε πολιτική ὁμάδα παρεύσασε δικό της κόμμα- οὔτε φυσικά ἔδωσε ὀριστική λύση στό θέμα.

"Ἐνα ἀπό τά νοστιμώτερα ἐπεισόδια τῆς βουλευτικῆς μου ἐμπειρίας: Ἡ ὑπόθεσις τοῦ τετάρτου γάμου.

"Ἐνα ἀπόγευμα στίς 3.30 εἶχα μόλις ξαπλώσει γιά τό μεσημεριανό ὕπνο - ὕστερα ἀπό μιὰ ἐπίπονη καλοκαιρινή πρωΐα. Ἐμενα στό Ξενοδοχεῖο "Μινέρβα" στήν ὁδόν Σταδίου. Μέ ξύπνησε τό τη-

λήφωνο και ὁ θυρωρός μου ἀνέφερε ὅτι κάποια κυρία μέ περιμένει
 στό σαλόνι γιά μιὰ ἐξαιρετικά ἐπείγουσα ὑπόθεση. ~~Δέν μποροῦσε~~
~~νά πῃ περισσότερο.~~ "Ἐπρεπε νά μου τῆ ἀνακοινώση προσωπικά. Λί-
 γο ἀπό ἱπποτισμό, λίγο ἀπό ἐνόδιαφρον ἔσπευσα νά ξανατυθῶ και
 νά κατέβω στό σαλόνι. Ἐκεῖ πίσω ἀπό μιὰ πολυθρόνα εἶδα μιὰ
 τούφα ἀπό μαλιά, ἀπροσδιόριστου χρώματος και εἶδους κτενίσμα-
 τος. Σέ λίγο εἶχα μπροστά μου μι ἄ κυρία μιῆς κάποιας ἡλικίας,
 μέ ὕφος πράγματι ἀνήσυχο. "Μέ συγχωρεῖτε πού σᾶς ἐνοχλῶ" μου-
 πε, "αὐτή τήν ὥρα. ἀλλά εἶναι ἐπειῶν. θά σας ἐξηγήσω." Ἐμαθα
 ποιός εἶσθε. "Ἐμαθα τήν προσήλωσή σας στίς ἠθικές ἀρχές και
 γι' αὐτό ἤρθα πρῶτο σέ σᾶς. Ἐξέρετε, ἀγαπητέ κύριε, ὅτι ~~σέ~~ ^ἡ ~~χῶρα~~
 μας ὑπάρχει ἕνας πολύ μεγάλος ἀριθμός ἀνθρώπων πού ζεῖ στήν ἁ-
 μαρτία;". "Ναι, δυστυχῶς," τῆς ἀπάντησα, "ἀλλά τί νά γίνη,
 αὐτά ἔχει ἡ ζωή". "Ὅχι, κύριε, δέν ἐννοῶ τή γενική τάση τῆς
 ἐποχῆς μας. Ἐχω ὅπ' ὄνη μου αὐτή τή στενοκέφαλη ἄκοη τῆς
 Ἐκκλησίας νά ἀπαγορεύει τόν τέταρτο γάμο. Καί ἔτσι ὑποχρεώνει
 ἠθικούς και θρησκευμένους ἀνθρώπους νά ζοῦν στήν ἁμαρτία,
 και νά ἀπακτοῦν παιδιὰ νόθα;". "Και εὐρίσκεσθε, κυρία μου, εἰς
 αὐτήν τήν δυσάρεστη κατάσταση;" "Ὅχι", μου ἀπαντᾷ, "ἐγώ.
 Ἄλλά ὁ ἀδελφός μου. Ἐγώ εἶμαι δεσποινίς. Ὁ ἀδελφός μου ὅμως
 ἀτόχησε στούς τρεῖς γάμους του και τώρα εἶναι ὑποχρεωμένος νά
 συζῆ παράνομα μέ μιὰ κυρία, μέ τήν ὅποια ἀπέκτησε και παιδιὰ,
 ἀφοῦ δέν δέχεται ἡ Ἐκκλησία νά τον ξαναστεφανώση. Καί ὅπως
 θά ξέρετε δέν εἶναι ὁ μόνος του. Εἶναι τῶς ἄλλοι στήν κερύ-
 κτωσή του. Πρέπει ἐπομένως νά ^{ἡν' νά κολληθῶνται τῶν ἑσθέρων γυναικῶν}
 τῆρίση ἡ βουλή εἰδικῶ νόμο." Ἐχω
 ἐδῶ ἔτσι, [•] τῶ νομοσχέδιο. Ἄλλά θέλω νά βάλετε πρῶτος σεις τήν
 ὑπογραφή σας γιατί μέ τῶ ἠθικό κύρος ποῦχετε θά παρασύρετε και
 τούς ἄλλους συναδέλφους σας πού διστάζουν!

Προσκάθησα νά ξεφύγω μέ διάφορες ὑπεκφυγές. Ἀδύνατο
 ὅμως. Εἶχα ὅμως ἀντιῆφθῆ ἐν τῶ μεταξύ ποιός τήν ἔστειλε σέ

στη Βουλή όμως τά πάθη είχαν εξασθή. Ἡ αντίθεση μεταξύ Ε.Κ. καὶ ΕΡΕ γινόταν κάθε μέρα ἄξότερη. Ἐτσι καὶ τά νομοσχεδιά μου /δεν ἐπαθήσαν. Ἦταν ἀδύνατον νὰ προχωρήσουμε στὴ τήρησι^{ση} λόγῳ τῶν συχνῶν ἐνστάσεων, τροπολογιῶν, ἀσχετῶν ^{ἰσχυρισμῶν} ἐπισημῶν καὶ ἐπιτάσεων καὶ κάθε τέσσο προβαλλόνταν ^{ὅτι} τὸς Βουλευτές τῆς ΕΡΕ μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν μακαρίτη ^{ἄρ.} Πρωτοπαπαδάκη. Ἄλλὰ καὶ οἱ οἰκοί μας Βουλευτές δὲν ἔδειχναν καὶ μεγάλο σῆλο γιὰ νὰ ἀντιδράσουν στὴν κωλυσιεργία τῶν ΕΡΕτικῶν. Ἐτσι τά νομοσχεδιά, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ^{ἰσχυρισμῶν} κατὰ τὰ αὐτὰ ἦσαν ἐπείγοντα, ἔμειναν ἐπὶ μῆνας στὴν ἡμερησία διάταξη τῆς Βουλῆς, μὲ ἀβέβαιο τὸ μέλλο.

Ἐνα βράδυ εἶχα προσκληθῆ σὲ μιὰ δεξίωση καὶ ἔβιδε στὴν ἑπαυλὴ του στὸ ψυχικὸ ὄ φροκλιστής Θ.Ι.Κ. Ὅταν ἔφθασα ἡ κ. Κ. μὲ ὑπεδέχθη μὲ πολλὴ φιλοφροσύνη καὶ μὲ φώδησε ἀ' ἕνα ὑπέστεγο τοῦ κήπου. Ἐκεῖ στεκόταν ἡ τραγικήσιςa Εἰρήνη. Κρατοῦσε στὸ χέρι ἕνα ποτηριμὲ λεμονάδα. Ἐγὼ πῆρα ἕνα ποτήρι μὲ οὐίσκου καὶ ἀνταλλάξαμε μερικές φιλοφρονησεις. Σὲ λίγο ^{ἔρχεται} ἡ οἰκοδέσποινα, αὐτὴ τὴ φορὰ μὲ τὸν κ. Π. Κανελλόπουλο, ἀρχηγὸ τῆς ΕΡΕ. ^{ὁ κ. κ.} ἔβιτταξε τὸ ποτήρι τῆς ποιγκήκισσας καὶ ^{καρτολόγῳ} χαριτολογῶντα τῆς λέγει: "Ὑ εὐν' αὐτὸ καὶ κρατῆτε πάλι; Ἐγὼ θὰ σῶς μάθω νὰ πίνετε καὶ λίγο ἀλκοόλ." Δὲν ἔχασα τὴν εὐκαιρία. Ἀπευθύνθηκα στὴν ποιγκήκισσα καὶ τῆς εἶπαι: Βλέπετε; Ἡ ΕΡΕ προσπαθεῖ συνεχῶς νὰ διαφθείρῃ τὴ Βασιλεία. Ἐνῶ ἔμεις θέλομε νὰ σῶς διαφυλάξουμε πάντα στὸ ὄροιο τῆς ἀρετῆς. Γελῶσαμε ὅλοι καὶ ὁ κ. Κανελλόπουλος νόμισε πὼς ἦτο ἡ εὐκαιρία νὰ βγάλῃ ἕνα ~~μικρὸ~~ λογιόδρομο γιὰ τὴν ἀνάγκη ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ τὴν ἀποφυγὴ ἀδικαιολογήτων σπληήσεων μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων πολιτικῶν παρατάξεων. "Σύμφωνο το" λέω, "ἀλλὰ χρειάζεται νὰ ἀποδειξετε ὅ, τι λέτε". Θὰ σῶς ἀναφ' ῶ κ. Π. ^ἡ τὰ ἀτυχῆ νομοσχεδιά μου. Δὲν μπορεῖτε νὰ πῆτε ὅτι εἶναι κομματικά. Ὅστε νὰ ἀρνηθῆτε πόσο ἐπιβάλλεται νὰ γίνουεν τὸ ταχύτερο νόμοι γιὰ τὸ γενικὸ καλὸ. Καὶ ἐν τούτοις οἱ

ἄνθρωπόι σας δέν ἀφήνουν νά κηρλοθοῦν καί μάλιστα δημιουργοῦν καί ἐντελῶς παρόλογα ἐπεισόδια. Ἰδοῦ λοιπόν μιὰ λαμπρή εὐκαιρία νά ἀποδείξετε ὅτι πράγματι πιστεύετε σ'αὐτό πού τόσο ἔμορφα ὑποστηρίζετε ἐδῶ κέρα. 2)

Οἱ λόγοι μου δέν ἔμειναν χωρίς συν'επεία. Κατά περίεργο τρόπο ὁ ἐπιμελέστατός μας κ. Πρωτοπαπαδάκης ἔλαϊνε ἕνα χρονικό διάστημα ἀπό τη Βουλή. Κι ἔτσι πάνω ἀπό ¹⁰ νομοσχέδια κέρασαν σέ δυό-τρεις μέρες νομοθετικῆς ἐργασίας. Οἱ Βουλευτές τῆς ἘΡΕ ἦσαν ἄλλοι ἄνθρωποι στή συζήτηση.

Αὐτή εἶναι ἡ μικρή ἱστορία τοῦ "θαύματος" τῆς κηρλοσεως τῶν νομοσχεδίων μου, ὕστερα ἀπό ταλαιπωρία στείρων καί ἐριστικῶν συζητήσεων ἐπί ἀτέλειωτους μῆνες...

Στις ίδιες ώρες της φυλακής, ύστερα από το κλείσιμο της πόρτας του κελιού μου.....

Σκέψεις και αναμνήσεις από το παρελθό γαλιό μέλλο. Μερικές ευχάριστες, άλλες όχι και τόσο ευχάριστες, άλλες πιο σοβαρές.

Σύντροφοι στή σημερινή δοκιμασία - με τις πίκρες τους, αλλά και τή πίστη γιά τήν αύριο,

".....γιά τήν καινούργια γέννα,

π'όλο τή περιμένουμε, κι'όλο

κινάει γιά νάρθη

κι'όλο συντρίμι γίνεται στό γυρι-

σμό τών κύκλων..."

Κορυθαλλός 'Απρίλιος 1970

Ηλσα σ'έκεينو τό κλίμα, θυμοῦμαι μιὰ τεράστια συγ-
 κέντρωση, στό μεγαλύτερο χωριό τῆς Ρόδου, στ' Αφάντου.
 Ἦτο ἡ δευτέρη ὁμιλία μου ἐκεῖ καί προσπαθοῦσα νά ἐξη-
 γῶ πῶς οἱ πολλοί συνδυασμοί δέν ἐξομαίαναν καί πολλά
 πράγματα, γιατί ἀντιπροσώπευαν ^{οἱ} ~~καί~~ περισσότερα ἀνύπαρτα
 κόμματα. Ἄνδρ, τοῦς εἶπα, εἶναι πραγματικά τὰ κόμματα πού
 λογαριάζονται. Τό κόμμα τῶν φιλελευθέρων καί τό λαϊκό.³⁾
 Τοῦς ἐξήγησα τί ἀντιπροσώπευε τό καθένα καί ὕστερα πρόσ-
 θεσα: ¹⁾ Μιὰ νά εἶμαι ἀκριβολόγος δέν εἶναι δύο, εἶναι δύο-
 μισο τα κόμματα. Γιατί ὑπάρχει καί ἕνα τρίτο, πού χωρίς
 νά μπορεῖ νά συναγωνισθῆ, σέ μέγεθος τά ἄλλα δύο, ἔχει καί
 αὐτό ὑπόσταση. ²⁾ Εἶναι ~~μιά~~ ~~σά~~ ~~να~~ ~~λέγε~~. Τό κόμμα αὐτό λέγε-
 ται "Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα". Ἄλλά καί ὁ τίτλος
 του ἀκόμα εἶναι ἕνα ^{κόμ} ~~πράγμα~~. Γιατί δέν εἶναι δημοκρατικό
 θά μοῦπερνε πολύ χρόνο νά σᾶς ἐξηγήσω. Εἶναι ὅμως εὐκόλο
 νά σᾶς πῶ γιατί δέν εἶναι "σοσιαλιστικό". "Ὅλα τὰ σοσια-
 λιστικά κόμματα τῆς Εὐρώπης ἀνήκουν σέ μιὰ ἔνωση - τήν
 ΚΟΜΙΣΚΟ. Τό Κόμμα ὅμως αὐτό δέν ἔγινε δεκτό ἀπό τήν ΚΟΜΙ-
 ΣΚΟ. Ἄρα δέν εἶναι σοσιαλιστικό. "Ἄν ἀμφισβᾶλλετε γι'αὐτά
 πού σᾶς λέγω εἶναι εὐκόλο νά τά ἐλέγξετε. Αὔριο-μεθαῦριο
 θάρθουν οἱ ~~ἐξ~~ ~~αὐ~~ ~~τοῦ~~ ~~κόμματος~~, οἱ ὑποψήφιοι τοῦ κόμματος αὐτοῦ.
 Ρωτήστε τους, πρὶν ἀρχίσουν νά σᾶς φωτίσουν μέ τά προγράμ-
 ματά τους, ἂν ἀνήκουν ἢ ὄχι στή ΚΟΜΙΣΚΟ". Ἄν ποῦν ναι,
 θά ποῦν νῆματα. Αὐτό δέν πιστεύω νά τό κᾶμουν γιατί εἶ-
 ναι τίμιοι ἄνθρωποι. Ἄν ἀπαντήσουν ὄχι, τότε ^{οἱ} ~~το~~ ~~κόμμα~~
 τους ἔχει ψεύτικο τίτλο. ³⁾ ~~Ἄν~~ ~~τίς~~ ~~μπορεῖ~~ ~~νά~~ ~~περιμένῃ~~ ~~κανέ-~~
~~νας~~ ~~ἀπό~~ ~~ἕνα~~ ~~κόμμα~~ ~~πού~~ ~~εἶναι~~ ~~ψεύτικο~~ ~~στὴν~~ ~~ὀνομασία~~ ~~του.~~
⁴⁾ ~~εἶπα~~ ~~κι~~ ~~ἄλλο~~ ~~κι~~ ~~ἔφυγα~~ ἀπό τό χωριό μέ πολλές ἐκδηλώσεις
 γιά τό κόμμα τῶν φιλελευθέρων, πού ἀντιπροσώπευα. Εἶχα φυ-
 σικῶς ξεχάσει σέ λίγο καί τήν ὁμιλία καί ⁷⁾ ~~τά~~ ~~περὶ~~ ~~ΚΟΜΙΣΚΟ~~
~~ἰστοίτερα...~~

Μετά δύο-τρεις ~~ώρες~~ ^{υποψήφιος} μέρες πήγε στο χωριό για ~~νά μιλή-~~
~~σει~~ ^{υποψήφιος} ο εκπρόσωπος του "Δημοκρατικού σοσιαλιστικού κόμματος",
 ο κ. Έμμ. Ζαννης. 'Ανέβηκε σ'ένα τραπέζι και άρχισε τήν
 όμιλία του. Μόλις είπε ότι είναι σοσιαλιστής, άκούσθηκε
 από τό βάθος τής αίθουσας; "Τσιαννή, είσαι νεύτης! Είσαι
 γραμμένος στην ΚΟΜΙΣΚΟ;". 'Ο άτυχος ύποψήφιος δέν περίμενε
 μιά τέτοια επίθεση. Τάχασε και ύστερα από μερικές στιγμές
 άμηχανίας, ύψωσε τά δυό του χέρια μέ τή γνωστή έκταση τών
 δακτύλων, τούς Έστρεψε προς αυτόν που τόν ρώτησε και τούπε
 "Νά και σέ σένα" ύστερα τούς κατεύθηκε προς τήν πόρτα "νά
 και σ'αυτόν που σέ δασκάλενε" και συγχισμένος κατέβηκε από
 τό τραπέζι και άφησε τό χωριό. Είναι περιττό βέβαια νά
 περιγράψω τί έπακολούθησε:.....

- Στην ίδια έκλογή ο ίδιος ύποψήφιος είχε μιά άλλη νόστιμη
 περιπέτεια. Στο μικρό χωριό τής Δαματρίας ήταν Έρβας ο
 μακαρίτης ~~δ~~ Παπαμανωλάς, από τή Δίνδο, μεγάλος πατριώτης
 και καλός χριστιανός όχι όμως και πολύ έγγραμτος. 'Όταν
 πρωτάκουσε τή λέξη σοσιαλιστής και σοσιαλιστικό κόμμα, ~~α-~~
 νόμισε πως έπρόκειτο για Χιλιαστές και ~~γ~~ ^β κόμμα τών Χιλια-
 στών: 'Αποφάσισε λοιπόν ~~μέ κανένα τρόπο~~ νά μη έπιτρέψή τήν
 είσοδο στο χωριό του τών αίρετικών αυτών, για νά διαφυλάξή
 τό ποιμνιό του από τά τυχοφθόρα κηρύγματα τους:.. Έτσι τήν
 ώρα που είχε καθορισθί για τήν άφιξη του συνδυασμού του
 "Δημοκρατικού Σοσιαλιστικού Κόμματος" ο άγαθός παπής πήγε
 στην είσοδο του χωριού προάμνιας τό πετραχάτι του, κρατών-
 τας ^{Ηδ m 7-10} τ^ο σταυρό ~~του~~ και ^{Ηδ 4-10} τ^ο θυμιατό. Δεξιά κι άριστερά του
 δυό παιδάκια μέ ^{παιχνίδια} ~~τ^α~~ ξαφτέρυγα: Και περίμενε:...

Τήν ώρα που είχε προκαθορισθί έφθασε πραγματικά ή
 κουστοδία τών αυτοκινήτων τών ύποψηφίων. Βλέποντας τόν

Πιο ύστερα θέλησε να αποδώσει την πρωτοβουλία του παπά σε δική μου εμπνευση επειδή ήτα' από τη Λίνδα, το χωριό της μητέρας μου. Ομολογώ, ενώπιον θεού και ανθρώπων, ότι δεν είχα ^{εξασκηθεί με την ιστορία} διασκεδάσει όμως και εγώ όχι λίγο, όταν έμαθα την ιστορία:

- Στις εκλογές του 1952 υπήρχε έντονο ισχυρό ρεύμα υπέρ του Παπάγου στο χωριό ~~του~~ Καλλιθέας.

Πήγα για μία πρώτη ^{βοήθ} επίσκεψη ^{απ} από τους ^{απ} υποψηφίους, ^{σε σπίτι έξω από} δεν μπόρεσαν να μιλήσουν, γιατί οι αντίπαλοι ήταν καλά οργανωμένοι, ^{και είχαν κερδίσει με την ειλικρίνεια} ενίσχυσαν από τη χωροφυλακή ^{και οι} δικοί μας σπαδοί ήταν τρομοκρατημένοι. Όταν ^{απ} ήλθαν τα νέα στη Λίνδα, ^{απ} περνούσα μερικές μέρες φανερόντας για να ξεκουραστή λίγο ^{απ} επειδή ήμαυνα Υπουργός στην Κυβέρνηση Πλαστήρα - ^{απ} πριν μπει στον προεκλογικό αγώνα, ^{απ} διέκοψα το φάρμα και ήλθα στη Λίνδα για να συνεννοηθώ με τους συνυποψηφίους μου. Και οι δύο συνεβούλευσα να αποφύγουμε δεύ-

τερη εμφάνιση ^{απ} στη ^{απ} χωριό. Επέμεινα να ξαναπάμε, γιατί αλλιώς οι σπαδοί μας θάχαναν το ηθικό τους εντελώς. Και το χωριό είναι ένα από τα μεγαλύτερα της Ρόδου.

Τελικώς πήγαμε σ' ένα καφενείο, που εούχναζαν οι αντιφρονούντες. Μας υποδέχθηκαν με μερικά ^{απ} φηξίματα καθήσαμε και έπειτα άρχισα να μιλά, εφ' όσον οι άλλοι δύο ^{απ} μπουρξοφίμοι ^{απ} ζευγουράσαν περιττό να εισπράξουν για δεύτερη φορά τις "εκδηλώσεις" της προηγούμενης τους εμφάνισης:

Απαρρίθμησα στο λόγo μου τα έργα, ένα προς ένα που
 είχαμε κάνει ^{επιτυχώς} (στο χωριό, στους 11 μήνες της Κυβέρνησής
 μας. Τους μίλησα για τα γενικότερα μέτρα ^{που είχαμε} για τους αγρό-
 τες. Τους μίλησα για την ελευθερία, που είχαν δοκιμάσει
 στην περίοδό μας, για το κηρυγτό, που κάναμε στη γρα-
 φειοκρατία, ^{και} την αυθαιρεσία των δημοσίων υπηρεσιών, που
 είχαν μεταφέρει από τη λοιπή Ελλάδα - όπου ήταν άλλες
 οι συνθήκες... Τους μίλησα και για το γενικότερο πολιτικό
 πρόβλημα - τη διαφορά μεταξύ του Κέντρου και του Συναγερμού.
 Και τελείωσα ως εξής: " Στις εκλογές αγαπητοί φίλοι, πρέ-
 πει να το καταλάβετε. Δεν κρίνονται μόνο οι υποψήφιοι,
 κρίνονται πολύ περισσότερο οι ψηφοφόροι. Γιατί από τον
 τρόπο που χρησιμοποιούν την ψήφο τους, αποδεικνύουν
 τί είδους άνθρωποι, πόσο υπεύθυνοι πολίτες είναι. Ο,τι σας
 είπα για το έργο μας, τα ξέρετε γιατί τα ζήσατε. Και
 όμως φερθήκατε τόσο ανάγωγα στους παρισταμένους εδώ ^{ως} υπο-
 ψήφους μου. Ε'λοιπόν εγώ σας λέγω ένα πράγμα. Εγώ θέλω
 ψηφοφόρους υπεύθυνους, που ξέρουν τί ιεροτελεστία είναι
 η μέρα που αναίγουν οι κάλπες. Δεν με επείσατε ότι είσθε
 τέτοιοι άνθρωποι. Σας ζητώ λοιπόν να μη με ψηφίσετε.
 Δεν θέλω ούτε ένα ψήφο, απ' αυτούς που δεν καταλαβαίνουν ^{τις υποχρεώσεις των} ^{τις υποχρεώσεις}
 τις υποχρεώσεις των. Σας ευχαριστώ και ο θεός μαζί σας ".
 Όταν μιλούσα κανένας δεν με διέκοψε, αλλά και καμμία επι-
 δοκιμασία δεν είχαν εκδηλωθεί. Αντί για αποδοκιμασίες, που
 περιμέναμε ακούστηκαν ~~και~~ μερικά αραιά χειροκροτήματα.

Σηκώθηκα με τους άλλους δύο ,βγήκαμε από το καφενείο.
 Φύγαμε με ανάμεικτα συναισθήματα. Στην κώλη όμως
 βρέθηκαν πάνω από 40% νομίζω, υπέρ του Κέντρου.
 Δεν απεχθάνεται την αλήθεια ο Ελληνικός λαός - όπως συνη-
 θως νομίζεται:...

- Το Μάιο του 1952 είχαμε πάει, ένα κλιμάκιο
 της Κυβέρνησης, διάφορα στελέχη του κόμματος και πλήθος
 κόσμου στη Σύμη για να αποκαλύψουμε το μνημείο στο μέρος
 όπου ο Γερμανός Στρατηγός ^{Μαγγίνος} ~~Κασιός~~ παρεδόθη στους Συμμάχους.
 Ήταν η τελευταία πράξη παράδοσης των Γερμανών στην Ευρώπη
 και η απαρχή της απελευθέρωσης της Δωδεκανήσου.

Σε μία συγκέντρωση για τοπικά θέματα μίλησα στους
 Πλοιάρχους και τα πληρώματα της ομογενείας. Τους ανέπτυ-
 ξα τις θέσεις της Κυβέρνησης για την έγκαιρη και γενναία
 πιστοδότηση ^{της ομογενείας} και για όλα τα άλλα μέτρα που λάβαμε για να
 σωθεί από την ^{απειλή} ~~κατάρρευση~~, ο μέχρι τότε βασικός για την
 οικονομία του νησιού παραγωγικός κλάδος. Επέκρινα
 δε ύστερα τους πλοιάρχους, γιατί είχαν επιδείξει μέχρι
 τότε αδικαιολόγητη αλιγωρία και τα πλοία δεν ήταν
 έτοιμα για το ξεκίνημα. Τους μίλησα πράγματι πολύ
 αυστηρά.

Όταν τελείωσα με πλησίασε ο μακαρίτης Δημ.Γόντικας, τότε Πρόεδρος της Βουλής και με ρώτησε: "Είναι το νησί στην εκλογική σου περιφέρεια; Και ύστερα απ'αυτά που τους είπες περιμένεις να ξαναδείς ψήφο από δω και πέρα;"

ζ Του απάντησα ότι όχι μόνο δεν φοβόμουν τις συνέπειες, αλλά ότι αντίθετα η ειλικρίνεια ήταν το καλλίτερο εκλογικό μου όπλο. Κούνησε δύσπιστα το κεφάλι. Οι εκλογές όμως του Νοέμβρη 1958 με έδικαίωσαν πλήρως, στην εκτίμηση της ψυχολογίας του Έλληνα ψηφοφόρου. Στη δωδεκάνησο, ιδιαίτερα στη Σύμη η πλειοψηφία μας ήταν συντριπτική.

- Στις εκλογές του 1961, ο συνυποψήφιος κ. Ε.Ζ. πήγε με τη οικογένειά του να εγκατασταθεί στο εκλογικό Κέντρο του Κόμματος από τα βαθειά χαράματα. Εγώ συνήθιζα την ημέρα των εκλογών να διευθύνω τον αγώνα από το ιδιαίτερο εκλογικό μου κέντρο και μόνο σπάνια περνούσα από το κέντρο του κόμματος, που υπετίθετο ότι έπρεπε να είναι στη διάθεση της κομματικής Επιτροπής. Μόλις έφθασεν εκεί όπως φαίνεται η οικογένεια πήρε ^{βίαια} τα φάκελλα των ψηφοδελτίων που βρισκόταν πάνω στο τραπέζι και τα μοίρασε στους σωφέρ των αυτοκινήτων, που είχε στη διαθεσή της για να μεταφέρουν στις κάλπες τους ψηφοφόρους τους.

Σε κάθε αυτοκίνητο εγκαταστάθηκε και από ένα μέλος της οικογένειας ή ενός από τους σπουδαιότερους παράγοντες του υποψήφιου και νωρίς ξεκίνησαν όλα για την άγρα ψηφοφόρων.

Κάποτε και συγκεκριμένα γύρω από τις 10 π.μ. ο κόσμος που ήταν συγκεντρωμένος έξω από το Κέντρο του κόμματος βλέπει ένα έξαλλο Ζ. να βγαίνει έξω από ^{το} αυτοκίνητό του και να επιτίθεται εναντίον ενός σωφέρ που ήταν μαζί μου από την αυγή λέγοντας:

" Άτιμε , προδότη, τί ψηφοδέλτια μας έδωσες το πρωί;"
 Ακόλουθως ^{εμείς} αυτός του απάντησε ότι τούδωσε ψηφοδέλτια με
 σταυρό στο όνομά του " Τί είναι αυτά που λές; Νά τί ψηφο-
 δέλτια μας έδωσες " και έδειξε πράγματι ψηφοδέλτια με
 το σταυρό στ'όνομα του Ζίγη, Πήγε να ορμήσει πάνω στον
 άτυχο βοηθό μου. Αλλ'αυτός δεν έχασε την ψυχραιμία του
 και είπε πως τα ψηφοδέλτια το πρωί τα πήραν από το τρα-
 πέζι και τα μοίρασε η κυρία και τα παιδιά του: " Δωκε τώ-
 ρα θέλεις, αφού μούκανες αυτό το κακό, να με βάλεις να
 πιαστώ και με την οικογένειά μου ^{μαί} και άρμηση λαθρας
 εναγτίον του συνεργάτη του, ο οποίος εσύθη από μεγαλύ-
 τερη ^{των} κακοποίηση χάρis στους πολιτικούς φίλους, που
 παρευρέθηκαν στην σκηνή

Αλλά τί είχε συμβεί στην πραγματικότητα; Ενας από
 τους δικούς μου βοηθούς για να μη παρατηρηθεί, όπως
 συνέβαινε σε κάθε σχεδόν εκλογή, έλλειψη ψηφοδελτίων
 δικών μου στο Κέντρο του Κόμματος, πήρε μερικά πακέτα
 και τα άφησε από βραδύς απάνω στο μεγάλο τραπέζι. Την
 επομένη το πρωί η οικογένεια του συνυποψήφιστου κ. Ζ.
 ανυποψίαστη για την ασυνήθιστη πρόνοια των δικών μου
 και νομίζοντας ότι όσα ψηφοδέλτια ήσαν στο κέντρο ήσαν
 δικά τους, άρπαξαν αυτά τα πακέλλα και τάδωσαν στους
 σωφέρ τους. Έτσι επί 2-3 ώρες η οικογένεια και οι φίλοι
 της μοίραζαν στους εκλογείς ~~των~~ ψηφοδέλτια με σταυρό
 στ'όνομά μου.

Κάποτε φυσικά ανακαλήφθηκε το λάθος και επακολούθησε η παραπάνω αξέχαστη σκηνή: Αφιβάλλω όμως εάν ο φίλος Μ. Ζ. εκείσθηκε ποτέ στο βάθος της ψυχής του για τις πραγματικές συνθήκες της γκάφας:...

- Αξέχαστη τέλος ήττα η χειρονομία με την οποία υποδέχθηκε τα νέα της αποτυχίας του στις εκλογές του 1963 - όταν είχε μεταπηδήσει στην ΕΡΕ. Ακόμη και στο χωριό του είχε χάσει την παρόφθαλμη κούπερνε συνήθως. Εκείνη τη φορά μόλις μας ξεπέρασε για μερικάς ώρες. Όταν έμαθε τα αποτελέσματα, με καταφανή τη θλίψη σήκωσε τα χέρια με μία χαρακτηριστική κίνηση και είπε " Να και σε μένα : Να και σε σας : "

ΡΟΥΣΦΕΤΟΛΟΓΙΑ

Η αθλιότητα της Δημ⁽¹⁹⁶¹⁾ γραφειοκρατίας από τη μία μεριά και ο εθισμός του Πολίτη στη χρησιμοποίηση κάποιου παράγοντα κάποιου "μέσου" ^{για να πετύχει}, είναι βασικά η αιτία της ατελείωτης και καταπληκτικής επίδρασης των βουλευτών στην ρουσφετολογία, στην εξυπηρέτηση των ψευδοφύλων. Γιατί τα ρουσφέτια, που ενσωματώνουν παράνομες απαιτήσεις χωρίς να είναι απαραίτητα, είναι αριθμητικά πολύ περιορισμένα.

Όταν πρωτόγιννα Υπουργός το 1951 είχα πλήρη άγνοια πάνω στο θέμα. Ετσι πήρα ένα πολύ τσουχτερό μάθημα, που είχα προφανώς ανάγκη.

Καθόμουνα στο γραφείο του Υπουργού Βιομηχανίας, την ώρα που είχα ορίσει για τους βουλευτές. Μπήκαν αρκετοί. Μιά στιγμή μπήκε επίσης ο μακαρίτης Μπ...., πρώτος βουλευτής Αθηνών του Κόμματος της ΕΠΕΚ, στο οποίο ανήκα και εγώ. Μαζί του καμιά 50ριά Αθηναίοι-ψηφοφόροι του. Βουλευλευτής και ψηφοφόροι έδειξαν με μεγάλη προσήνεια και ο μακαρίτης Μπ.... άρχισε να μου διεκπεραιώνει τα καθήματα των φίλων του, οι οποίοι για ένα θέμα τους -δεν θυμάμαι τώρα ακριβώς ποιά- είχαν αποταθεί εκατό φορές στην Υπηρεσία, από την απελευθέρωση. Αλλά αντί να επιτύχουν τη λύση του ζητήματος των, εισέπρατταν πάντα την αδιαφορία, την κακομεταχείριση και την κακή πίστη. Μου έκαμε εντύπωση ο τρόπος που μίλησε. Εζήτησα και ήλθε στο γραφείο μου ο αρμόδιος Διευθυντής και όταν είδα από τις εξηγήσεις του ότι οι άνθρωποι είχαν δίκιο, το διέταξα μπροστά μου να συντάξει μίαν ολιγόλογη υπουργική απόφαση και να τη μονογραφήσει. Μόλις το έκαμε έβαλα και τη δική μου υπογραφή και έστειλα το έγγραφο για τη διεκπεραίωση. Οι 50 Αθηναίοι-Ψραγιάδες, φαίνεται ότι δεν είχαν ξαναδεί τέτοια υπουργική ενέργεια. Υποκλείθηκαν βαθεία, εξέφρασαν μ'όλους τους τρόπους την ευγνωμοσύνη τους. Με ευχαρίστησε και ο νέος βουλευτής πριν φύγουν όλοι, αλλά πολύ ξερά:...

Για μία στιγμή διερωτήθηκα μήπως, χωρίς να το θέλω έκαμα κάποιο λάθος. Αλλά οι υποθέσεις άλλων βουλευτών, που είχα να τακτοποιήσω, μ'έκαναν να ξεχάσω την υπόθεση.

Όχι όμως για πολύ. Σε λίγο - μετά 15-20 λεπτά- ξανα-
 μπήκε στο γραφείο ο μακαρίτης Μπ... Έσπευσα να τον
 ρωτήσω: " Δεν μου λές, αξ.κ. Συνάδελφε, μήπως δεν ή-
 θελες να τακτοποιήσω την υπόθεσή σου; Δεν είδα να
 φεύγεις πολύ ευχαριστημένος ". * Και βέβαια μου απάντησε
Να τον φαναρίσω!
 Αλλά όχι βρε αδελφέ . . . και με την πρώτη"... Ξ'όπως μου
 εξήγησε με την καλή καρδιά, που τον χαρακτήριζε, έπρεπε
 νάδινα την υπόθεσή να ενδιαφερθώ και να δώσω τη λύση,
 αφού τους έφερνε στα Υπουργεία άλλες 4 έως 5 φορές.
 Έτσι θα πίστευαν και οι ίδιοι ότι η υπόθεσή του ήταν *(N)*
 σοβαρή, ότι η ενεργητικότητά του ακαταμάχητη και έτσι
 θα τους "έδενε". *η/φ/φ/φ* Ενώ τώρα *ε/ε/ε/ε/ε/ε/ε* με την πρώτη... τον είχα
 καταστρέψει:...

"Ήτο η πρώτη, αλλ' όχι και η τελευταία φορά
 που βρέθηκα μπροστά στη νοοτροπία αυτή φησφορού και
 βουλευτή. Αν έδειχνα κάποια μεγαλύτερη κατανόηση ίσως
 πολλές "αποφασιστικές" ενέργειες τωρ να είχαν άλλη
 τύχη:...

- Στα 1952 η ΔΕΗ μόλις άρχιζε να αναπτύσσει το
 πρόγραμμά της για τον εξηλεκτρισμό της χώρας. Οι
 ανάγκες όμως ήταν πολλές και επιτακτικές. Γιαυτό
 όλοι οι υπεύθυνοι πρόβλεπαν μία μεγάλη κρίση για το
 χειμώνα 1952- 53. Ατυχώς η Αμερικανή Αποστολή - που
 βρήκε έτσι ένα άλλο τρόπο να εκδηλώσει τις διαθέσεις
 της απέναντι στην Κυβέρνησή μας -δεν επέτρεπε στη
 ΔΕΗ να παραγγείλει ένα περιορισμένο αριθμό ηλεκτρο-
 γεννήτριες (τουρμπίνες) για να ξεπεράσουμε την κρίση.

Υπεστήριξα ότι κάναμε μεγάλη σπατάλη ρεύματος, ότι δεν χρησιμοποιούσαμε ⁱⁿ εφεδρείες, που υπήρχαν στο χώρο τωms. Για να αφαιρέσω όλα αυτά τα προσχήματα έπεισα τους εργοστασιάρχες να χρησιμοποιήσουν όλες τις εφεδρείες τωms, να πάρουν ότι ηλεκτρογεννήτριες είχε το ΟΔΥΣΣΥ, να μετατρέψουν όπου ήτο δυνατόν τις εγκαταστάσεις για τη μεγαλύτερη δυνατή χρησιμοποίηση λιγνίτη τους. Παράλληλα έδωσα διαταγή να διακοπών ~~κάθε~~ ^{σε 160} νέα παροχή Τ3, για τις οποίες καλύτερα μας επέκριναν οι Αμερικανοί. ^{και μόλις αυτή ήταν έτοιμη} ~~εφάρμοσα~~ το σύστημα να να βάνουμε τα ρολόγια μία ώρα μπροστά, για εξοικονόμηση ρεύματος. Ήτο η περίφημη "ώρα Λίγνη" που έγινε αιτία για πολλή σάτιρα, ακόμα και στις επιθεωρήσεις του θεάτρου. ... Αλλά και πάλι οι προβλέψεις για το χειμώνα ήσαν σωφρέες. Την επομένη που εξέδωσα τη σχετική διαταγή ^{με παρακάλεσε} ο ίδιος ο μακαρίτης ο Πλαστήρας να δώσω ^{σε μία φτωχιά} σε μία φτωχιά συγγενή του. Του εξήγησα την κατάσταση. Όχι μόνο δεν επέμεινε, αλλ' αντίθετα επεκρότησε πλήρως την απόφασή μου. Το ίδιο έγινε και με τον αξιωματικό Σ.Θενιζέλο που με παρακάλεσε για την περίπτωση μιας διάσημης πρωταγωνίστριας του θεάτρου. Δεν έκαμα καμία εξαίρεση και περίμενα.

Σε λίγες μέρες ~~δέχθηκα~~ την επίσκεψη ενός πλοιάρχου του πολ.Ναυτικού των Η.Π.Α. που είχε μία ανύστατη θέση στην πανίσχυρη τότε Στρατιωτική Αποστολή.

Μετά μία εισαγωγή, με πολλές φιλοφρονήσεις, άρχισε να μου παραπονείται για την υπηρεσίες της ΔΕΗ, του Υπουργείου που δεν του δίνουν Τ3. Του εξήγησα ότι υπαίτιας ήμουνα εγώ και ότι δυστυχώς δεν θα μπορούσα να κάμω εξαίρεση ούτε στον ίδιο, αφού ήμουνα αναγκασμένος να στερώ το φθηνό τιμολόγιο και από τους εργάτες, που την εποχή εκείνη ζούσαν με μεροκάματο πείνας. ... Αν βέβαια η Αμερικανική Αποστολή άλλαζε τη στάση της και μας επέτρεπε να παραγγέλλουμε τις ηλεκτρογεννήτριες, τότε φυσικά και αυτός και άλλοι πολλοί Έλληνες, κούχαν μεγαλύτερη ανάγκη, θάπαιρναν Τ3. Δεν εξετίμησε την ειλικρίνειά μου και σε μία στιγμή με απείλησε ότι θα απευθυνθεί στον "Γερονισιαστή" των "Άγκι να του πεί πώς μεταχειριζόμαστε στην Ελλάδα του Αφρικανούς αξιωματικούς: Του απάντησα ότι θα ήμουνα ευγνώμων, αν τόκανε για δύο λόγους. Πρώτα γιατί θα απεδείκνυε ότι στην Ελλάδα μεταχειριζόμεθα όλους ίσα - φτωχούς και πλούσιους, δυνατούς και αδύνατους, και δεύτερο γιατί θα πρόσφερε μία απόδειξη ότι τους πόρους που διαθέτουμε δεν τους σπαταλάμε. Γιαυτό και το αίτημά μας για μεγαλύτερη βοήθεια πήγαινε από πραγματική ανάγκη και όχι από διάθεση σπατάλης...

Φαίνεται πως δεν κρίθηκε εντελώς. Και σε λίγο πήρα τηλεφώνημα από τον ίδιο τον πρόση μακαρίτη Ρουσσόφ που μου παραπονιόταν γιατί δεν εξυπηρέτησα τον κ. Πλοίαρχο. Του απάντησα, ότι η αδικαιολόγητη άρνηση της Οικον. Αποστολής να συμφωνήσει σε ό,τι επιτακτικά επιβαλλόταν, ήτο η αιτία να πάρουμε πολύ σκληρές αποφάσεις, από τρισκοπίες

δεν μπορούσαμε βέβαια να εξαιρέσουμε τους Αμερικανούς. αν δεν θέλαμε να δώσουμε εύκολα τροφή στην Αντιαμερικανική προπαγάνδα.... Κατάλαβε και το αποτέλεσμα ήταν, ότι ύστερα από μία νέα σύσκεψη στο Υπουργείο εγκρίθηκε η αγορά των ηλεκτρογεννητριών. Ετσι και "η ώρα Ζίγδη" εσταμάτησε. Τα Τ3 άρχισαν να ξαναδίνονται. Ατυχώς όμως από την Υπηρεσιακή Κυβέρνηση που μας διαδόχθηκε, για να κάνει τις εκλογές, που προκηρύχθηκαν σε λίγο-

- Η γενική άρνησή μου να δώσω Τ3, που βοήθησε τόσο πολύ να αποφύγουμε την απειλούμενη κατάρρευση του ηλεκτρικού συστήματος το χειμώνα του 1952- 53, δημιούργησε πολλές πικρίες. Αλλά έγινε και η αιτία πολλών ευχάριστων ανεκδότων και πειραγμάτων, ποθβρισκα μπροστά μου, όπως τη νέα Κυβέρνηση του Κέντρου του 1963. Έτσι ένα συγχαρητήριο τηλεγράφημα από τα πρώτα που πήρα, ήταν ξαναγύρισα στο Υπουργείο Βιομηχανίας, ήτο από μία πολύ ευγενική φίλη Κυρία, που υπέγραφε αντ' άλλου "Τ4". Κατάλαβα αμέσως την αποστολή, γιατί σ' όλο το ενδιαμέσο διάστημα που θύμιζε την άρνησή μου να ικανοποιήσω το αίτημά της για Τ3: Μου εξήγησε ότι το Τ4 ήταν συμβολικό για την αφθονία, που μου ευχόταν να προσφέρουμε στον τόπο κατά τη νέα μας άνοδο στην εξουσία:....

- Το επωδόδιο που ακολουθεί συνέβη ακριβώς την ώρα που στο γραφείο μου γινόταν η μεγάλη σύσκεψη για να πεισθεί η Αμερικανική αποστολή να άρει τις αντιρρήσεις

της για την παραγγελία των ηλεκτραγεννητριών.
 Ήμασταν περίπου 20 άτομα. Αμερικανοί και Έλληνες.
 Είχα αναπτύξει πώς είχε το θέμα και διατύπωνα τα συγκεκριμένα αιτήματά μας.

Την ώρα εκείνη ακούστηκε ένας φοβερός θόρυβος στην πόρτα του γραφείου. Επαναλήφθηκε για δεύτερη φορά, κατόπιν βλέπω να μπαίνει μέσα έξαλλος ο βουλευτής Αθηνών Χ, ακολουθούμενος από την ιδιαιτέρα μου, που την είχαν πάρει τα κλάματα. Μας είδε ο κ. Βουλευτής, αλλά δεν εστιάνοχηρήθη καθόλου. "Δεν είναι κατάσταση αυτή" φώναξε. " Περιμένω τόσες ώρες. Δεν είμαστε εμείς υπηρέτες των Υπουργών και πρέπει να το καταλάβετε. Εχουμε να κάνουμε και μεις τις δουλειές μας ".

Προσπάθησα να τον καταπραύνω: Του είπα πως η ώρα που ήλθε δεν ήταν καθωρισμένη για τους βουλευτές. Δεύτερα, ότι από την παρουσία τόσο ανθρώπων θα έπρεπε να καταλάβει ότι κάποιο σοβαρό θέμα συζητιόταν. Και του εξήγησα ποιό, συγκεκριμένα. Πάντως πρόσθεσα αν νομίζει ότι το δικό του ήταν πιο σπουδαίο⁸⁹ δεν μπορούσε να περιμένει ώσπου να τελειώσει η σύσκεψη, ήμουν διατεθειμένος να τη διακόψω και να φροντίσω άμεσα για τη λύση του. Μου απάντησε ότι δεν μπορούσε να περιμένει: Τον ρώτησα τότε ποιό ήταν το ζήτημα του και με όλη τη σοβαρότητα μου είπε " η χορήγηση άδειας λειτουργίας μιας πριονοκορδέλλας, σε κάποια Αθηναϊκή μάντρα ".

Για να αποφύγουμε περισσότερες ταλαιπωρίες και ρεζι-
λέματα , εκάλεσα τον αρμόδιο Διευθυντή και του τα-
κτοποιήσαμε το αίτημά του αγανακτισμένου συναδέλφου και
επαναλάβαμε την σύσκεψη για τον εξηλεκτρισμό της χώρας:...

- Στα πρώτα χρόνια της βουλευτικής μου στα-
διοδρομίας είχα την ακόλουθη εμπειρία, πάλι επηρέασε πολύ
τις απόψεις μου σχετικά με το θέμα της εξυπηρέτησης των
ψηφοφόρων του ρουφετιού. Είχα πάρα πολύ ασχοληθεί με
την τακτοποίηση των θεμάτων των εκπαιδευτικών Δωδεκανή-
σου. Άρκετοι νόμοι βγήκαν σαν αποτέλεσμα της προσπάθειάς
μου, ιδίως όσον αφορά τη συνταξιοδότηση του κλάδου αυτού,
που προσέφερε τόσες υπηρεσίες την περίοδο της ξενικής
κατοχής. Μία μέρα πήρα ένα γράμμα από τον παλιό δάσκαλο,
μακαρίτη τώρα Α.Β. που μου δικταγραμούσε ωρισμένες δυσκο-
λίες που συναντούσε στην έκδοση της σύνταξης του. Ήταν
τόσο θερμό το γράμμα , απέπνεε τόση αγάπη , αλλά και
πολιτική αφαίμαξη, που με συγκίνησε πολύ - ομολογώ.
Η υπόθεση ήταν πολύ δύσκολη πάντως. Αφού τα κατάφερα
να την προωθήσω από το Γενί^ο Λογί^ο Έφθασε στο Έλεγκτικό
Συνέδριο, όπου σκόλασε, παρά τη συνήθειά μου, να μη
επισκέπτομαι αυτοπροσώπως τις υπηρεσίες για προσωπικές
υποθέσεις, πήγα επανειλημμένα στο Ε.Σ. να συνηγορήσω, να
συζητήσω με τον αρμόδιο Διευθυντή. Αλλά μία μέρα
ο άνθρωπος δεν κρατήθηκε, μούπε χωρίς περιστροφές.
* Μα γιατί ενδιαφέρεστε τόσο; Στο κάτω κάτω είναι
φίλος σας ο κύριος; *

"Εμείνα εμβρόντητος. Τί θέλεις να πεις, του λέω.
 "Ήταν δάσκαλος, φίλος της οικογένειάς μου και
 μουστέιλε ένα γράμμα που με συγκίνησε πολύ. Στο κάτω
 κάτω είναι και πολιτικός φίλος". * Να μου επιτρέψετε να
 αμφιβάλλω * μου λέγει ο άλλος. Και χωρίς να χάσει
 καιρό ανοίγει τον φάκελλο και βγάζει απ' εκεί καρφειτω-
 μένα 3 γράμματα που απευθύνονταν στους 3 άλλους συν|φους
 της Δω|σου, οι δύο ανήκαν και σε αντίθετα κόμματα,
 γραμμένα στο ίδιο στυλ, και τις ίδιες εκφράσεις όχι
 μόνο προσωπικής, αλλά και πολιτικής αφοσίωσης.
 "Εμείνα μ'ανοιχτό το στόμα. Ζήτησα παρά ταύτα να προ-
 θηθεί η υπόθεση. Αλλά πήρα ένα μεγάλο μάθημα. Αυτή
 είναι η νοοτροπία του ψηφοφόρου συνήθως.
 Προκειμένου να κάμει τη δουλειά του δεν διστάζει μπρο-
 στά σε τίποτε. Αλλοίμονο δε στον πολιτικό που προσπα-
 θεί να στηρίξει τη σταδιοδρομία του στο ρουσφέτι.
 Χιτίζει απάνω στην άμμο και γίνεται δούλος, από ηγέτης.
 Οι πραγματικοί οπαδοί και τα τίμια στελέχη είναι πρό-
 σωπα που σπάνια απευθύνονται για τις δουλειές τους
 σε βουλευτές. Γιαυτό και είναι στην μεγάλη πλειοψηφία
 τους άγνωστοι.....

— Το Νοσοκομείο δυστυχώς και γενικά η ιατρι-
 κή περίθαλψη ήταν, χάρις στην κακή οργάνωση των υπηρε-
 σιών, από τις κόριες κατηγορίες "ρουσφετιών" στην οποία
 επιδιόδονταν ωρισμένοι βουλευτές| στις περιπτώσεις,

που νόμιμα ό,τι άξιζε να παρέμβει το γραφείο μου, δεν παρέλειπα να το κάνω. Αλλά τις περισσότερες αρκόμουν να δώσω στον ενδιαφερόμενο μερικές χρήσιμες συμβουλές για να ενεργήσει μόνος του....

Με το θέμα αυτό συνδέεται ένα από τα πιο χρήσιμα ανέκδοτα της εμπειρίας μου. Βρισκόμουνα στη Λίνδο. Ήταν καλοκαίρι - μεγάλη η ζέση. Παρά ταύτα είπα στην ιδιαιτέρα μου να κλείσει την πόρτα και να μην αφήσει κανένα να μπει μέσα, γιατί βιαζόμουνα να τελειώσω ένα άρθρο πούγραφα για μία Αθηναϊκή εφημερίδα. Η εντολή μου ήταν κατηγορηματική. Εν τούτοις ύστερα από κάμποσα λεπτά βλέπω να ανοίγει η πόρτα και να προβάλλει ολοστρόγγυλη, γεμάτη χαμόγελα η μορφή μιας γυναίκας από τη Λίνδο. Πολύ αγαπητής γιατί ήταν ωραίας τύπος.

Προφανώς είχε καταφέρει να ξεγελάσει την ιδιαιτέρα - ως συνήθως. Αλλά πάλι πώς να θυμάσαι κανείς μαζί της. Είχε αυτό το χάρισμα που λίγοι άνθρωποι σαυτό τον κόσμο έχουν. Πάντως δεν με άφησε να βασανίζομαι με αντιφατικές διαθέσεις. Μπήκε αμέσως στο φητό. Με ύφος πού σοβαρό αλλά με τα μάτια της πάντα γελαστά μου λέει με την χαρακτηριστική προφορά της:

" Αχ Ζίγδαρέ μου : Και τι θα γεννούμε τώρα που δεν... γκαστρώνεται η Μαριάνθη; "

Έμεινα άναυδος για μία στιγμή, αλλά χωρίς να χάσω και πολύ χρόνο της απάντησα " Και τί ήρθες σε μένα; Μπας και θαρρείς πώς είμαι νανξνας ντανάς ; " ? (επιβήτορας τράγος). Αλλά εκείνη χωρίς να χάσει την ψυχραιμία της " Ασυμπάθιστος νάσαι Ζίγδαρέ μου. Εσύ ξέρεις γιατρούς στην Αθήνα. Να μας συμβουλέψεις πιο να δούμε , για να κάμει η κόρη μου παιδάκι και να φύγει ο καημός μας ".

- Η ίδια η Κυρά Ελένη μια άλλη φορά στην Αίνδα, απογοητευμένη που δεν μπορούσε να μου αναπτύξει ένα ζήτημά της, γιατί εγώ μιλούσα για τα γενικά προβλήματα της χώρας δεν κρατήθηκε και με διέκοψε " Ούλη την ώρα η Ελλάδα και η Ελλάδα! Και μεις τί θα γυνούμε Ζίγδαρέ μου, αν δεν μας κοιτάξεις... " Και είχε δίκιο , γιατί στην περίπτωση εκείνη ήτο θέμα της γραφειοκρατικής αδιαφορίας, που είναι η πιο γάνιμη μάνα περιπτώσεων που πρέπει να παρέμβει ο βουλευτής για τη λύση τους.

- Αλλά είναι φοβερή η υπόθεση του ρουσαφτιού. Αλλοίμονο , αν μπλεχτεί στα γρανάζια της. Καταστάς δούλος των πιο απίθανων αξιώσεων - νομίμων και μη. Αλλά το ρουσαφτι ^{αλλά} είναι το πιο συνηθισμένο όπλο με το οποίο θα πολεμήσει το βουλευτή με γενικότερη αντίληψη της αποστολής του, ο άλλος ο κατά σύμπτωση , ή μωροφιλοδοξία πολιτευόμενος.

Γιαυτό δεν με στενοχώρησε και πολύ όταν άκουσα σαυτό το πιο αποφασιστικό σύνθημα εναντίον μου " Καλός ο Ζίγδης ,αλλά αυτός ασχολείται μόνο με τα γενικά ζητήματα. Δεν κάνει ρουσφέτια. Δεν ενδιαφέρεται για τους ψηφοφόρους του ". Τα γεγονός ,άλλωστε ήτο ότι βρισκόταν πάντοτε αρκετοί ήψηφοροί που τους ενδιέφερε ο βουλευτής τους να ασχολείται με τα γενικά θέματα και ^μέλειπαν άνετα στη Βουλή.

- Νομίζω πως κρατώ ένα από τα πιο πολύτιμα ρεκόρ των πολιτευσμένων, αφ'ότου έχουμε αντιπροσωπευτικό σύστημα. Έκανα τους λιγότερους γάμους και βαφτίσια, από όλους τους συναδέλφους- και πιστεύω να μη κάρνυ λάθος- γιατί έχω ανταλλάξει σημειώσεις με συγχρόνους αλλά και παλαιότερους μου - ύστερα από θητεία στην πολιτική μέχρι το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου (από το 1950 ^ετη 17 χρόνια).

θεωρούσα πάντα ότι η υπόθεση ήτο μία ανεπίτρεπτη θεομαξία, να παντρεύεις , να βαπτίζεις με υστεροβουλία και μόνο για να εξασφαλίσεις τις ήήφους των οικογενειών... που εξηπρήτησες. Δεν μου φάνηκε ποτέ πολύ αξιοπρεπής απασχόληση. Έτσι απέφευγα όσο μπορούσα τη δραστηριότητα αυτή. Οι περισσότερες από τις λίγες εξαιρέσεις από τον κανόνα αυτό αφ'ωρούσαν αγαπητά πρόσωπα, με τα οποία είχα στενοούς δεσμούς . Ελάχιστοι ^εείναι οι κομπάρσοι μου, του άλλου είδους. Και πολλοί συνολικοί αριθμοί δείχνουν και μόνοι τους πόσο περιωρισμένη ήτο

η δραστηριότητά μου. Γάμοι στο σύνολο περίπου 12.
Βαφτίσια περί τα 20: επί 17 χρόνια .

Θυμούμαι ακόμη πώς βάφτισα το πρώτο παιδάκι .
Βρισκόμουν στην Μάρπαθο φιλοξενούμενος από αγαπητούς
φίλους. Είχαν ένα μωρό αβάφτιστο , που ήθελαν να γίνει
νουνός του. Εγώ ήμροβάλα τέσ συνηθισμένες αντιρρήσεις
μου. Δεν είπαν τίποτε. Αλλά κάποιος σε ανάκτο χρόνο
μου συνέστησαν πριν φύγω, να επισκεφτώ την εκκλησία
της ενορίας των, που ήτο πολύ σπουδαία. Συμφωνήσαμε
ένα χρόνο: Μισή ώρα πριν έλθει το καράβι . Όταν όμως
πήγα εκεί, βρήκα τον παπά, την κολυμβήθρα και το
παιδί έτοιμα. Δεν μπορούσα να ξεφύγω πια. Έτσι
απέκτησα τον πρώτο μου βαφτιστικό, που σήμερα είναι
ένας κρησός, ζυηρός έτηθος. Έτσι όμως έχασα και το *την ημερομηνία*
χάρτισμα - ότι εγώ δεν βαφτίζω:

ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Η έλλειψη οργανωμένων πολιτικών κομμάτων ήταν μία από
τις σοβαρότερες εκδηλώσεις της οργανικής αρρύστιας του
πολιτικού συστήματος. Τα κόμματα ήσαν κατετανάτα, με την
εξαίρεση της ΕΔΑ, (ο αρχηγός περιστασιχιζόμενος από τα
πρωτοπαλλίκαρά του και τους ατάκτους που αποτελούσαν
τους σκαδούς του κόμματος. Αυτή ήταν η εικόνα. Η πει-
θαρχία και τα ήθη μέσα στο κόμμα ήταν ουστά κατά κανόνα.
Γιαυτό οι αυθαιρεσίες των αρχηγών, και η ευκολία των μεταστροφών, η διπλο-
προσωπία, τα μίσση μεταξύ των στελεχών, των αρχηγών. όλων προς όλους
που χαρακτήρισαν , εταλαιπώρησαν μία ολόκληρη εποχή.

Και όσο πιο κοντά βρισκόταν ιδεολογικά αυτό το καπε-
τανάτο, τόσο πιο εντονότερα ήσαν αυτά τα χαρακτηριστικά.

Θυμώμαι μία σκηνή ήτους πρώτους μήνες της βου-
λευτικής μου σταδιοδρομίας. Πολλά από τα κοινοβουλευτικά
στελέχη - οι ηγετικοί παράγοντες του κόμματος- είχαν
ανταλλάξει τις απόψεις των πάνω σ'ένα θέμα, για να είναι
έτοιμα στη συζήτηση της κοινοβουλευτικής ομάδας.
Ατυχώς, όπως προβλέπεται, ο Αρχηγός εισηγήθηκε και
επέμεινε σε μία "θέση" εντελώς αντίθετη σε εκείνη που
είχαμε συμφωνήσει προηγουμένα. Όταν η συζήτηση φούντωσε
και διεπιστώθη πλήρης διάσταση απόψεων, ένας αφοσιωμένος
στην ηγεσία βουλευτής εισηγήθηκε να ανατεθεί η αντιμετώ-
πιση του προβλήματος "εν λευκώ" στον Αρχηγό : Στην
πρόταση αυτή έσπευσαν να συμφωνήσουν και όλοι εκείνοι
που είχαν συμφωνήσει τα αντίθετα. Κατάπληκτος, ερώτησα
όταν φεύγαμε, ένα από τους πιο εξέχοντες συναδέλφους,
πώς έγινε αυτό; Πώς εξηγόταν η λιποταξία τόσοσν εκλεκτών
στελεχών, μπροστά στην καταστροφική για το κόμμα επι-
μονή του αρχηγού και των "πιστών" φίλων του ; Και
εκείνος με αγγελική ειλικρίνεια μου απάντησε: " Η εν
λευκώ ανάθεση στον Αρχηγό του χειρισμού ενός ζητήματος
σε ανάλογες περιπτώσεις, είναι ο ευγενικός τρόπος που το
κόμμα του δίδει το σχοινί για να κρεμαστεί. Σύντομα θα
αποκτήσεις την απαιτούμενη πείρα και θα καταλάβεις!!"

Ομολογώ ότι απέκτησα πείρα ^{πείρα} ανάλογης τακτικής πλουσιό-
 τατη. Πατέ όμως δεν μπόρεσα ούτε να καταλάβω, ούτε να
 δικαιώσω τη λογική, για να μη πω την "ηθική" αυτής
 της συμπεριφοράς. Γιαυτό όταν η διάσταση με τον "Αρ-
 χηγό" έφθανε στην ουσία της πολιτικής μας ιδεολογίας
 ή της αντίληψης για τα βασικά συμφέροντα της χώρας
 και δεν υπήρχε δυνατότης συνεννόησης, προτίμησα να
 διαχωρίσω τη θέση μου ευθαρσώς. Να φύγω από το κόμμα (Φι-
 λελεύθερα 1951, ΕΠΕΚ 1953).

→ Μετά τις εκλογές του 1950 όταν ο Σ.Θεμισζέλος
 αφού ~~το~~τορπίλισε την κυβέρνηση των τριών δημοκρατικών
 κομμάτων σχημάτισε Κυβέρνηση με το Λαϊκό, δεν αισθανόμουν
 ικανός να δώσω φήμη εμπιστοσύνης σε μία λύση που ήτο
 εντελώς αντίθετη με την πρόσφατη λαϊκή ετυμηγορία.
 Στη σύσκεψη των κοινοβουλευτικών μελών του κόμματος
 των Φιλελευθέρων πριν αποφασισθή η συνεργασία, πήρα
 σαφώς αντίθετη θέση και είπα "Υποστηρίζεται ότι
 αντιμετωπίζουμε το δίλημα: Ή μία συνεργασία με τους
 λαϊκούς, τους αντιπάλους μας ή μιας νέας προσφυγής
 στα λαό που από κάθε άποψη θάνατι πολύ επικίνδυνα.
 Φοβάμαι ότι με τη λύση της Κυβέρνησης Λαϊκών-Φιλελευθέρων
 και την κατασχώνη της προδοσίας της λαϊκής εντολής
 θα εισπράξουμε και τις εκλογές δεν θα αποθόγουμε".
 Δεν εισακούσθησαν οι απόψεις μου. Όλοι οι εκλεκτοί
 του κόμματος που υποστήριζαν τα ίδια πριν από τη σύσκεψη

υποχώρησαν στην επιμονή του Αρχηγού. Μόνον ο μακαρίτης Κ. Ρέντης έδηλωσε ότι και αυτός θα αποχωρήσει από το κόμμα.

Πριν όμως γίνει και επίσημη δήλωση της αποχωρήσεώς μου από τους φιλελευθέρους συναντήθηκα για τελευταία φορά με τον μακαρίτη Σ. Βενιζέλο. Αποχωρισθήκαμε με αυτή μου την παρατήρηση: " Φεόγυ κ. Πρόεδρε , γιατί μ'αυτή την τακτική και το κόμμα θα διαλυστεί και τον Παπάγο θα φέρετε στην εξουσία ". " Ας έλθει στήν Αμάχη και αυτός μου αντιπαρατήρησε και απάντησε δεν μπορεί να συνεννοηθούμε μεταξύ μας " Χωρίσαμε για να ξαναβρεθούμε ύστερα από τις εκλογές του 1953 στην ίδια Κυβέρνηση. Είχα εν τω μεταξύ προσχωρήσει στην ΕΠΕΚ του Πλαστήρα. Παρ'όλο ότι η συνεργασία μας ήτο στενή, ποτέ δεν ξέχασα τα πικρά, ατυχώς όμως προφητικά μου λόγια.

Η μόνη φορά που τον είδα να εκδηλώνεται με ένα έντονο συναισθηματισμό το Φεβρουάριο του 1964 την ώρα του αποχωρισμού μας στη Ρόδο, μετά τη μεγάλη προεκλογική συγκέντρωση που είχαμε με την ευκαιρία της επίσκεψής του στην πόλη μας πριν πάει στην Κρήτη. Ήταν και η τελευταία φορά που τον έβλεπα, γιατί μετά δύο τρεις μέρες, η γη της Κρήτης τον πήρε στην αγκαλιά της για πάντα.....

- Χαρακτηριστικό της νοστροπίας των πολιτευομένων και της ευκολίας με την οποία ηγήσαν από τον ένα συνδυασμό στον άλλο την παραμονή των εκλογών

είναι και η ακόλουθη περίπτωση που είχαμε στη Λίνδο. Υπήρχε μία κενή θέση στο Συνδυασμό μας που τη διεκδικούσε ένας νεαρός δηγηγός - στέλεχος από τα πιο δραστήρια του κόμματος, αλλά έχι ακόμη αρκετά ώριμος για υποψήφιοτητα. Προτιμήθηκε για τους λόγους αυτούς, άλλος, που συνεδίαζε ^{και} μεγαλύτερη και μαχητικότητα και ιδεολογική ορθοδοξία.

Ο πρώτος δυσαρεστήθηκε και ~~κόμματος~~ βρέθηκε σ'ένα συνδυασμό αντίπαλων. Κατάπληκτοι όλοι μας και ιδιαίτερα οι πιο στενοί του φίλοι. Πολλοί από τους τελευταίους πήγαν να τον μεταπεισουν, λέγοντάς του ότι πατέ δεν θα τον συγχωρήθι ο πολιτικός αυτός σαλταδορισμός. Καί εκείνος χωρίς να διστάσει καθόλου: " Η προσήλωση σ'ένα κόμμα, και στην ιδεολογία του, είναι καθήκον του ψηφοφόρου. Ο πολιτευόμενος θα πάει εκεί που θα βουλευθεί". Ωμή, κυνική, αλλά πάντως σωστή απεικόνιση της υστροπίας, πολ|κού αντ'αυτής που φιλοδοξούν να παίξουν το ρόλο του "εθνοπατέρα" με τα γνωστά επακόλουθα.

- Ήμουνα από τους πολιτικούς άνδρες που δημιουρ- γούσα έντονα συναισθήματα φίλιας και αντιπάθειας μέσα στις τάξεις των εκλογέων μου (και γενικότερα, είν' η αλήθεια:...) Γιατί ^{πιστεύω} πως πρέπει να ζεις την αλήθεια, μη πολλές φορές, και να μη κολακεύεις τις αδυναμίες του πλήθους. Πίστευα και ακόμη πιστεύω πως ο Ελληνικός λαός- στη μεγάλη του πλειοψηφία θα ακολουθήσει την πο-

λιτική ηγεσία του, όταν πεισθεί πως αυτή του λέει τα
 ουσιαστά, παρουσιάζει την κατάσταση όπως είναι πραγμα-
 τικά, είναι γενναία και δίκαιη... Γιαυτό και όταν η
 Ρόδος με υποδεχόταν σε παραλήρημα την πρώτη φορά που
 έγινα Υπουργός στο 1951 και περίμενε να της αναγγείλω
 ότι θάρχιζε χρυσή εποχή, δεν δύσασα από τους εξώστες
 της Γεν. Διοίκησης να προτρέψω τους συμπολίτες μου να
 σφίξουν δύο τρύπες ακόμα της ζώνη τους. Γιατί τέτοια
 ήτο η κατάσταση των δημόσιων οικονομικών και ήτο επιτα-
 κτικό να κάμουμε μία μεγάλη προσπάθεια περισυλλογής πριν
 δούμε καλλίτερες μέρες "Μα εμείς πεινάμε - φώναζαν
 αρκετοί". " Ναι ξέρω... Απ'ότι σας είπα είναι η αλή-
 θεια". Βέβαια πολλοί δεν μου συγχώρησαν την ειλικρίνεια
 αυτή. Υπήρξε όμως το βάθος πάνω στο οποίο εθεμελιώθηκαν
 οι δεσμοί μου με τη μεγάλη πλειοψηφία των συμπατριωτών
 μου, η οποία μου εξησφάλισε τόσες εκλογικές νίκες.

- Δεν σημαίνει ότι πάντα σε καταλαβαίνουν οι
 ψηφοφόροι. Παλλές φορές υπήρξαν περιπτώσεις κωμικο-
 τραγικών παρεξηγήσεων. Μερικές τις θυμάμαι ακόμη.
 Στο 1951, ύστερα από την αποχώρησή μου από το κόμμα
 φιλελευθέρων, επί κεφαλής του συνδυασμού της ΕΠΕΚ
 επεδόθηκα σε ένα πολύ σκληρό αγώνα διασφήτσης και
 ανασκευής μιας συκοφαντικής εκστρατείας εναντίον
 μου- πολύ έντονης- για τη διασφώνία μου με ^{2ο} Κόμμα
 φιλελευθέρων. Σ'ένα λόγο μου θέλοντας να εξηγήσω
 την ανάγκη της αλλαγής είπα: " Για να προχωρήσει η
 Ελλάδα, πρέπει να ακάψουμε βαθειά, να φέρομε στην
 επιφάνεια καινούργιο χύμα.

Αυτό που βρίσκεται τώρα από πάνω έχει εξαντληθεί...
 Και συνέχισα την ίδια σκέψη, προσθέτοντας:
 "Θέλουμε καινούργιους ανθρώπους: ... Με σκουριασμέ-
 νες δόξες η Ελλάδα δεν μπορεί να πάει μπροστά: "
 Αυτό το "σκουριασμένες δόξες" τα πήρε πολύ άσχημα
 η κοινωνία των παληών Τζακιών της Ρόδου. Το εθεώρησε
 ύβρη και όταν κάποτε ένας φίλος ήλθε να μου αναφέρει
 τί συνέβαινε, τότε έπρεπε να δώσω κάποια εξήγηση. ^{Αν}
 έδωσα την απάντηση, που κολάκεψε ακόμα λιγότερο
 τη φιλαυτία τους: "Για να σκουριάσει μία δόξα πρέπει
 κάποτε να ήταν δόξα. Αυτοί ποτε υπήρξαν δόξα τέλος
 πάντων; για να πάρουν το λόγο μου προσωπικά:"
 "Έτσι οι "σκουριασμένες δόξες" έμεινε στο λεξιλόγιο
 της Ρόδου ^{γιατί} έμεινε ο άλλος όρος "οι λιμουζινάριοι".
 Οι διαθέτοντες δηλ. λιμουζίνα, αντίπαλοί μας στις δημο-
 τικές εκλογές του 1951 ⁽⁵²⁾. Είχαν πράγματι συνασπισθεί
 εναντίον του συνδυασμού μας, που απαρτιζόταν από ανθρώ-
 πους των χαμηλότερων εισοδημάτων, όλοι σχεδόν οι μεγα-
 λέμποροι, τα τζάκια κλπ, που είχαν τότε το μονοπώλιο
 της λιμουζίνας: ...

- Αλλά υπήρξαν, ^{και} άλλες ... παρανοήσεις πιο
 διασκεδαστικές. Στον προεκλογικό αγώνα του 1958
 βρισκόμουν στην Κάλυμνο.

Στο λόγο μου αναφέρθηκα στην κρίση, που είχαν εκδηλωθεί στις τάξεις της ΕΡΕ, από την αποστασία των 13 (;) εκλεκτών στελεχών της. Και αναφερόμενος στον Κ.Καραμανλή, που ήτο το αγαπημένο παιδί της τύχης, που όλα τούλθαν όπως τάθελε μέχρι τότε, θυμήθηκα τον Καβάφη και ανέφερα τον Στίχο "Απολείπει ο θεός Αντώνιον". Μετά το λόγο άκουσα σε μία συντροφιά ένα φανατικό οπαδό να εξηγεί με θαυμασμό στους ακροατές του "είδες πώς την έφερε τον Δημόρχου;". Στην αρχή δεν κατάλαβα. Κατόπιν αντιλήφθηκα και με πήρε ένα νευρικό γέλιο. Ο τότε Δήμαρχος του νησιού - παλιός πολιτικός μας φίλος - μας έκανε χαρά και εθεωρήθη¹η αναφορά μου στον Καβάφη είχε στόχο το μόνο Αντώνη, που στεκόταν τον καιρό εκείνο στο στομάχι των φίλων μας, και ο φίλος μας το θεώρησε μεγάλη μασατρία εκ μέρους μου:

- Το όνομα του Ελευθερίου Βενιζέλου είναι ικανό να προκαλέσει θύελα χειροκροτημάτων, σε οποιαδήποτε πολιτική συγκέντρωση του Κέντρου στη Δίση. Γιαυτό και οι ρήτορες όταν βρεθούν σε δυσκολίες, καταφεύγουν στην επίκληση του ονόματος του Εθνάρχου - άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο πετυχημένα. Τα χειροκροτήματα όμως θα αντιχήσουν οποιαδήποτε, η ατμόσφαιρα θα ξαναξεσταθεί. Ένας συνυποψήφιος στην Κάρπαθο στις εκλογές του 1961 είχε δυσκολίες στην ομιλία του και γιαυτό τάρριξε πολύ στον "Ελευθέριο Βενιζέλο".

Χειροκροτήματα μιά δυό τρεις. Στο τέλος ακούστηκε από την άκρη της αίθουσας "Ζήτω ο Ελευθέριος Βενιζέλος". Με κοίταξε κάποιος σασιασμένος και εγώ για να μη τον αποθαρρύνω : " Βλέπεις ο λόγος ^{έγώ} και νεκρούς ανασταίνει ".

- Στεγςπροεκλογικώς λόγους, αλλά και στες άλλες πολιτικές ομιλίες ο πολύ κόσμος έρχεται κυρίως για να ευθουσιαστεί . Η εμφάνιση , ο τόνος της φωνής του ομιλητού, η ευφραστία του έχουν μεγάλη επιρροή στο ακροατήριο. Πολλές φορές δεν έχουν και μεγάλη σημασία αυτά που λέει. Είναι , όχι σπανίως, και ακατανόητα στους πολλούς. Είχα πολλές φορές αυτό το συναίσθημα. Και στην αρχή με εγέμιζε μ'ένα κάποιο συναίσθημα απογοήτευσης, ότι τόσο λίγο αφεμοίως το λόγο μου το ακροατήριο, όταν μιλούσα για γενικότερα και σοβαρότερα θέματα.

Γιαυτό πολλές φορές σταμάτησα το λόγο μου, για να επιβάλλω σιωπή στες άσχετες με όσα έλεγα επευφημίες ευθουσιώντων οπαδών. Μία φορά μάλιστα στα 1964 αναγκάσθηκα να απευθύνω σε μία ομάδα νεαρών , που με διέκοπτε σε κάθε φράση με υπερβολικές και άσχετες επευφημίες, γελώντας φυσικά :
 * Σκασμός επιτέλους , ανήτοι : "Αστε τουλάχιστον να με ακούσουν, όσοι δεν είναι δικοί μας :"

Η καταδά έπιασε, έμειναν φρόνιμοι και μπόρεσα να συνεχίσω την ομιλία μου:..

Αυτά και πολλά ανάλογα μ'έκαναν πολλές φορές να διερωτώμαι: 'Άραγε, όλος αυτός ο κόσμος με ακολουθεί γιατί πιστεύει σ' αυτά που λέγω ή γιατί με θαυμάζουν σαν ένα καλό μπεχλιβάνη'.

- Γεγονός είναι όμως, ότι είχα πάντα μία αξιόλογη εκλογική δύναμη, που με ακολουθούσε με πολλήν αφοσίωση σ' όλους τους αγώνες μου. Ποτέ όμως δεν πήρα και 'τσι πολλές φορές ερχόμουνα πρώτος από όλους τους υποψηφίους όλων των κομμάτων- τόσους σταυρούς, όσους πρόβλεπαν οι ειδικοί και η ειλικρίνεια της γλώσσας και η παραμέληση του ρουσαφετιού, ιδίως η αποφυγή της κολακείας του ήψηφόρου είχαν τις συνέπειες της. Γιαυτό δεν με στενοχώρησε και πολύ η σ' ιχομυθία πούχαμε κάμνει με τον αείμνηστο Γεώργιο Παπανδρέου- πριν βρεθούμε στο ίδιο κόμμα.

Μιλούσα από το βήμα της Βουλής για ζητήματα αλιείας. Είπα, λοιπόν σε μία φάση της ομιλίας μου, ότι το ενδιαφέρον μου σφίλεται στο γεγονός ότι είμαι "ερασιτέχνης ψαράς ". " Ανακριβέστατα: Επαγγελματίας αλιεύς φήμων" ακούσθη η βαρειά φωνή του σπινθηροβόλου πολιτικού διακόποντάς με , από τα πρώτα έδρανα της αντιπολίτευσης. Όλοι γελάσαμε και εγώ περισσότερο από τους άλλους:..."Με μοντέρνας μεθόδους όμως..." πρόσθεσα.

Η αλαζονία της εξουσίας

Ο Έλληνας, σαν πολίτης παραπονείται πάντα για τις αυθαιρέσεις και την περιφρονητική αδιαφορία που δείχνουν απέναντί του ^{κοινωνία} συνάθροι οι αρχές. Μόλις όμως του δώσουν την παραμικρότερη εξουσία, γίνεται αμέσως τύρραννος χειρότερος, απ' αυτούς που κατάγγελε ο ίδιος μέχρι τότε....

Θυμάμαι ένα επεισόδιο από τη ζωή μου σαν στρατιώτη στη Μέση Ανατολή. Η μονάδα στην οποία υπηρετούσα εστάθμευε στην Παλαιστίνη. Μία εποχή μας ήλθαν καμιά 50 νεαρά παιδιά από τη Χίττ - 16 - 20 χρόνων, ελεεινά από την πείνα και την κακοπέραση. Τους ντύσαν στρατιώτες, για να δυναμώσουν με το πλούσιο συσσίτιο, αλλά και να σκημάσουν το ηθικό τους. Συνέστησα στο Διοικητή του Τάγματος να στείλει τα πιο έξυπνα απ' αυτά τα παιδιά στον αυλαμό υποξιωματικό - ιδίως για την εξόφωση του ηθικού, επειδή έβλεπα ότι οι παλαιοί υποξιωματικοί δεν έδειχναν απέναντί τους πολλές φορές τη δέουσα κατανόηση. Ιδιαίτερα σκέφτηκα να σταλεί στον αυλαμό ένας νεαρός Χιώτης, που μου φαινόταν πιο ξύπνιος, αλλά και πιο πεινασμένος και φοβισμένος. Ήτοφα προστατευόμενος μου! Έτσι κι έγινε.

Αλλά κάποτε γύρισε το μικρό χιτώκι, με το βαθμό του δεκανέα., και εγώ ως υποδεκανέας, βρέθηκα υπό τις διαταγές του. Γρήγορα διαπίστωσα τί αλλαγή έγινε μέσα σ' αυτό το παιδάκι, απ' ότου πήρε τη σαρδέλλα:

Μεταπήδησε σε σατράπη. Και απέναντί μου ακόμα. Γιαυτό με πείραζε ο Διοικητής λέγοντάς μου: "Να ο προστατευόμενός σου. Περίφημη εκλογή μου έκανες: "Έλεούσαμε αλλά κάποτε ξεχείλισε το ποτήρι. Βρήκα μία πρόφαση και τον παρέσυρα σε μία μεγάλη σκηνή που είχαμε σαν αποθήκη του Τάγματος για να μη μας βλέπει κανείς. Λέγοντάς του ότι θα μπορούσε να δοκιμάσει και να πάρει ένα καινούργιο ηλικιακό και αμπέχνο τον έπεισα να αφαιρέσει το δικό του. Και τότε, χωρίς να είναι ντυμένος με τη στολή του, τον περιέδραξα. Τούδωσα τρεις γερές σφαλιάρες, λέγοντάς του ότι ήτ'ότι του άξιζε αφού είχε μεθύσει τόσο πολύ με την "σαρδέλλα" του και έγινε τύραννος, αυτός που μέχρι να πάει στον ουλαμό υπέφερε και παραπονιόταν τόσο πολύ για τη σκληρότητα, την αδικία των προϊσταμένων του. Μάρτυρες δεν υπήρχαν για τον ξυλοδαρμό ώστε να με μθνύσει, να ανταποδώσει δεν μπορούσε γιατί ήταν πιο αδύνατος και έτσι εδέχθη με φιλοσοφική εγκαρτέρηση τη δοκιμασία, η οποία για να πούμε την αλήθεια ταύκαμε πολύ καλό, γιατί από τότε έγινε άλλος άνθρωπος και απέκτησε πάλι την αγάπη των συναδέλφων του.

- Την ιστορία αυτή θυμήθηκα πολλές φορές στα χρόνια της πολιτικής μου σταδιοδρομίας. Πολλές από τις αυθαιρεσίες και τις κακότητες των δημοσίων υπηρεσιών και της χωροφυλακής^{σε'} σφείλονταν σε τίποτε άλλο, παρά σ'αυτή την "αλαζονία της εξουσίας" που χαρακτηρίζει πολλούς Έλληνες.

Σε κάθε τέτοια εκδήλωση, δεν την άφηνα χωρίς να την πολεμήσω. Βέβαια η ^{δραστηική}θεραπεία του Χιότη δεκανέα δεν ήταν δυνατό να επαναληφθεί. Αλλά υπήρχαν μέσα διαφορετικά που πολλές φορές ήταν ακόμα πιο αποτελεσματικά. Τοότο μου στοίχισε τη μνήμη πολλών ατόμων ως και των πλείστων δημοσ. υπαλλήλων, χωροφυλάκων. Αλλά και την αγάπη και το σεβασμό των αδικουμένων, των θυμάτων των οργάνων της εξουσίας.

Έτσι όταν στην πρώτη μου προεκλογική ομιλία σ' ένα χωριά της Ρόδου διακήρυξα ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι χωροφύλακες δεν ήταν αφέντες, αλλά υπάλληλοι του λαού, καύκρεπε να κατοχυρώνουν και όχι να καταπιύουν με αυθαιρεσίες την χαρά της ελευθερίας του ο κόσμος ξέσπασε σε ένα πρωταφανές ενθουσιασμό και φώναξε " Χριστός Ανέστη ". Γιατί πρέπει να ομολογήσου- με. Έγιναν από τις πρώτες μέρες της απελευθέρωσης ασυγχώρητα λάθη στον τομέα αυτό, που δηλητηρήσαν την άδολη χαρά των δωδεκανησίων για την ελευθερία τους.

Μία από τις μεγαλύτερές μους ικανοποιήσεις ήτο η ακόλουθη σκηνή, που συνέβη στην Αστυκάλαια. Στο απομακρυσμένο αυτό νησάκι πρέπει να πω δεν είχα πάει μέχρι τότε παρά μία ή δύο φορές. Ένας δυστυχημένος φαρδός είχε μία υπόθεση και εταλαιπυρείτο από το λιμεναρχεία και άλλες "αρμόδιες" αρχές και στο τέλος, όταν ύψωσε κάπως περισσότερο **ψη φωνή** του ... τις έφαγε μέσα στο καφενείο από ένα χωροφύλακα.

Στη δοκιμασία του, στην ντροπή που αισθάνθηκε για τη δημόσια διαπόμπευσή του δεν βρήκε τίποτε άλλο να πει παρά " Καλά: θα τα γράψω στο Ζίγδη και εκείνος θα σας κανονίσει " : Δεν ήξερα τον άνθρωπο. Αλλά όταν πληροφορήθηκα το επεισόδιο γέμισαν τα μάτια μου ... Είχα γίνει για τους ταπεινούς, και τους περιφρονημένους το έσχατο καταφύγιο, το θάρρος και η ελπίδα τους...

- Δύο επεισόδια από την Σύμη είναι χαρακτηριστικά της ψυχολογίας, που δημιούργησε η χωροφυλακή ευθύς μετά την απελευθέρωση.

Μετά τις εκλογές του 1950 πήγα στη Σύμη να επικοινωνήσω με το λαό της και να συζητήσω τα προβλήματά του. Η Σύμη είχε ψηφίσει στη μεγάλη της πλειοψηφία "φιλελευθέρους" αλλά ένας σημαντικός αριθμός ψηφοφόρων είχε ψηφίσει τον πατριώτη της γενναία ταγματάρχη Μ.Κλαδάκη, της ομόθυμης μεγάλης οικογένειας, που κατέβηκε με ένα αριστερίζοντα συνδυασμό . Όλοι αυτοί εχαρακτηρίστηκαν κομμουνιστές και το νησί μετά τις εκλογές πέρασε από μία περίοδο μεγάλης καταπίεσης. Με χίλιους κόπους κατορθώσαμε να πείσουμε νάρθουν καμμιά εκατοστή άνθρωποι στο " Αναγνωστήριο " που διέθετε μία μεγαλοτάιπη σάλα για να με ακούσουν. Παρατήρησα όμως ότι οι πολλοί δεν μπήκαν στην αίθουσα. Έμειναν στον προθάλαμο. Στην αίθουσα ήσαν οι αρχές, ο δήμαρχος και στην πρωτακαθεδρία ο ανθυπασπιστής της Χωροφυλακής ,Διοικητής του Σταθμού.

Μίλησα ό σο χρειαζόταν και ύστερα παρακάλεσα τους περισσότερους να μου πουν τη γνώμη του σ'αυτά που είπα και να μου απευθύνουν ερωτήσεις, για να ενημερωθώ πλήρως για τα προβλήματα του νησιού. Παρά τις παρεκλήσεις μου όμως κανείς δεν άνοιγε το στόμα του. Μου φάνηκε παράξενο, επέμενα και τους ρώτησα μήπως φοβόνταν και απέφευγαν να εκτεθούν μιλώντας δημόσια. Έγινε μία ανήσυχη σιωπή για μερικά λεπτά, σπότε βλέπω ένα ηλικιωμένο ευλαβικό τύπο ναυτικού, με μακρύ μoustάκια, αφέλειες στο μέτωπο και με το κασκέττο στο χέρι, να προχωρεί από τον προβάλαμο να μπαίνει στη μεγάλη αίθουσα και να κατευθύνεται προς το τραπέζι όπου καθόμουν. Όταν έφθασε όμως στη μέση της αίθουσας έστριψε δεξιά και στάθηκε μπροστά στον κ. Ανθυπασπιστή, το σπαίνομε πολύ σεβασμό τον ρώτησε " Μου επιτρέπεται να μιλήσω στον κ. Βουλευτή;"

Ο κ. Ανθυπασπιστής έγινε κατακόκκινος και προσπάθησε να εκφράσει την απορία του, πώς ο καπετάν Νταβέλης - έτσι ήταν γνωστός ο ήρωάς μας- διανοήθηκε να ζητήσει άδεια για να απευθυνθεί στο βουλευτή του, σε δημόσια συγκέντρωση... Αλλά ήτα τόσο φυσική και απροσποίητη η συμπεριφορά του καπετάν Νταβέλη, ώστε να μη χρειάζεται καμμία άλλη απόδειξη για το είδος της ελευθερίας, που απολάβαινε το δυστυχισμένο νησί, ευθύς μετά την απελευθέρωση....

Είχε το κωμικό στοιχείο η όλη σκηνή. Αλλά στην πραγματικότητα ήτο αφάνταστα τραγική..... Δεν την άφησα φυσικά ανεκμετάλλευτη.

- Ακόμα ένα άλλο επεισόδιο στο ίδιο νησί. Προεκλογική περίοδος το 1951. Βρισκόμουν στην Σύμη για να μιλήσω και ήξερα ότι η συντηρητική κλεισθήφεια του νησιού ήτο μαζί μας (ΕΠΕΚ) Εντοούτοις στη μικρή Πλατεία, όπου το εκλογικό μας Κέντρο, την ώρα της ομιλίας πολύ λίγος κόσμος. Παρέες πα-
ρέες στις γυνιές και στους δρόμους που οδηγούσαν σαυτή Από το απέναντι καφεενείο είχαν βγάνει στην πλατεία ένα μεγάλο τραπέζι, γύρω από το οποίο καθόνταν 15-20 άτομα πίνοντας ούζο. Βγήκα στο μπακλόκι του Εκλογικού μας Κέντρου να μιλήσω. Είδα ότι ο κόσμος εσφίγγετο. Προσπαθούσε να δείξει όσο το δυνατόν πιο συγκρατημένος, αδιάφορος ακόμα και παρακολουθώντας με την άκρη του ματιού τη δύναμη της χωροφυλακής, πούλθε να διασφαλίσει την τάξη....

Αφού είπα μερικά λόγια για τα πολιτικά θέματα, άλλαξα τόνο φωνής και σε ύφος φιλικό και οικειοθελές μαζί, τους είπα " Βρε, παλησουμιακοί τί κά-
θατε τα τελευταία αυτά χρόνια; Όταν ήμουνα παιδί σας ήξερα για γλετζέδες, καυγατζίδες, ζωντανούς ανθρώπους; Τώρα γιατί είστε πεθαμένοι; Πότε τέλος πάντων θακούσω να σκάτε ένα ποτήρι, στον καφενέ, γιατί ήρθατε σε κέφι....." Δεν πρόφθασα να συνεχίσω. Από το μεγάλο τραπέζι του καφεενείου ακούσθηκε η φωνή του μακα-
ρίτη Σκιαθίτη, που ήταν τότε επιστατής στον Πανορμίτη. " Να συχωρεθεί η ψυχή της μάνας σου παιδί μου " Και με μία κίνηση αναποδογυρίζει το τραπέζι και ότι υπήρχε απάνω έγινε κομμάτια στο πεζοδρόμιο....

Έτρεξαν οι χωροφύλακες , να αποκαταστήσουν την τάξη. Αλλά με δύο λόγια μου τους καθήλωσα στις θέσεις τους και η συγκέντρωσή μας τέλειωσε με πολύ ενθουσιασμό και με την αναφώνηση "Χριστός Ανέστη "...

- Η υστερία της ρουσετολογίας, με την οποία γινόταν η εκπαίδευση των αξιωματικών και των ανδρών της χωροφυλακής , ήτο τόσο ανεδαφική σε μία παρθένα περιοχή σαν τη δωδεκάνησο, ώστε συνετέλεσε όπως ήδη προαναφέρθηκε να καταστραφεί σε μεγάλο βαθμό η χαρά της απελευθέρωσης. Φιλελεύθεροι μέχρι πάθους από τα χρόνια του Ελ. Βενιζέλου, οι απόστρατοι Δωδεκανήσιοι φαίνονταν σαν ύποπτοι συνοδοιπόροι στα μάτια των οργάνων του κράτους της μεταπολεμικής "εθνικοφροσύνης".

Οι ελάχιστοι δε αριστερίζοντες την πλήρωσαν φοβερά, όπως τα εξαίρετα παιδιά της ΕΜΠΑ, που είχαν τόσο ηρωϊκή δράση κατά των Ιταλών, Γερμανών και Εγγλέζων, και κατόληξαν στις φυλακές μεταπελευθερωτικά. Πόσο αρρωστημένη ήτο αυτή η νοοτροπία το δείχνει η κατωτέρω ιστορία- τα επίσημα στοιχεία τα οποία κατατέθηκαν στη Βουλή το 1955, κατά την ανάπτυξη σχετικής εκερρώτησης. Για να προστατεύσει η χωροφυλακή ένα τον Ι.Σ. που κατηγορούνταν ότι διεχειρίσθη κακά ή καταχράστηκε χρήματα που εστάλησαν από την Αμερική για την Ποιμιάδα Σχολή

δεν εδίστασε να του βγάνη πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων, στο οποίο ανεγύριζε μεν ότι επί Ιταλικής κατοχής ο κύριος αυτός ήτο συνεργάτης των Ιταλών, κύριο στέλεχος των μυστικών υπηρεσιών του εχθρού, καταδότης της κινήσεως των Ελληνικών πολιτικών πλοίων και υπεύθυνος για την καταβύθιση ενός ελληνικού υποβρυχίου, αλλά και μετά την απελευθέρωση απέδειξε ότι εμφορείται από υγιή κοινωνικά φρονήματα και ήταν επομένως ανεπίλητος "εθνικόφρων". Είχε μετά την απελευθέρωση γίνει ο κύριος αυτός πράκτορας των Ελληνικών Υπηρεσιών, κάρφωνε τους συμπατριώτες του και έβγαλε 4 καθηγητές της λαμιάδος ως κομμουνιστές, γιατί είχαν το θάρρος να καταγγείλουν τις διαχειριστικές του ατασθαλίες στη διαχείριση των χρημάτων τους. Αλλά δεν θέλω να συνεχίσω στο θέμα αυτό, γιατί πάμε σε πολύ σοβαρά θέματα, που δεν είναι πρόθεσή μου να θίξω εδώ. Στις σελίδες αυτές θα περιορισθώ σε μερικές κατά το μάλλον ή ήττον εύθυμες ιστορίες.

- Αλλά πριν κλείσω το κεφάλαιο αυτό θάπρεπε να προσθέσω δύο τρεις παρατηρήσεις ακόμα: Κάτω από τις συνθήκες αυτές βασική προσπάθεια μου ήτο να δώσω τη δυνατότητα να απολαύσουν τη χαρά της απελευθέρωσης τιν οι συμπατριώτες μου και για το σκοπό αυτό δίσταζα να καυτηριάσω και να ζητήσω

την τιμωρία κάθε παρεκτροπόμενου - κάθε Δημόσιου υπαλλήλου και οργάνου της τάξης που συμπεριφερόταν σαν τον αγύριστο καιρό της ξενικής κατοχής. Σ αυτή την προσπάθεια σφείλεται κατά ένα μεγάλο ποσοστό η δύναμή μας στο λαό. Ατυχώς όμως και η αντίπαθεια της χωροφυλακής και αρκετών άλλων υπηρεσιών απέναντί μου. Δεν μπορούσαν να καταλάβουν ούτε πόσο διαφορετική ήταν η αποστολή τους στα νησιά μας, ούτε τη γλώσσα μου σαν τους τα υπενθούμιζα.

Ετσι βασικό αντίπαλο στις εκλογές δεν είχα τόλλα κόμματα, και τους υποψηφίους των. Είχα τη χωροφυλακή. Μερικοί αξιωματικοί τους μάλιστα δεν εδίσταζαν να μου το πουν - σε ιδιαίτερες συνομιλίες- σαν και τον περίφημο διοικητή χωροφυλακής Κω, που έγινε έξω φρενών γιατί βοήθησα το 1960 της χωρικής στα αίτημά τους να μη πουλήσουν την υτομάτα τους 35 το κιλό όπως ζητούσαν οι βιομήχανοι, αλλά γύρω στις 50, όπως είχε καθυρίσει η Κυβέρνηση λόγω υπερπαραγωγής.

Η συγκέντρωση διαμαρτυρίας των χωρικών, ήτο κομμουνιστική εκδήλωση και η υποστήριξή μου αυτούς ανεπίτρεπτη υπόθαλη ανατρεπτικών εκδηλώσεων:...

Μούχε μάλιστα φτιάσει "φάκελλο" ο υποδειγματικός εκείνος αξιωματικός, τον οποίο γλέντησα διαβάζοντας όταν οσφ Υπουργός της Κυβέρνησης του Κέντρου τον επισκέφτηκα στην Κω στα 1969:

Κάτω από τες συνθήκες αυτές δεν είναι δύσκολο να φαντασθεί κανείς την έκπληξή μου, όταν σε μία προεκλογική συγκέντρωση στα 1963 αντελήφθηκα ένα χωροφύλακα να με..... χειροκρατεί!.

Πάει, είπα, χάλασε ο κόσμος!... Καί πράγματι ήτο ένα από τα προμηνύματα της δημοκρατικής νίκης, που κερδήθηκε ύστερα από τόσους αγώνες και θυσίες, στον ίδιο και σ' άλλους τους Έλληνες, για λιγότερο από δύο χρόνια το αίσθημα της ελευθερίας, για να καταλήξουμε δυστυχώς στο έγκλημα της 15 Ιουλίου 1965 και στα επακόλουθά του.!

ΑΠΟ ΤΗ ΒΟΥΛΗ

Σκόρπιες αναμνήσεις, από τα παραλειπόμενα της βουλευτικής δραστηριότητος.

- Στα 1960 είχαμε τη μεγάλη συζήτηση για την επένδυση του Αλουμινίου. Σε μία συνδρίαση θυμάμαι τη μεγάλη μου αγόρευση, που κράτησε 4 ½ ώρες. Είναι γνωστή η εντύπωση και οι απηχήσεις της-ώστε δεν χρειάζεται να πω εδώ τίποτε. Μερικές μέρες αργότερα συναντήθηκα τυχαία με τον κ. Λίνο Τσαλδάρη στους διαδρόμους της Βουλής " Συγχαρητήρια για τον προχθεσινό σας λόγο " μου είπε ειρωνικά. Πού θα ξανακάνετε ένα εξ ίσου μεγάλο ;" Φορούμαι ότι δεν μπορώ να σας δώσω μια κατηγορηματική απάντηση" του απάντησα. " Αμφιβάλλω αν η Κυβέρνησή σας είναι ικανή να επαναλάβει και άλλη μια φορά ένα τόσο μεγάλο σκάνδαλο :.."

- Στην αίθουσα της Βουλής συνεχιζόταν και επερώτηση για το ελαιόλαδο. Η επίθεση στρεφόταν κατά του κ. Χρυσανθόπουλου υπουργού εμπορίου τότε, στις Κυβερνήσεις Καραμανλή. Εγώ που είχα πάρει μέρος παρακολουθούσα όμως ανελλιπώς τη συζήτηση επί θεση της αντιπολιτεύσεως και των δικών μας ιδιαίτερα ήτο πολύ άτονη.

Σε μια διακοπή βρέθηκα στο διάδρομο αντιμετώπος με τον κ. Π. Μανιλλόπουλο. " Δεν σας βλέπω να παίρνετε μέρος " μου λέγει. " Τι συμβαίνει, δεν σας ενδιαφέρει η υπόθεση; " Και εγώ : " Λυπούμαι κ. Πρόεδρε, αλλά σκάνδαλο μερικών εκατομμυρίων δραχμών πράγματι δεν με ενδιαφέρει. Ειδικεύομαι σε σκάνδαλα που κερνάν τα 10 εκατ. δολάρια, τουλάχιστον..."

- 1953 ο Συναγερμός στάγει^{ον} το και ο κ. Μαρκεζίνης στον κολοφώνα της δόξας του: Στη Βουλή συζητούσαμε την υπόθεση της συγχώνευσης των Τραπεζών Εθνικής και Αθηνών. Μίλησα δια μακράν και εμπειριστικώς ενάντια του μέτρου. Και επέκρινα ιδιαίτερα τον Υπουργό Συντονισμού - που ο ίδιος εμφανιζόταν σανεμπνευστής της συγχώνευσης - ενώ όπως μάθαμε αργότερα την πρωτοβουλία και την απόφαση πήρε ο ίδιος ο Στρατάρχης. Αργά το βράδυ βγήκα από την αίθουσα να κληθώ ένα τσιγάρο. Στο μικρό χωλλί έξω από την αίθουσα των συνεδριάσεων βρέθηκα αντιμετώπος με τον κ. Σπύρο Μαρκεζίνη

που μόλις και είχε εγκαταλείψει το υπουργικό του εδώλιο. Βρέθηκα σε κάποια αμηχανία, γιατί η επίθεσή μου ήτο αυστηρή και επερίμενα διαμαρτυρίες ή παράπονα. Χωρίς να χάσει καιρό όμως μου λέγει:

"Κ ύριε Ζίγδη ήσαστε ο καλλίτερος ομιλητής σήμερα" ξεροκατάπια και εσκέφτηκα πώς να ανταποδώσω το κομπλιμέντο. Ο ίδιος όμως με απάλλαξε από τον κόπο. Στον πιο φυσικό τόνο μου λέει:

"Αλλά και εγώ, φίλτατε, δεν ήμουνα υπέροχος;"

"Έμεινα ανανδός για μιά στιγμή και τούπα" "Ναί, ήσαστε ο άσος της υπεφυγής" "Υπέροχα, υπέροχα" μου λέγει κατευχαριστημένος "Α α'είσαθε διατεθειμένος να το επαναλάβετε μέσα στην αίθουσα". "Βέβαια, τουλάχιστον, αν σας ευχαριστεί, και μένουμε μέχρι τις 2 π.μ. για να ξανάλθει η σειρά μου, να δευτερολογήσω και να απευθύνω επισήμως πια στο Υπουργό, το κομπλιμέντο ότι ήταν άσος της υπεφυγής".

- Κατά τον πανυγηρικό εορτασμό της πρώτης επέτειου του Συναγερμού - 1953 - έγινε μία επίδειξη μεταξύ των τριών επίδοξων διαδόχων ρητορικής τέχνης, μέσα α'ένα απίθανο για την εποχή εκείνη ντεκόρ διαφώμισης. Φωτογράφοι, ραδιοφωνα, ακόμα ξένες τηλεράσεις επιστρατεύθηκαν για να ακαθανάτισουν τις ένδοξες εκείνες εκδηλώσεις. Την πρώτη μέρα μίλησε ο κ. Μαρκεζίνης περίπου 2 ώρες.

Τη δεύτερη ο κ. Στεφανόπουλος περίπου τρεις: Την τρίτη ο κος Κανελόπουλος. Είχε ξεπεράσει ήδη τις 3 ώρες . Μιλώντας συνεχώς , όταν εντελώς παρενεθικά είπε την περίφημη φράση "Αρκούμαι στα ολίγα αυτά, επί του θέματος...." όλη η Βουλή γέλασε. Είναι άριστος ομιλητής αλλά μετά τρεις ολόκληρες ώρες όλοι μας είμεθα εξαντλημένοι και εκείνος φαινόταν διατεθειμένος να συνεχίσει άλλο τόσα... Γέλασα και γώ. Και ενώ καθόμουν στα ορεινά εδάλια, σταμάτησε το λόγο του και με παρατηρεί " Κύριε Ζίγδη, όταν σεijs αγοράζετε, εγώ ποτέ δεν γελώ. Γιατί δεν ακολουθείτε και σεijs την ίδια τακτική, όταν εγώ είμαι στο βήμα; ".

Δεν θεώρησα ότι έπρεπε να απαντήσω, γιατί όλη η Βουλή γελοούσε. Την επόμενη όμως όταν συναντηθήκαμε στο διάδρομο της εισόδου της Βουλής είχα την ευκαιρία να εξηγήσω ότι με παρεξήγησε . Δεν ήμουνα ο μόνος που γέλασε και δεν γελάσαμε ειρωνικά, αλλά σαν εκδήλωση του θαυμασμού μας για την αντοχή του. Ύστερα από τρεις ώρες να πει κανείς δεν αρκείται στα ολίγα αυτό ήτο ένδειξη μιας πνευματικής και σωματικής ρώμης: Εφάνηκε πολύ ικανοποιημένος και μου είπε. " Ναι: Πράγματι άδικο σας παρεξήγησα ".

- Συνέβη στην αρχή της βουλευτικής μου σταδιοδρομίας . Βρισκόμουν στο βήμα , μιλούσα για κάποιο οικονομικό θέμα. Στη ρώμη του λόγου μου όμως αναφέρθηκα και στην κρίση που είχε εκδηλωθεί τότε στις τάξεις του λαϊκού κόμματος, με την αποστασία του μακαρίτη Κάντιτζια, και ενός αριθμού φίλων του.

Έξαφνα σηκώθηκε από τη μέση της αίθουσας ένας μαυρι-
 δερδός τύπος, ο οποίος άρχισε να με περιλουεί με το πιο
 απίθανο υβρεολόγιο και με ένα τόσο εξ ίσου εκλεπτισμένο
 Σταμάτησα και περίμενα να τελειώσει. Αυτό κράτησε 3-4
 λεπτά οπότε ο άνθρωπος είχε ανάγκη να ακούση και τη
 δική μου αντίδραση - περιμένοντας προφανώς να του μι-
 λήσω στην ίδια γλώσσα. Εγώ όμως ξερά και κοιτάζοντάς
 τον καλά είπα " Ουχί μόνον τοις γυναιξί αλλά και τοις
 ανδράσι... " και συνέχισα το λόγο μου, σαν ^{μη} συνέβηκε
 τίποτα. Ο άνθρωπος δεν περίμενε μία τέτοια αντίδραση.
 Ίσως και η αρχαιοπρεπής έκφραση να τον ζάλησε. Ενώ λοιπόν
 στεκόταν απειλητικός, όταν άκουσε τα λόγια μου ξεφούσκω-
 σε σαν μπαλόνι και κατέρρευσε στη θέση του. Γέλασε όλη
 η θουλή. Ήταν ο περίφημος κ. Π. από τη Β. Ελλάδα. Από
 τότε όμως ο άνθρωπος όχι μόνο δεν μου κράτησε καμία,
 αλλά αντίθετα μεταβλήθηκε σε προστάτη μου, στις περι-
 πτώσεις δράσεως των αθεράπευτων διακοφιών...

- Με τον μακαρίτη Ροδόπουλο, αφ' ότου έγινε
 πρόεδρος δεν τα πηγαίναμε καθόλου καλά. Πολλές φορές
 μάλιστα μου έδινε την εντύπωση ότι καταλαμβάνονταν
 από αλλεργία όταν του ζητούσα το λόγο γιατί έτσι
 περίμενε πως θα κατήγγειλα κάποια αυθαιρεσία του...
 Η όχι αυτή ευχάριστη τροπή στις σχέσεις μας ξεκί-
 νησε από το ακόλουθα επεισόδιο.

Όταν παραιτήθηκε ο κ. Μαρκεζίνης από την Κυβέρνηση
 Παπάγου, εγώ έλειπα στο εξωτερικό. Όταν μετά δυό-
 τρεις μέρες γύρισα, προκάλεσα μία σύσκεψη με τα στε-

λέχη του κόμματος του μακαρίτη στρατηγού Χαβάνη, εκλογικά Κουτσοπέταλοκαι για να δούμε πώς θα εφέρναμε το θέμα προς συζήτηση - εφ'όσον ήτο εξαιρετικής πολιτικής σημασίας. Συνεφώνησαν όλοι ότι η συζήτηση ήταν επιβεβλημένη και μου ανέθεσαν να συνεννοηθώ σχετικά με τον Πρόεδρο- τον κ. Ραδόπουλο για τον τρόπο, που θα έπρεπε να γίνει. Πήγα πράγματι στο γραφείο του Προέδρου, του ανέπτυξα το ζήτημα και τον ερώτησα πώς προτιμά να ενεργήσουμε. Να ζητήσουμε το λόγο προ της ημερησίας Διάταξης, να καταθέσουμε ερώτηση, κερώτηση, ή τί άλλο εθεωρούσε καλλίτερο. Μου απάντησε ότι σύμφωνα με την άποψή μας ότι δικαιούμεθα να το φέρουμε προς συζήτηση, αλλά μου είπε: Περιμένετε, όταν θάρθουν τα διατάγματα της αποδοχής της παραιτήσεως και του διορισμού του νέου Υπουργού Συντονισμού, την ώρα που θα τα διαβάζω να μου ζητήσετε το λόγο, και τότε θα συμφωνήσουμε πώς να προχωρήσουμε.

Έφυγα ευχαριστημένος. Ειδοποίησα τους άλλους συναδέλφους και πήγα στο καφενείο, για ένα καφέ πριν από τη συνεδρία. Σε λίγο ήλθε ένας κλητήρας. Σταλμένος από το μακαρίτη Χαβάνη να μου πει ότι ο Πρόεδρος ανέβηκε στο βήμα και διαβάζει τα διατάγματα. Έσπευσα να τον προλάβω πριν τελειώσει και πραγματικά σήκωσα το χέρι και αφού μου έδωθη ο λόγος άρχισα να διατυπώνω την ερώτηση μου, για τον τρόπο που θα ήθελε ο κ. Πρόεδρος να ακολουθήσουμε για τη συζήτηση του θέματος Μαρκεζίνη.

Και τότε ο κος Ροδόπουλος- χωρίς καμμιά συστολή, με ύφος λίαν επιτιμητικό μου λέγει " Κύριε Ζίγδη, δεν θα μάθετε ποτέ τον κανονισμό; Διακόπτεται ποτέ ο Πρόεδρος όταν διαβάζει διατάγματα για θέματα σαν αυτά που προτείνετε ; " "Άπειρος από τα "ήθη και έθιμα" αυτού του είδους της πολιτικής ζωής έμεινα για μια στιγμή άναυδος: "Άρχισαν όμως άλλοι συνάδελφοι, που ήξεραν τα προηγηθέντα να επιτίθενται στον Πρόεδρο. Εγώ αρκέστηκα να του πώ " Νόμιζα πως έγινε κάποια συμφωνία κ. Πρόεδρε. Δεν ομιλώ αυθαίρετα. Αν θέλετε να υπαναχωρήσετε μου σφείλετε μία εξήγηση τουλάχιστον. Αλλά ο Πρόεδρος συνέχισε λαύρος να δίδει σ' άλλους διαμαρτυρόμενος μαθήματα καλής συμπεριφοράς. Τότε δεν εκρατήθη πια ο μακαρίτης Χαβάνης. Σηκώθηκε επιβλητικός όπως ήτο ύψωσε τον δάκτυλο και είπε " Εάν συνεχίσετε έτσι, θα μ'αναγκάσετε να σας απευθύνω βαρυστάτην ύβριν. και ξέρετε ποίαν..." Νεκρική σιγή επακολούθησε. Ο Πρόεδρος καταπαντίσθηκε στην έδρα του και υποσχέθηκε ότι θα μας ειδοποιούσε σύντομα για την αιτουμένη συζήτηση :...

- Ήταν η παραμονή της 15ης Ιουλίου . Η μεγάλη κρίση που συνεκλόνηζε το κόμμα της Ε.Κ. δεν είχε γίνει ακόμα δημόσια, αλλά είχε δημιουργήσει μία κατάσταση αποκνιχτική μέσα στο κόμμα. Κάθε μέρα διεπίστωνα την άβυσσο , που με χώριζε με πολλούς αγαπητούς συναδέλφους, με τους οποίους μας ένωναν αγάνες 15 τουλάχιστο χρόνων.

Δεν μπορούσα να υποφέρω τον αρριβισμό και την τύφλωση πουχε καταλάβει **όλους** στην αλληλοεξόντωση. Με αυτά τα αισθήματα ένα βράδυ κουβεντιόζαμε με τον φίλο μου Δημ. Παπασπύρου- που μου ήταν ιδιαίτερα αγαπητός. Στο τέλος δεν κρατήθηκα και τούπα "Καταλαβαίνω ότι δεν μπορεί να υπάρξει συνεννόηση μαζί μας. Είσαθε λεβαντίνιοι και δυστυχώς είμαι ευρωπαϊός υπουργός:...

- Μετά τις εκλογές του 1959 εξέσπασε μία δεινή κρίση στους κόλπους του κόμματος των φιλελευθέρων. Η ήττα που είχαμε υφαστεί ήταν συντριπτική. Η ΕΔΑ είχε γίνει η αξιωματική αντιπολίτευση. Οι δύο συναρχηγοί μας - οι μακαρίτες σήμερα Σοφ. Βενιζέλος και Γ. Παπανδρέου ήλθαν πάλι στα μαχαίρια και είχαν γύρω τους σχηματισθεί οι απαρτίτητες ομάδες από πρωτοπαλλήκαρο: Μία μέρα πριν από μία σύσκεψη των κοινοβουλευτικών μελών και πριν την "σφιστική" αποχώρηση και των δύο αρχηγών από το κόμμα, βρέθηκα στο μπαλκόνι της λέσχης των φιλελευθέρων μαζί με τον αείμνηστο Γ. Παπανδρέου. Με ρώτησε με ενδιαφέρον τη γνώμη μου - πως θα μπορούσαμε να ξεπεράσουμε την κρίση. Χορογελάντας του απάντησα: "Εφ'όσον υπάρχει και οι δυο σας προκοπή δε θα δούμε. Θα πρέπει να εκτελέσουμε και Σας και το Σοφοκλή και τότε το κόμμα θα πάει μπροστά": Και από ποιό θα άρχιζες, μου κάνει με κάποια κωμική. "Κύριε Πρόεδρε του ακαντά, πιστεύω στην ισοπολιτεία":..

ΠΕΡΙ ΏΡΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΤΙΝΩΝ

Μία εκδήλωση απόδειξη επιβίωσης των ανατολίτικων μεθόδων ζωής στον τόπο μας είναι και η αδιαφορά προς την ώρα. Δίνεις ένα ραντεβού για τις 7 και μπορεί να σου εμφανισθεί ο φίλος ή η φίλη στις 9. Τα θέατρα αναγγέλλουν έναρξη της παραστάσεως στις 9,30 και φθάνει και 10,30 και ακόμη περιμένεις... Τα βαπόρια ορίζουν ώρα για αναχώρηση την 1 και στις 5μ.μ ακόμα βρίσκεσαι στον Πειραιά . Αλλά τί να συνεχίσω...

Είχα γυρίσει μόλις πριν από λίγους μήνες από την Αγγλία όταν στα 1946 άρχισα την προσπάθεια για την καθάρτιση του " Σχεδίου εξηλεκτρισμού και εκβιομηχάνησης" που υπήρξε αργότερα μία από τις βάσεις και τη βοήθεια Μάρσαλλ για την Ελλάδα και της γενικής κατευθύνσεως της πολιτικής οικονομ. αναπτύξεως επί μία δεκαετία και πλέον . Είχα συγκεντρώσει περί τους 150 επιλέκτους Έλληνες, τεχνικούς, οικονομολόγους- νομικούς κλπ. Πολλοί απ' αυτούς υπήρξαν αργότερα μέλη κυβερνήσεων, Διοικητές Τραπεζών, Δημοσίων επιχειρήσεων, Βιομηχανιών κλπ. Όλη την προσπάθεια την εβάσισα πάνω στο σύστημα " των ομάδων εργασίας ", όχι δηλαδή της ατομικής εργασίας ,αλλά της συστηματικής συζητήσεως από διάφορες ειδικά καταρτισμένες ομάδες πάνω σε μία εισήγηση. Τα κείμενα επομένως που υιοθετούντο δεν ήταν ατομική εργασία του οποιουδήποτε - όσο σοφός και νάταν- αλλά της ομάδας.

Σε μία απ' αυτές τις ομάδες εργασίας συμμετείχε και ένας διαπρεπής καθηγητής του Πανεπιστημίου, ο οποίος στα χρόνια που επακολούθησαν διακρίθη ιδίως σαν Διοικητής Τραπεζής . Λαμπρός επιστήμων , ευγενικός άνθρωπος , είχε το "κουσούρι" να μας έρχεται ένα τέταρτο τουλάχιστον αργότερα από την ώρα που είχε ορισθεί και έτσι καθυστέρουσε όλους μας.

Μια μέρα που τα πράγματα πίεζαν περισσότερο ακόμα από συνήθως , μου ξανάφθασε με τη συνθησιμένη του καθυστέρηση. Δεν βάσταξα και τούπα: " Βέβαια , αγαπητέ μου κ. καθηγητά, είσθε ένας πολυάσχολος άνθρωπος και ο χρόνος σας είναι πολύτιμος. Όσο όμως πολύτιμο να είναι το δικό σας τέταρτο δεν μπορεί να ξεπερνά σε σημασία το άθροισμα των τετάρτων των άλλων 20 μελών που χάνεται εξ αιτίας σας. Μη δείχνετε λαιπών τόσο εγωιστής, εφ' όσον , όπως ξέρω καλά, δεν είσαστε: Κοκκίνητος ελαφρά, αλλά πολύ ευγενικός και ευσυνειδήτος όπως ήταν δεν μας ξανάβησε πια ποτέ!...

- Σαν ανέλαβα το Υπουργείο Βιομηχανίας στα 1951 βρήκα μία απίθανη κατάσταση από απόψεις ωρών εργασίας. Ο κάθε υπάλληλος ερχόταν όταν ήθελε περίπου. Οι ώρες για τους βουλευτές και το κοινό υπήρχαν μόνο για να δημιουργούν επεισόδια , γιατί οι υπάλληλοι έλειπαν... σε συμβούλια κ.ο.κ.

Έβγαλα μία εγκύκλιο και καθόρισα το ωράριο όλης της ημέρας καταλεπτός. Απαγόρευσα να γίνονται "συμβούλια" τις ώρες που δεχόμουνα τους βουλευτές και το κοινό - τα παρέπεμψα το απόγευμα.

Καθόρισα δε στο γραφείο μου κάθε μέρα στις 8 σύσκεψη 3 φορές με τη Γενική Διεύθυνση και 3 φορές την εβδομάδα με τους διευθυντές των υπηρεσιών εκ περιτροπής. Έδωσα δε αυστηρή διαταγή στους κλητήρες να κλείνουν τις πόρτες 8,15 και να μην επιτρέπουν στον υπάλληλο που αργαπόρησε την είσοδο, παρά μόνο εάν υπάρχει βάσιμος λόγος για την καθυστέρηση. Πάντως κατόπιν αδείας του Διευθυντή του Ιδιαιτέρου μου γραφείου.

Όλοι άκουσαν τα περί τάξεως τα οποία ήθελα να εφαρμόσω με πολὺ εξωτερικὴ ικανοποίηση γιατί η κατάσταση ἦτο πραγματικὰ ἀφόρητη. Ἀλλὰ και ὅλοι πίστεψαν, ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ τὲς καινοτομίες ποὺ ἐπιχειρεῖ ὁ κάθε νέος Ὑπουργός τὲς πρῶτες 15 μέρες, γιὰ νὰ ξεχασθοῦν σε λίγες ἐβδομάδες. Ἀτυχῶς γιὰ τοὺς πολὺπειρους..... τῆς ματαιώτητῆς κάθε προσπάθειας νὰ ἀλλάξεις τὸν Ῥυθμὸ, ὁ Ὑπουργὸς πῆγαινε στο γραφείο του κάθε μέρα στις 7,50: Ἀρχίζε δε τὴ σύσκεψη τὴν 8 π.μ. ακριβῶς - μόλις χτυποῦσε τὸ ρολόγιον τοῦ Ἀγ. Σουλτικίου.

Ἡ σκληριὰ ἦταν ἀφόρητη γιὰ πολλοὺς. Ἰδιαιτέρως ὁμως φαίνεται γιὰ τὸν μακαρίτη Ἀντ (:) Βακρέτσα ἓνα ἀπὸ τοὺς Γεν.Δ/ντές τοῦ Ὑπουργείου- ἐξαίρετο κατὰ τὰ ἄλλα υπάλληλο και ἄνθρωπο. Μιά μέρα μούφθασε στήν πόλη τοῦ Ὑπουργείου στίς 8,30 π.μ. Ὁ κλητήρας δὲν τοῦ ἀνοιξε, σύμφωνα με τὴν ἐντολή τοῦ Ὑπουργοῦ. Θύρθε "νταμπλᾶς". Τοῦ φαινόταν ἀπίστευτο, ὅτι ἡ ὑπουργικὴ διαταγή θα ἐφαρμοζόνας και σε κείνον:

Σκέφτηκε να πάρει τον ιδιαίτερό μου. Αλλά πάλι δεν το θεωρούσε άξιο με την αξιοπρέπειά του. Και έμεινε έξω, έως τις 10,30 όταν άνοιξαν οι πόλες για την ώρα της εισόδου των βουλευτών.

Στη σύσκεψη της επομένης ήτο στις 8 παρά 5'στη θέση του. Ζήτησα να πληροφορηθώ για την υγεία του- γιατί αυτό θα ήτο η αιτία της χρεοσίης του απουσίας, χαμογελώντας ελαφρά. Μου απήντησε ότι ήτο πολύ καλά και έκοτο ερχόταν τακτικώτατα στην ώρα του. Καί φυσικά και όλοι οι κάτω απ'αυτόν γιατί ήτο από τους πρώτους στην ιεραρχία....

- Στην τήρηση της ώρας δεν μπόρεσα να πείσω τους συναδέλφους μου βουλευτές. Ήθελαν να εργάζεται ο υπουργός και να αποδίδει, ήθελαν να αποδίδουν οι υπάλληλοι. Ήθελαν όμως και αυτοί να έχουν το δικαίωμα ,ότι ώρα τους ήρχετο βολικό, να μπαίνουν στο υπουργείο και να απασχολούν τις υπηρεσίες και ακόμα περισσότερο να ανοίγουν την πόρτα του Υπουργού και να τον διακόπτουν, πολλές φορές για ασήμαντα ρουσφέτια, από όποια εργασία και αν είχε:

Διηγήθηκα προηγούμενα την ιστορία της σύσκεψης με τους Αμερικάνους για τον εξηλεκτρισμό της χώρας και την εισβολή του βουλευτή της " Πριονοκορδέλλας", Το ίδιο επίσης και με ένα άλλο βουλευτή από την Κεφ., στο 1963, και ενώ είχα μία πολύ δύσκολη συνομιλία με τον πρεσβευτή της Γαλλίας κ. De Closohoniesse, για την περίφημη σύμβαση του Αλουμινίου.

Βέβαια επεισόδια του είδους αυτού ήσαν σπάνια. Αλλά η δυσανεκτικότητα μόνιμη, γιατί ήμουνα "ο μόνος" Υπουργός, που δεν έδειχνα την "επιβαλλομένη φιλιότητα" στους συναδέλφους. Μάταια στο Υπουργείο μου του 1963-1964 ίδρυσα ειδικό γραφείο για την εξυπηρέτηση των βουλευτών. Μάταια φρόντιζα με θρησκευτική ευλάβεια να είμαι στο γραφείο μου τες ώρες που είχαν ορισθεί για τους βουλευτές. Δεν ικανοποιούσαν όλα αυτά μία αμετανιγή νοστροπία νεοελληνικής ακαταστασίας: Έσωτοί οι νόμοι και η τάξη. Αλλά για τους άλλους: Όχι και για μας - τους φίλους μάλλιστα και συναδέλφους:....

Στα 1964 για να τηρούνται οι ώρες εργασίας και να παύσει η εισβολή "επισκεπτών" που γινόταν από το Υπουργείο Εμπορίου - τα δύο Υπουργεία ως γνωστό συνεργάζονται στο ίδιο κτίριο- έκλεισα τις προσβάσεις και τὰ κάγκελα. Απομονώθηκαν οι όροφοι, όπου ήταν το Υπουργείο και δεν μπορούσαν ούτε οι υπάλληλοι να το σκάσουν τες ώρες της εργασίας ούτε ενδιαφερόμωνα για υποθέσεις των να έρχονται σε απαγορευμένες ώρες και να εμποδίζουν τους υπαλλήλους να κάμουν τη δουλειά τους. Η μήνις των θιγομένων ήτο τόση ώστε ο άτυχος προσυπάρχης, που έπρεπε να εκτελεί τις διαταγές μου, εκινδύνευε να πάρει το παρατσούκλι του "σιδηρού καγκελλαρίου".

ΜΕΡΙΚΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Το Σεπτ. (;) του 1945 εγύρθησα στην Ελλάδα σαν μέλος της Αποστολής της UNRRA . Πριν φύγω από το Λονδίνο ο μακαρίτης Δ. Κακλαμάνης με παρεκάλεσε να συναντηθώ , μόλις θάφθανα στην Αθήνα με τους δημοκρατικούς ηγέτες και ιδιαίτερα με τους αείμνηστο Δ. Σοφούλη και Γ.Καφαντάρη και να τους διαβιβάσω μήνυμά του σύμφωνα με το σκοπό δεν θάπρεπε να δεχθούν να μπουν στην Κυβέρνηση με υπηρεσιακούς Πρωθυπουργούς - που κατεκεύαζε τότε ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός. Θάπρεπε να δικαιοδικασουν αυτοί την εξουσία, πράγμα που θα επετύγγαναν, γιατί την κατεύθυνση αυτή είχα πλέον προσανατολισθεί η Βρετανική Κυβέρνηση.

Επισκέφτηκα πρώτα τον μακ. Γ. Καφαντάρη, μόλις έφθασα. Στο γραφείο του ήτο και ο μακ. Σταμ. Μερκούρης-φανατικός αντιδημοκρατικός. Ανέφερα λεπτομερώς όσα μου είχε ζητήσει να του εξηγήσω ο Κακλαμάνης. "Είμαι απόλυτα σύμφωνος" μου είπε ο Ευρυτάνας πολιτικός. Αλλά τί τα λές σε μένα; Πρέπει να τα πεις στον "καληόγερο" που έχει συγκαλέσει για το απόγευμα το κόμμα του, με απόφαση να συμμετάσχει σε νέα Κυβέρνηση, όπως τη θέλει ο Δαμασκηνός".

Αφού τέλειωσε η συνομιλία μας, πήρα στο τηλέφωνο το σπίτι του Β.Σοφ.για να ζητήσω συνάντηση για το απόγευμα. Με παρεκάλεσε να πάω αμέσως. Ήτο 2,45 μ.μ.

Αλλ' έπρεπε να συναντηθούμε και να ξέρει τις απόψεις Κακλαμάνη πριν την απογευματινή σύσκεψη του κόμματος. Έσπευσα να συμμορφωθώ προς την επιθυμία του και αφού του ανέφερα όλα όσα είχα εντολή να του διαβιβάσω, μου είπε ότι συμφωνεί και αυτός απόλυτα στη γραμμή Κακλαμάνη.

Σταμάτησε μια στιγμή και ύστερα συνέχισε με την αμίμητη φιλοσοφική του διάθεση. "Ναι σωστά το βλέπει ο Κακλ. Παρά ταύτα εξακολουθούσα να νομίζω ότι οι Εγγλέζοι δεν με πολυσυμπαθούν, και ξέρεις γιατί; Γιατί με νομίζουν γέρο: "Γέλασα με το χιούμορ του. Αλλά ευθύς αμέσως άκουσα την επομένη φράση, που κάθε φορά που τη φέρνω στη μνήμη μου με πιάνει μια ιερή συγκίνηση. "Σαν να εκθρόνιζε το Πρωθυπουργός της Ελλάδας να ανέβη στα βουνά, για να εκτελέσει την αποστολή του". Σε δύο χρόνια ο Θ.Σαφούλης ήτο Πρωθυπουργός. Είχε περάσει τα 85 χρόνια και ανέβηκε στα βουνά για να σώσει τη χώρα του:.

- Στα 1952, το καλοκαίρι, η προσπάθεια να εκμεταλλευθεί την αρρώστια του μακαρίτη Ν.Πλαστήρα από υρισμένους κύκλους όχι μόνο πολιτικά, αλλά και οικονομικά ήτο προφανής και εκδηλώθηκε προς πολλές κατευθύνσεις.

Ήλθε και στο Υπουργείο Βιομηχανίας μία αίτηση ενός απίθανου ανθρώπου, που είχε γκαράζ στο Ρουφ, γραμμένη πάνω σε μια κόλλα χαρτί λιγδωμένο με κηλίδες από λάδι, με την οποία ζητούσε να του χορηγηθεί άδεια

ιδρύσεως ενός διυλιστηρίου πετρελαίου, κοντά στον Ισθμό. Σ' αυτό εργάζοντο γύρω από τις 6 χιλιάδες άτομα. Άλλα στοιχεία δεν περιείχε η "αίτηση", βέβαια δεν της εδώσαμε καμία σημασία και ενομίσαμε πως ήτο μία από τις τόσες άλλες παρόμοιες, που έκαναν διάφοροι εξυπνάκηδες μεσάζοντες.

Ήθελαν να πάρουν μία σπασιαδήποτε άδεια για να την εμπορευθούν-να την πλάσσουν σε μεγάλα οικονομικά συγκράτηματα και να εξασφαλίσουν μία προμήθεια. Αλλ' αυτή για την οποία ο λόγος είχε γίνει και κατά ένα τρόπο προκλητικά αδέξιο. Παρά ταύτα ο μακαρίτης Στρατηγός - Πρωθυπουργός με ρώτησε επανηλειμμένα για την μεγάλη ευκαιρία που διόταν να γίνει μία σοβαρή επένδυση και το έρωκαγια να την προωθήσει... Του εξήγησα την υπόθεση και τούπα ότι δεν άξιζε τον κόπο να ασχολείται μ' αυτήν. Το τόσο του άμω ενδιαφέρον, μου κίνησε την περιέργεια και πρω από τον "αλμπάνη" του Ρούφ, όπως χλευαστικά αποκαλούσα εκείνον που υπέβαλε την αίτηση ανετέληθηκα την ύπαρξη πολύ ισχυρών προσώπων, που είχαν περιβάλει τον στρατηγό:...

Έτσι όταν μία φορά με θάναξε στην Κηφισιά, στο σπίτι του Ευαγ. Αρβανιτάκη, όπου περνούσε το καλοκαίρι και μου μίλησε κάπως έντονα για το ενδιαφέρον του, ενώ ταυτόχρονα φαίνεται να μη αποκρύπτει τη δυσαρέσκειά του για την έλλειψη δικού μου, του είπα:

* Στρατηγέ στον τόπο αυτό έχετε ένα όνομα. Πολλοί σας αποδίδουν πολλά προσόντα και εξ΄ισου πολλοί σας καταλογίζουν πολλές αδυναμίες. Όλοι όμως - φίλοι και εχθροί- είναι σύμφωνοι σ'ένα: ότι ο Πλαστήρας είναι η ενσάρκωση της τιμιότητας. Εφ'όσον είμαι υπουργός σας - πρέπει να το ξέρετε - ότι δεν θα επιτρέψω να χάσετε τη φήμη αυτή: Μην επιμένετε λοιπόν σε μία υπόθεση, στην οποία μας σπρώχνουν ανάξιοι φίλοι σας"

Ουδέποτε, φυσικά, ο Στρατηγός με ενόχλησε για την υπόθεση αυτή ή για άλλη του ίδιου είδους:

- Στα 1952 βρισκόμουν στη Ρώμη. Είχα πάει για να ρυθμίσω το θέμα των Ιταλικών επανορθώσεων και να κάνω προκαταρκτικές διαπραγματεύσεις για τις πολεμικές αποζημιώσεις των Ελλήνων υπηκόων. Πιο ύστερα ήλθε και ο Σ.Θενιζέλος ,αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως με τον Καρτάλη , από την Λισαβόνα , όπου πήγαν για την εισδοχή της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ, Τις διαπραγματεύσεις για τις αποζημιώσεις διεξήγαγα κατά το μεγαλύτερο μέρος με τον Υπουργό των Οικονομικών και βραδύτερα Πρωθυπουργό Ρελλοί: Σηθ έθ'ψημο τραπέζι που έδωσε η Ιταλική Κυβέρνηση στο Palazzo Kialama , σε μια στιγμή έγινε νόξη για τις απάλειες της Ιταλίας στον πόλεμο- ιδίως λόγω της άδικης επίθεσης κατά της Ελλάδας. Κα τότε ο Πέλλα γελώντας έδειξε προς την κατεύθυνσή μου είπε στον Ντε Γκώσπερι "Ίδού μία άλλη απάλεια μας, εξαιτίας της φασιστικής αφροσύνης ". Μπουνα φυσικά δωδεκανήσιος και κάποτε Ιταλός υπήκοος.

Ήτο ένα αναπάντεχο κομπλιμέντο, που δεν περίμενα
 ύστερα από σκληρές διαπραγματεύσεις ιδίως στο θέμα
 αποζημιώσεων. Είχα πράγματι πετύχει να αυξησω την
 Ιταλική προσφορά από 1.800 εκ. λιρ. σε 3 δισ.,
 και να περιλάβω στους δικαιούχους και τη Δωδεκάνησο,
 που έλαυν ε χθρικής μεταχείρησης.
 Η τελική συμφωνία υπογράφηκε από την Κυβέρνηση Παπά-
 γου, που μας διαδέχθηκε.

- Σε μια άλλη ευκαιρία κατά τις επίσημες δεξι-
 ώσεις της Ιταλικής Κυβερνήσεως καθόμουνα δίπλα στον
 Ντε Γκασπαρι, και τον ρώτησα, ποιά ήτο κατά τη γνώμη
 του, η σπουδαιότερη αρετή του πολιτικού. Με κοίταξε
 με τα γιάλινα και τόσο χαρακτηριστικά μάτια του
 για μια στιγμή και μούπε: " *he razzismo* " "η υπομονή"...
 Σημείωσα την απάντησή του που ήταν φυσικά το μυστι-
 κό της επιτυχίας και αυτού και του *Adenauer* ύστερα
 από την μακρά νύχτα του φασισμού και του χιτλερισμού
 στις πατρίδες τους.

Θυμάμαι αυτή την απάντηση πολλές φορές έως
 τώρα. Καί πήρα κουράγιο. Τη θυμάμαι ιδίως τώρα, πού-
 κισε ανάλογη νύχτα στη χώρα μας:...

- Δεν πρέπει να κρύψω αναπολύντας τα περασμέ-
 να - ότι η αποστολή αυτή της Ρώμης την άνοιξη του
 1952 και η επιτυχημένη διεξαγωγή της ήσαν από τις
 μεγαλύτερες ικανοποιήσεις της ζωής μου.

Πριν από λίγα χρόνια ήμουνα ο "δαύλος" του Ιταλικού φασισμού, στον οποίο αναγνωριζόνταν δικαιώματα αφρικανού ιθαγενούς- περίπου. Εξήσαμε διώξεις και ταπεινώσεις - όχι αδιαμαρτύρητα, ούτε παθητικά φυσικά, αφ'ότου άρχισα να καταλαβαίνω τον κόσμο. Και τώρα Υπουργός της Ελληνικής Κυβερνήσεως διαπραγματευόμενος με την Κυβέρνηση της Δημοκρατικής Ιταλίας, την επανόρθωση των κακών που είχε κάνει στην πατρίδα ο κατακτητής. Ήσαν πράγματι μέρες της πιο ευγενικής ικανοποίησεως ότους αγώνες μας, που φαίνονταν κάποτε χωρίς ελπίδα:

ΣΚΟΡΠΙΑ ΦΥΛΛΑ

Στο 1954 βρισκόμουν στην Αμερική. Προσκαλεσμένος του Στέιτ Ντιπάρτμεντ Επιτροπής Διαφωτίσεως, που έστειλε ο Στρατ. Παπάγος για την προπαρασκευή της πρώτης συζητήσεως του Κυπριακού στον ΟΗΕ. Στη Lubbock του Τέξας μας είχαν κάνει ένα μεγάλο Τραπεζί, όπου η ατμόσφαιρα ήτο πολύ εγκάρδια. Όταν ήλθε η ώρα να απαντήσω στις διάφορες προτάσεις άρχισα ως εξής: " Ποτέ δεν ήμουνα τόσο περίφανος που είμαι Έλληνας, παρά όταν βρίσκομαι στην χώρα σας. Γιατί εδώ βλέπω ότι οι Ελληνικοί μύθοι, για τους οποίους περιφανευόμεθα είναι πραγματικότητες. Έξαφνα εδώ συνήνησα τη σύγχρονη έκδοση του μύθου των κενταύρων: Τον αμερικανό πολίτη με τη διαφορά ότι αυτός είναι μισός άνθρωπος και μισός αυτοκίνητο...."

Γέλασαν και κολακεύθηκαν πολύ οι συνδαιτημόντες και η βραδιά πήγε πολύ καλά.

- Στην Μινεάπολη, μαζί με τον Γ.Μελά συναντηθήκαμε με τον Άλλαν Στήβενσον, υποψήφιο τότε του Δημοκρατικού Κόμματος - ο οποίος φερόταν ότι θα κέρδιζε τις προσεχείς προεδρικές εκλογές.

Μετά τις τυπικές συστάσεις, θέλησα να του κάμω ένα κομπλιμέντο και τούπα πως και ο σάφερ του που μας έφερε από το ξενοδοχείο μας ήτο σπαθός του "χαίρομαι" μου είπε με το χαριτωμένο ύφος του "που πιστοποιήθηκε και επίσημα η ύπαρξη ενός Στηβενσονικού στην πόλη αυτή". Η Μινεσότα ανήκει στο Middle East ως γνωστό, που είναι προπύργιο των Ρεπουμπλικάνων...

- Στο Κάνσας Σίτυ εγίναμε δεκτοί από τον άλλοτε Πρόεδρο κ. Τρούμαν. Όταν μας εισήγαγαν στο γραφείο του στεκόταν πολύ επίσημα όρθιος και είχε μπροστά του την πολιτεία του Πλάτωνα. Κολακευθήκαμε φυσικά από το δείγμα αυτό της συμπάθειάς του προς την Ελληνική ιδέα - αλλά εθεώρησα ότι η συζήτηση δεν έπρεπε να είναι ούτε ασυτηρή επίσημη, ούτε να εξαντληθεί σε γενικότητες.

Γιαυτό όταν ήλθε η σειρά μου τούπα "ο Ελληνικός λαός μας έσπευε για να φέρουμε τον χαιρετισμό του στον * Μπάρμπα Χάρη* που ποτέ δεν θα τον ξεχάσει, γιατί στάθηκε πραγματικά φίλος στην ώρα της δοκιμασίας του".

Τα λόγια μου είχαν μιά καταλυτική επίδραση πάνω του. Χαμογέλασε, μας ζήτησε να καθήσουμε και μας είπε ότι η πιο δύσκολη και πιο σοβαρή απόφαση της Προεδρίας του ήτο εκείνη που αφορούσε τη βοήθεια στην Ελλάδα- η εξαγγελία του δόγματος Τρούμαν. Μας ρώτησε για τα παιδιά, που είχαν απαγάγει οι κομμουνιστές στις χώρες του παραπετάσματος και ύστερα όταν ήλθε η ώρα να του ζητήσουμε τη συνδρομή του για το κυπριακό μας έδωσε την εξής απάντηση " Πέστε στους Έλληνες , ότι και στην περίπτωση αυτή, όπως πάντα, είμαι με το μέρος τους ". Και με εξουσιοδότησε να χρησιμοποιήσω τη δήλωσή του αυτή, στην συνομιλία μου με τους δημοσιογράφους που περίμεναν έξω από το γραφείο. Και είχε συνέπειες η δήλωση Τρούμαν , όχι μόνο για το δημοκρατικό κόμμα, αλλά και για την Κυβέρνηση των Ρεπουμπλικάνων.

Στα Στέιτ Ντιπάρτμεντ, που επισκεφθήκαμε όντες μέλη επιστρέψαμε στην Ουάσιγκτον , μας εξήγγειλαν ότι η Αμερικανική Κυβέρνηση δεν θα έπαιρνε θέση ενάντια της Ελληνικής πρότασης, αλλά θα κρατούσε στάση ευμενούς ουδετερότητας *. Αλλά τα περαιτέρω , δεν ανήκουν σ'αυτή τη σελίδα.

- Στα 1966 , μαζί με την κοινοβουλευτική του ΝΑΤΟ επισκεψθήκαμε στις ΗΠΑ τις εγκαταστάσεις Αμύνης της Αμερικής και του ΝΑΤΟ. Κάποτε το αεροπλάνο πετούσε πάνω από το περίφημο Γκραν Κάνυον-

την κοιλάδα που σχημάτισε η μάλλον το ατέλειωτο και βαθύτατο φαράγγι μέσα στο οποίο ρέει ο ποταμός Κολοράδο. Είναι από τα πιο εντυπωσιακά τοπία στον κόσμο. Δίπλα μου καθόταν ένας Βέλγος Γερουσιαστής και με ρώτησε πως σχηματίστηκε αυτό το γεωφυσικό θαύμα. "Απλούστατα" του λέγω. "Την εποχή της μεγάλης εξόρυξης για την κατάκτηση του Γανίσι - των Δυτ. Ην. Πολιτειών ένας Γνωστός έχασε εδώ ένα δολλάριο. Και φάχνοντας να το βρει, ανέσκαψε όλη την περιοχή και τιν έκανε όπως τη βλέπετε * γέλασε με την καρδιά του ο φίλος μου:....

- Στον Άγιο Φραγκίσκο στα 1954, όταν επισκε φθήκαμε την πόλη με τον Γ.Μελά σαν κλιμάκιο της Επιτροπής Διαφυλάξεως, οργανώθηκε από φίλους μας - και ιδιαίτερα από τον κατόπιν πρόσβη ^{μία} Ι. Τζούνη συζήτηση από την τηλεόραση με τον ένα από τους Συμβούλους της Βρετ. Πρεσβείας στις ΗΠΑ στο βαθμό πρεσβευτού. Παρεχωρήθηκε μισή ώρα για το σκοπό αυτό, και η μετάδοση θα γινόταν από όλα τα τηλεοπτικά συστήματα των Ανατολικών Η.Π.

Πρόεδρος στη συζήτηση ο καθηγητής της Ιστορίας του Berkeley κος..... Ρίξαμε κορώνα γράμματα και κέρδισε ο Άγγλος. Έναμε το λάθος αντί να μιλήσει, να διαβάσει ένα γραπτό κείμενο. Απάντησα χωρίς σημειώσεις. Σε μια στιγμή, ο Άγγλος για να αποδείξει το ανεδαφικό του αιτήματος της ενύσεως, είχε κατηγορηματικά

ότι αυτή θα οδηγούσε αναγκαστικά στην οικονομική
 εξαθλίωση της Κύπρου. Και πολύ θεατρικά με ερώτησε
 " Μήπως αμφιβάλλετε ; Αν ναι ρωτήστε τους Δωδεκανή-
 σιους και θα μάθετε πόσο είχαν μετανοιώσει που απο-
 σπάσθησαν από την Ιταλία και ενώθηκαν με την Ελλάδα"
 Χαμογέλασα και του είπα " Now , you have put your
 foot on it " Τώρα την πατήσατε. Συμβαίνει να είμαι
 βουλευτής Δωδεκανήσιος και σας παρακαλώ αυτή τη στιγμή
 , νάθετε με έξωδα μας και να διαπιστώσετε τα θαύματα
 που έγιναν και στον οικονομικό τομέα μετά την απελευθέρ-
 ρωση ". Το ακροατήριο εκδήλωσε όπως αντιλήφθηκα και
 ο ίδιος από το γυάλινο κουβούκλιο, μέσα στο οποίο
 γινόταν η σύζηση.

Στα τέλη του 1953 έγινε στις Βρυξέλλες
 μία Συνδιάσκεψη υπό την Προεδρία του Hansi Spaak
 για τη βοήθεια στην Ελλάδα. Τη συνδιάσκεψη είχε οργα-
 νώσει το Mouvement Europeen "και πήρανε" αυτή μέρος
 πολλές προσωπικότητες της οικονομικής ηγεσίας της
 Δ. Ευρώπης - νικητών και ηττημένων , θυμάμαι ότι τη
 Γερμανία αντιπροσώπευε ο Πρόεδρος της Κεντρικής Τρά-
 πεζας κ. Aozl . Από Ελληνικής πλευράς την οργάνωση
 είχε αναλάβει ο μακαρίτης Λίων Μακκάς. Η Ελληνική
 αντιπροσωπεία περιλάμβανε περί τα 10 μέλη, μεταξύ
 των οποίων ο Γ.Πεσματζόγλου, ο Ευελπίδης (;) , ο
 κος Κ. Σηλιόπουλος (;)κ.ά. Είχα αναλάβει να πα-
 ρουσιάσω το αίτημα της εκβιομηχάνισης της Ελλάδος-
 απαραίτητη προϋπόθεση για την επιβίωσή της στην
 μεταπολεμική Ευρώπη που τότε μάλιστα έμπαινε στη

διαδικασία της ενοποίησης.

Οι λόγοι των ξένων ήταν πολύ φιλικοί, θερμοί. Ακούσθηκαν τα συνηθισμένα για τους "αθάνατους ημών προγόνους", για το έπος της Αλβανίας, για τη συμβολή της Ελλάδος γενικά στον τελευταίο πόλεμο. Αλλά όλοι κατέληγαν στη συνηθισμένη επωδό. Η Ελλάδα είναι ένα φτωχό από τη φύση κράτος και δεν μπορεί να γίνει τίποτε για τον οικονομικό εκσυγχρονισμό της. Και της δοθεί όμως όλη η δυνατότητα για να ζήσει, μέσα στα πλαίσια της σκληρής μοίρας της.

Κάποτε ήλθε και η σειρά μου να μιλήσω. Κατάλαβα ότι το κλίμα ήταν πολύ απρόσφορο για τη διατύπωση του αιτήματος της εκβιομηχάνισης. Έπρεπε λοιπόν να κάμω κάτι κτυπητό για να το αλλάξω. Με τες σκέψεις αυτές άρχισα την ομιλία μου ως εξής "Το hele with Herodote Δ " Ερέτω ο Ηρόδοτος. Αυτή αντικάλυψε το μεγάλο φέδος " πενία τοις Ελλησιν αεί ζύντροφος" Και πάνω σ' αυτό εμείς μεν οι νεότεροι Έλληνες απαλάξαμε τον εαυτό μας από την προσπάθεια να γνωρίσουμε τί πραγματικά είναι η χώρα μας, εσείς δε με ήσυχη τη συνείδηση νομίζετε ότι εκτελείτε το χρέος σας, παίρνοντας πάντα προστατευτική στάση απέναντί μας σαν "φτωχού συγγενούς" και άρχισα με τα στοιχεία που είχαμε συγκεντρώσει στην ΟΠΗΡΑ (1945-7) να τους αποδεικνύω ότι η χώρα μας είναι φτωχή με φυσικό πλούτο, με οικονομικά εξίσου χαρίσματα το συμφέρον της Δυτικής Ευρώπης για την εκβιομηχάνιση της χώρας.

Η τόσο αναπάντεχη απαρχή του λόγου μου εδημιούργησε πολύ ενδιαφέρον για όλη μου τη ν ομιλία. Είχα δε την ικανοποίηση κατά το κλείσιμο της Συνδιασκέψεως ο Πρόεδρος Σφουρλ στο λόγο του, να υπερθεματίσει και αυτό που υπεστήριζα. Ήταν αίψα πρώτη διεθνής αναγνώριση του δυνατού και του συμφέροντος μιας βιομηχανικής Ελλάδας.

- Το καλοκαίρι του 1966 μιλούσα στην Επιτροπή του άρθ.35 (επιτροπή εξουσιοδοτήσεως) για τη Βιομηχανική πολιτική των αποστατών. Βρήκα την ευκαιρία να επιτεθώ κατά ⁴ πολιτικής που άσκησε η ΕΡΕ στην περίοδο της οχταετίας, που κυβέρνησε τη χώρα και να αντιπαραθέσω τη δική μας συστηματική προσπάθεια να χαράξουμε και να εφαρμόσουμε μακροπρόθεσμη πολιτική. Σε μία στιγμή ένας από τους βουλευτές της ΕΡΕ ο συνήθως σερμύς κ. Κ. από την Ήπειρο θεώρησε καλό να με διακόψει, υπενθυμίζοντας τη συκοφαντία του ανεκδιήγητου Παπαγεωργίου της Αθηναϊκής, που είχε άλλοτε από κολλού εξευτελισθεί. : Φώναξε λοιπόν "και οι αεροστρόβιλοι ; και οι αεροστρόβιλοι ; "

Γόρσια και τον κοίταξα με ένα περιφρονητικό βλέμμα και τούκα "Στροβιλίζεται, αγ. συνάδελφε, ο ανύπαρκτος εγκέφαλός σας, στο κενό της ηθικής σας υποστάσεως ". φυσικά δεν μπόρεσε ούτε να τραυλίσαι κάποια απάντηση ή δικαιολογία . Κατέβασε ντροπιασμένος το κεφάλι και σιγήσε:

Είχα την προαίσθηση για όσα έμελλε να με βρουν. Αρκοῦμαι σαυτή μόνο την ιστορία. Γύριζα από την Σύνοδο του Συμβουλίου της Ευρώπης του Ιανουαρίου του 1967. Βρισκόμουνα στη Ζυρίχη, όπου συναντήθηκα με την παλιά και αγαπημένη φίλη Μ.Κ. παντρεμένη τώρα και εγκαταστημένη στην Ελβετία. Μία στιγμή, με τη χάρη που τη διέκρινε μου παρατήρησε. "Βρε παιδί μου δεν καταλαβαίνω τί κάνετε εκεί κάτω. Όλο για Δημοκρατία μου μιλάτε, και Δημοκρατία δεν βλέπω" "Μα αγαπητή μου της λέγω "ολοι μας συμπεριφερόμαστε σαν τον καληθ εραστή, που όσο χαλαρώνεται το αίσθημα, τόσο περισσότερο μιλάει για αγάπη. Και μεις όσο απομακρυνόμαστε από το δημοκρατικό δρόμο, τόσο περισσότερο μιλάμε για Δημοκρατία ..."

Τι μπορεί να πάθει κανείς από τους ιδιαίτερους. Στα 1952 Υπουργός Βιομηχανίας, είχα Γενικό Γραμματέα τον μακ. καθηγητή του Πολυτεχνείου Γ. Κακριδή. Είχαμε γυρίσει από μία επίσκεψη στο εργοστάσιο εριουργίας στην Έδεσσα (:) (Νάουσα) (:) Την μεθεπομένη ο μακ. Κακριδής, κάπως συνεσταλμένα μου λέει "Κύριε Υπουργέ, ξέρετε, από του Λαναρά μούστειλαν ένα όφασμα για κουστούμι, σαν δώρο για την επίσκεψή μας.

λέγω να το επιστρέψω. Τι με συμβουλευότε * ,
οπότε ο παριστάμενος ιδιαίτερός μου κος Β.Φ.
παρενόβη λέγοντας * όχι δα κ. Υπουργέ, και σε σας
έστειλαν για ανάμνηση δύο καστούμια. Να μη τους
προσβάλλουμε *. * Να τους προσβάλλουμε " του απά-
ντησα - πρέπει σ'αυτά νάμεθα πολύ προσεκτικοί".
Υπεχρεώθη ο καυμένος να επιστρέψει όχι μόνο τα
δικά μου, αλλά και το δικό του, γιατί και σαυτόν
είχαν στείλη το αναμνηστικό δώρο . Και φοβούμενος
ακριβώς τ' έμελλε να συμβεί, αν το μάθαινα, δεν
μου ανέφερε τίποτε για την υπόθεση μέχρις ότου
την πληροφορήθηκα χάρις στον Κ.

Κορυδαλλός 11.10.71

ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ ΔΩΔ|ΣΟΥ

Τα πρώτα χρόνια της απελευθέρωσης η εσπευσμένη και αμελέτητη επέκταση της νομοθεσίας περί αγροφυλακής εδημιούργησε ένα σωρό ζητήματα . Στο χωριό ήσαν συνεχή τα παράπονα, γιατί εξ αιτίας μιας ασήμαντης έστω αγροζημιάς έπρεπε ο παθών, ο ιδιοκτήτης του ζώου που την προκάλεσε και μία κουστωδία μαρτύρων να μεταφερθούν στην πόλη της Ρόδου, για την εκδίκαση της υπόθεσης. Τά έξοδα ήσαν συνήθως πολύ μεγαλύτερα από τη ζημία. Οι χωρικοί δεν μπορούσαν να καταλάβουν ένα τέτοιο σύστημα, που αντικατέστησε το πατροπαράδοτο της εκτιμήσεως της ζημιάς από "εμπειρογνώμονες" του χωριού, που όριζε το Κοινοτικό Συμβούλιο με τον τρόπο αυτό ετακτοποιούντο , σύντομα, χωρίς ταλαιπωρίες και με τα λιγότερα δυνατά έξοδα όλες αυτές οι υποθέσεις. Τα παράπονα όμως των χωρικών έπεσαν σε " ώτα μη ακουόντα". Συνέπεσε να βρίσκομαι στο χωριό Κράσσαρι - στο χωριό του πατέρα μου, και εκεί άκουσα για ένα γάιδαρο που έκοψε το καπίστρι του, μπήκε στο αμπέλι ενός τρίτου έκαμε μερικές ζημιές, τις οποίες οι ενδιαφερόμενοι ήσαν πρόθυμοι να ρυθμίσουν κατά τα πατροπαράδοτα. Όχι είχε ο Αγροφύλακας. Υπάρχει καταστροφή δένδρων, καλλιεργείων και θα σας δοθεί κλήση να δικαστείτε στη Ρόδο.

Μου φάνηκε απίστευτη η ιστορία. Γιαυτό όταν γύρισα στην πόλη ζήτησα να δώ επειγόντως τον τότε Γεν. Διευθυντή κ. Γ. Μακρή να του αναπτύξω το θέμα, και να βρει μία λύση. "Αρχισα ως εξής: "Ένας γαϊδάρος από το Μοσοάριπου προφανώς δεν έμαθε ακόμα την ελληνική νομοθεσία έσπασε το καπίτρι του και μπήκε να εσχαθεί σε ξένο αμπέλι.... και τώρα τόσο ο ιδιοκτήτης του γαϊδάρου όσο και του αμπελιού απειλούνται με.... καταστροφή με τες δίκες της αγροφυλακής. Τί θα γίνει; " Γελάσαμε. Αναγνώρισα ότι το θέμα ήτο γενικό αλλά έπρεπε να... αποφασίσει το κέντρο γιατί ο ίδιος δεν είχε αρμοδιότητα. Έτσι εκπεφισμένα και στην Κυβέρνηση Πλαστήρα του 1951, ο συνάδελφος επί της Δικαιοσύνης κ. Δ. Παπασπύρου, έλυσε κατά κάποιον τρόπο το θέμα με την απόφαση των "Περιοδεύοντων αγροδικείων".

- Από τις πιο ευχάριστες αναμνήσεις των παλιών χρόνων της βουλευτικής μου σταδιοδρομίας είναι δύο φράσεις που μεταχειρίστηκα «τους λόγους μου, στον προεκλογικό αγώνα το 1950. "Έλεγα στους πατριώτες μου . " Πρώτο μέλημά μας το νερό. Αν φροντίσουμε να το βρούμε και να το αξιοποιήσουμε , όλη η Ρόδος από Κοόμπουρννο (είναι το βορειότερο σημείο) έως και Καττασιά (το νοτιότερο) θα γίνει ένας τεράστιος κήπος που θα κατακλύζει με πρόϊμα : την Ελλάδα ".

Πράγματι σε λίγα χρόνια η Ρόδος είχε γίνει το φυσικό θερμοκήπιο της Ελλάδας με τα πρώτα αγγουράκια , ντομάτες και άλλα λαχανικά, που υπήρξαν και καλλιέργειες -δίπλα στο σταφύλι- της γεωργικής αναγέννησης των περισσότερων χωριών της. Έλεγα επίσης: " Εάν εφαρμόσουμε τη σωστή πολιτική προσελύσεως των τουριστών, με την υπάρχουσα υποδομή που μας άφησαν ο κατακτητής , η Ρόδος σύντομα θα γίνει η Μαγιάρα της Ανατολικής Μεσογείου".

Πολύ λίγοι στη Ρόδο είχαν ακούσει μέχρι τότε περί Μαγιάρας και η απαισιοδοξία για τον τουρισμό ήταν μεγάλη, γιατί όλες οι επιχειρήσεις που πήγαν να εκμεταλλευθούν τα Ξενοδοχεία που άφησαν οι Ιταλοί (Ρόδων, Θέρμα, Προφήτης Ηλίας κλ)επτάχυσαν και υπέστησαν μεγάλες ζημιές:...

Όταν βλέπω σήμερα το Τουριστικό θαύμα της Ρόδου, θαρρώ πως και εγώ ο ίδιος είχα υποτιμήσει τις δυνατότητες , που τότε για τους πολλούς ήταν απλώς ασύστατες φαντασιώσεις δικές μου :...

- Το καλοκαίρι του 1966 έκαμα τη συνηθισμένη επίσκεψη στο πιο γραφικό χωριό της Ελλάδας-στην Όλυμπο της Καρκάθου.Κοιμόμουν πάνω στην κορφή του βουνού και αγνάτευοντας το πέλαγος που δέρνει αλόπητα τη ρίζα του κάθετου βράχουμοιάζει με αετοφυλιά. Και διατηρεί ζυντανή ακόμα την αιώνια

παράδοση του Ελληνικού βίου της υπαίθρου -είναι το τελευταίο βυζαντινό χωριό- όπως τόσο γραφικά περιγράφει στο βιβλίο Byzantium (εκδόσεις Λίβε)

Θέλησα να επισκεφθώ το λιμάνι Τρίστομο που είναι στη δυτική πλευρά του νησιού- στη βορειότερη άκρη του- για να διαπιστώσω αν μπορούσα να γίνει ιχθυοτροφείο ή οστρακοτροφείο, όπως πρότειναν αρκετοί καλοπροαίρετοι φίλοι της Ολυμπαν. Πήγαμε με ένα βαρκάκι, θαυμάσια διαδρομή, θαυμάσιο και το Τρίστομο, αλλ' ακατάλληλο. Ήρα φηνός για κάποια σοβαρή αξιοποίηση. Στο βάθος του κόλπου διατηρούνται μερικά σπιτάκια, υπολείμματα ενός συν-οικισμού που έχει τώρα πια εγκαταλειφθεί. Αποβιβαστήκαμε κοντά σε μία ερειπωμένη εκκλησιά που υπήρχαν μερικά δέντρα, αλλά πριν καθήσουμε φανήκαν δύο συμπαθητικές γριούλες που μας προσκάλεσαν στα φτωχικά τους να ξεκουραστούμε λίγο. Πρόθυμα τις ακολουθήσαμε. Το σπιτάκι έδειχνε τη φτώχεια, αλλά και την νοικοκυμωσύνη. Ρώτησα τα ονόματά τους, και μου είπαν ότι τη μία την έλεγαν Ευγενία και την άλλη Ελπίδα. Σε λίγο μας έφεραν και ένα δίσκο με υραιότατα σόκα. Ήταν τα μόνα φρούτα που είχαν. Οι καρτέλες μας ήταν πια γέριμες και ετοιμόρροπες από τις γρήες. Με δυσκολία βρέθηκε ένα "τραπεζάκι" για να στηριχθεί ο δίσκος με τα σόκα.

Τότε η Ευγενία μου είπε

" Αχ παιδάκι μου ...

Στο σπίτι πούρθε να με βρεις

θα δεις και θα θαυμάσεις:...

ούτε νερό θα βρεις να πιεις

ούτε σκαμνί να κάτσεις... "

Τί λές κυρά μου της απάντησα:

" Εδώ μέσα βρήκα την Ευγένεια και την Ελπίδα.

Είναι το πιο πλούσιο σπίτι που έχω ποτέ επισκεφθεί..."

Γέλασε το μαραμένο από τες πίκρες και τες δοκιμασίες της ζωής πρόσωπό των δύο κυράδων.

Τα σόκα ήσαν τα πιο γλυκά, που έφαγα ποτέ.

- Στο 1964 , σαν Υπουργός Βιομηχανίας εγκαινίασα το πρόγραμμα εξηλεκτρισμού της Υπαίθρου. Μέσα σ'ένα χρόνο πήραμε φως σε διπλάσιο αριθμό χωριών αφ'όπου λειτουργούσε η ΔΕΗ.

Στο πρόγραμμα περιελήφθη φυσικά και η Ρόδος και γάλλα νησιά. Εκείνο το βράδυ βρισκόμεθα στο χωριό " Θάβαις " και μετά τους σχετικούς λόγους ήμουνα έτοιμος να στρίψω το διακόπτη και να'ανάψουν τα φώτα του χωριού. Την τελευταία στιγμή ένας από τους καλούς φίλους, αλλά και από τα στελέχη του αγροτικού συνεταιριστικού κινήματος της Δ|σου ο Αγάπιος Αγαπητού μας παρακάλεσε να μεριμνήσουμε μια στιγμή.

Συνεμορφώθηκα με την παράκλησή του και σε λίγο τον βλέπω να γυρίζει με μία λάμπα του πετρελαίου αναμένη.

* Θύσασ την να οβύσει για πάντα κ. Υκουργέ. Και τώρα γύρισε το διακόπτη να δει το χωριό το φώς της δημοκρατίας *.

Έσβυσα τη λάμπα του πετρελαίου . Γύρισα το διακόπτη και το χωριό πλημμύρισε στο ηλεκτρικό φως.

Άλλοι όμως διακόπτες την ίδια στιγμή εγκαθίσταούνται αλλού και αυτοί όταν γύρισαν κόψανε το ρεύμα, έσβυσε το φως της Δημοκρατίας από όλη τη χώρα και κατέβηκε η νύχτα...

Και τώρα πρέπει να ξανανάψουμε τα φώτα και να διώξουμε τη νύχτα....

ΕΚΛΟΓΕΣ

Ο "Σταυρός πριτιμήσεως" της αναλογικής υπήρξε ένας από τους σοβαρότερους παράγοντες διασποράς του πολιτικού βίου και διάλυσης των κομμάτων. Για το σταυρό πρέπει ο βουλευτήσή αυτός που φιλοδοξεί να εκλεγεί να επιδοθεί μ'όλη του την ψυχή στο ρουσφέτι, μεταξύ δύο εκλογών. Κατά τον προεκλογικό αγώνα από την εξασφάλιση αρκετού αριθμού σταυρών και η σφαίριση των από τον συνυποψήφιο πολλές φορές εξαρτάται η επιτυχία του. Κάθε επομένως άλλη σκέψη υποχρεεί. Ξεχνιούνται οι αντίπαλοι συνδυασμοί, οι αντίπαλοι υποψήφιοι και ο αγώνας περιορίζεται μεταξύ των υποψηφίων του ίδιου συνδυασμού αγώνας μέχρις εσχάτων όχι σπάνια.

Έτσι τελειώνουν οι εκλογές και όχι μόνο εκείνοι που απέτυχαν αλλά και όσοι πέτυχαν γίνονταν οι χειρότεροι εχθροί τες περισσότερες φορές.

Γιαυτό το σύστημα του "σταυρού προτιμήσεως" θα πρέπει να καταργηθεί ή να τροποποιηθεί ριζικά, αν θέλουμε να έχουμε οργανωμένα κόμματα και πολιτικό βίο.

Κανείς δεν μπόρεσε ποτέ να με κατηγορήσει ότι κατέβασα το πολιτικό παιγνίδι για χάρη των σταυρών χαμηλά.

Στες ιδιαίτερες πατρίδες των συνυποψηφίων μου πάντα προέτρεπα τους ψηφοφόρους να "σταυρώσουν" τον πατριώτη τους. Ποτέ δεν εκλιπάρισα τον σταυρό των εκλογών στους λόγους μου. Ποτέ δεν εχαμήλωσα τον

τόνο της κριτικής κατά των αντιπάλων μήπως και στραφούν σε μία προσωπική εκστρατεία εναντίον μου και επηρεάσουν ψηφοφόρους του κόμματός μου. Θαρρώ πως έπαιξα το παιγνίδι έντιμα πάντοτε. Επήρα πολλές φορές τους περισσότερους σταυρούς από όλους τους υποψηφίους- και των αντιπάλων συνδυασμών ακόμη.

Ποτέ όμως ποτέ ενομιζετο ότι δικαίωματά μου ανήκαν.

Αλλά ο " δαίμονας " του σταυρού είναι μεγάλος.

Έπαθα πολλές φορές αρκετές και αναπάντεχες ζημιές από έξυπνα και λιγότερα έξυπνα αλλ' αποτελεσματικά " κόλλα " των αντιπάλων:...

Έτσι στις εκλογές του 1950 έστειλαμε από το γραφείο μου στους αντιπροσώπους του κόμματός μας στην απομακρυσμένη " Όλυμπο " της Καρπάθου δέματα με ψηφοδέλτια, όπως βγήκαν από το τυπογραφείο-χωρίς σταυρό.

Κομιστής των θεμάτων ήτο ένας εθελουτής- στέλεχος του κόμματος από χωριό της Ρόδου που έφευγε για την Κάρπαθο φαινόταν έντιμος άνθρωπος και καμμία υποψία παληοδουλειάς δεν πέρασε από το μυαλό μου.

Όταν όμως μετά την ψήφοφορία ήλθαν τα αποτελέσματα της Ολύμπου. Σταυροί προτιμήσεως για μένα ήσαν μηδέν: Όλοι πήγαν στον συνάδελφο Κ. Και η Όλυμπος εθεωρείτο δική μου περιοχή. Έμεινα κατάπληκτος και εζήτησα να μάθω την αιτία, από τους αντισπράσωπους μας στο χωριό. * Μα αφού μας έστειλαν όλα τα ψηφοδέλτια σταυρωμένα στο όνομα του Κ, τί διαμαρτυρήσει τώρα; Εμείς νομίσαμε, ότι έτσι τάχατε συμφωνημένα* Τί είχε γίνει ; Ο Κομιστής άλλαξε τα πακέτα , που του δάσαμε με άλλα τα οποία είχε σηματοδέξει υπέρ του φίλου υποψήφιου και έτσι γέλασε και μένα και τους αγαθούς Ολυμπίτες: Η"εντιμότητα"του, όμως παρ'όλιγο να μου στοιχίσει τις εκλογές:...

Ένας άλλος υποψήφιος έστειλε τηλεγραφήματα με το όνομα του Αρχηγού, σε μία από τις τελευταίες εκλογές, με τα οποία φέρετο ο τελευταίος να συνιστά την υπερψήφισή του στα στελέχη υρισμένων χωριών και ότι τηλεγραφήματα με το ίδιο περιεχόμενο στάλησαν υπογεγραμμένα και με το όνομά μου:..

Ένα από τα συνθήματα που ανέφεραν συνήθως είναι ότι ο Ζίγδης έχει πολλούς σταυρούς-κατάγεται από τη Ρόδο όπου οι περισσότεροι ψηφοφόροι- η εκλογήτου οποιαδήποτε είναι σίγουρη.

Βάνετε επομένως, ένα σταυρό και στον υποψήφιο του νησιού σας ή του χωριού σας, για να μη τον φάει ο υποψήφιος άλλου νησιού ή χωριού κατά περίπτωση: Ήτο μία μέθοδος που ξεγελούσε τους εύπιστους και εδημιουργούσε πραγματικούς κινδύνους για την υποψήφιοτήτά μου - εκεί ακριβώς που δεν το περίμενα.

Αλλά το θέμα είναι ανασπάντητο- χωρίς όλες οι πτυχές του να είναι ευχάριστες. Το ανασπέρνι γιατί είναι ένα από τα καίρια, που αν δεν αντιμετωπισθούν σωστά, θα υποσκάσουν και πάλι την κοινοβουλευτική δημοκρατία στη χώρα μας:

- Η τέχνη του ψηφοθήρα είναι από τις πιο δύσκολες και προϋποθέτει ειδικά προσόντα. Πολλοί είναι που καυχούνται πως έχουν στι διάθεσή τους δεκάδες, εκατοντάδες και πολλές φορές χιλιάδες ψήφων. Συνήθως πρόκειται για κούφια λόγια. Υπάρχουν όμως και οι "μαέστροι" της υποθέσεως. Πραγματικές ιδιοφυΐες. Μία τέτοια ήταν η μαμμή Ε.Κ. που δρούσε για ένα αντίπαλό μου μέσο στα Κάστρα της Ρόδου. Όσο άξιζε η κηφωτυχία δεν άξιζε στριατιά ολόκληρη σμότεχνώ της. Μάθαινα τα κατορθώματά της και την καμάρνα. Πολλές φορές δικά μου στελέχη ερχόντουσαν έξαλλα να την καταγγείλουν για τη δράση της. Δούλευε σε κάμια δημόσια υπηρεσία. Τους έλεγα, αντί να θυμώνετε, να φροντίσετε να τη μιμηθείτε αν είσθε άξιοι.

Η κυρά Ευτυχία τάξερε αυτά και γιαυτό είχαμε πάντα καλές σχέσεις και πάντα μιλούσε καλά για μένα-πάρωντας συνεχώς φήφους από την παράταξή μας:...

- Στες εκλογές του 1951 είχα ένα προσωπικό θρίαμβο στη Λίνδο - στην ιδιαίτερη πατρίδα μου από τη μέριά της μητέρας μου. Επί... που φήφισαν , η ΕΠΕ πήρε... φήφους και εγώ... σταυρούς. "Όταν τελειώσε το μέτρημα , ο δικαστικός που ανήκεσε αντίπαλο κόμμα εδήλωσε , ότι προφανώς έγινε λάθος στο μέτρημα, γιατί στην κάλη δεν βρέθηκαν ούτε οι φήφαι των εκπροσώπων των κομμάτων. Και τότε ακούστηκε το ανήκουστα: " Δηλαδή δε φτάνει που τους κάμαμε τη χάρη να μπορούμε αντιπρόσωποι τους. Έπρεπε και να μη φηφίσουμε τα Ζίγιά μας. Δεν τα λές καλά με Δικαστικό ". Πάντως η επανάληψη της μέτρησης επιβεβαίωσε τη δήλωση του εκπροσώπου του....

ΡΟΥΣΦΕΤΟΛΟΓΙΑ

Είναι πολλές οι ρίζες του "ρουσφετιού " . Μία όμως είναι και η βλακεία του φηφοφύρου - όχι αναγκαστικά η αγραματοσύνη του. Υπάρχουν υποθέσεις που λύνονται μόνες της. Που δεν μπορεί να επέμβει ο βουλευτής. Και εντοϋτοις είναι για τον επιτελδία πολιτικάντη παντυλός φηφοφορίας. Παράδειγμα ο διορισμός των δασκάλων. Όπως είναι γνωστό το Υπουργείο τηρεί απαρέγκλητα μία σειρά , που στηρίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια. Με κανένα τρόπο δεν μπορεί να παραμεριστεί ο Α και να μπεί στη θέση του,

στον κατάλογο των διοριζομένων ο Β. Το ξέρουν αυτό οι απόφοιτοι των Ακαδημιών. Και εντούτοις. Πολλοί όταν πάρουν το τηλεγράφημα από το βουλευτή τους ότι "χάρη στις ενεργειές του" μπήκαν στον κατάλογο των διοριζομένων, αισθάνονται προς την "ενέργειά" τους αιώνια ευγνωμοσύνη....

Δεν είναι επομένως λίγαι εκείνοι, που προσπαθούν να επωφεληθούν από περιπτώσεις που δεν είναι και τόσο ξεκάθαρες, σαν των δασκάλων.

Μετά το 1956 άρχισε, όπως είναι γνωστό η μεγάλη ζήτηση αυτών στα ελληνικά καράβια. Είχε προηγηθεί μία περίοδος σημαντικής ανεργίας. Υπήρχε ένας υπουργός Εμπορ.Ναυτιλίας που θεώρησε πως του δινόταν μία εξαιρετική περίπτωση για δράση. Διέταξε λοιπόν τους ιδιαίτερούς του να παρακολουθηθούν τα μητρώα προσλήψεων του ΥΕΝ και όταν έβλεπαν ότι ο ναύτης ήτο από την ιδιαίτερη του περιφέρεια να τηλεγραφήσουν στην οικογένειά του ότι "χάρης στις ενεργειές του κ. Υπουργού" ο υιός του ναυτολογήθη στο καράβι Χ". Το πράγμα έπιασε πολύ και κάμποσο χρόνο. Το λάθος ήτο ότι παρατράβηξε και άρχισαν να παίρνουν πρέφα πολλοί "ευεργετούμενοι" γιατί ήξεραν οι ίδιοι πως ναυτολογήθησαν τα παιδιά των. Τελικά έφθασε στη γελοιοποίηση γιατί ο δραστήριος Υπουργός ειδοποίησε και αντίπαλό του βουλευτή - ενόμιση πως επρόκειτο για συνωνυμία- ότι διόρισε το γυιό του στο Χ βαπόρι.

Είχε βέβαια διορισθεί το παιδί, αλλά το καράβι ήταν συγγενικό του βουλευτή και ο πλοίαρχος θείος του παιδιού που ναυτολογήθηκε - αποφοίτου Ναυτικής Σχολής. - Γέλα σε πολύ ο κόσμος με το πάθημα του αγαθού ζευγίτη της ρουσφετολογίας.

- Πόσο επίγνωση έχουν οι ψηφοφόροι, τί ψηφίζουν πολλές φορές δείχνει το ακόλουθο περιστατικό. Λόγω της μακριάς μου απουσίας από τη Δωδεκάνησα ο πολύς κόσμος δεν με ήξερε, όταν για πρώτη φορά έβαλα υποψηφιότητα.

Ένας καλός φίλος προσπάθησε να πείσει μία μέρα στο μαγαζί του ένα τύπο να ψηφίσει το Ζίγδη, που ήταν ο καλλίτερος και παρέταξε βέβαια όλα τα δυνατά προσόντα, επιχειρήματα, που μπορούσε να επιστρατεύσει. "Μη κουράζεσαι του λέει ο άλλος. Εγώ έχω αποφασίσει να ψηφίσω τον αδελφό της κας Χ"κωνσταντή. Μη κουράζεσαι να με κάνεις να αλλάξω γνώμη". Φυσικά γέλασαν με την καρδιά τους και οι δυο, όταν κατάλαβαν ότι μιλούσαν στον ίδιο υποψήφιο.

Το γένος των ιδιαίτερον μπορεί να φτιάξει και να καταστρέψει τον πολιτευόμενα - βουλευτή ή Υπουργό. Είναι καλοί πειρασμοί που αντιμετωπίζουν, χρηματισμού άλλα και αναλήψεως πρωτοβουλιών που κολακεύουν στην φιλαυτία τους, απλώς.

Οι έντιμοι ιδιαίτεροι ρέπουν προς τη διανοητική μετριότητα. Οι έξυπνοι έχουν μέσα τους λίγο τον δαίμονα της πάσης φύσεως ζαβολιάς.

Ένας καλός ιδιαίτερος όμως, είναι δόρα θεού, πραγματικής συνεργάτης. Και πολλές φορές θυσιάζεται κυριολεκτικά, γιατί και οι μισθοί του είναι συνήθως κάτι περισσότερο από ανεπαρκείς. Είχα την ευτυχία να έχω αρκετούς ιδιαίτερους τίμιους και ευφυείς που κράτησαν επίξια τα βάρη του γραφείου. Υπήρξαν όμως και περίοδοι που δεν διέθετα αξίαντας για τη θέση συνεργάτες...

Οι δύο μικρές ιστορίες που ακολουθούν έχουν σκοπό να δείξουν από την εθιμική πλευρά, τους κινδύνους που διατρέχει από την κατεύθυνση αυτή ο πολιτευόμενος.

Σε μια προεκλογική περιοδεία με συνόδευε ένας πολύ ευχάριστος τύπος, ο Μ., από την Κρεμναστή της Ρόδου. Μού έκαμνε μάλλον χρέη κληρήρα στο γραφείο, αλλά τον έπαιρνα μαζί μου, στο χωριό γιατί με τα αστεία του διασκεδάζαμε.

Μία ημέρα σ'ένα χωριό μιλούσα για το σκάνδαλο που αποδιδόταν στο λαϊκό κόμμα (ΟΛΠ, πετρέλαιο κλπ) και είπα πως δεν πρέπει να αφήσουμε την Ελλάδα να πέσει στα χέρια " Σταβινσκύδων".

Όταν τέλειωσα την ομιλία μου σηκώθηκε ένας χωρικός και μού είπε : Τί μιλάτε για Σταβίνσκυδες, όταν έχετε μαζί σας έναν από τους μεγαλύτερους και έδειξε προς ωρισμένη κατεύθυνση.

Γόρσια και βλέπω ότι ο κατηγορούμενος ήτο ο δυστυχής ο Λιάτσας, φτωχοντυμένος και αδύνατος, όπως ήτοη αποτελούσε την ζωντανή εικόνα των "αντισταβίνου" της ζωής. Με διασκέδασε η κατηγορία και κοίταξα τον Μ. μάλλον αγριωπά. Αυτός τότε μου είπε: " Άσε με να τον σκοτώσω, τον παληάνθρωπο". " Εμπρός του λέγω- υπεράσπιασε την τιμή σου ". " Φασαρίες θα κάνουμε τώρα. Άλλωστε αυτή είναι συνάδελφός μου ": Όλοι γέλασαν, με τον τρόπο που συμπεριφέρθηκε. Και δεν άργησα να πάρω τις σχετικές εξηγήσεις. Στην περίοδο της κατοχής έκαναν οι δυό τους "εμπόριο" σταφίδας, για να εξοικονομήσουν το ψωμί τους. Φαίνεται ότι έμειναν κάτι υπόλοιπα "λογαριασμόν" σε εκκρεμότητα. Και εκείνος που θεωρούσε τον εαυτό μου αδικημένο, νόμισε πως βρήκε την κατάλληλη στιγμή να εκδικηθεί. Για μια στιγμή βέβαια, τα πράγματα πήραν μία οξυτήτητα επικίνδυνη, αλλά επειδή και οι δύο ήσαν τύποι γνωστοί στο χωριό, το επεισόδιο τελείωσε σε γενική ιλαρότητα- γιατί όλοι θυμήθηκαν το "κόλπο" που έπαιξαν στους κατακτητές για να επιζήσουν....

- Είχαμε φυσικά και στη δωδεκάνησο περιπτώσεις δωροδοκίας ψηφοφόρων, από διάφορους υποψηφίους και μάλλον από τους πράκτορες των -μη κομματάρχες. Μία από τις νοστιμότερες ιστορίες αυτής της φάσης είναι και η ακόλουθη:

Ένας από τους μουσουλμάνους της Ρόδου πήγε να φηφείσει στο εκλογικό κέντρο, που ήταν πιο κοντά στο σπίτι του. Δεν βρήκαν στους καταλόγους. Τον παρέπεμψαν σ'άλλο εκλογικό κέντρο και απ'εκεί σ'άλλο κ.ο.κ. Κάποτε βρισκόταν στο τελευταίο που εφήφιζαν μουσουλμάνοι. Αλλά και εκείδεν βρισκόταν τ'όνομά του στους καταλόγους. Με απίθανη ειλικρίνεια, με παράπονα σχεδόν, γύρισε προς τον δικαστικό εκπρόσωπο και τούπε : " Εγώ κύριος καθή φτωχό άνθρωπος είμαι. Εγώ πενηντάρικο θανά έφασ, παντελόνι φόρεσα. Ντεν μπορώ να ντύσω πίσω. Τώρα τί θα γίνω ; " Ο δικαστικός βεν κατάλαβε και προσκοιήθηκε πως δεν κατάλαβε. Ο εκπρόσωπος του υπαφήςου τράβηξε τον "ψηφοφόρο του" έξω από το τμήμα και τον καθυσόχασε και τον έστειλε σπίτι του. Αλλά τί είχε συμβεί. φαίνεται κάποιος "κομματάρης" του κ. Μ.-που είχε διατελέσει Γεν. Διοικητής Δ|σου- για να εξασφαλίσει την φήμη του άτυχου συμπολίτη μας ταύδωσε ένα πενηντάρικο και ένα παντελόνι. Εκείνος πάλι ότι διεπίστωσε ότι δεν μπορούσε να καταβάλει την αντιπαροχή της δικαιοπραξίας - την φήμη του- φοβήθηκε μήπως του ζητηθεί να επιστρέψει ό,τι έλαβε, πράγμα που του ήτο αδύνατο. Γιαυτό μπροστά στον "καθή" ήθελε να γίνει η διαπίστωση της καλής του πίστης και να απαλλαγεί από τυχόν άλλες ταλαιπωρίες.

Το επεισόδιο βέβαια, που έγινε ευρέως γνωστό, διασκέδασε πολύ κόσμο:..

- Την άνοιξη του 1952 επρόκειτο να μεταβεί στη Λισαβόνα υπό την ηγεσία του μακ. Σοφ. Βενιζέλου κλιμάκιο της Ελλην. Κυβερνήσεως για την εισδοχή της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ. Μεταξύ των Υπουργών περιλαμβάνετο και ο ναύαρχος Αλ. Σακελλαρίου, Υπ. Εθν. Αμύνης τότε.. Μία μέρα ήλθε στο Γραφείο μου-ήμουνα Υπουργός άνευ χαρταφυλακίου και στεγαζόμενα στο Υπουργείο Συντονισμού και με παρεκάλεσε να δεχθώ να τον αντικαταστήσω κατά την απουσία του στα Υπουργεία. Παραξενεύτηκα λίγο με την πρόταση του ναυάρχου γιατί ούτε πολύ στενές προσωπικές σχέσεις είχαμε, ούτε ποτέ ασχολήθηκα σοβαρά με τα θέματα Εθνικής Αμύνης. Του είπα αυτό ευχαριστώντας τον πάντως για την τιμή που μούκανε και συνεπέρανα πως πρέπει να αρνηθώ την πρότασή του. Τότε μούπε περίπου τα εξής: " Ήλθα να σου κάμω την πρόταση για δύο λόγους. Πρώτα γιατί με σένα μπορώ να είμαι απόλυτα σίγουρος ότι κατά την απουσία μου δεν θα μου κάμεις... ανορθογραφίες (είπε μία άλλη λέξη, ο ναύαρχος). Καί δεύτερο, γιατί αισθάνομαι ότι έχω απέναντί σου μία υποχρέωση τιμής που πρέπει να εκανορθώσω. Όταν πρωτόλθεε στη Βουλή, πολλοί άσπονδοί σου φίλοι, είπαν αμέσως ότι είσαι κομμουνιστής.

βοήθησε και εκείνος ο παρθενικός σου που μίλησε για την ανάγκη εθνικής ενότητας. Από τότε όμως σε παρακολουθώ. Πάντα στις αγορεύσεις σου στη Βουλή περιόριζομαι κυρίως σε θέματα ανασυγκρότησης της οικονομίας, και οι αγορεύσεις σου είναι εμπειριστικότερες και χωρίς κενούς ρητορισμούς. Τες περισσότερες φορές εκθέτεις απόψεις που θα προσπαθήσω και με τα δυό μου χέρια. Εκειδή βέβαια είσουν έξυπνος άνθρωπος, θα είχες αντιληφθή ενυρίς τη συκοφαντία και θα ήσουνα γεμάτος πικρία απέναντι σ'όλους και σε μένα επίσης. Τώρα που με λέν και μένα κομμουνιστή καταλαβαίνω περισσότερο ακόμα πόσο θα πληγώθης. Και η παράκλησή μου να αναλάβεις το Υπουργείο είναι εκ μέρους μου "έμπρακτη απόδειξη της επιθυμίας μου να επανορθώσω, εδ,τι τουλάχιστον με αφορά". Με συγκίνησαν τα λόγια του Ναυάρχου. Τον ευχαρίστησα ακόμα μια φορά. Δεν μπορούσα όμως να ικανοποιήσω την παράκλησή του, γιατί και εγώ είχα να διαπραγματευθώ με την Ιταλική Κυβέρνηση το θέμα των επανορθώσεων την ίδια ακριβώς εποχή ^{και} θα απουσίαζα στη Ρώμη.

- Ο παρθενικός μου λόγος στη Βουλή για τον οποίο έγινε αναφορά παρά πάνω είχε τα εξής σημεία:

" Την επίσημη αυτή στιγμή που η Δυδεκάνησος καταλαμβάνει τη θέση της μεταξύ της Εθνικής αντιπροσωπείας, η σκέψη μας στρέφεται ευλαβώς προς τη γεννιά των ηρώων που εκράτησαν με τη θυσία των ζωντανών τη φλόγα του Ελληνισμού εις τα νησιά μας:

..... θυμήθηκα το στίχο του Παλαμά:

* Στου ξένου κι άν σου γράφτηκε ζηγαού
 Ρόδος, να πέσεις τον καιάδα,
 Σκλάβο ή κυρά είσαι αθάνατη, γιατί και σ'είσαι Ελλάδα
 μ'όλα τα δωδεκάνησα.

και κατέληγα:

Αλλά η δωδεκάνησας μας έστειλε δια να
 βροντοφωνάξουμε την ανάγκη της συμπλιώσεως όλων
 των Ελλήνων της.

Αυτή η τελευταία φράση , ήτο εκείνη για
 την οποία επέσυρα τη μνήμη των "Εθνικοφρόνων".
 Και δεν μου τη συγχώρησαν ποτέ.....

Ανέκαθεν ήμουνα εναντίον του μεγάλου αριθμού βουλευτών.
 Δεν έχουμε 250 πολύ δε περισσότερα 300 ικανά πρόσωπα
 για το λειτούργημα. Αλλιωςτε με 300 και 4 κόμματα στις
 εκλογές πρέπει να παρατάξει η χώρα τουλάχιστον
 1200 υποψήφίους . Οι περισσότεροι θάνατι της μακής ώρας,
 και θα χρωματίσουν τον αγώνα αναλόγως. Αλλά και με 300
 βουλευτές τί θα γίνει. Σε κάθε περιφέρεια εκείνοι
 που δεν μπορούν να προσφέρουν τίποτε γενικώτερο θα
 επιδίδοντο στην ρουσφετολογία. Καί ή θα εκδιώξουν
 από τον πολιτικό στίβο τους ικανούς ή θα τους παρα-
 σόρουν και αυτούς στην ρουσφετολογία...

Για τη μείωση του αριθμού των βουλευτών έχω επικαλεσθεί το νόμο του Γκρέσαμ. " ο κακός βουλευτής διώχνει τον καλό " ακριβώς όπως γίνεται στο νόμισμα:

Τες απόψεις αυτές υποστήριξα και στη Βουλή του 1952. Αντιτάχθηκαν ο Ε.Ζαννής και ο Π.Κανελλόπουλος. Ο πρώτος ... λόγω δημοκρατίας, ο δεύτερος λόγω ανυπαρξίας επαρκών δημοσίων Υπηρεσιών.

12.22.71

Έγινε τόση εκμετάλλευση για τις παχυλές αποζημιώσεις των βουλευτών και των Υπουργών - στα πρα της 21ης Απριλίου διάστημα- που αξίζει να αναφέρω το ακόλουθο περιστατικό:

Στα 1951 μόλις έγινα Υπουργός εζήτησα από τη Νομισματική Επιτροπή - στην οποία είχαμε Αμερικανό και Άγγλο, ως μέλη, που έπαιξαν εκ των πραγμάτων και τον αποφασιστικό ρόλο- να μεταβεί στη Ρόδο, για να εξετάσει επί τόπου την κατάσταση της Δ|σου και να λάβει τα ενδεικνυόμενα ειδικά μέτρα, για τη διάσωση της οικονομίας της, που κινδύνευε να καταρρεύσει.

Πήγε πράγματι - Επιτροπή στη Ρόδο. Αφού τέλειωσε το έργο της, σαν Υπουργός του τόπου θέλησα να δώσω στα μέλη της και την ακολουθία ένα τραπέζι. Αυτό έγινε στη Λίνδο και μου στοίχισε- είμεθα 14 άτομα- 2.500 δρχ. (2.500.000 της εποχής) Μετά δύο μέρες ήμουνα στην Αθήνα. Περνούσαν 3 μέλη του Κογκρέσσου και εθεώρησα ότι επιβαλλόταν να τους φιλοξενήσω δίδοντας ένα πρόγευμα σ'ένα από τα κέντρα του Φαλήρου. Μου στοίχισε η υπόθεση 1.500 δρχ. Έτσι μέσα σε 48 ώρες πλήρωσα από την

τοσήμ μου 4.000 δρχ. Η βουλευτική αποζημίωση τότε ήταν 1.500 δρχ. Η δε αποζημίωση του Υπουργού 2.400. Έξοδα παραστάσεως δεν χορηγούνταν ούτε σε Υπουργούς. Μέσα σε 48 ώρες επομένως είχα ξοδέψει περισσότερα από ότι έπαιρνα σαν βουλευτής και Υπουργός:

Η Βουλευτική αποζημίωση αυξήθηκε φυσικά με τα χρόνια . Την τελευταία περίοδο είχε προσδιορισθή σε Φυσικά η κατάσταση δεν ήταν ίδια σαν εκείνη του 1951. Αλλά όταν υπολογίσει κανείς τα δύο γραφεία και τα δύο σπίτια θάπρεπε να κρατάει ο φίλος βουλευτής της επαρχίας και η αποζημίωση αυτή ήταν ελάχιστα επαρκής.

Αλλά εκείνο που ήταν εντελώς απαράδεκτο η αποζημίωση του Υπουργού. Έμεινε μέχρι το 1967 στις 2.400.- μείον κρατήσεις 2.280.- χωρίς πάντοτε έξοδα παραστάσεως. Πολλοί Υπουργοί δεν ήσαν και βουλευτές, ιδίως αυτοί που ανήκαν σε Υπερρεσιακές Κυβερνήσεις. Αλλά και σε κοινοβουλευτικές οΰπουργός δεν ήταν ανάγκη να είναι βουλευτής. Η αποζημίωση πάντα 2.400 και η εκτός έδρας 280δρχ. την ημέρα. Ήλθε το καθεστώς, που θα εθεράπευε την φαυλοκρατία. Και από τις πρώτες του πράξεις ήταν να αυξηθεί τες αποζημιώσεις των Υπουργών από 2.400 σε 30 και του Πρωθυπουργού από 6 σε 45 χιλ., τα εκτός έδρας από 280 σε..... (και φυσικά πάνω απ'αυτά υπήρχαν οι στρατιωτικές και όλες οι συντάξεις- οι οποίες επίσης ευθυγραμμίσθησαν δεόντως).

Αλλά και τα μέλη της περίφημης "Συμβουλευτικής" Επιτροπής καθορίσθηκε να παίρνουν όμως 20.000 δραχ. Είναι όλα αυτά μία διδακτική ιστορία για τὰ "ήθη και τα έθιμα" των κυβερνήσεων που αφού καταργήσουν τον έλεγχο, αυτοδιορίζονται δάσκαλοι της πολιτικής ηθικής και μερικών άλλων:..

- Πολύ χαρακτηριστικό για τις μεθόδους που μεταχειρίζονται οι εκλογείς για να επιτύχουν τα "ρουσφέτια" τους είναι και το ακόλουθο επεισόδιο.

Μεταξύ των μέτρων που πήρα σαν Υπ.Βιομηχανίας το 1963-64 και επρόκειτο να κατοχυρώσω και νομοθετικός ήτο η απαγόρευση να ιδρύονται νέα εργοστάσια στις μεγάλες λεωφόροι που συνδέουν την Αθήνα με τα προάστια. Πολλοί στενοί ισχυροί φίλοι μου ζήτησαν να κάμω εξαίρεση προς χάριν τους. Δεν το έκανα, με μεγάλη ζημιά για τον εαυτό μου, γιατί μερικοί ήσαν στενότερα συνδεδεμένοι με τον τύπο. Την εποχή ακριβώς εκείνη παρουσιάσθη στο Υπουργείο ένας κύριος, ο οποίος ισχυρίσθηκε ότι είχε ήδη κτίσει, από τον καιρό της προηγούμενης Κυβερνήσεως εργοστάσιο σε μία απ'αυτές τες λεωφόρους και ζητούσε δικαιωματικά άδεια λειτουργίας, γιατί φυσικό όταν έφτιαχνε το κτίριό του δεν ίσχυε η απαγόρευσή μου*. Ζήτησα να ενημερωθώ πάνω στην υπόθεση και να μου φέρουν το σχετικό φάκελλο.

Εξακριβωσα έτσι: Πρ ώτο ότι δεν είχε πάρει ποτέ άδεια- ότι είχε κτίσει παρανόμως β) ότι η Υπηρεσία του αρνήθηκε κατηγορηματικά άδεια λειτουργίας και τρί το ότι αποπειράθηκε να δωροδοκήσει υπάλληλο με σεβαστό ποσό για να επιτύχει την άδεια που ζητούσε. Ύστερα απ' αυτό φυσικά, τόν απέπεμψα και μάλιστα έδωσα διαταγή να διερευνηθεί το θέμα της απόπειρας δωροδοκίας , για ενδεχόμενη παραπομπή στην εισαγγελία.

Παρά ταύτα ύστερα από μερικές μέρες δεχόμενα διάφορους βουλευτές της Ε.Κ., που ήρχοντο να συνηγορήσουν υπέρ του ... θύματος της ΕΡΕ. Πισιότο φίλου της Ε.Κ. κλπ. Τους εξηγοόσα την υπόθεση και έφευγαν οι περισσότεροι κατάπληκτοι και αγανακτισμένοι. εναντίον του. Ύστερα από λίγο άρχισα να δέχομαι βουλευτές της ΕΡΕ. Ένας απ' αυτούς μάλιστα έκαμε έκκληση στα ανώτερα αισθήματά μου, γιατί ο βιομήχανος ήτο γνωστό στέλεχος της ΕΡΕ, η άρνηση της άδειας θα εφαινέτο σαν εκδήλωση κομματικής εμπάθειας εκ μέρους μου ::::...

Τους εξήγησα και αυτή την υπόθεση, τους είπα για τις επισκέψεις των δικών μας βουλευτών και έφυγαν και αυτοί μεανάλογα με εκείνους αισθήματα εναντίον του::..

Φανταστείτε την έκπληξη μου, που ύστερα από λίγες βδομάδες εδέχθηνα την επίσκεψη ενός από τα ηγετικά στελέχη της ΕΔΑ, για την ίδια υπόθεση.

Τώρα ο εργοστασιάρχης είχε υπηρετήσει στο αντάρτικο την κατοχή, ήτο άνθρωπος του λαού αυτοδημιούργητος και των σκοτεινών δυνάμεων της "εθνικοφροσύνης". Εξήγησα και σ' αυτόν την υπόθεση, του ανέφερα και για την απόπειρα δωροδοκίας, έμεινε άναυδος και έφυγε ευχαριστώντας με, γιατί είχαν πάρει απόφαση στο κόμμα να φέρουν το θέμα στη ...Βουλή:

"Υστερα απ' αυτό ενόμισα ότι γλύτωσα. Λάθος μέγα. Υστερα από λίγες βδομάδες ο ιδιαίτερός μου μου ανήγγειλε ότι στον προθάλαμο ευρίσκετο ο Έξαρχος του Πατριαρχείου...., που επιθυμούσε να με δει για μία επείγουσα υπόθεση: Παρά τις ασχολίες μου έδωσα εντολή να περάσει άμέσως. Μπήκε μέσα ένας μάλλον νέος υραίος ιερωμένος με εγκόλπιο, που μου αυτοσυστήθηκε. Τον ρώτησα σε τί μπορούσα να θανά χρήσιμος στο Πατριαρχείο του, οπότε μου είπε ότι δεν επρόκειτο ακριβώς γιαυτό. Ήθελε να μου μιλήσει για την υπόθεση ενός ευλαβούς χριστιανού ο οποίος άδικείτο από το Υπουργείο και ήτο βέβαιος ότι εγώ σαν ανώτερος άνθρωπος δεν θα ανεχόμουν να συνεχισθεί. Και μου αράδισε και αυτός το θέμα της άδειας λειτουργίας του περίφημου εργοστασίου. Ήμεινα κατάπληκτος. Εξήγησα στον "σεβασμιότατο" την υπόθεση, του συνέστησα να αποφύγει να δίδει πίστη σ' όλα που του λεν οι "ευλαβείς" χριστιανοί:

Όταν έφυγε έμεινα για λίγες στιγμές σκεπτικός και παραγμένος. Αντελήφθη την ψυχική μου κατάσταση ο επόμενος επισκέπτης, εκλεκτός και πολύ γνωστός δικηγόρος των Αθηνών και του είπα με δυό λόγια την υπόθεση. Και η απάντηση ήτο εξ ίσου περιληπτική. Μούπε: " Εάν είναι Έξαρχος του Πατριαρχείου δεν το ξέρω. Αντιθέτως γνωρίζω πολύ καλά ότι ο επισκέπτης σου είναι από τους προκλητικά "ωραίους" ερμηνεύς... Δεν εζήτησα περισσότερες εξηγήσεις. Αντιθέτως έπαιρνε πια αηδιστικές διαστάσεις.

Και τώρα το επιμύθιο. Μετά την πτώση της Κυβερνήσεώς μας, μιά από τις πρώτες πράξεις της διάδοχης Κυβερνήσεως των αποστατών ήτο να δώσει την άδεια και τα εργοστάσια λειτουργεί εισέτι μία χαρά, παρ' όλα τα στοιχεία πουσαν μέσα στο σχετικό φάκελλο".

- Πολλές φορές ακούσαμε την επίκριση εμείς του Κέντρου ότι ποτέ δεν εφροντίσαμε να εξυγιάνουμε τη Διοίκηση, ότι είμεθα πάντα υποχείριοι κατάλληλοι που είχαν οργιάσει σε βάρος των σκοδών μας. Η παρακάτω ιστορία είναι διδακτική πάνω στο θέμα και δείχνει πόσες αυτονομίες χαρακτηρίζουν την κοινή γνώμη και πόσο προσεκτικός πρέπει να είναι ο πολίτευόμενος, εάν θέλει να ηγείται και να μην τον τραβούν από τη μύτη οι σκοδοί του, θύματα και αυτοί της συμπαιθείας ή των παθών του.

Πριν από τις εκλογές του 1963 συνεχώς μου παραπο-
νιόνταν τα στελέχη μας ότι ο ανθυπασπιστής του χω-
ριού τ. στη ρόδο ήτο αμείλικτος διώκτης των και
ότι ένα και μόνο αίτημά των έπρεπε να ικανοποιήσω
σε περίπτωση εκλογικής νίκης. Να τον "βγάλω" από το
σάμα- αφού ήτο τέτοιος κομματάρχης.

Έγιναν οι εκλογές και κερδίσαμε. Θυμήθηκα τα παρά-
πονα και για να αποφύγουμε σοβαρότερες συνέπειες
ζήτησα να μετατεθεί ο συνδ|στής σ'άλλη περιφέρεια
θόδοτε τί συνέβη; Μούρχεται αναφορά με εκατό περίπου
υπογραφές, από επίλεκτα πρόσωπα του χωριού-φίλους
μας- που πάνω κάτω υποστήριζε ότι τόσο ακέραιος
αξιωματικός της χωροφυλακής δεν ξαναπέρασε από τα
χωριά τους. Έπρεπε λοιπόν, με κάθε τρόπο να
μείνει στη θέση του. Ταυτόχρονα, όμως ήλθε και άλλη
αναφορά με τον ίδιο αριθμό υπογραφών περίπου που
ζητούσε την κεφαλή του ανθυπασπιστή.

Είναι περιττό να τονίσω ότι οι εκδηλώσεις αυτές
των φίλων μας μ'έφεραν σε πολύ δύσκολη θέση.
Τελικά, επέμεινα στην απομάκρυνσή του - όχι πια
για άλλους λόγους, αλλά για το κύρος της υπηρεσίας
και το δικό του συμφέρον. Τ όσο η καταφορά όσον
και οι συμπάθειες δεν είχαν αντικειμενικά κίνητρα.

- Μετά την αρκομοσία της Κυβερνήσεως
Πλαστήρα-Βενιζέλου το 1951, ο μακ. βασιλεύς Παύλος
κάλεσε σε Γκάρντεν-πάρτυ στα Ανάκτορα τους βου-
λευτές και την Κυβέρνηση.

Υπελογίσαμε να μείνουμε καμμία ώρα, γιατί είχαμε επείγουσες εργασίες στα υπουργεία. Αλλά για να φύγουμε έπρεπε να αποχωρήσει πρώτον ο βασιλεύς. Πέρασαν δύο και τρεις ώρες και το πάρτυ συνεχιζόταν. Βρισκόμουν δίπλα στον Πρωθυπουργό αείμν.Στρατηγό Πλαστήρα που και αυτός αδημονούσε πια για την μεγάλη καθυστέρηση. " Στρατηγέ μου" του λέγω " είναι προφανές. Μας έκλεισαν σε στρατόπεδο συγκεντρώσεως με αρχιφύλακα τον Βασιλέα" Και εκείνος με τα γνωστά του χιούμορ " Πάλι καλά. Στο χέρι τους είναι να μας κλείσουν και κάπου αλλού, που δεν θάτο τόσο ωραία *::..

- Μόλις ανέλαβα το υπουργείο Βιομηχανίας στα 1963 εκκλείθηκα να παραστά σ'ένα τραπέζι που διδόταν από τον "Κεραμεικό - Cediz" για την έναρξη λειτουργίας του εργοστασίου του κατασκευής πιάτων. Υπήρχε αρκετή εγκαρδιότητα και στο επιδόρπιο εξεφωνίσθησαν οι συνηθισμένοι λόγιοι. Ήλθε η σειρά μου να απαντήσω στις προσφωνήσεις και άρχισα " Αποστολή και φιλοδοξία της νέας Κυβερνήσεως είναι να εξασφαλίσει ένα πλούσιο πιάτο φαγητού στον κάθε εργαζόμενο, στον κάθε Έλληνα. Είμαι λοιπόν πολύ ευτυχής και θεωρώ συμβολικό το γεγονός ότι η πρώτη μου δημόσια εμφάνιση συνδυάζεται με τα εγκαίνια ενός εργοστασίου που θα εξασφαλίσει πολλά και φθηνά και ωραία πιάτα. Το έργο μας θα είναι να τα γεμίσομε με πλούσια και εκλεκτή τροφή για όλο τον ελληνικό λαό.

- Χαρακτηριστικό της " αφέλειας " των πολιτευόμενων είναι το ακόλουθο επεισόδιο. Μόλις ανέλαβα το Υπουργείο Βιομηχανίας πήρα δύο τηλεφωνήματα από δύο εκλεκτούς συναδέλφους και φίλους του Δ.Π. και Γ.Α-Ν οι οποίοι μου συνέστησαν να πάρω στο ιδιαίτερό μου δύο υπαλλήλους, των οποίων η πολιτική αφοσίωση και τα άλλα τους προσόντα θα ήσαν πολυτιμώτατα για μένα. Πολλοί υπάλληλοι "γνωστών δημοκρατικών φρονημάτων" δεν υπήρχαν στο Υπουργείο και χρειαζόμουν φυσικά μερικούς, ώστε να είμαι σίγουρος για το ιδιαίτερο γραφείο μου τουλάχιστον. Έτσι έσπευσα να υπογράψω τη σχετική διαταγή της απασπάσεως των, αφού προηγουμένως ευχαρίστησα τους συναδέλφους για την εξυπηρέτηση που μου πρόσφεραν.

Μόλις όμως αυτοί οι δύο "εκλεκτοί" δημοκρατικοί υπάλληλοι εγκαταστάθηκαν σαν ιδιαίτεροι, έγινε σωστή επανάσταση. υπάλληλοι, βουλευτές, και φίλοι του κόμματος, που γνώριζαν τα του Υπουργείου έγιναν έξω φρενών και διαμαρτύρονταν πως εγκατέστησα τους δύο γνωστούς "προβοκάτορες" της αντίπαλης παράταξης στο ιδιαίτερό μου.

Εστεναχυρήθηκα για την γενική αυτή εξέγερση και πήρα τους δύο καλοούς συναδέλφους να ζητήσω εξηγήσεις. Και διεπίστωσα ότι και οι δύο δεν ήξεραν προσωπικά τα πρόσωπα αυτά, αλλ' ενήργησαν με τόσο θέρμη γιατί οι λαμπροί αυτοί υπάλληλοι είχαν πλησιάσει τους δύο υπουργούς, μέσω ασυνείδητων κομματαρχών των.

Έκτοτε φρόντιζα να ελέγχω προηγουμένως τις θερμές συστάσεις συναδέλφων - όταν τουλάχιστο πρόκειται για εμπιστευτικές θέσεις ή υποθέσεις :..

- Αλλά κάτι ανάλογο σιγά σιγά εδημιουργήθη στην ψυχή μου και για τους επιδοκιμασίες και τις επευφημίες - που εισπράτταμε στον Δημόσιο βίο ιδίως στις δημόσιες εκδηλώσεις. Έτσι κάθε φορά που άκουα υπερβολικά χειροκροτήματα σε μία ομιλία μου, γύριζα σπίτι γεμάτος ανησυχία. Κάπου έσφαλλα-σκεφτόμουνα. Κάπου η ισορροπία συναισθήματος και λογικής που πρέπει να είναι ο δημόσιος λόγος είχε ανατραπεί άθελα ασφαλώς υπέρ του πρώτου... Και είναι άθλιο, όταν προχωρήσεις στην κατεύθυνση αυτή. Είναι ο δρόμος της δημαγωγίας, που τελική συνέπεια είναι αντί οδηγός σπλίτης να γίνεις δούλος των παθών του πλήθους. Δεν αποκλείεται φυσικά ο υπερβολικός ενθουσιασμός να φεείλεται και σε άλλους πεζώτερους λόγους- όπως η παρανόηση των λόγων του ομιλητή. Παράδειγμα το " Απολείπει ο Θεός Αντόνιου " για το οποίο έγινε ήδη λόγος. Σ'άλλες περιπτώσεις είναι εντελώς τεχνητή. Προέρχεται από εκδηλώσεις ομάδων "θανατικών" οπαδών του κόμματος ή ακόμα άλλων, που έστειλαν στη συγκέντρωση αντίπαλοι. Το πλήθος παρασύρεται εύκολα σε χειροκροτήματα και εκδηλώσεις, όταν η "πλάκα" είναι καλά οργανωμένη και δρα έξυπνα.

ἄλλοίμονο ὄμως στον ομιλητή που θα βασισθεί σε τέτοια χειροκροτήματα. Θα βγει πολύ γελασμένος-ιδίως την επομένη των εκλογών:..

- Στην τελευταία επίσκεψη του Γ. Παπανδρέου μετά τις 10 Ιουλ. 1945, του επεφυλάχθηκαν από το λαό της Ρόδου μία αποθεωτική δραματική υποδοχή. Το πρωί της ίδιας μέρας συνέβη να γίνει και μία μικρή σεισμική δόνηση. Εμφελοούμενος της ανθρωποθάλασσας, που είχε μαζευτεί στην πλατεία στο Μανδράκι, είπα στην προσφώνησή μου.

...." θλέπετε δεν είναι μόνο ο λαός της Ρόδου, που συνενκλονίσθη ολόκληρος. Και η γη της Ρόδου εσεισθη σήμερα, για να σας υποδεχθεί:..."

Άρσε και στον Γ.παπανδρέου και στο λαό η φράση:

Το βράδυ της ίδιας ημέρας μιλώντας στο δείπνο που παράθεσε η Επιτροπή Ε.Κ. στον Πρόεδρο και τους βουλευτές του αναφέρθηκα στα λόγια του Μπαύρον " ξύπνησα ένα πρωί και βρήκα τον εαυτό μου διάσημο ". Και πρόσθεσα : Μετά τις Εκλογές του 1963 θα μπορούσε και ο Ελληνικός λαός να πει : "Σύπνησα ένα πρωί και βρήκα τον εαυτό μου ελεύθερο ".

Και επόταξε η κέψη είναι σωστή; εκείδη έτσι είναι η πραγματικότητα, γιαυτό ο τόσο ενθουσιασμός και η φασίωση του λαού μας στη σημαία της Ε.Κ."

Στην απάντηση του ο Γ.Παπανδρέου για την ίδια σκέψη χρησιμοποίησε το στίχο του Σολωμού: "Αστράψε φως και γνώρισε ο υιός τον εαυτό του".

- Μιλώντας στη βουλή κάποτε είπα: "δικαιοσύνη, βέβαια. Αλλά δικαιοσύνη για όλους, όχι για τους λίγους μόνο":

"Φραϊά φράση" παρατήρησε, ο παρακολουθών Π. Κανελλόπουλος. Είπε; " Πολύ φραϊά φράση..."

- Μία από τις πιο σημαντικές μου εμπειρίες του πολιτικού και ανθρώπινου δράματος είναι η ακόλουθη :

Με το Στρατάρχη Ήσάπα, όταν ήτο αρχηγός Συναγερμού και Πρόεδρος της Κυβερνήσεως βρισκόμουν σε αξιότατη πολιτική αντίθεση. Δεν έπαυσε όμως ο αμοιβαίος σεβασμός ποτέ. Επανειλημμένα δε μούδειξε την εκτίμησή του κατά ένα τρόπο πολύ κολακευτικό. Ήμουν ο πρώτος στον οποίο απευθύνθηκε όταν αποφάσισε να στείλει στις Η.Π.Α. την " Επιτροπή Διαφώτισης"- όπως απεκλήθηκε ύστερα - για να προετοιμάσει το έδαφος από απόψεως κοινής γνώμης για την πρώτη προσφυγή μας στον ΟΗΕ για την Κύπρο, το 1954. Μου είπε, ότι ακριβώς λόγω της ιδιότητας του αντιπολιτευομένου, η συμμετοχή μου στην Επιτροπή θα είχε μεγαλύτερη αξία. Μου ζήτησε μάλιστα να του υποδείξω και άλλα κατάλληλα πρόσωπα. Υπέδειξε τον Γ.Μελά, άλλοτε Υπουργό των Εξωτερικών και το μακαρίτη Λ. Ακρίτα μεταξύ άλλων.

Όταν γύρισα από την Αμερική και αφού πέρασε κάμποσος χρόνος- είχε μεσολαβήσει η παραίτηση του Σπ.Μαρκεζίνη από την Κυβέρνησή του, εξήτησε και πάλι να με δει.

Συναντηθήκαμε στο πολιτικό γραφείο της Βουλής. Ύστερα από τον σχετικό πρόλογο πήγε στο θέμα. Όχι χωρίς συγκίνηση μου είπε τα εξής περίπου " θα ξέρετε φυσικά, ότι ένας από τους λόγους που κατέβηκα στην Πολιτική ήτο να προωθήσω και τον κ. Σπύρο Μ. για να γίνει μία μέρα Πρωθυπουργός της χώρας γιατί πίστευα στα προσόντα του. Άτυχός ο άνθρωπος μ'έχει απογοητεύσει φοβερά: Αυτή τη στιγμή αντιμετωπίζω φοβερές κατηγορίες εναντίον του. Υποστηρίζεται ότι η υπόθεση των γερμανικών πιστώσεων δεν είναι καθαρή. Αλλά σημειώστε: μου προσκομίζονται ενδείξεις. Αποδείξεις δεν έχω. Δεν μπορώ όπως να αφήσω τα πράγματα έτσι. Πρέπει να αποδείχθει η αλήθεια, γιατί αλλιώς θα σαπίσουμε. Πρέπει να σας πω: ότι διατάζω ακόμα περισσότερο να πάρω μία απόφαση.- εάν δεν είμαι απόλυτα σίγουρος για την ορθότητά της- γιατί και σεις θα ξέρετε ότι στον τόπο αυτό κάθε άνθρωπος που ξεχωρίζει-και μάλιστα στην πολιτική - θα τον βγάνουν ή κλέφτη ή π... (μεταχειρίσθη τη λέξη αβίαστα, καίτοι ήτο τόσο λεπτός στις εκφράσεις του). Γιαυτό δώστέζω πολύ και γιαυτό σας φώναξα, εάν θέλετε να με βοηθήσετε σε μία υπόθεση που ασφαλώς δεν είναι δική μου ή του συναγερμού, από γενικότερης σημασίας. Πρέπει να βρεθεί η αλήθεια.Και ο μόνος τρόπος, που βλέπω, είναι να συσταθεί μία "εξεταστική των πραγμάτων Επιτροπή" όπως καθορίζει το Σύνταγμα και ο κανονισμός.

Ήθελα να σας ερωτήσω: Θα ηθέλατε να καταθέσετε στο Προεδρείο της Βουλής τη σχετική πρόταση : Ατυχώς, λόγω των σχέσεων που είχα με τον κ. Μαρκ, μέχρι χτές θα ήτο ανθρώπινα πολύ σκληρό να το κάνω, απ'ευθείας ή με κάποιον από τους συνεργάτες μου. Σεις ανήκετε στην αντιπολίτευση και στέκεσθε ηθικά πολύ ψηλά ώστε να μη παρεξηγηθεί η ενέργειά σας ,σαν πράξη πολιτικής εμπάθειας. Εάν αποφασίζετε να με βοηθήσετε , σας διαβεβαιώνω, ότι θα προσφέρτε μία σημαντική υπηρεσία και σε μένα προσωπικά και στον τόπο *.

Τον άκουσα με προσοχή. Με συγκίνησε η ειλικρίνιά του. Και ύστερα από σύντομη σκέψη του είπα, πως υπό τις συνθήκες αυτές θα εδεχόμουν να καταθέσω την πρόταση υπό τον όρο όμως ότι ο ίδιος και το κόμμα του θα ήσαν παρόντες και θα εφήφιζαν για την αποδοχή της.

Μου το υπεσχέθη , χωρίς δισταγμό.

Έτσι κατέθεσα την πρόταση, η οποία εφηφίσθη " δι'ανατάσεως ". Πρώτος σηκώθηκε ο Στρατάρχης, οι Υπουργοί και οι βουλευτές του, κατόπιν τα άλλα κόμματα. Σηκώθηκε φυσικά και ο κ. Μαρκεζίνης . Έτσι η πρόταση πέρασε παρόφηφι, πράγμα που δεν είχε νομίζω προηγουμένο στα καινοβουλευτικά χρονικά μας.

Αλλά η Επιτροπή δεν πρόφθασε να τελειώσει το έργο της ομαλά. Εμεσολάβησε ο θάνατος του Στρατάρχου. Άλλα πολιτικά ενδιαφέροντα επεβλήθησαν και το πόρισμα της Επιτροπής ούτε ενιαίο- κάθε πολιτική ομάδα παρουσίασε δικό της πόρισμα- ούτε φυσικά έδωσε δραστική λύση στο θέμα.

- Ένα από τα νουστιμότερα επεισόδια της βουλευτικής μου εμπειρίας : η υπόθεση του τέταρτου γάμου.-

Ένα απόγευμα στις 3,30 είχα μόλις ξαπλώσει για το μεσημεριάτικο ύπνο- ύστερα από μία επίπονη καλοκαιρινή πρωία. Έμενα στο Ξενοδοχείο Μινέρβα, στην οδό Σταδίου. Με ξύπνησε το τηλέφωνο και ο θυρωρός μου ανέφερε ότι κάποια κυρία με περίμενε στο σαλόνι για μισεξαιρετικά επειγούσα υπόθεση . Δεν μπορούσα να πι περισσότερο. Έπρεπε να μου το ανακοινώσει προσωπικά. Λίγο από ιπποτισμό, λίγο από ενδιαφέρον έσπευσα να ξαναντυθώ και να κατέβω στο σαλόνι. Εκεί πίσω από μία πολυθρόνα είδα μία τούφα από μαλλιά, απροσδιορίστου χρώματος και είδους κενύσιματος. Σε λίγο είχα μπροστά μου μία κυρία μιας κάποια ηλικίας, με ύφος πράγματι ανήσυχο.

" Με συγχωρείτε που σας ενοχλώ μούπε, αυτήν την ώρα. Αλλά είναι επείγον .Θα σας εξηγήσω. Έμαθα ποιός είστε . Έμαθα την προσήλωσή σας στις ηθικές αρχές και γιαυτό ήλθα πρώτα σε σας.

Ξέρετε , αγαπητέ Κύριε , ότι στη χώρα μας υπάρχει ένας πολύ μεγάλος αριθμός ανθρώπων που ζει στην αμαρτία: Ναι , δυστυχώς της απάντησα. Αλλά τί να γίνει , αυτά έχει η ζωή. Όχι, Κύριε , δεν εννοώ τη γενική τάση της εποχής μας. Έχω υπόψη μου αυτή τη στενοκέφαλη άποψη της εκκλησίας να απαγορεύει τον τέταρτο γάμο. Και έτσι υποχρεώνει ηθικούς και θρησκευόμενους ανθρώπους να ζουν στην αμαρτία, και να αποκτούν παιδιά νόθα. Και κυρίσκαθε, κυρία μου, σ' αυτή τη δυσάρεστη κατάσταση: Όχι μου απαντά, εγώ. Αλλ' ο αδελφός μου. Εγώ είμαι δεσποινίς. Ο αδελφός μου όμως ατύχησε στους 3 γάμους του και τώρα είναι υποχρεωμένος να συζητεί παράνομα, με μία κυρία, με την οποία απέκτησε και παιδιά, αφού δεν δέχεται η εκκλησία να τον ξαναστεφανώσει. Και όπως θα ξέρετε δεν είναι μόνος του. Είναι τόσοι άλλοι στην περίπτωση του. Πρέπει επομένως να ψηφισή η βουλή ειδικό νόμο. Έχω και δω έτοιμο το νομοσχέδιο. Αλλά θέλω να βάνετε πρώτος την υπογραφή σας, γιατί με το ηθικό κύρος πούχετε θα παρασύρτε και τους άλλους συναδέλφους σας που διστάζουν:

Προσπάθησα να ξεφύγω , με διάφορες υπεκφυγές. Αδύνατο όμως. Είχα όμως αντιληφθεί εις το μεταξύ ποιός την έστειλε σε μένα. Γιαυτό της είπα: "Ξέρετε , εγώ δεν τα κατάφερα να κόμω ούτε ένα γάμο. Πώς, λοιπόν, τώρα να προτείνω

νομοσχέδιο για τη νομοθέτηση του τέταρτου; Είναι λίγο ανορθογραφία. Αλλά θα σας πώ που θα απευθυνθείτε και θα έχετε επιτυχία. Ο συνάδελφος κος Δ.Π. έχει κάμει 3 γάμους ήδη και δεν τα πάει καλά με τη γυναίκα του. Θα ήτο διατεθειμένος επομένως να υποβοηθήσει μία προσπάθεια, που θα τούδινε την δυνατότητα να μη μένει χωρίς σύντροφο, αν χωρίσει. Σ' αυτόν να πάτε - ήτο και Υπουργός Δικαιοσύνης - και θα γίνει η δουλειά σας περίφημα. Γιατί είναι και καλός άνθρωπος. Όστε, μου λέγει, είναι τρεις φορές παντρεμένος. Και ο φεύτης, μου είπε πως είναι εργένης: Όστε με εξυπάτησε. Όχι της είπα είναι απλώς η μετριοφροσύνη του, που αρνήθηκε τις συζυγικές του επιδόσεις. Ξαναδείτε τον λοιπόν και τώρα που ξέρετε τα μυστικά του να επιμείνετε να σας συναντήσει.

- Έτσι εγλόττωα εγώ, ο δε φίλος, που έφτιαξε τη φάρσα υποχρεώθηκε να βάλει την υπογραφή του πρώτος κάτω από το νομοσχέδιο, για να προστατεύσει την ακριβή ζωή του, από τη φίλη μας:

- Κατά την δευτέρα περίοδο της θητείας μου στο Υπουργείο Βιομηχανίας προσταίμασα μία σειρά από βασικά νομοσχέδια που είχαν σκοπό να αποκοιήσουν τις γραφειοκρατικές διατυπώσεις, να δημιουργήσουν το κατάλληλο νομικό υπόβαθρο μιας μακροπρό-

θεσμής βιομηχανικής πολιτικής και να συστήσουν τους απαραίτητους οργανισμούς που θα εσθίριζαν τη συστηματική προσπάθεια για την εκβιομηχάνηση της χώρας (ΕΤΒΑ, Ινστιτούτο Τυποποίησης, Βιομηχανικής Έρευνας, υκανογραφίας, Αλιευτικών ερευνών κλπ).

Τα νομοσχέδια αυτά δεν είχαν καμία σχέση με κομματικές επιδιώξεις. Απέβλεπαν να καλύψουν ένα κενό, να θεμελιώσουν, όπως ήδη ανέφερα μία επιστημονική πολιτική εκβιομηχάνησης. Στη Βουλή όμως τα πάθη είχαν εξαφθεί. Η διάταξη μεταξύ ΕΚ και ΕΡΕ γινόταν κάθε μέρα οξύτερη. Έτσι και τα νομοσχέδιά μου εδειναπόθησαν. Ήτο αδύνατο να προχωρήσουμε στην ήφηση των λίγων και συχνών ενστάσεων, τροπολογιών, σχετιών συζητήσεων και οξυτάτων που κάθε τόσο προβαλλόνταν από τους βουλευτές της ΕΡΕ, με επικεφαλής τον μακαρίτη Αρ. Πρωτοπαπαδάκη. Αλλά και οι δικαί μας βουλευτές δεν έδειχναν και μεγάλο ζήλο να αντιδράσουν στην κλωσαιοργία των ΕΡΕτικών. Έτσι τα νομοσχέδια, παρά το γεγονός ότι πολλά απ' αυτά ήταν επείγοντα, έμειναν επί μήνες στην ημερησία διάταξη της Βουλής, με αβέβαιο το μέλλον.

Ένα βράδυ είχα προσκληθεί σε μία δεξίωση που έδιδε στην έπαυλή του στο Ψυχικό ο εφοπλιστής κ.Ι.Κ. Όταν έφθασα, η κυρία ^{Κ με υπεδέχθη} με πολλή φιλοφροσύνη και με οδήγησε σ' ένα υπόστεγο του κήπου. Εκεί στέκονταν η Πραγκίπισσα Ειρήνη. Κρατούσε στο χέρι ένα ποτήρι με λεμονάδα. Εγώ πήρα ένα ποτήρι με ουίσκι και

και ανταλλάξαμε μερικές φιλοφρονήσεις. Σε λίγο έρχεται η οικοδέσποινα αυτή τη φορά με τον κ. Π. Κανελλόπουλο αρχηγό της ΕΡΕ. Κοίταξε το ποτήρι της πριγκίπισσας και χαριτολογώντας της λέγει. Τί είναι αυτό που κρατάτε πάλι; Εγώ θα σας μάθω να πίνετε και λίγο αλκοόλ. Δεν έχασα την ευκαιρία. Απευθύνθηκα στην πριγκίπισσα και της είπα: Βλέπετε, η ΕΡΕ προσπαθεί συνεχώς να διαφθερίσει τη βασιλεία. Ενώ εμείς θέλομεν να σας διαφυλάξουμε πάντα στο δρόμο της αρετής: Γελάσαμε όλοι και ο κ. Π. Κανελλόπουλος ενόμιε πως ήτο η ευκαιρία να βγάλει ένα μικρό λογίδριο για την ανάγκη εθνικής ενότητας και την αποφυγή αδικαιολόγητων οξυτήτων μεταξύ δύο μεγάλων πολιτικών παρατάξεων. Συμφωνώ του απαντώ. Αλλά χρειάζεται να αποδείξετε ότι πράγματι πιστεύετε ό,τι λέτε. Θα σας αναφέρω «ζω» τα ατυχή νομοσχέδιά μου. Δεν μπορείτε να πείτε ότι είναι κομματικό. Ούτε να αρνηθείτε πόσο επιβέλωνται να γίνουν το ταχύτερο νόμοι, για το γενικό καλό. και εντούτοις οι άνθρωποι σας δεν αφήνουν να φημισθούν και μάλιστα δημιουργούν και εντελώς παράλογα επεισόδια. Ίδού λοιπόν μια λαμπρή ευκαιρία να αποδείξετε ότι πράγματι πιστεύετε σ'αυτά που τόσο όμορφα υποστηρίζετε εδώ πέρα:

Οι λόγοι μου δεν έμειναν χωρίς συνέπεια. Κατά περίεργο τρόπο ο επιμελέστατος μακ. Πρωτοπαπαδόκης έλειψε ένα χρονικό διάστημα από τη Βουλή

και έτσι πάνω από το νομοσχέδιο πέρασαν σε δυο-
τρεις μέρες νομοθετικές εργασίες.

Οι βουλευτές της ΕΡΕ ήσαν άλλοι άνθρωποι στη
συζήτηση.

Αυτή είναι η μικρή ιστορία του "θαύματος"
της φήμιας των νομοσχεδίων μου, ύστερα από τα-
λαικωρία στείρων και εριστικών συζητήσεων τως
ατέλειωτους μήνες:....

